

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOSOFIJOS FAKULTETAS
UGDYMO MOKSLŲ INSTITUTAS

EDUKOLOGIJA: ŠVIETIMO POLITIKOS IR LYDERYSTĖS STUDIJŲ PROGRAMA

KAROLIS KNIEŽAUSKAS

Demokratija be autoriteto? Švietimo politikos tęstinumo problema Lietuvoje

Magistro darbas

Darbo vadovas: Prof. dr. Lilija Duoblienė

Vilnius
2026

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Kniežauskas K. Demokratija be autoriteto? Švietimo politikos tęstinumo problema Lietuvoje: Edukologijos mokslų specialybės magistro darbas / VU Filosofijos fakultetas; darbo vadovas Prof. dr. Lilija Duoblienė.

Reikšminiai žodžiai: Švietimo politika, švietimo sistema, neoliberalizmas, Meilė Lukšienė, Leonidas Donskis, Hannah Arendt, Jean Baudrillard, Zygmunt Bauman, krizė, erozija, tokioji modernybė, simuliacija, autoritetas, lyderis, švietimo strategija, dinamika, konsolidacija, visuomenė, tęstinumas, politinė kultūra, reforma, fragmentacija, procedūros, technokratizmas.

Šiame magistriniame darbe nagrinėjama sudėtinga Lietuvos švietimo politikos situacija, teigiant, jog modernios Vakarų valstybės, kartu ir Lietuva, siekdamos įgyvendinti efektyvią viešąją politiką, nebegali garantuoti ilgalaikio stabilumo ir sėkmingo strateginio planavimo. Anot Leonido Donskio, įsivyravo trapi, beveik elitinė, procedūrinė demokratija, kurioje centralizuotai įgyvendinami pokyčiai stokoja politinio legitimumo ir mediatorių (Donskis, 2013, 01:17:40). Politika be visuomenės palaikymo tampa dinamiška ir nestabili. Nuolatinės sisteminės krizės sprendžiamos paviršutiniškai, apleidžiant problemų ištakas, ignoruojant situacijų multipoliškumą. Švietimo sistema kartu su kitomis valstybės kuriojamomis viešosiomis sritimis, tapo politiškai dinamiškos ir tarpusavyje persipynusios. Neoliberalioje demokratijoje tikimasi, jog į politinį gyvenimą įtraukta savireguliuojanti visuomenė pati susitvarkys su iškilusiomis problemomis. Tačiau tarp visuomenės ir valstybės vyrauja ženklus susvetimėjimas, privataus ir viešo intereso konfliktas, stokojama vienybės, politinis kryptingumas. Vietoje politinės sanglaudos vyrauja poliarizacija, kylanti iš ekonominių, socialinių, kultūrinių visuomenės skirtumų, valstybės istorinės patirties. Kai demokratinės valstybės išgyvena reguliarias krizes, daugėja greitų, situatyviai priimamų sprendimų, stokojančių politinių autoritetų, gebančių laiduoti tęstinumą konsoliduojant visuomenę (Arendt, 1961, p. 126). Magistro darbas - kokybinis tyrimas, derinantis teorinę analizę, švietimo politikos dokumentų analizę ir septynių pusiau struktūruotų ekspertinių interviu teminę analizę. Aptariama, jog šiandien švietimo sistemoje nebeturime centrinių figūrų. Politika tapo fragmentuota, stokojanti aiškos filosofinės ašies ir strateginės krypties. Institucijų grandys nesuderina bendro darbo, prarasta visos sistemos dėmė. Šiame magistro darbe, remiantis Hannah Arendt, Zygmunt Bauman, Jean Baudrillard ir Leonidu Donskiu, gilinamasi į nūdienos Lietuvos nacionalinės politikos situaciją ir jos įtaką švietimo sistemai. Keliant prielaidą, jog tokių autoritetų kaip Meilė Lukšienė stoka yra viena iš pagrindinių priežasčių, lemiančių švietimo politikos dinamiškumą.

SUMMARY

Democracy without Authority? The Problem of Continuity in Lithuanian Education Policy analyses the problem of continuity in Lithuanian education policy through the decline of democratic authority. The study argues that Lithuanian education policy has become increasingly fragmented, unstable and dependent on short-term political decisions, procedures and measurable indicators, while lacking a clear philosophical and strategic direction. The theoretical framework is based on Hannah Arendt's concept of authority, Zygmunt Bauman's liquid modernity, Jean Baudrillard's theory of simulation and Leonidas Donskis' critique of technocratic and neoliberal democracy.

Thesis focuses on Dr. Meilė Lukšienė as an example of democratic authority in Lithuanian education policy. Her role in the formation of the restored Lithuanian education system is interpreted as a case of morally and intellectually grounded leadership, capable of uniting society around a long-term educational vision. This model is compared with the current situation, where reforms often appear cyclical, insufficiently coordinated and weakly legitimized by public trust.

The empirical part is based on qualitative research: analysis of education policy documents and seven semi-structured expert interviews. Thematic analysis revealed recurring problems of strategic inconsistency, political discontinuity, excessive proceduralism, fragmented democracy, the absence of recognized authorities and the weakening of Lukšienė's educational legacy.

This master's thesis argues that the crisis of Lithuanian education policy should not be understood only as a matter of administration or institutional coordination. It is also a cultural and philosophical problem, connected to the weakening of shared educational vision, public trust and democratic authority.

SANTRUMPOS

TŪM – Tūkstantmečio mokyklų programa

TM – Tautinė mokykla

AM – Aukštasis mokslas

PISA – Tarptautinė studentų vertinimo programa

PIRLS - Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

TIMSS – Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos

VBE – Valstybiniai brandos egzaminai

ŠMSM – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

NŠA – Nacionalinė švietimo agentūra

TURINYS

TURINYS	5
IVADAS	6
TEORINĖ DALIS	8
EMPIRINĖ DALIS	14
1.1. Neoliberalizmas ir demokratinio autoriteto padėtis švietime	14
1.2. Vyraujančios politinės kultūros poveikis Lietuvos švietimo politikai	16
1.3. Mokykla su Meilė. Lietuvos švietimo raida	21
1.4. Interviu duomenų kodavimas ir teminė analizė.....	24
1.4.1. Strateginio kryptingumo stoka kaip pagrindinė švietimo politikos problema.....	26
1.4.2. Politinio tęstinumo krizė ir reformų cikliškumas	27
1.4.3. Procedūrų, rodiklių ir išorinių vertinimų populiarumas	28
1.4.4. Švietimo ištekliai ir „veikla dėl veiklos“	28
1.4.5. Autoriteto samprata ir vakuumas.....	29
1.4.6. Demokratijos fragmentacija ir išorinių interesų grupių konfliktas.....	30
1.4.7. Meilė Lukšienė kaip demokratinio autoriteto figūra	30
1.4.8. Meilės Lukšienės palikimo tęstinumas.....	31
1.4.9. Švietimas iš pašaukimo ir žmogaus kūrimo prasmė.....	32
1.4.10. Apibendrinimas	33
1.5. Lukšienės ir dabartinės Lietuvos švietimo politikos situacijos lyginamoji analizė ir apibendrinimas	33
DISKUSIJA	37
IŠVADOS	39
LITERATŪROS SĄRAŠAS	41
PRIEDAI	44
Priedas 1: DIRBTINIO INTELEKTO (DI) NAUDOJIMO DEKLARACIJA	44
Priedas 2. Ekspertinio interviu R1 transkripcija.....	45
Priedas 3. Ekspertinio interviu P2 transkripcija	60
Priedas 4. Ekspertinio interviu P3 transkripcija	73
Priedas 5. Ekspertinio interviu P4 transkripcija	82
Priedas 6. Ekspertinio interviu P5 transkripcija	95
Priedas 7. Ekspertinio interviu P6 transkripcija	110
Priedas 8. Ekspertinio interviu P7 transkripcija	127

IVADAS

Niekas taip gerai neatspindi valstybės politinės, kultūrinės ir ekonominės būklės, kaip nacionalinė švietimo sistema. Anot Leonido Donskio: „Švietimas yra viena didžiųjų XXI a. problemų“. Sistema formuoja ne tik ekonominį potencialą, bet visų pirma – solidarų, plačios pasaulėžiūros žmogų, gebantį suvokti sudėtingas šiuolaikinio pasaulio realijas (Donskis, 2015). Tačiau švietimo politika, neturinti aiškos filosofinės ašies, tampa vėjarode – į visas puses besiblaškančia, fragmentiška ir šiandienos poreikiams tarnaujančia sistema. Ugdymo tikslams, vertybėms ir pačiai švietimo prasmei tampant reliatyviai. Idealiu atveju, švietimas privalo eiti visuomenės priekyje, tačiau Lietuvoje turime itin sudėtingą strateginę švietimo padėtį: paskutinės dvi nacionalinės strategijos, trukusios dvidešimt metų, nebuvo įgyvendintos iki galo (NŠA, 2012, 2020). Švietimo politika išlieka nestabili - itin didelė ministrų kaita, reguliarūs streikai, nevieningos profesinės mokytojų sąjungos. Pedagogų profesija išlieka nepopuliari, mokyklose jaučiamas didelis darbuotojų ir vadovų trūkumas. Vykstanti mokyklų tinklų ir švietimo įstaigų reorganizacija už savęs telkia didelį šešėlį, į kurį regionai žvelgia su dideliu nepasitenkinimu ir nepasitikėjimu. Vyrauja rimta poliarizacija švietimo klausimais, kol viena pusė įžvelgia progresą ir potencialą, kita žvalgosi į praeitį manydama, jog turėdami puikią pradžią, nuklydome. Šios nuomonių stovyklos tarpusavyje nesusikalba, prarastas pirmajame nepriklausomybės dešimtmetyje vyravęs nuomonių monolitas. Visose švietimo grandyse kadaise egzistavęs kolegialus ir įtraukus tarpinstitucinis darbas, šiandien tapo fragmentiška procedūrų visuma. „Iš viršaus“ diktuojant sąlygas, ignoruojančias visuomenėje vyraujančias pozicijas, politikams vis dažniau nutolstant nuo mandato, kurį visuomenė jiems suteikė.

Situacija glaudžiai susijusi su amerikietiško verslo modelio kopijavimu - neoliberalizmu, t. y. Čikagos mokyklos ekonominis mąstymas (Donskis, 2016c). Dėl kurio politiniame gyvenime rinka, procedūros ir jų efektyvumas įgavo viršenybę prieš prasmę ir humanistiką. Ilgą laiką buvo tikimasi, jog laisva rinka, visuomenėje skatinanti savireguliacinius procesus, išspręs visas viešojo gyvenimo problemas. Tačiau politinis gyvenimas negali būti redukuojamas iki administracinių ar ekonominių lygmenų – politika reikalauja bendro pasaulio suvokimo, aiškaus vertybinio pagrindo ir kiekvieno piliečio atsakomybės už bendrąjį gerį. Kai politika tampa apibrėžiama rodikliais, procedūromis ir rezultatais, ji ima simuliuoti kryptingumą, nebesugebėdama jos pagrįsti. Realybė yra tokia, kad rinka ir švietimas gyvena skirtingose laiko juostose. Tai skirtingos sociokultūrinės zonos. Rinkoje nėra mokytojų ir mokinių, joje veikia lyderiai, vadovai ir operatoriai, dalis kurių geba formuoti *ad hoc*, čia pat vietoje sukuriamas ir išmontuojamas komandas. Rinka - tai amžinasis čia ir dabar, žvelgiant į pačią artimiausią ateitį. Švietimas – lėta ir refleksyvi kaita, kanono ir naujovės įtampa, istorija ir modernybė vienu ir tuo pačiu metu,

moderniosios įtampos ir aktualizavimas to, kas Antikos laikais arba XVII a. vyko tarsi su mumis (Donskis, 2016b).

Šiandien politika praranda gebėjimą garantuoti tęstinumą, o tai naikina galimybes formuoti naujiems švietimo autoritetams. Keičiasi ne tik politinių sprendimų pobūdis, bet ir politinio gyvenimo įpročiai (Arendt, 1961, pp. 126-127; Baudrillard, 1994, p. 30).

Autoritetas yra vienas iš reiškinių, be kurių neįmanoma paaiškinti visuomenės. Kilęs iš lotyniško žodžio „auctoritas“ (valdžia, galia). Lietuvių kalboje šis terminas siejasi ne su realia, o simboliška galia. Demokratinėje visuomenėje autoritetai inicijuoja pokyčius nenaudodami politinės galios, poveikis žmonėms ir institucijoms sukuriamas per reputaciją, gebėjimą atstovauti vertybėms ir idealams, visuomenėje laikomoms svarbiausiomis (Donskis, 2026, p. 31-32).

Šiame darbe autoriteto sąvoka apibrėžiama ne prievarta ar formalia galia ir jėga, o natūraliu pripažinimu grindžiamu ryšiu, kylančiu iš tradicijos, pasitikėjimo ir gebėjimo įtikinančiai laiduoti valstybės tęstinumą (Arendt, 1961, pp. 126-127). Šiandien stokodami autoritetų žvalgomės lyderių, tačiau žodis „lyderis“ tapo eufemizmu, neturinčiu nei moralinio, nei strategiškai ilgalaikio vizionieriško turinio. Šiuolaikinėje politinėje kultūroje lyderystė dažnai redukuojama iki krizių valdymo funkcijų, sprendimus grindžiant trumpalaikiais kompromisais, o ne ilgalaikės valstybės ir visuomenės raidos vizija. Problema yra ne tik tai, kad stokojame autoritetų, bet tai, kad nebežinome, ką jie turėtų atstovauti.

Anot Kristupo Saboliaus spektriškumo metaforos, „šmėklos nėra tai, kas neegzistuoja“, jos veikiau nuolat kinta, prarasdamos ryšį su originalu ir tapdamos begalinio mainymosi procesu. Ši metafora iš esmės apibūdina šiuolaikinę švietimo politiką, kurioje reformos dažnai nesiremia aiškia tradicija ar pirmine ugdymo vizija. Šioje pastoviai kintančioje švietimo sistemoje nebekeliami esminiai klausimai – kam ir kodėl ugdomė. Gali atrodyti, jog vyksta procedūrų simuliacija, kai reformos neatspindi jokios pirminės tikrovės ar ugdymo vizijos, įtvirtintoje 1992 m. Lietuvos švietimo įstatyme. Sistema tapo savipakankama, ne tik prarandant kryptį, bet kryptingumą imituojant – strategijos, rodikliai ir reformos kuria prasmingumo iliuziją. Tokiu atveju švietime dirbantys asmenys nebegali remtis nei tradicija, nei realia prasme, o tik jų ženklais – deklaracijomis (Baudrillard, 1994, p. 30).

Darbe keliamą problemą – autoriteto nykimas Lietuvos švietimo politikoje ir tai, kaip šis procesas pakeitė švietimo sistemos padėtį reformų prasme: kryptingumą ir legitimumą, atsakant į klausimą, kodėl tai svarbu. Pagrindinį dėmesį skiriant vienam asmeniui, turėjusiam išskirtinio demokratinio autoriteto pavyzdį Lietuvos švietimo politikoje – Meilei Lukšienei. Kuri buvo ne tik atkurtos Lietuvos švietimo sistemos architektė, bet ir moralinę bei intelektualinę visuomenės pripažinimą turėjusi lyderė, gebėjusi suformuluoti aiškią, vertybėmis grįstą nacionalinę švietimo viziją. Leidžiančią šiandien palyginti dvi skirtingas švietimo politikos raidos modelius. Meilės Lukšienės

veikla atskleidžia, kaip centralizuota administracinė politinė jėga gali būti pakeista atsakomybe ir visuomenės pasitikėjimu grindžiamu autoritetu, ilgainiui tampančiu demokratinės valstybės švietimo politikos pamatu.

TEORINĖ DALIS

Literatūros apžvalga ir analizė

Hannah Arendt „*Between Past and Future*“ publikacijoje kalba apie autoritetą ir politikos tęstinumą, kaip vieną iš pagrindinių šiandienos politinės ir kultūrinės problematikos temų (Arendt, 1961, p. 126-127). Autoriteto krizė reiškia ne tik politinę problemą, bet kylantį bendro pasaulio trapumą. „*The Crisis in Education*“ dalyje teigiama, jog be autoritetų nutrūksta ryšys tarp kartų, prarandamas gebėjimas garantuoti procesų tęstinumą – o kartu ir kanoną, kas ugdyme yra svarbiausia (Arendt, 1961, pp. 173-176, 179-180).

Anot Zygmunt Bauman „*Liquid Modernity*“, modernybė lemia sąlygas, kuriose nyksta stabilios socialinės struktūros ir gebėjimas įgyvendinti ilgalaikius įsipareigojimus (Bauman, 2012, pp. 33-36). Dėl šios priežasties vis rečiau susiduriame su figūromis, galinčiomis įkūnyti autoritetą.

Politikai praradus stabilumą keičiasi pačios politinės bei švietimo veikimo formos. Viešasis valdymas ima remtis rodikliais ir procedūromis, iki galo neįgyvendinamomis strategijomis. Pasitaiko atvejų, kai institucijos atrodo efektyvios dėl nuolatos vykstančių reformų, tačiau jų veikla nutolsta nuo strategijose užsibrėžtų tikslų, visuomenėje vyraujančių politinių lūkesčių. Šiuos reiškinius apmąsto Jean Baudrillard „*Simulacra and Simulation*“, anot kurio, institucijos ir politika ima funkcionuoti kaip ženklai, imituojantys tikrumą, toldami nuo realybės (Baudrillard, 1994, pp. 1-2, 29-31).

Analizuojami reiškiniai turi gilų moralinį imperatyvą. Kai valstybė, švietimas ir visuomenė praranda tarpusavio ryšį, silpnėjant gebėjimams mąstyti apie integralią ir solidarią sistemą, galinčią užtikrinti visiems apčiuopiamą bendrąjį gerį. Šią politinės kultūros krizę Leonidas Donskis apmąsto publikacijose „*Takasis blogis*“ ir „*Power and Imagination*“, atskleisdamas galios ir moralinės atsakomybės atsiskyrimą šiuolaikinėje demokratijoje. Anot jo, kai politika redukuojama į administravimą ir procedūrinius sprendimus, nyksta ne tik simboliniai autoritetai, taip pat viešojo erdvė netenka gilaus vertybinio turinio (Donskis, 2008, p. 15-20).

Nors šios teorijos išsamiai aprašo autoriteto nykimo priežastis ir jų padarinius valstybėje, vis tik tokio pobūdžio švietimo politikos analizė dažniausiai lieka abstrakčiame, makrosocialiniame lygmenyje. Retai klausiama, kaip autoritetas gali būti įkūnytas konkrečiose švietimo politikos praktikose, ypač mažose, istoriškai traumuotose visuomenėse. Čia Lietuvos švietimo politikos kontekstas įgyja ypatingą reikšmę.

Meilės Lukšienės veiklos svarbai atskleisti pasitelkta kolektyvine monografija „Lietuvos švietimo politikos transformacijos“, Meilės Lukšienės „Jungtys“ ir „Švietimo reformų koncepcija“. Pasirinkta literatūra skatina pamatyti Lietuvos švietimo sistemą ištikusią krizę ne kaip neišvengiamą likimą, bet kaip istoriškai kontingentišką būklę. Iš naujo apmąstyti švietimo prigimtį ir galimus alternatyvius tikslus. Teorijos analizę papildant Ramutės Bruzgelevičienės „Lietuvos švietimo kūrimas 1988 – 1997“ ir Bronislovo Bitino „Meilė Lukšienė: Ugdyti žmogų demokratijai“ publikacijomis, kuriose aprašoma sudėtinga Lietuvos švietimo reformų raida ir simbolinė Meilės Lukšienės svarba.

Nors autoriteto krizė plačiai analizuojama filosofiniu ir sociologiniu lygmeniu, empirinių tyrimų, nagrinėjančių autoriteto įkūnijimą nacionalinėje švietimo politikoje, išlieka nedaug. Ypač stokojama analizės, kuri autoritetą traktuotų ne tik kaip normatyvinę kategoriją, bet kaip valstybės būtiną organišką politinę figūrą. Lietuvos kontekste ši perspektyva leidžia permąstyti švietime įvykčius pokyčius ne tik struktūriniu, bet ir simboliu, vertybiniu aspektu.

Tyrimo naujumas atsiskleidžia bandant sujungti autoriteto krizės teoriją su šiandienos Lietuvos švietimo politikos patirtimi, pasitelkiant Meilės Lukšienės atvejį kaip retrospektyvų požiūrį vertinant šiuolaikinės švietimo politikos padėtį.

Darbo tikslai ir uždaviniai

Šio darbo tikslas – ištirti autoriteto nykimo fenomeną Lietuvos švietimo politikoje ir atskleisti jo poveikį švietimo reformų prasmėi, kryptingumui ir legitimumui, pasitelkiant Meilės Lukšienės atvejį kaip demokratinio autoriteto pavyzdį.

Darbo tikslams pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. Konceptualizuoti autoriteto ir neoliberalios demokratijos sampratas bei jų reikšmę švietimo politikai.
2. Išanalizuoti vyraujančios politinės kultūros poveikį Lietuvos švietimo politikai ir visuomenės santykį su pokyčiais.
3. Rekonstruoti Meilės Lukšienės vaidmenį Lietuvos švietimo reformų kontekste kaip demokratinio autoriteto figūrą, atskleidžiant jos švietimo vizijos vertybinius ir strateginius pagrindus.
4. Išanalizuoti ekspertų interviu duomenis, identifikuojant pasikartojančias prasmes, rekonstruojant autoriteto ir švietimo politikos tęstinumo sampratas ir problemas atliekant teminę analizę.
5. Palyginti Lukšienės atstovautą švietimo politikos modelį su dabartine švietimo politikos realybe, siekiant atskleisti esminius jų skirtumus autoriteto, tęstinumo ir legitimumo požiūriu bei įvertinti šių skirtumų pasekmes šiuolaikinei Lietuvos švietimo politikai.

Tyrimo objektas

Autoriteto krizės ir švietimo politikos raidos sąveika Lietuvoje.

Teorinės prielaidos ir metodas

Šis magistro darbas yra kokybinis tyrimas, grindžiamas hermeneutine ir kritine perspektyva, kuri naudojama kaip bendras interpretacinis tyrimo pagrindas, leidžiantis švietimo politiką analizuoti kaip normatyvų ir istoriškai susiformavusį reiškinių, atspindintį visuomenės vertybes, galios santykius ir politinę kultūrą. Tokiu būdu politiniai sprendimai analizuojami neatsiejant jų nuo filosofinių ir kultūrinių prielaidų, kurios formuoja švietimo politikos turinį ir kryptį. Tyrime derinamos kelios analizės rūšys: teorinė literatūros analizė, švietimo politikos dokumentų analizė ir viešai prieinamų šaltinių bei teminė ekspertinių interviu.

Teorinė analizė remiasi Hannah Arendt, Zygmunto Baumano, Jeano Baudrillard ir Leonido Donskio idėjomis, leidžiančiomis konceptualizuoti autoriteto nykimo, procedūrinės demokratijos, simuliacijos ir tokiosios modernybės procesus šiuolaikinėje politikoje ir švietimo sistemoje. Hannah Arendt publikacijoje „Between past and the future“ autoritetas apibrėžiamas ne prievarta ar formalia valdžia, bet visuomenės pripažinimu, tradicija ir atsakomybe grindžiamu ryšiu, laiduojančiu politinį ir kultūrinį tęstinumą (Arendt, 1961, p. 122–128). Taip pat Arendt švietimą leidžia interpretuoti kaip sritį, kurioje atsiskleidžia jungtys tarp kartų: tradicijos ir atsakomybės už bendrą pasaulį problema.

Zygmunto Baumano „Liquid modernity“ suteikia tvirtą teorinį pagrindą analizuoti politinių sprendimų trumpalaikiškumą, strateginio nestabilumo būklę ir ilgalaikių išipareigojimų problemą (Bauman, 2012, pp. 14–15; 33–36). Interpretuoti švietimo reformas kaip nuolat kintančias, fragmentuotas ir dažnai reaguojančias į momentinius iššūkius, stokojant aiškos ilgalaikės vizijos ir filosofijos formos. Politinius sprendimus vis dažniau grindžiant ne tradicija ar vertybine vizija, bet trumpalaikiais efektyvumo kriterijais, reflektiviai derinantis prie kasdien kintančių aplinkybių.

Siekiant kritiškai pažvelgti į švietimo politikos procesus, pasitelkiama Jean Baudrillard „Simulacra and simulation“ teorija, anot kurios, reformos, strategijos ir rodikliai ima funkcionuoti kaip prasmų simboliai, simuliuojantys kryptingumą ir veiksmingumą, vis labiau tolstant nuo pirminių ugdymo tikslų ir vertybių (Baudrillard, 1994, pp. 1–2; 29–31). Taip pat remiamasi Leonido Donskio teksta „Power and Imagination“ ir „Takasis blogis“, kuriuose akcentuojami technokratinio valdymo, moralinės vaizduotės nykimo ir visuomenės susvetimėjimo su valstybe pavojai. Ši perspektyva leidžia kritiškai įvertinti šiuolaikinę švietimo politiką, kurioje procedūriniai sprendimai neretai nustelbia vertybinius orientyrus ir pilietinės atsakomybės dimensiją. Procedūromis grindžiamas valdymas formuoja sąlygas, kuriose silpnėja viešasis dialogas, autoritetams prarandant

moralinį pagrindą. Taip pat lokalinėms institucijoms vis labiau pralaimint korporacijoms ir globalinėms jėgoms, nacionalinei politikai tampant vis labiau išskaidytai. Dėl šių priežasčių priimami sprendimai neretai nustelbia vertybinius orientyrus ir pilietinės atsakomybės veidmainį. Valstybei vis labiau atsitraukiant iš savo kuriojamų viešojo gyvenimo sričių.

Rekonstruojant Meilės Lukšienės vaidmenį Lietuvos švietimo reformų kontekste kaip moralinio, intelektualinio ir politinio autoriteto figūrą bei jos indėlį Lietuvos švietimui, remtasi Meilės Lukšienės publikacijomis „Jungtys“ ir „Lietuvos švietimo koncepcija“. Bronislovo Bitino „Meilė Lukšienė: Ugdyti žmogų demokratijai“, kolektyvine monografija „Lietuvos švietimo politikos transformacijos“, Ramutės Bruzgelevičienės „Lietuvos švietimo kūrimas 1988 – 1997“.

Tyrime taip pat analizuojami švietimo politikos dokumentai ir viešai prieinami šaltiniai, taip susiejant teorines prielaidas su šiuolaikinės švietimo politikos kontekstu.

Tyrimas atliktas taikant kritinį analitinį požiūrį, kurio metu, remiantis pasirinktu teoriniu pagrindu, rekonstruojamos ir analizuojamos pagrindinės darbo problemos – autoriteto nykimas, procedūrinės demokratijos stiprėjimas, politinio tęstinumo stoka, reformų legitimumo klausimai bei Meilės Lukšienės palikimo reikšmė šiuolaikinėje Lietuvos švietimo politikoje. Tyrimo problemos keliamos ne iš institucinių dokumentų ar statistinių duomenų, bet iš teorinės analizės.

Empirinį tyrimą sudaro dvi tarpusavyje susijusios dalys. Pirmojoje dalyje analizuojamas švietimo politikos kontekstas, pasitelkiant nacionalinių ir tarptautinių institucijų (ŠMSM, NŠA, EBPO ir kt.) dokumentus, tyrimus bei Lietuvos naujienų portalų publikacijas. Ši medžiaga naudojama kaip kontekstiniai empiriniai duomenys, leidžiantys susieti teorinėje analizėje išskirtas problemas su konkrečiomis Lietuvos švietimo politikos situacijomis.

Antrojoje dalyje atliekamas kokybinis pusiau struktūruotų ekspertinių interviu tyrimas. Tyrimo dalyviai atrinkti taikant tikslingąją (selektyvią) atranką, orientuojantis į ekspertinę patirtį turinčius asmenis: buvusius švietimo politikos formuotojus, akademikus, filosofus ir kultūros atstovus, aktyviai dalyvavusius ar šiandien reflektuojančius Lietuvos švietimo politikos procesus. Iš viso atlikti 7 interviu, kurių trukmė siekė vieną valandą. Visi interviu buvo įrašyti, transkribuoti ir analizuojami tekstiniu formatu.

Imtis nepasižymi kiekybiniu reprezentatyvumu, o ekspertinių žinių nuodugnumu ir analitine verte. Tyrime orientuojamasi į informacijos turtingumą (information-rich cases), siekiant gauti galias, refleksyvias ir teoriškai reikšmingas įžvalgas. Dalyviai šiame tyrime traktuojami kaip ekspertai, kurių žinios ir patirtys leidžia analizuoti tiriamą reiškinį konceptualiu, o ne vien patirtiniu lygmeniu. Taip pat siekta teminio duomenų pakankamumo, kai interviu medžiagoje kartojasi pagrindiniai prasminiai modeliai, susiję su autoriteto, tęstinumo ir švietimo politikos legitimumo klausimais.

Tyrimo dalyvių charakteristika

Tyrimo dalyvio kodas	Ekspertinės patirties sritis	Atrankos pagrindimas	Ryšys su tyrimo problema	Duomenų rinkimo forma
<i>R1</i>	Švietimo politika / švietimo reformos	Dalyvis atrinktas dėl savo patirties Lietuvos švietimo politikos formavime, reformose ir jų refleksijoje.	Leidžia analizuoti švietimo politikos tęstinumo, strateginio kryptingumo ir reformų legitimumo problemas iš praktinės-politinės patirties.	Pusiau struktūruotas ekspertinis interviu, apie 1 val.
<i>P2</i>	Akademine / edukologija	Dalyvis atrinktas dėl akademinio santykio su Lietuvos švietimo raida, ugdymo samprata ir švietimo politikos problematika.	Padedą interpretuoti švietimo politikos kaitą, autoriteto sampratą ir Meilės Lukšienės vaidmenį edukologiniu bei vertybiniu požiūriu.	Pusiau struktūruotas ekspertinis interviu, apie 1 val.
<i>P3</i>	Politika ir viešasis gyvenimas	Dalyvis atrinktas dėl gebėjimo konceptualiai reflektuoti demokratijos, susitarimo, viešojo pasitikėjimo ir politinio tęstinumo klausimus.	Padedą atskleisti demokratijos fragmentacijos, politinio susitarimo sąlygiškumo ir visuomenės pasitikėjimo problemas.	Pusiau struktūruotas ekspertinis interviu, apie 1 val.
<i>P4</i>	Švietimas, kultūra ir viešoji politika	Dalyvis atrinktas dėl patirties vertinant švietimo procesus platesniame visuomenės, kultūros ir politikos kontekste.	Leidžia analizuoti lyderystės, autoriteto, dialogo ir socialinių partnerių dalyvavimo švietimo politikoje klausimus.	Pusiau struktūruotas ekspertinis interviu, apie 1 val.
<i>P5</i>	Švietimo vadyba	Dalyvis atrinktas dėl savo išskirtinių kompetencijų švietimo vadyboje.	Padedą nagrinėti švietimo komercializacijos, selektyvumo, išorinių interesų grupių ir viešojo intereso konfliktus.	Pusiau struktūruotas ekspertinis interviu, apie 1 val.
<i>P6</i>	Švietimo politika, demokratinis ir institucinis dialogas	Dalyvis atrinktas dėl savo gebėjimų analizuoti švietimo politikos procesus dialogo, autoriteto ir institucijų perspektyvoje	Leidžia įsigilinti į autoriteto be prievartos, polilogo be įsiklausymo ir politinės fragmentacijos temas.	Pusiau struktūruotas ekspertinis interviu, apie 1 val.
<i>P7</i>	Akademines, filosofines švietimo kultūros refleksijas	Dalyvis atrinktas dėl gebėjimo konceptualiai skirti autoritetą, lyderystę ir vadybą bei vertinti švietimo politikos problemas.	Padedą teoriškai ir empiriškai pagrįsti autoriteto vakuumo, švietimo fragmentacijos ir tęstinumo temas.	Pusiau struktūruotas ekspertinis interviu, apie 1 val.

Šaltinis: sudarytas autoriaus.

Tyrimo dalyviai lentelėje pristatomi apibendrintai, neatskleidžiant jų tapatybės, pareigų ar kitų identifikuoti leidžiančių duomenų. Toks pateikimas pasirinktas siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių anonimiškumą ir konfidencialumą. Dalyvių kodai naudojami visoje empirinėje analizėje,

siekiant parodyti, iš kurių interviu kilo konkrečios temos, tačiau kartu išlaikyti etiškai saugų santykį su tyrimo medžiaga. Tyrimo imtis nėra laikoma statistiškai reprezentatyvia; ji grindžiama tikslingąja ekspertų atranka, orientuota į informacijos požiūriu turtingus atvejus, leidžiančius analizuoti autoriteto, švietimo politikos tęstinumo ir legitimumo problemą konceptuali lygmeniu.

Interviu duomenų analizė atlikta taikant teminę analizę pagal Braun ir Clarke (2006, p. 77–101) teoriją. Analizė vyko laikantis šešių etapų: (1) susipažinimas su duomenimis, (2) pirminių kodų generavimas, (3) temų paieška, (4) temų peržiūra, (5) temų apibrėžimas ir pavadinimas, (6) rezultatų interpretacija. Praktiniu lygmeniu kodavimas buvo vykdomas dviem etapais: pirmiausia interviu tekstuose išskirti prasminiai vienetai ir reprezentatyvios citatos, vėliau juos grupuojant į temą, subtemą ir citatas. Kodavimo rezultatai pateikti lentelėje, vėliau turimi duomenys interpretuojami santykyje su teorinėmis prielaidomis. Analizė buvo indukcinė – kodai ir temos formuojami remiantis duomenimis, o ne iš anksto nustatytomis kategorijomis.

Koduoiant buvo identifikuojami pasikartojantys prasminiai teiginiai, susiję su strategijų kryptingumu, politiniu tęstinumu ir cikliškumu, rodikliais, procedūromis, autoriteto samprata, demokratijos fragmentacija, Meilės Lukšienės autoriteto ir idėjų palikimo interpretacijomis. Vėliau šie kodai buvo grupuojami į platesnes temas, atskleidžiančias struktūrines įtampas tarp teorinių prielaidų ir empirinės medžiagos. Tokiu būdu teminė analizė tampa pagrindiniu empirinės medžiagos analizės metodu, o probleminis požiūris – bendru teoriniu ir interpretaciniu tyrimo pagrindu.

Teminė analizė pasirinkta dėl savo metodinio lankstumo ir tinkamumo analizuoti sudėtingus, vertybiniais ir interpretaciniais aspektais pasižyminčius reiškinius. Pasirinktas metodas leidžia tinkamai identifikuoti pasikartojančius prasminius modelius ir interpretuoti jų reikšmę platesniame politiniame ir kultūriniame kontekste. Tyrimo tikslas neapsiriboja statistiniu apibendrinimu, siekiama interpretacinio supratimo, leidžiančio susieti ekspertų įžvalgas su teorijoje iškeltomis autoriteto krizės problemomis.

Tyrimo metu laikytasi pagrindinių etikos principų: tyrimo dalyviai buvo informuoti apie tyrimo tikslą, užtikrintas jų anonimiškumas ir konfidencialumas. Taip pat reflektuojama tyrėjo pozicija – pripažįstama, kad interpretacija neišvengiamai susijusi su tyrėjo teorinėmis prielaidomis ir analitiniu žvilgsniu, todėl analizė grindžiama refleksyviu santykiu su analizuojamais duomenimis.

Tyrimo ribotumai susiję su imties apimtimi ir duomenų papildymu. Ribotas interviu skaičius leidžia daryti analitines, bet ne statistiškai generalizuojamas išvadas. Vis dėlto pasirinkta tyrimo strategija neapriboja galimybių kokybiškai atskleisti ekspertinį požiūrį ir identifikuoti esmines švietimo politikos interpretacines kryptis.

Tokiu būdu teorinė ir empirinė darbo dalys yra integruojamos: teorinės prielaidos struktūruoja empirinę analizę, o empiriniai duomenys leidžia kritiškai reflektuoti teorinius modelius Lietuvos švietimo politikos kontekste.

EMPIRINĖ DALIS

1.1. Neoliberalizmas ir demokratinio autoriteto padėtis švietime

Anot Leonido Donskio ir Zygmunto Baumano, šiandien pasaulyje dominuojanti neoliberalizmo ideologija kelia rimtą pavojų tradicijoms ir kanonui, be kurių visuomenė gali greitai prarasti per kartas perduodamas patirtis, vertybes, tarpusavio ryšius ir moralinius pagrindus. T.y.: pagrindines socialines kategorijas lemiančias demokratinį režimą stabilumą.

Populiariu manyti, jog valstybės, demokratijos ir institucijos griūva karo metu. Leonido Donskio manymu, biurokratizmas gali padaryti tolygią žalą valstybei kaip ir karas. „Blogio banalybė – kol žmonės bijo šėtono, vietoje jo pasirodo biurokratas.“ (Donskis, 2016c, 9:30). Z. Baumanas „Takiojoje modernybėje“ aprašo trinarę struktūrą, visišką pasaulio ir gyvenimo individualizaciją, sklaidą ir deregiliaciją (Bauman, 2000, p. 34–35). Kitaip tariant, šiandien niekas už nieką nelieka atsakingas (Bauman, 2000, p. 64–65). Tokiu atveju tiek nacionalinės, tiek viršnacionalinės institucijos nustoja galinčios tvarkytis su tokiais fundamentaliomis politinėmis problemomis kaip švietimas. Žmonėms primetama atsakomybė ir idėja, jog viskas priklauso nuo jų sprendimų ir pasirinkimų (Bauman, 2000, p. 30–31, 35). Šioje tarpuvaldžio situacijoje politiniai sprendimai linkę įgauti Kantiškos etikos formą, kuri veikia biurokratinio racionalumo principais. Kai priimamų politinių sprendimų kontekste, žmonės matomi kaip statistika ir ištekliai, kuriuos reikia optimizuoti, reorganizuoti, valdyti (Bauman ir Donskis, 2017, p. 38-40). Tomo Hobso teiginyje „pinigai – valstybės kraujas“ fiksuota galimybė homo politicus pavirsti homo oeconomicus (Hobbes, 1651, 65), tai iš principo atveria galimybę naujo tipo valdymui – nepolitiniam valdymui. Tai technokratinės politikos pergalė prieš kultūrinę, socialinę bei moralinę politiką, kai požiūris į valstybės valdymą redukuojamas iki išlaidų optimizavimo. Tokia filosofija kenkia švietimui ir akademiniam gyvenimui.

Savo ruožtu neoliberalizmas žmogui pažada laisvę ir racionalizaciją, iš esmės negalėdamas garantuoti nieko kitko. Vyksta socialinė transformacija, kai modernybėje nyksta kolektyvinės veikimo formos. Kurias švietime įprasmina autoritetai, tačiau pastarieji neatliepia nūdienos politinės kultūros prioritetų. Autoritetai neretai inicijuoja sudėtingas diskusijas, kurios stabdo greitus pokyčius, o tai mažintų veiklos sėkmę / rezultatyvumą, šiandien tai nepopuliari, nes procesai privalo vykti greitai ir sklandžiai.

Visuomenėje nyksta anksčiau galiojusios taisyklės ir tvarkos, jos nustojo būti savaime suprantamomis. Anot Baumano, tai sukūrė trapias bendruomenes, neturinčias nei formos, nei jas vienijančio faktoriaus, prarastas prasmės jausmas. Bendruomenės tampa laikinos: greitai užsimezgančios ir lengvai išyrančios (Bauman, 2000, p. 167-170, 201). Jei valstybės praras savo bendruomenes, jos taip pat praras autoritetams būtiną kultūrinę terpę, kurioje jie galėtų bręsti, augti

ir iškilti. Švietime tai reiškia nieko kitko, kaip valstybinių institucijų silpnėjimą ir visuomenės santykių pagrindų nykimą. Šiandien autoritetus keičia ne tik lyderiai, bet ir patarėjai, konsultantai ir ekspertai. Anot Baumano, lyderiai bando susieti individualų gėrį su bendruoju gėriu, o konsultantas visada išliks privačių interesų lygmenyje, nesiimdamas versti asmeninių problemų viešais klausimais (Bauman, 2000, p. 64–65).

Šiandien specialistai ir ekspertai bijo nusiimti nuo viešosios nuomonės poveikio saugančias ekspertų kaukes. Valstybės institucijų darbuotojams, atliekantiems įprastą rutininę biurokratinę funkciją, neatrodo, kad jų darbas gali reikšmingai veikti visą sistemą. Tokioje politiškai neutralioje, depolitizuotoje visuomenėje, autoritetų klausimai tampa rimtu iššūkiu kiekvienai šių problemų paliestai valstybei.

Taip pat svarbu pabrėžti, jog šiandien esama aštrių konfliktų tarp lokalinių ir globalinių jėgų. Pastebint, jog šiandien politinių sprendimų / įtakos galia koncentruojasi korporacijose ir globalinėje sferoje, kuri vis labiau pranoksta lokales galias (Donskis, 2016c, 14:50). Takioje modernybėje globalinė galia tampa „eksteritorinė“: mobili, veikianti iš tolo ir išvengianti įsipareigojimų, o nacionalinės institucijos, iš kurių reikalaujama rezultatų ir derinimosi prie pokyčių - paliekamos vienos su pasekmėmis, už kurias jos nėra tiesiogiai atsakingi (Bauman, 2000, p. 11, 166-167).

Z. Baumanas teigia, kad šiandien žmogui nuolat primenama, jog pasirinkimų pasekmės yra jo atsakomybė (Bauman, 2000, p. 64–65). Net ten, kur nerimastingumas ir problemos apima visą bendruomenę, diskusijos nematerializuojausi politikos lauke; liekama individualiame arba municipaliniame lygmenyje. Dėl šios priežasties švietimo problemos tampa redukuotos: vietoje klausimo, kokios švietimo sistemos tikisi visuomenė, ieškomi sprendimai, kaip individui geriau prisitaikyti prie nuolat kintančių sąlygų.

H. Arendt pabrėžia „bendro pasaulio“ svarbą. Be kurio neįmanoma nei politika, nei ugdymas, nei tradicijų perdavimas. Jei švietimas tampa tik individualios sėkmės, prisitaikymo ar įgyjamų kompetencijų visuma, švietimas nustoja būti vieta, kurioje saugomas ir perduodamas bendras pasaulis naujoms kartoms (Arendt, 2006, p. 183). Visuomenė praradusi ryšį su praeitimi, taip pat praranda galimybę laiduoti tęstinumą. Tokios asmenybės kaip Meilė Lukšienė siekdavo išsaugoti ryšį tarp praeities ir dabarties, žvelgiant į ateitį ne kaip aklą inovacijų ir naujovių siekimą, bet kaip į itin sudėtingą valstybės kismą, laikantis principo: „Kas pasiekta – tobulinkime, kas nepavyko – atmeskime, ko be reikalo atsisakėme – sugrąžinkime.“

Apibendrinant, šiandien modernybė yra trapijoje būklėje, kai viskas greitai kinta, iškyla pastovi savęs koregavimo būtinybė. Švietimas – tai ne pastovi institucijų savęs vertinimo ir tobulinimo sistema. Tai gyvas, žmones jungiantis socialinis organizmas. Gera mokykla ir geras universitetas neapibrėžiami gerais rezultatais ir mokslinių publikacijų gausa. Kokybė randama ten,

kur teorija ir praktika nėra atskiriamos. Kur išsaugomi kartų santykiai, švietimą priimančią kaip lėtą savęs koregavimo lauką.

1.2. Vyraujančios politinės kultūros poveikis Lietuvos švietimo politikai

Po 1991 m. kaip ir visoms kitoms Rytų Europos valstybėms, taip ir Lietuvai, teko reorganizuoti valstybės vidaus tvarką. Švietimas – ne išimtis. Lietuva iš planinės rinkos perėjusi į liberalią, laisvą rinką – patyrė „šoką“. Anot Vytauto Radžvilo, kiekviena valstybė šimtmečiais, atsižvelgiant į vietos kultūrą, kalbą, mentalitetą bei kitus tautas skiriančius politinius savitumus, susikuria sau unikalią viešojo administravimo tradiciją/kultūrą, kuri formuojasi ne per prievartinį visuomenės įtraukimą į valstybės valdymą (Radžvilas, 2019, p. 122-124).

Iš vakarų atkeliavus postmaterialistinėmis vertybėmis, Rytų Europos šalys išgyveno postkomunistinį reiškinį, kuris aktyviai buvo nagrinėtas modernio-postmodernio dichotomijos teorinėje ir istorinėje perspektyvoje. Jurgenas Habermasas rytų bloko valstybes laikė ne „moderniomis“, o „kažkuo kitokiomis“, anot filosofo tai yra nuokrypio nuo vakarų modernybės valstybiniai modeliai. Todėl postkomunistinės visuomenės „grįžtančios į vakarų valstybių modernybės kelią, itin sparčiai kartojo pastarųjų problemas“, tai lyg sugrįžimas į pagrindinį jos raidos kelią (Radžvilas, 2019, 117). Tačiau pripažįstama, kad „net jeigu postkomunistinės visuomenės susiduria su modernybės problemomis, tai vyksta naujomis aplinkybėmis, kai modernios socialinės plėtros sąvokos darosi problemiškos“. Galiausiai Habermasas meta iššūkį šiam aiškinimui teigdamas, kad „priešingai tiems, kurie laiko modernizaciją arba postmodernizaciją neįveikiamomis tendencijomis, tikėtina, jog postkomunistinės visuomenės vystysis alternatyviu vakarietiška modernybei keliu“ (Radžvilas, 2019, 117).

Remiantis Meilutės Lukšienės–Matjošaitytės bei Žibarto Jackūno pasisakymais, po nepriklausomybės atkūrimo buvo itin bijoma dėl Lietuvos ateities, politikoje įsivyravo stiprios revanšistinės nuotaikos. Dėl to meto visuomenėje vyraujančio skurdo, vidaus tvarkos nestabilumo, Lietuvos demokratija išgyveno sukrėtimus, buvo bijoma, jog paskendę tarpusavio peštynėse prarasime valstybę (Baškienė, 2018).

Pirmuoju Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiu, švietimo pertvarkos, inicijuotas Meilės Lukšienės, buvo sąmoningai stabdomas. Manant, jog tarybinis švietimo sistemos modelis nereikalauja didelių pokyčių (Mokyklų tobulinimo centras, 2017, 15:00). 1992 m. sukurta pirmoji Lietuvos švietimo strategija - *švietimo reformos koncepcija*. Koncepcija sudaryta *Tautinės mokyklos* idėjiniais pagrindais. Dėl politinio palaikymo stokos - parlamentas dokumentų neratifikavo. Anot Aurimo Marijaus Juozaičio, idėjų buvo daugiau nei galimybių ar gebėjimų (Ugdymo plėtotės centras, 2017). Tautinės mokyklos ir švietimo reformos koncepcijos idėjos tapo tik iš dalies integruotos į Lietuvos švietimo įstatymą.

Pirmuoju Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiu, mokslo ir kultūros žmonės pademonstravo vieningą talką dirbant su švietimo reforma (Bruzgelevičienė, 2008). Švietimas nepriklausomybę pasitiko iš anksto pasiruošęs pokyčių pradžia (Lukšienė, 2013, p. 11–12). Didžioji dalis kultūrinių iniciatyvų vyko dar pagrindyje - TSRS laikais. Dėka Meilės Lukšienės politinio autoriteto, reformos pradžioje darbas buvo itin sklandus. Tačiau 50-imt okupacijos metų kurtos nomenklatūrinės sienos buvo sunkiai pralaužiamos. Būtina pabrėžti, jog *Tautinės mokyklos* ir *Švietimo reformos* koncepcijos buvo įgyvendinamos politiškai itin dinamišku metu. Koncepcijos siekė iš esmės atkurti švietimo kultūrinę autonomiją (Lukšienė, 2013, p. 23; 141–142). Manant, jog Lietuvai reikia savarankiškos valstybinės mokyklos, puoselėjant mokyklų organizacinės kultūros įvairovę. Buvo bandoma neaiškiamame pasaulyje susitarti dėl aiškių gyvenimo principų.

Lietuvos švietimo koncepcija idėjiškai projektavo į ateitį, švietimui tampant erdve saviugdai. Koduojama visuomenės vizija, jog švietimas privalo formuoti laisvą žmogų, iš kurio kils laisva visuomenė ir valstybė. Šiandien partijos projektuodamos laisvą visuomenę, politiką formuoja reguliaciniais metodais, kai pastovus mokinių egzaminavimas, mokyklų monitoringas tampa kertiniu švietimo politikos pagrindu (Mokyklų tobulinimo centras, 2017). Tai yra kontrolės mechanizmai, menantys panoptikono principus. Trukdantys formuoti laisvą ir veržlų žmogų. Anot Meilės Lukšienės, mokykla turi gyventi demokratiniais principais, ugdančios demokratinę moralę, kai laisvė be meilės neįmanoma. Tačiau laisvė šiandien traktuojama it savaiminis dalykas (Lukšienė, 2013, p. 259–260).

2003 metais, prasidėjus antrajam švietimo reformos etapui, Lietuva pasuko tuo metu ypač populiariu naujosios viešosios vadybos keliu. Inicijuota mokinio krepšelio finansavimo politika – „pinigai paskui vaiką“, kuri švietime įtvirtino požiūrį, jog niekas taip gerai neišspręs Lietuvos švietimo problemų kaip rinka ir konkurencija. Iš mokinio krepšelio buvo tikimasi skaidresnės švietimo finansavimo sistemos, efektyvesnio biudžetinių lėšų įsisavinimo - gerinant švietimo kokybę per ugdymo įstaigų konkurenciją. Taip pat išplečiant nevalstybinį švietimo įstaigų sektorių, sudarant sąlygas tėvams, mokiniams laisviau pasirinkti ugdymo įstaigas. Mokinio krepšelis trumpuoju laikotarpiu suteikė tikimosi rezultato – ugdymo proceso aprūpinimas tapo tolygesnis ir geresnis.

Deja, vedant šių pokyčių, švietime iškilo mokinių ir mokyklų stratifikacijos procesai. Anot Ingės Lukšaitės, suformuotas didelis vartotojiškumo, nuosavybės jausmas, Lietuvą atvedė ten, kur pagrindinis dėmesys pakrypo pinigams ir vartojimui. Šie mąstymo ir elgesio modeliai Lietuvoje įsitvirtino vedami sąlygų padiktuotų skurdo (Ugdymo plėtotės centras, 2017, 20:20). Meilė Lukšienė šiuos pokyčius išgyveno itin skausmingai, matant, jog Lietuvos švietimo sistema nukrypo globalizacijos padiktuotomis kryptimis, politikams nedemonstruojant jokio intelektualinio pasipriešinimo (UNESCO, 2013). Prarastas pirmajame nepriklausomybės dešimtmetyje buvęs švietimo bendruomenių vienybės jausmas ir išleistų strateginių dokumentų dermė.

Lietuvoje neoliberali dogma ypatingai greitai pakeitė buvusią marksistinę ideologiją, nesant jokiame rimtam intelektualiniam pasipriešinimui. Neoliberalizmas politikoje diktuoja idėją, jog valstybė privalo nusišalinti nuo politinio gyvenimo, atsisakant savo funkcijų. Anot Leonido Donskio, neoliberalizmas švietimo sistemoje sukūrė būtent tai, ką turime šiandien. Lietuvos universitetai ir visa švietimo sistema tapo žaidimų aikšte, kurioje grumiasi korporacijos, valstybė ir globali jėga (Bauman ir Donskis, 2017, p. 14). Kol valstybė imituoja turinti švietimo strategijas, korporacijos spaudžia universitetus tapti verslo „executives“.

Po XV-tos LR vyriausybės AM ir švietimo reformos, universitetų senatų galios tapo persikirstytos taryboms, nuo tos dienos aukštasis mokslas patiria vis didesnę verslo ir politinių susitarimų spaudimą. Aukštojo mokslo institucijos stokodamos politinį pasitikėjimą turinčių asmenų palaikymo, pamažu netenka savo autonomijos ir akademinės laisvės. Visai švietimo politikai tampant pavaldžiai konjunktūriniais santykiams. Mokiniais ir studentams tampant švietimo paslaugų gavėjais – klientais. Donskis klausia: „Apie kokį akademinį gyvenimą ir apie kokią akademinę laisvę gali eiti kalba?“ (Donskis, 2016c). Sistema tampa orientuota į greitą sėkmę. Švietimas - tai tarsi ilgas maratonas, tačiau šiandien bėgame sprintą. Jeigu per 2-3 metus nepastebime rezultatų, tai oficialiai skelbiama nesėkmė. Tai kur kas labiau mena korporatokratinį, ne universitetinį mąstymą.

Būtent čia išryškėja autoriteto ir liberalios demokratijos problema Lietuvos švietimo politikoje. Politika – tai įrankiai, kuriais norint naudotis reikia pirmiausia įgyti simbolinės galios. Autoritetai yra asmenys, kurie visuomenės pasitikėjimo pagrindu koncentruoja šią simbolinę politinę galią, kurią vėliau naudoja kryptingam valstybės vedimui. Tačiau biurokratinėmis procedūromis grindžiama politika reikalauja atskaitomybės pagal dokumentuose nustatytas tvarkas, kurios veikia kaip saugikliai nuo politinės savivalės. Taip didėjant pavaldumui ministerijoms ir kitoms išorinėms interesų grupėms. Tokioje aplinkoje autoritetai tampa ne savarankiškais politinio gyvenimo veikėjais, bet funkcionieriais. Tokio pobūdžio autoritetų visuomenė nemato kaip organiškų idėjų ir moralinių nuostatų atstovų, didėjant atotrūkiui tarp politinių figūrų ir visuomenės.

Šiandien Lietuvos švietimo politikoje vienu metu vyksta daug sisteminių įvykių – mokyklų tinklo optimizacija, aukštojo mokslo reorganizacija, ugdymo turinio, valstybinių brandos egzaminų ir stojimo į aukštąsias mokyklas tvarkos pokyčiai. Tai formuoja chaotišką politinę terpę, besaikių derybų kultūrą, kai tiek ilgai derinamasi, jog neretai žmonės praranda motyvaciją veikti, ilgainiui pasitraukiant iš procesų, įsivyraujant greitiems politiniams konsensusams (Be pykčio, 22:22, 2009). Neužtikrintumas, nesaugumo jausmas ir nežinomybė yra demoniškoji modernizmo trejybė, tampanti pagrindu neapykantai (Donskis, 2008, p. 54).

Mokyklos ir universitetai, šimtmečiais formavę minties institutus ir lėtai tobulinęsi, tapo paveikti mechanškai perkeltų laisvos rinkos modelių. Šie modeliai mūsų akyse naikina mokytojo ir mokinio santykį, iš ugdymo išstumiant dvasiškumą, tautiškumą, holizmą ir asmenybės klausimus.

Buvo nustota mąstyti apie vaiką ir švietimą kaip nedalomą visumą, vietoje to vykdomos kas ketverius metus kintančių partijų užgaidos: įgyvendinamos strategijos, siekiami rezultatai, norime būti geriausiais.

Lietuvos švietimo politika iš esmės yra grindžiama išorės vertinimo duomenimis ir statistika (Želvys, 2021, p. 72, 78). Situacija tiek įsisenėjusi, jog per 30 metų neišsiugdėme įpročio švietimo politiką vertinti kokybiniais tyrimais ir kitais parametrais, kylančiais ne tik iš duomenų ir statistikos, deklaruojamų nacionalinėse ir tarptautinėse publikacijose. Dėl šios priežasties mokyklos neretai kalbėdamos apie kultūrą ir brandą, paradoksalu, yra pirmos siekiant mokinius profiliuoti ir specializuoti.

Anot Rimanto Želvio tyrimų, Lietuvos švietimo sistema yra optimali (Želvys, 2021, p. 76). Nacionalinėms išlaidoms švietimui esant mažesnėms nei 5 proc. nuo BVP., pasiekiami optimalius rezultatus (World Bank, 2022). Svarbu pabrėžti, jog ilgą laiką, neįskaičiuojant ES komisijos dotacijų, švietimo biudžetas būdavo mažesnis nei 4,5 proc. nuo BVP. Dėl tokios finansinės situacijos, iškilo būtinybė švietimo įstaigų optimizacijai ir reorganizacijai. Visa sistema krito po griežtos rinkos ir vadybos logikomis, virš visko labiausiai prioritetizuojant našumą ir efektyvumą. Švietimo efektyvumas – siekis kuo mažesniais ištekliais pasiekti kuo geresnius rezultatus (Jakaitienė, Želvys, 2022). Masiškai uždarytos regioninės mokyklos, tarp vaikų ir ugdymo įstaigų pravėrė distancijas, siekiančias iki 35 km. (Lankininkaitė, 2021). Šiose distancijose vyrauja itin didelė regiono ir miesto vaikų kultūrinė, ekonominė ir socialinė skirtis. Centrinės regionų ir didžiųjų miestų mokyklos gausiai perpildytos mokinių, klasių komplektų dydžiams neretai siekiant iki 31 mokinio, nors remiantis ŠVIS ir ŠMSM duomenimis, tokių klasių yra sąlyginai mažai. Tačiau galutinį sprendimą dėl klasių komplektų dydžių priima savivaldybės. Dėl šios priežasties vis dažniau pastebimi statistiniai neatitikimai tarp ŠMSM skelbiamų duomenų ir realybės. Mokyklos, siekdamos išsaugoti potencialių mokinių aukštus ugdymosi rezultatus, formuoja bendruomenes stratifikuojančias homogeniškas klases. Taip ryškėjant SEK mokinių pasiekimų atskirčiai ir blogėjant mokyklų emociniam mikroklimatui. Lietuvoje taip pat egzistuoja valstybinių mokyklų tinklas, atliekančių mokinių atrankas. Daugėja privačių mokyklų, kurios koncentruojasi didžiosiose Respublikos miestuose. Metinis mokestis už mokslą prieinamas ne kiekvienai šeimai.

Nors PISA 2022 m. duomenimis, Lietuva patenka į EBPO valstybių trisdešimtuką. Pasiekimų skirtumai tarp ličių ir ekonominio statuso, socialinio teisingumo dimensijos vis dar išlieka opios Lietuvos švietimo problemos (PISA, 2022). Taip pat deklaruojama realybė PISA, PIRLS ir TIMSS tyrimuose negalioja Lietuvos VBE atveju.

Po ilgos švietimo institucijų reorganizacijos, pastebima, jog prarasta tarpinstitucinė darbo dermė. Ministerija ir jai pavaldžios įstaigos, mokyklos ir savivaldybės nebesuderina bendro darbo (Valstybės kontrolė, 2017). Sistema iš esmės forsuoja reformas, kurioms mokyklos ir

savivaldos jaučiasi neretai nepasiruošusios. Šiandien sistema itin perkrauta ir įsitempusi. Dėl šios priežasties krenta pedagogų darbo prestižiškumas: trūksta mokytojų, mokyklų vadovų (NŠA, 2025). Vyrauja itin didelis švietimo bendruomenės nepasitenkinimas NŠA, ŠMSM darbu. Pastarosios tarpusavyje taip pat išgyvena rimtą įtampą dėl finansavimo ir institucinės autonomijos klausimų.

Anot Leonido Donskio, vykstant fundamentaliems pokyčiams Lietuvos švietimo sistemoje, rinka be perstojo diktuoja sąlygas mokykloms ir universitetams, kas privalo būti prioritetizuojama, o kas ne (Bauman ir Donskis, 2017, p. 14-17). Nykstant akademinių padalinių tarpusavio kolegialiam darbui, kiekvienas fakultetas tampa savo atskira akademine mąstymo mokykla. Nesant akademinės vienybės, atsispirti išorės spaudimui tampa labai sudėtinga. Kol statistiniai duomenys ir pasiekimai rodo neblogą Lietuvos švietimo padėtį. Lietuva išgyvena didelių kontrastų laikotarpį.

Lietuvoje didžioji dalis pokyčių buvo įgyvendinami naudojantis ES strateginiais pinigais: nei TŪM programos, nei AM reorganizacijos Lietuva nebūtų galėjusi finansiškai sau leisti. Lietuvos viešojoje erdvėje diskutuojama, ar ES pinigai Lietuvai nepakenkė tiek pat, kiek padėjo. Klasikinis Europos Komisijos dotuojamos „reformos“ kritikos pavyzdys - Vilniaus edukologijos universitetas. NŠA, kaip ir LEU, turėjo tapti institucijomis, kuriose koncentruojasi šalies aukščiausi švietimo srities protai, kuriantys aristokratiškos dvasios institucinę erdvę, nestokojant būtinos infrastruktūros, žmogiškųjų ir finansinių išteklių. Tačiau ilgainiui šios ir kitos švietimo įstaigos: pedagogų profesinio rengimo centras, pedagogikos institutas patyrė latentinę organizacinę nykimą, iš esmės taip pat prisidėjusį prie šiandienos švietimą ištikusios krizės. Lietuvos edukologijos universitetui bei kitoms išvardytoms įstaigoms tapus uždarytomis bei reorganizuotoms, NŠA taip pat neišvengė analogiško likimo – agentūra, kuri kadais traukė Lietuvos aukščiausius švietimo protus, remiantis Evaldu Bakoniu, dabar tapo švietimo sistemos viešųjų pirkimų administravimo centru, atsakanti už produktus, kurių patys nekūrė.

Atrodo, jog politiniame lygmenyje inicijuojami strateginiai projektai ir programos tam, jog būtų pasinaudota RRF fondo pinigais. Infrastruktūrą ir pokyčius galima modernizuoti greitai, tačiau kokiais sprendimais grindžiame šios infrastruktūros ir integruojamų pokyčių tęstinumą?

Dėl ryškių demografinių kontrastų Lietuvos geografinėse vietovėse, tiek miestuose, tiek regionuose, mokyklos ir mokytojai negali visais atvejais garantuoti kokybiško švietimo. Mokiniai vis dažniau naudojasi apmokamomis korepetitorių paslaugomis, DI personalizuoto ugdymo platformomis, ugdymo procesams vis dažniau vykstant nuotoliu. Lietuvoje tai paskatino švietimo politikos komodifikaciją ir skaitmenizaciją, tolinant mokinių tarpasmeninius santykius su mokykla ir bendruomene.

Ten kur stokojama valstybės, privatus verslas greitai užpildo susiformavusį vakuumą. Privataus sektoriaus plėtra švietime, kelia fundamentalias rizikas valstybės ateičiai. Formuojasi

libertarinė, minimalistinė valstybė. Kuri, anot tokių mąstytojų kaip Donskis, matoma kaip nacionalinės valstybės įrimo pradžia. Šiai politinei padėčiai vyraujant sveikatos, energetikos ir finansų sistemose, tokiu pačiu žvilgsniu žvelgiama į švietimą. Valstybė, būdama visų jos piliečių bendra gyvenimo erdvė, negali nusišalinti nuo pareigos nacionaliniu mastu formuoti tokias viešąsias sritis kaip švietimo ir kultūros politika. Tačiau šiandien švietimas paliekamas rinkos savireguliaciniams procesams, biurokratinėms procedūroms ar trumpalaikių politinių ciklų valiai (Donskis, 2019, p. 14, 16). Jei valstybė ir toliau trauksis, švietimas nustos būti bendrojo gėrio sritimi, formuojančia ir atspindinčia nacionalinės valstybės kultūrą. Verslo tikslas – plėtra ir kapitalas, tokio mąstymo prioritetai viską paverčia paslauga, kurios vertė matuojama ne žmogaus ugdymo pilnatve ar valstybės kultūriniu virsmu, bet efektyvumu, konkurencingumu ir grąža. Silpnėjant ne tik mokyklos ir universiteto misijoms, bet ir prarandant valstybinių mastu moralines bei kultūrinės bendruomenės idėją. Ugdyme nustojant atsižvelgti į tautos atmintį, politinę savimonę ir bendrą ateities viziją, prarandamas valstybės imunitetas nuo klaidų reprodukovimo. Švietimo krizei tampant ne pavienio sektoriaus sutrikimu, o ženklu, jog byra visuomenę jungiantis politinis ir kultūrinis valstybės audinys.

1.3. Mokykla su Meilė. Lietuvos švietimo raida

Meilė Lukšienė - viena iškiliausių XX a. Lietuvos moterų, literatūros tyrinėtoja, švietėja. Nepriklausomos Lietuvos švietimo reformų iniciatorė. Pagrindinių Lietuvos švietimo reformų dokumentų autorė, kuriuose siekta modernizuoti ne tik švietimo sistemą, bet ir pakeisti visos valstybės supratimą apie tai, kas yra švietimas.

Meilė Julija Matijošaitytė - Lukšienė kilo iš garsios Janulaičių giminės. Motina – Jono Biliūno našlė. Dirbo mokytoja, dėstė Kauno valstybiniame ir Vilniaus universitete. Dirbdama Vilniaus universiteto katedroje, Meilė suformavo itin tvirtą kolektyvinę katedros branduolį: Vanda Zabarauskaitė, Irena Koskevičiūtė, Aurelija Roberčiauskaitė, Stasė Litvinaitė (Ugdymo plėtotės centras, 2017). Suburtas kolektyvas laikėsi tvirtų kultūrinių nuostatų lietuvių kalbos klausimais. Meilė Lukšienė su kolegomis siekė neprarasti savo tautinio orumo ir sąžinės. Būtų klaidinga manyti, jog Lukšienės autoritetas iškilo tik įgyvendinamos reformos metu. Dr. Meilė nuo mažens pasižymėjo itin aukšta akademine ir kultūrine verte. Ji dėstytojavo tokiems žinomiems kultūros žmonėms kaip Justinui Marcinkevičiui, Tomui Venclovai, Vincui Mykolaičiui Putinui, Vytautui Kubiliui.

Meilė Lukšienė Lietuvos švietimo istorijoje iškyla ne tik kaip viena svarbiausių reformos iniciatorių, bet kaip reta demokratinio autoriteto figūra. Jos svarba ryški ne tik tuo, kad ji dalyvavo Lietuvos mokyklos pertvarkoje, bet ir tuo, kad ji sugebėjo švietimo reformai suteikti jai reikalingą politinę inerciją. Anot Ramutės Bruzgelevičienės, Lukšienė buvo centrinė figūra, už savęs vedanti visą švietimo reformos krūvį (Bruzgelevičienė, 2008). Kol Meilė Lukšienė su savo kolegomis

dirbo reformos ideologiniame lygmenyje, Ji taip pat aktyviai dalyvavo politiniame gyvenime. M. Lukšienė demonstravo išskirtinius gebėjimus sujungiant istorinę atmintį, pedagoginę mintį, kultūrinį jautrumą į vieną nuoseklią švietimo viziją. Bitinas Lukšienę apibūdina kaip lietuvių kultūros fenomeną, pasipriešinusią tam, kas patogiai kartojama. Žmonės stebėjosi Lukšienės oria laikysena net ir nepalankiausiomis sąlygomis (Bitinas, 2010, p. 17-18).

Meilė tvirtai laikėsi pareigos jausmo tiesai, demonstruodama intelektualinį ir moralinį atsparumą. Šie asmenybės atributai tapo viena svarbiausių priežasčių Lukšienei tampant simboliniu autoritetu.

Remiantis *Lietuvos švietimo politikos transformacijos* publikacija, Meilė Lukšienė savo veikloje gebėjo puikiai įprasminti ir iškomunikuoti idėjas, kurios rezonavo su to meto politinėmis aktualijomis. Išskirtinis dėmesys humanistikai ir demokratijai plačiąją to žodžio prasme, buvo ne vien deklaratyvios idėjos, bet aiškūs politiniai siekiai, apie kuriuos koncentravosi visas reformos modelis (Čiūžaitė, 2009)

Lukšienė švietimą suprato kaip erdvę, kurioje ugdomas laisvas ir atsakingas žmogus. Lietuvos švietimo koncepcijoje teigiama, kad švietimas yra pamatinis visuomenės raidos veiksnys, visų socialinių reformų pagrindas. Siekta sukurti sistemą, formuojančią savarankišką ir kūrybingą asmenybę. „Jungtyse“ minima, kad mokykla turi padėti žmogui atsiskleisti socialinėje ir kultūrinėje erdvėje, brandinant kultūrinę savimonę bei nuostatą, jog žmogus yra ne vien gimtosios kultūros vartotojas, bet ir jos kūrėjas, atsakingas už jos raidą bei tapatybės išsaugojimą (Lukšienė, 2013, p. 24). Lukšienė mokyklos idėjos neredukuodavo iki įstaigos, perduodančios įgūdžius ir žinias. Mokyklą ji matė kaip vietą, kurioje žmogus mokosi būti ne pasyviu sistemos dalyviu, o veikliu valstybės gyvenimo kūrėju. Toks požiūris atspindi pagrindinius demokratinio autoriteto principus, nes prisiimama atsakomybė už bendrąjį gerį, atsisakant bet kokios teisės į kontrolę.

Ne mažiau svarbu tai, kad Lukšienė reformą siejo su valstybės atkūrimu ir visuomenės brandumu. R. Bruzgelevičienės teigimu, savarankiškas švietimas XX a. pab. buvo suprastas kaip vienas iš valstybingumą laiduojančių veiksnių, o švietimo reformos kryptingumas, tikslingumas ir gilumas buvo laikomi vieni iš pagrindinių tautos ir valstybės išlikimo sąlygų (Bruzgelevičienė, 2008)

M. Lukšienės demokratinis autoritetas ryškėja ir jos santykiuose su kultūra. „Jungtyse“ ji nuosekliai plėtoja mintį, kad kultūra žmogui yra jo gyvenamoji terpė, jo namai, jo „okos“. Žmogus kultūroje ne tik gyvena, bet ir pats yra jos kuriamas. Todėl kultūros klausimas jai nėra tik kontekstinis švietimo klausimas. Priešingai, kultūra yra erdvė, kurioje žmogus bręsta, suvokia save, savo ryšį su bendruomene ir atsakomybę už ateitį. Čia kyla svarbi Lukšienės pozicija, kad mokykla negali būti neutrali savo vidinės kultūros atžvilgiu. Ji turi padėti jaunam žmogui pažinti savąją kultūrą, jos vertybes, jos raidą, jos silpnąsias ir stipriąsias vietas (Lukšienė, 2013, p. 22–24). Tautinės mokyklos

konceptijoje teigiama, kad mokykla turi būti atvira kitoms kultūroms, nes tik tvirti savosios kultūros pagrindai leidžia žmogui nebijoti kitoniškumo (Tautinė mokykla, 1989, p. 6–8). Taip pat Lukšienės santykis su tautiškumu pasižymi ideologiniu rafinuotumu. Jis remiasi brandžios kultūrinės savimonės idėja. Demokratinis autoritetas čia reiškiasi kaip gebėjimas apginti savo kultūros svarbą nepaverčiant jos uždara doktrina. „Pavojingas etnocentrizmas, lygiai kaip ir kosmopolitizmas.“ – Meilė Lukšienė, 1993. Reformų koncepcijose buvo siekiama atkurti nacionalumo branduolį. Ilgą laiką pokomunistinėje visuomenėje tapatybės klausimai buvo vengiami. Švietimas privalo būti atviras kaitai, tuo pačiu išsaugant pagarbą savo nacionalumui (Lukšienė, 2013, p. 311).

M. Lukšienė demokratiją siejo ne su vertybiniu neutralumu, bet su žmogaus dvasine ir pilietine branda. Lietuvos švietimo koncepcijoje tarp svarbiausių ugdymo tikslų įvardijamas žmogaus ugdymas demokratijai ir Lietuvos valstybei. Greta to akcentuojama bendrųjų žmogaus vertybių svarba, kritinio mąstymo ugdymas, tautinės bei kultūrinės savimonės puoselėjimas. Demokratija Lukšienei nebuvo vien procedūrinė santvarka ar pilietinių teisių rinkinys. Ji buvo gyvenimo būdas, paremtas atsakomybe, dorove, pagarba kitam ir gebėjimu veikti bendram labui (Lukšienė, 2013, p. 244–247). Bronislovas Bitinas, kalbėdamas apie Lukšienės idėjas, teigia, kad ji ugdymą demokratijai laikė esminiu nepriklausomos Lietuvos švietimo tikslu, aiškiai rodydama, jog šis tikslas remiasi itin tvirtais vertybiniais pagrindais (Bitinas, 2010). Tai reiškia, kad jos autoritetas buvo ne tik kultūrinis ar intelektualinis, bet ir moralinis. Ji kalbėjo apie švietimą kaip apie sritį, kurioje demokratija turi būti ne deklaruojama, o ugdoma kasdieniu darbu.

Tautinės mokyklos koncepcijoje kritikuojama perdėtai centralizuota ir dehumanizuota mokykla, kuri neskatina savarankiško mąstymo, slopina kūrybiškumą, niveliuoja individualybę ir ugdo prisitaikymą prie iš anksto nustatytų ugdymo modelių (Tautinė mokykla, 1989, p. 5–6). Lukšienė siūlydama alternatyvas, pabrėžia humanizmo ir demokratijos principus. Žmogus jai yra ne objektas, o subjektas. Vaikas turi būti ugdomas kaip asmuo, o ne mechaniškai formuojamas pagal vienodas tvarkas. Mokykla turi gerbti šeimą, ją remtis, išlikti atvira visuomenei, kaupti pagarbą, garantuoti globą ir iš to kylantį saugumą, vystyti toleranciją ir bendradarbiavimą (Tautinė mokykla, 1989, p. 11–14). Mokykla privalo išvengti unifikacijos. Individualios iniciatyvos privalo būti jungiamos prie bendrų visuomenės uždavinių. Lukšienė mokyklos neįsivaizdavo kaip hierarchiškai tvarkomos sistemos, kuriose žmogus vykdo nurodymus. Jai rūpėjo, kad mokykla taptų savarankišku kultūros centru. Įgalinant sistemą kaip save koreguojančią lauką. Toks požiūris Meilę Lukšienę daro tvirtu demokratinio autoriteto pavyzdžiu: ji neprimeta mokyklai struktūrinės jėgos politikos, bet kuria ją kaip bendro gyvenimo ir bręstančio žmogaus erdvę. Puoselėjant laisvę ir pagarbą humanistikai.

M. Lukšienė savo idėjas grindė ne tik vizionieriška politine nuojauta, bet ir istorijos tėkmės jautumu. M. Lukšienė tyrinėjo ankstesnes Lietuvos švietimo reformas, domėjosi demokratinio ugdymo tradicija Lietuvoje, tarpukario mokyklomis ir jų ryšiu su Vakarų Europos ugdymo filosofija.

Nieko keisto, jog Jos siūlomos reformos nekilo iš noro viską pradėti nuo nulio. Reformos kilo iš suvokimo, kad švietimo istorija turi naudingą patirtį, kurią reikia suprasti, perimti ir integruoti. Tokiu būdu Lukšienės populiarumas kilo ne iš intensyvaus inovacijų integravimo, o gebėjimo susieti istoriją ir dabartį. Taip atsiskleidžiant jos demokratinio autoriteto stiprybei. Tuo metu sugebėta įrodyti, kad reforma nėra griovimas, bet sąmoningas ir atsakingas visuomenės darbas su savo pačios patirtimi. Šis gebėjimas istoriją įveikinti dabarčiai, skiria Lukšienės autoritetą nuo šiandien būdingo švietimo vadybos mąstymo.

Apibendrinus, Meilė Lukšienė Lietuvos švietimo raidoje svarbi ne tik kaip reformos architektė, bet ir kaip asmuo, įkūnijęs demokratinio autoriteto galimybę. Jos autoritetas kilo iš Jos gyvenimo aplinkybių ir gebėjimo matyti švietimą kaip kultūros, valstybės ir žmogaus augimo sritį. Ji neatskyrė demokratijos nuo doros, tautinės savimonės nuo atvirumo, reformos nuo istorinio tęstinumo, mokyklos nuo visuomenės. Dėl šių idėjinių naratyvų Jos vaidmuo Lietuvos švietimo istorijoje negali būti suprastas kaip vieno laikotarpio nuopelnas. Veikiausiai tai tikras Lietuvos švietimo kanonas, teigiantis, jog švietimas turi aiškią kryptį tik tada, kai jame veikia žmonės, turintys ne vien administracinę galią, bet ir visuomenės pasitikėjimu grįstą autoritetą. Lukšienės pavyzdys leidžia konstatuoti, kad demokratinis autoritetas švietime nėra prieštaravimas laisvei. Priešingai, jis yra viena iš sąlygų, be kurios nei laisvas žmogus, nei demokratiška mokykla, nei valstybės tęstinumas negali būti iki galo įmanomi.

1.4. Interviu duomenų kodavimas ir teminė analizė

Šiame poskyryje interviu duomenys analizuojami ne kaip atskirų respondentų nuomonių rinkinys, bet kaip pasikartojančių prasminių modelių visuma. Dėmesys skiriamas ne vien tam, ką respondentai teigia apie Lietuvos švietimo politiką, bet ir tam, kokiomis sąvokomis apibūdinama vyraujanti krizė. Tokiu būdu empirinė analizė leidžia patikrinti teorinėje dalyje iškeltą prielaidą, kad autoriteto nykimas švietimo politikoje reiškiasi ne tik personaliniu, bet ir pačios politinės kultūros lygmeniu.

<i>Tema</i>	<i>Subtema</i>	<i>Citata</i>	<i>Respondento kodas</i>
Strateginio kryptingumo stoka kaip pagrindinė švietimo politikos problema	Neaiški ilgalaikė strateginė kryptis	„Per tuos trisdešimt penkerius metus iki galo taip ir nesupratome, ir niekas nežino, kur mes einame.“	P1
Strateginio kryptingumo stoka kaip pagrindinė švietimo politikos problema	Krypties ir esmės metafora	„Laivas be gylio ir be krypties.“	P2
Strateginio kryptingumo stoka kaip pagrindinė švietimo politikos problema	Strateginių dokumentų problema	„Jeigu mes neturime išsamesnio strateginio dokumento, kaip švietimas turi vystytis, nu tai apie kokį tęstinumą mes čia galime kalbėti?“	P3

Strateginio kryptingumo stoka kaip pagrindinė švietimo politikos problema	Koherentiškumo trūkumas	„Visko daug, ir norų daug, iniciatyvų daug, bet nėra va to koherentiškumo.“	P6
Strateginio kryptingumo stoka kaip pagrindinė švietimo politikos problema	Švietimo tikslų fragmentacija	„Ne labai aiškūs pasidarė paties švietimo tikslai.“	P7
Politinio tęstinumo krizė ir reformų cikliškumas	Ketverių metų politiniai ciklai	„Dabar tęstinumo [...] vargu ar galime kokių nors požymių matyti, kadangi viskas susitraukia į ketverių metų politinius ciklus.“	P3
Politinio tęstinumo krizė ir reformų cikliškumas	Ketverių metų politiniai ciklai	„Kiekviena partija atsineša programą ir tarsi dominuoja konkursas. Padarykime kitaip, nei darė jie.“	P1
Politinio tęstinumo krizė ir reformų cikliškumas	Naujos politinės pradžios iliuzija	„Ateina nauja politinė dauguma [...] ir kiekvienai tai politinei daugumai ima atrodyti, kad švietimas prasideda nuo jų.“	P7
Politinio tęstinumo krizė ir reformų cikliškumas	Švietimo inkrementališkumas	„Sėkmingo švietimo negali būti per labai trumpus laiko tarpus.“	P2
Politinio tęstinumo krizė ir reformų cikliškumas	Politikos ir visuomenės santykis	„Švietimas negali būti valdomas kas ketverius metus. Švietimas reikalauja ilgo darbo.“	P5
Procedūros, rodikliai ir išorinis vertinimas	Rodikliai, pakeičiantis tikslą	„Kai rodikliai pasidaro pagrindiniai, o ne tikslas, tai tada uodega vizgina šunį.“	P5
Procedūros, rodikliai ir išorinis vertinimas	Rodiklių fragmentacija	„Vieni matuoja reitingus, kiti matuoja PISA, treči matuoja brandos egzaminus, ketvirti matuoja dar kažką.“	P1
Procedūros, rodikliai ir išorinis vertinimas	Rezultatų abstraktumas	„Politikams atrodo tiktai va mokinių konkretūs pasiekimai, egzaminų rezultatai arba ten mūsų vieta kokiam PISA tyrime.“	P7
Procedūros, rodikliai ir išorinis vertinimas	Techninis dokumentų pobūdis	„Ten buvo daug tokių techninių dalykų [...] ilgalaikė strategijos kryptim vargu ar galima pavadinti ką nors iš to.“	P3
Procedūros, rodikliai ir išorinis vertinimas	Duomenų interpretavimo problema	„Duomenys yra duomenys, bet kaip juos perskaityti, ką tuose duomenyse pamatyti ir suprasti – vis tik tai jau yra asmeniniai įvertinimai.“	P4
Švietimo ištekliai ir „veikla dėl veiklos“	Veiklos generavimas dėl finansavimo	„Mes turime prigalvoti veiklą, kurios nebūtinai yra reikalingi.“	P1
Švietimo ištekliai ir „veikla dėl veiklos“	Išorinių interesų spaudimas	„Verslininkai užsako, duoda užsakymą švietimo ministerijai ir tada rengia vėlgį programas [...] kad vat ta darbo jėga būtų tinkamesnė.“	P6
Švietimo ištekliai ir „veikla dėl veiklos“	Pinigai kaip galios sąlyga	„Jūs darykit tokias ir tokias permainas, tada mes jums duosim pinigų.“	P4
Švietimo ištekliai ir „veikla dėl veiklos“	Optimizacija / reorganizacija	„Optimizacija, vadinamoji, pasidarė pagrindinių veiksmu, formuojančiu darbo kokybę.“	P2
Švietimo ištekliai ir „veikla dėl veiklos“	Švietimo kaip paslauga	„Į švietimą žiūrima kaip į paslaugą, kas yra klaida.“	P5
Autoriteto samprata ir vakuumas	Autoritetas kaip vertybinė laikysena	„Autoritetas politikoje būtų tie žmonės, kurie turėjo labai stiprią vertybinę orientaciją ir jos nesulaužė.“	P1
Autoriteto samprata ir vakuumas	Autoritetas kaip pripažinta kompetencija	„Autoritetą [...] pirmiausia reiškia tam tikroje srityje yra kvalifikuotas žmogus, gebantis labai patraukti aplink save esančius.“	P2
Autoriteto samprata ir vakuumas	Lyderystė ir pasekėjai	„Lyderis yra tas, kuris turi pasekėjų.“	P4
Autoriteto samprata ir vakuumas	Autoritetas be prievartos	„Tikras autoritetas ir yra tas, kuris veikia be prievartos. Nes tie pokyčiai turi būti be prievartos įgyvendinami.“	P6
Autoriteto samprata ir vakuumas	Autoriteto, vadybos ir lyderystės skirtumai	„Lyderis, vadybininkas ir autoritetas – jų turinys yra, mano galva, visiškai skirtingas.“	P7
Demokratijos fragmentacija ir interesų grupės	Susitarimo sąlygiškumas	„Tas įsipareigojimas tam susitarimui yra toks labai sąlyginis.“	P3
Demokratijos fragmentacija ir interesų grupės	Polilogas be įsiklausymo	„Polilogas kaip daugelio balsų skambesys vat vienu metu, bet nėra klausymosi, įsiklausymo vieni į kitus.“	P6
Demokratijos fragmentacija ir interesų grupės	Autoritetų devalvacija	„Kiek fragmentų [...] kiekviena grupelė paprastai išsiskiria tą savo asmenį, kurį laiko autoritetu.“	P7
Demokratijos fragmentacija ir interesų grupės	Dialogo nepakankamumas	„Su įvairiais socialiniais partneriais turi būti kalbama. [...] Bet [...] dar toli iki kažkokio tai idealaus dialogo ir kalbėjimosi.“	P4

Demokratijos fragmentacija ir interesų grupės	Selektyvumo ir segregacijos rizika	„Verslas [...] nori sukurti savo mokyklas, švarioje erdvėje ir selektyvumo, segregacijos principu.“	P5
Meilė Lukšienė kaip demokratinio autoriteto figūra	Išskirtinis asmens indėlis	„Jinai padarė daugiau, negu gali žmogus.“	P2
Meilė Lukšienė kaip demokratinio autoriteto figūra	Kompetencijos ir pasitikėjimo pripažinimas	„Lukšienės kompetenciją [...] tie žmonės, kurie palaikė reformos idėjas, jie tikrai pripažino.“	P7
Meilė Lukšienė kaip demokratinio autoriteto figūra	Moralinis pavyzdys	„Jos kaip moralinio pavyzdžio įtaka didesnė negu jos kaip kažkokių labai konkrečių koncepcijų kūrėjos.“	P6
Meilė Lukšienė kaip demokratinio autoriteto figūra	Švietimas kaip kultūros reiškiny	„Ji labai aiškiai nubrėžė pagrindinę švietimo raidos kryptį, kad švietimas tai yra kultūros reiškiny.“	P3
Lukšienės palikimas ir tęstinumas	Ilgamžiškumo praradimas	„Apie ją vis mažiau kalbama. [...] Nėra tokio stabilumo, tokio ilgamžiškumo kokį turėjo Lukšienė ir jos darbai.“	P4
Lukšienės palikimas ir tęstinumas	Sociokultūrinės paradigmos išlikimas	„Tas sociokultūrinis pradas jis vis tiktai... vis tiek išlieka ir neprognozuoja artimos mirties.“	P3
Lukšienės palikimas ir tęstinumas	Palikimas kaip simbolinė atsvara	„Meilė Lukšienė yra kaip ta siena. [...] Lukšienė kaip skydas, kaip siena, kaip metafora.“	P5
Lukšienės palikimas ir tęstinumas	Palikimas kaip simbolinė atsvara	„Ne kaip kažkas, ką mes turėtume tiesiog akiai kopijuoti, bet kaip įkvėpimo šaltinis.“	P6
Švietimas iš pašaukimo ir žmogaus kūrimo prasmė	Pašaukimas politikoje	„Švietime prašyti reikia [...] pašaukimo, kad žmonės į tą švietimo politiką ateitų iš pašaukimo, iš idėjos.“	P1
Švietimas iš pašaukimo ir žmogaus kūrimo prasmė	Švietimo galia formuoti žmogų	„Švietimo sistema yra nepaprastos galios [...] institucija. [...] Jinai formuoja žmogų, individą.“	P2
Švietimas iš pašaukimo ir žmogaus kūrimo prasmė	Idealai ir ekonominis racionalumas	„Aš ir tuščių pilvu galiu kovoti už demokratiją.“	P4
Švietimas iš pašaukimo ir žmogaus kūrimo prasmė	Švietimas kaip visuomenės ugdymas	„Švietimas turi lenkti visuomenės bendrąją raidą.“	P5

Šaltinis: sudarytas autoriaus, remiantis ekspertinių interviu duomenimis.

1.4.1. Strateginio kryptingumo stoka kaip pagrindinė švietimo politikos problema

Viena ryškiausių interviu metu išryškėjusių temų yra strateginio kryptingumo stoka. Respondentai Lietuvos švietimo politiką apibūdina kaip išsibarsčiusią, fragmentuotą ir neturinčią ilgalaikės krypties. Pašnekovo P1 teigimu, per trisdešimt penkerius metus „iki galo taip ir nesupratome, ir niekas nežino, kur mes einame“, anot P2 švietimo politika apibūdinama kaip neturinti aiškos strategijos, „laivą be gylio ir be krypties“. Ši pozicija siejama ne tik su vadybiniu neapibrėžtumu, bet ir su gilesniu klausimu – kokį žmogų švietimo sistema siekia ugdyti, ką reiškia brandus abiturientas ir kokia turėtų būti tolimesnė vaiko intelektualinė raida.

Respondentų atsakymuose strategijų problema suprantama ne vien formaliai dokumentuotų planų stoka. P3, P6, P7 teigimu, problema kur kas gilesnė: strategijos nesuvokiamos kaip bendras švietimo bendruomenės, valstybės ir visuomenės susitarimas dėl žmogaus, kurį švietimas siekia ugdyti. Siekiant tęstinumo būtinas aiškus sutarimas dėl švietimo tikslo ir jo filosofinės ašies. Todėl vyraujantis strateginis vakuumas tampa ir antropologiniu vakuumu – neaišku, ar švietimo sistema orientuojasi į egzaminų rezultatus, ar į darbo rinkos poreikius, ar į asmenybės brandą, demokratinį pilietį, ar į visus šiuos tikslus vienu metu.

Ši tema tiesiogiai atliepia teorinėje dalyje aptartą politinio tęstinumo problemą. Jei H. Arendt autoritetą sieja su visuomenės konsolidavimu ir gebėjimu laiduoti ryšį tarp praeities, dabarties ir ateities. Interviu duomenys rodo, kad Lietuvos švietimo politikoje šis ryšys yra susilpnėjęs. Švietimo politika tampa ne ilgalaikės valstybės vizijos dalimi, bet atskirų reformų, programų ir politinių ciklų visuma.

1.4.2. Politinio tęstinumo krizė ir reformų cikliškumas

Kita išryškėjusi tema – tęstinumo problema. Respondentai P1, P3, P5, P7, ją sieja su politinių kadencijų kaita, partijų programų pliuralizmu ir pastoviu noru „daryti kitaip“. P1, P7 interviu metu tęstinumo problema įvardijama pabrėžtinai – kiekviena nauja politinė dauguma atsineša savo programą ir dažnai siekia reformuoti tai, ką padarė ankstesnieji.

Šiuo požiūriu reforma tampa ne tik švietimo tobulinimo priemone, bet ir politinės savilegitimacijos forma. Nauja politinė dauguma, siekdama parodyti savo veiklumą atsiriboja nuo ankstesnių sprendimų, todėl kaita ima įgyti savarankišką vertę. Tęstinumas tokiomis sąlygomis silpnėja ne todėl, kad nėra reformų, bet priešingai – todėl, kad reformų per daug, jos tarpusavyje nesujungiamos į bendrą istorinę ir filosofinę kryptį.

Tęstinumo krizė šiuo atveju pasireiškia ne tik tuo, kad strategijos nėra įgyvendinamos iki galo, bet ir tuo, kad pati reforma tampa nuolatine politinio veikimo kultūra. P1, P3, P7 interviu metu kartotasi, kad reforma seka reformą, stokojant aiškumo, kas iš ankstesnių sprendimų buvo naudinga, ką reikėtų tęsti, o ką keisti. Tokia situacija lemia institucinį nuovargį visoje sistemoje ir de facto mažina pasitikėjimą švietimo politika. Švietimui iš prigimties esant tęstiniam: jame kaupiant, saugant ir perduodant tradicijas, mokymo metodus, kultūrinį turinį, kartų patirtį. Šiandien atspindi priešingus prioritetus. Lietuvos švietimo sistema pernelyg priklauso nuo politinių programų, ideologinių madų ir technologizuoto požiūrio į valstybės viešojo gyvenimo sritis.

Ši tema taip pat matoma P3, P5 interviu, kuriuose teigiama, kad tęstinumo problema yra viena kertinių švietimo politikos problemų, o dabartinė politika susiaurinta iki ketverių metų politinių ciklų. Tai rodo, kad tęstinumo klausimas nėra vieno respondento nuomonė, veikiau pasikartojantis interviu duomenų modelis.

Interpretuojant mintis Z. Baumano tokiosios modernybės kontekste, švietimo politika tampa nuolat kintančia, nestabilia ir sunkiai įsipareigojančia ilgalaikiams tikslams. Reformos tampa ne nuoseklia tobulinimo priemone, bet simboliniu politinio atsinaujinimo ženklu. Tokiu būdu švietimo sistemoje formuojasi situacija, kai pokyčiams vykstant nuolat, kryptis išlieka neaiški.

1.4.3. Procedūrų, rodiklių ir išorinių vertinimų populiarumas

Trečioji tema susijusi su procedūrų, rodiklių, švietimo vadybos ir išorinių vertinimų situacija. Anot interviu P1, P3, P4, P5, P7 duomenų, respondentų santykis su procedūromis yra nevienareikšmiškas. Viena vertus, pripažįstama, kad procedūros viešajame administravime gali veikti efektyviai, tam tikrais aspektais užtikrinant trūkstamą tvarką. Kita vertus, pabrėžiama, kad procedūros ir rodikliai dažnai neveda prie gilesnio švietimo problemų supratimo.

P1 interviu pažymima, kad Lietuvoje egzistuoja daug skirtingų matavimo sistemų: vieni matuoja reitingus, kiti PISA rezultatus, tretį brandos egzaminus, dar kiti renka įsivertinimo duomenis. Tačiau kartu teigiama, kad nėra bendros platformos, bendro matymo ir aiškos visumos.

Šis duomenų fragmentas svarbus tuo, kad jis leidžia matyti procedūrinę švietimo politikos logiką ne tik kaip biurokratijos problemą, bet ir kaip švietimo tikslų prasmės praradimą. Duomenų daugėjant jų reikšmė tampa vis labiau neaiški. P1, P4, P7 - sistema geba matuoti atskirus fragmentus, tačiau sunkiai atsako į klausimą, ką šie fragmentai reiškia visumoje. Procedūrų ir rodiklių dominavimas nėra vien technokratinio valdymo perteklius. Jis taip pat atskleidžia autoriteto stoką interpretacijos lygmeniu. Kai nėra nacionaliniu mastu pripažįstamo vertybinio ir intelektualinio autoriteto, skaičiai pradeda veikti kaip pakaitinė / dirbtinė orientacinė sistema.

Procedūrų dominavimas P3, P4, P7 respondentų pasisakymuose nėra aiškinamas vien kaip administracinio aparato plėtra. Jis siejamas su pasitikėjimo krize. Kai švietimo sistemos dalyviai vieni kitais nepasitiki, atsiranda poreikis viską aprašyti, reglamentuoti ir kontroliuoti. Tačiau tokie saugumo mechanizmai yra paradoksaliūs: kuo daugiau procedūrų sukuriami siekiant apsaugoti sistemą, tuo labiau silpnėja gyvas pedagoginis santykis, profesinė autonomija ir gebėjimas veikti iš atsakomybės ir pašaukimo.

Kituose interviu išoriniai rodikliai ir tarptautiniai standartai vertinami ne vien neigiamai. Pažymima, kad tarptautiniai rodikliai, Europos Sąjungos direktyvos ir lyginamieji standartai tam tikru mastu gali kompensuoti nacionalinio autoriteto stoką, nes suteikia bendrą kryptį. Tačiau kartu pabrėžiama, kad šių duomenų interpretacija lieka problemiška: tuos pačius skaičius galima aiškinti visiškai skirtingai.

Ši įtampa yra ypač svarbi. Ji rodo, kad problema nėra patys rodikliai ar procedūros, bet jų atitrūkimas nuo vertybinio ir politinio sprendimo. Baudrillard simuliacijos teorijos požiūriu, rodikliai ir reformos gali imituoti veiksmingumą, net jei nėra aišku, ar jie iš tiesų stiprina ugdymo kokybę, mokytojo profesijos prestižškumą, vaiko brandą.

1.4.4. Švietimo ištekliai ir „veikla dėl veiklos“

Interviu duomenyse taip pat atsiskleidė sudėtingą Europos Sąjungos finansavimo ir projektinių veiklų poveikį švietimo politikai. P1, P4, P6 respondentai pabrėžia, kad išorinis

finansavimas sukuria situacijas, kai veiklos pradedamos planuoti ne iš realaus poreikio, o dėl būtinybės pagrįsti finansavimą.

P1 interviu teigiama, kad norint gauti europinį finansavimą „reikia parodyti kažkokius pokyčius“, todėl „prigalvojama veiklų, kurios nebūtinai yra reikalingos“. Tokia formuluotė atskleidžia procedūrinės politikos paradoksą: veiklos atsiranda, tačiau jų ryšys su ilgalaikie švietimo verte lieka abejotinas.

P1 respondentas šią problemą iliustruoja muzikos metafora: už finansavimą galima „rašyti popsa“, tačiau tai nėra tas pats, kas „eiti į gylį“. Tokia metafora leidžia aiškiai atskirti paviršutinišką veiklos produktyvumą nuo gilesnės kultūrinės ir ugdymo vertės. Švietimo politika tokiu atveju tampa orientuota į įsisavinimą, ataskaitas, projektus ir matomą aktyvumą, tačiau ne į ilgalaikį rezultatą.

Ši tema siejasi su Donskio technokratinio ir procedūrinio valdymo kritika. P4, P6 interviu duomenys rodo, kad švietimo politika gali tapti priklausoma nuo išorinių finansinių paskatų, kurios sukuria pastovių veiklų įspūdį, atmetant vertybines pozicijas.

1.4.5. Autoriteto samprata ir vakuumas

Centrinė empirinės analizės tema yra autoriteto krizė. P1, P2, P6, P7 respondentai autoritetą aiškina ne kaip formalią pareigybę ar administracinę galią, bet kaip vertybinį nuoseklumą, reputaciją, laikui atsparų veikimą ir gebėjimą išlaikyti vertybinius principus. P1 interviu metu autoritetas apibrėžiamas kaip žmogus, turintis stiprią vertybinę orientaciją ir jos „nesulaužantis bet kokiais atvejais“.

Svarbu tai, kad autoritetas beveik visų interviu atveju atskiriamas nuo lyderio, administratoriaus ir eksperto. Respondentai kritiškai vertina šiuolaikinę lyderystės ir ekspertizmo sąvokų infliaciją. P7 interviu teigiama, kad „lyderis nėra tolygu autoritetui“, nes lyderiu gali būti laikomas žmogus, gerai atliekantis savo funkciją, tačiau autoritetui būtina etinė dimensija ir platesnis pripažinimas.

P4, P6, P7 interviu metu ši mintis kartojama. Pažymint, kad šiandien „lyderystę“ imta taikyti beveik bet kokiam sprendimui, todėl pati sąvoka praranda reikšmę. Taip pat kritikuojama „eksperto“ sąvoka: ekspertas apibūdinamas kaip asmuo, kuris dažnai pats save tokiu laiko, nes nėra aiškių pripažinimo kriterijų.

Šie duomenys leidžia teigti, kad šiuolaikinėje švietimo politikoje vyksta sąvokų devalvacija. Autoriteto sąvoka praranda aiškumą, nes ją ima keisti vadybinės kalbos naujadaros: lyderystė, kompetencija, ekspertas, administravimas. Tačiau šios sąvokos neperima autoriteto funkcijos, nes jos nenusako moralinio svorio, vertybinio nuoseklumo ar gebėjimo konsoliduoti visuomenę.

Dėl to interviu duomenyse kartojasi autoriteto vakuumo motyvas. P1 interviu tiesiogiai sakoma, kad švietimo politikoje yra „autoritetų duobė“, nes atėjęs į politikos lauką žmogus gali labai greitai sugadinti reputaciją, kurios nebeatkurs.

1.4.6. Demokratijos fragmentacija ir išorinių interesų grupių konfliktas

P2, P3, P4, P5, P6, P7 interviu duomenyse demokratija atsiskleidžia kaip dviprasmiškas reiškinys. Viena vertus, pripažįstama, kad demokratija suteikia galimybę skirtingoms grupėms dalyvauti sprendimuose. Kita vertus, P3, P6, P7 pabrėžia, kad didėjant interesų grupių skaičiui tampa vis sunkiau pasiekti konsensą. P7 respondentas pažymi, kad kuo daugiau fragmentuotų grupių dalyvauja politiniame procese, tuo labiau tikslas „išsibarsto“.

Interviu duomenys leidžia matyti, kad demokratija be autoriteto gali virsti interesų grupių konkurencija, kurioje sunku išlaikyti bendrą kryptį. Autoritetas čia nėra suprantamas kaip demokratijos priešingybė. Priešingai, jis reikalingas tam, kad demokratinis procesas netaptų vien fragmentuotų reikalavimų ir trumpalaikių interesų visuma.

Ši problema išryškėja kalbant apie profesines sąjungas, tėvų asociacijas, verslo organizacijas ir kitas grupes. P4, P5, P6 respondentai pastebi, kad ministerijoms tenka nuolat derėtis su skirtingais interesais, o pats derinimo procesas gali tapti toks intensyvus, kad sprendimų priėmėjai praranda galimybę laikyti strateginę kryptį.

Todėl interviu duomenys neleidžia daryti išvados, kad demokratija savaime silpnina švietimo politiką. Priešingai, problema kyla tada, kai demokratinis dalyvavimas netenka bendros filosofinės kalbos ir autoritetingų mediatorių, gebančių išlaikyti tikslingą švietimo vertybinį ir strateginį kryptingumą atsižvelgiant į nuomonių įvairovę. Tokiu atveju demokratija ima reikštis ne kaip bendrojo gėrio paieška, o kaip interesų derinimo mechanizmas, kuriame stipriausiai girdimos ne būtinai giliausiai švietimo prasmę apmąstančios, bet geriausiai organizuotos grupės.

Anot Donskio procedūrinės demokratijos kritikos: demokratija be bendros vertybinės orientacijos gali tapti ne bendrojo gėrio paieška, bet nuolatiniu derinimusi, kuriame silpnėja atsakomybė už ilgalaikį rezultatą.

1.4.7. Meilė Lukšienė kaip demokratinio autoriteto figūra

P2, P3, P6, P7 interviu metu Meilė Lukšienė suvokiama kaip viena svarbiausių Lietuvos švietimo istorijos figūrų, tačiau jos palikimas vertinamas kontrastingai. Pripažįstama jos humanistinės pedagogikos ir kultūros žmogaus svarba. Tačiau pabrėžiama, kad jos idėjos ne visada pasiekė platesnį Lietuvos švietimo lauką, ypač regionus ir švietimą praktikuojančias bendruomenes.

P3 teigia, kad Lukšienės poveikis buvo stipriausias Vilniaus intelektualinėje ir ministerijų aplinkoje, o regionuose jos mintys „nepasiekė Lietuvos platumų“. Tai leidžia formuluoti

išvadą: Lukšienės autoritetas pripažįstamas, tačiau jo institucinė ir praktinė sklaida buvo ir išlieka netolygi.

Kartu respondentai Dr. Meilę Lukšienę sieja su itin svarbia vertybine švietimo ašimi. Ji apibūdinama kaip kultūros žmogus, besiorientuojanti į vaiką, asmenybę, vertybes, harmoniją ir holistinį ugdymą. R4 interviu teigiama, kad Lukšienės palikimo centre yra „žmogus, vaikas – jo esmė“, o pinigai ir rezultatai tėra priemonės, bet ne pati vertė. Anot pašnekovų švietimas turi turėti „žmogišką veidą“. Mokinys negali būti suvokiamas kaip beveidis įrankis, molio gabalas ar plastilinas, kurį galima formuoti pagal išorinius užsakymus. Mokytojas ir mokinys susitinka „veidas į veidą“, todėl švietimo politika, praradusi šiuos santykių pagrindus, pradeda mąstyti apie mokinį kaip apie funkciją atliekantį žmogiškąjį išteklių.

Lukšienės autoritetas respondentų pasisakymuose atsiskleidžia ne tik per jos idėjas, bet ir per gebėjimą jas politiškai artikuliuoti. Ji veikė kaip tarpininkė tarp pedagoginės-humanistinės vizijos ir politinių sprendimų dimensijų. Šiuo požiūriu jos autoritetas buvo demokratinis: jis nebuvo paremtas prievarta ar administracine galia, bet gebėjimu telkti žmones, formuluoti bendrą kryptį ir švietimo klausimą paversti visiems bendru valstybės kūrimo klausimu.

Kituose interviu, pvz.: P6, Lukšienės autoritetas nusakomas per stiprią metaforą: jos autoritetas prilyginamas „galingam ažuolui“ ar „galingai liepai“, kurią būtų šiandien sunku persodinti į naują dirvą. Ši metafora atskleidžia, kad respondentai Lukšienės autoritetą suvokia ne kaip pasibaigusį istorinį faktą, bet kaip gyvą, šiandienos kontekste sunkiai iš naujo aktualizotą švietimo idėją.

Meilė Lukšienė empiriniuose duomenyse veikia kaip kontrastinė figūra: ji įkūnija tai, ko šiandienos švietimo politikoje stokojama – vertybinį stuburą, ilgalaikę kryptį, kultūrinę atsakomybę ir gebėjimą mąstyti apie švietimą ne tik kaip sistemą, bet kaip žmogaus ir visuomenės ugdymo sferą.

1.4.8. Meilės Lukšienės palikimo tęstinumas

Nors Lukšienės autoritetas vertinamas ir pripažįstamas, P3, P4, P5, P6, P7 interviu duomenys rodo, kad jos idėjų tęstinumas yra fragmentiškas. Viena vertus, išliko kai kurios sąvokos ir kryptys: įstatymų preambulės, premijos, Geros mokyklos koncepcija, vertybinio ugdymo diskursas. Kita vertus, šios idėjos dažnai egzistuoja kaip dokumentų, koncepcijų ar atskirų švietimo formuotojų „įmantrios demokratinės retorinės“ priemonės ar laikysenos fragmentai, bet ne kaip nuosekli valstybės švietimo politikos ašis.

Lukšienės palikimo tęstinumo problema nėra vien idėjų atsisakymo problema. Ji susijusi ir su institucinių formų, kurios galėjo tą palikimą pernešti, nykimu. Respondentų pasisakymuose ryškėja „edukologinio stuburo“ sąvoka: anksčiau tęstinumą palaikė mokslinio tyrimo,

mokytojų kvalifikacijos tobulinimo ir pedagogų rengimo institucijos, o šiandien šios grandys yra išskaidytos ir susilpnėjusios.

P1 ir P6 teigia, kad „be vertybių nieko nebus“. Tradicija nėra priešinga ateičiai. Priešingai, tik įvaldžius tradiciją galima kurti ateitį. Todėl anot P6 Lukšienės palikimas neturėtų būti nei mechaniškai kartojamas, nei nostalgiskai idealizuojamas. Jis galėtų veikti kaip įkvėpimo šaltinis ir moralinis pavyzdys, leidžiantis iš naujo kelti klausimą, kokia mokykla gali būti humanistiška ir pagrįsta laiko patikrintais principais.

Tačiau tuo pačiu metu respondentai pabrėžia, kad dabartinis laikmetis šias vertybes nustumia į paraštes. Kai mokytojo profesija vertinama per atlyginimą, prestižą, rezultatų rodiklius ar efektyvumą, vaiko ir mokytojo santykis tampa antrinis. Galima daryti išvadą, kad Lukšienės palikimas nėra visiškai išnykęs, jis veikiau liko kaip moralinis atskaitos taškas, tačiau politikos nestruktūruojančiu principu.

1.4.9. Švietimas iš pašaukimo ir žmogaus kūrimo prasmė

Paskutinė tema susijusi su švietimo prasmės klausimu. P1, P2, P4, P5, P7 respondentai ne kartą grįžta prie minties, kad švietimas negali būti suprantamas kaip paslauga, vadybinių procesų visuma ar rezultatai. P5 interviu metu teigta, kad „švietimas kaip paslauga“ yra blogas požiūris, nes tai verslininkų ir vadybininkų žvilgsnis. Ši pozicija leidžia aiškiai atskirti dvi švietimo sampratas. Pirmoji švietimą traktuoja kaip paslaugą, kuri turi būti efektyvi, pamatuota ir įvertinta. Antroji švietimą supranta kaip ilgalaikį žmogaus ugdymo procesą, kuriame svarbu tampa ne rezultatas, bet santykis, prasmė, vertybės bei asmens branda.

P4, P5 respondentai pripažįsta, kad šiandien švietime vyksta humanistinės-sociokultūrinės ir ekonominės paradigmos varžytuvės. Ekonominė paradigma turi daugiau galios, pinigų ir politinio poveikio, todėl dažnai lenkia švietimo politiką savo pusėn. Tačiau P5 interviu duomenys neleidžia teigti, kad sociokultūrinė paradigma yra visiškai išnykusi. Priešingai, P5 interviu metu pažymima, kad ji vis dar išlieka, nes visuomenė vis dar rengia filosofus, antropologus, meno istorikus ir kitų sričių humanitarus, kurie siaurai darbo rinkos logikai gali atrodyti mažai naudingi. Šis momentas svarbus tuo, kad išlaikomas kritiškas požiūris į švietimo krizės aiškinimą kaip visiško humanistinės paradigmos žlugimo. Veikiau matyti įtampa tarp dviejų logikų: švietime bandant išsaugoti sociokultūrinę žmogaus ugdymo prasmę, tačiau politikoje ir vadyboje vis labiau įsitvirtinant ekonominės logikos diskursui.

Švietimo esmė P1 respondento kalboje siejama su mokytojo ir mokinio santykiu. Taip pat P1 interviu metu pabrėžiama, kad būti su mokiniu reiškia padėti jam kurti ir pažinti save. Ši mintis atskleidžia švietimą kaip žmogaus kūrybos procesą, o ne vien žinių perdavimą ar kompetencijų matavimą. Mokytojas šiuo atveju nėra tik turinio perteikėjas ar programos vykdytojas. Jis tampa

asmeniu, kuris padeda mokiniui susitikti su savimi, kultūra, kalba, istorija ir bendruomene. Mokytojo darbas negali būti iki galo paaiškinamas vien administracinėmis funkcijomis ir pamatuojamais rezultatais.

Švietimo kaip pašaukimo tema plėtoja tokią švietimo sampratą, kurioje žmogaus ugdymas laikomas ilgalaikiu kultūriniu ir demokratiniu darbu. Pašaukimas čia reiškia ne vien asmeninį entuziazmą, bet gebėjimą veikti iš atsakomybės, prasmės ir vertybinio įsipareigojimo. P1 nuomone, švietimo žmonės turi ateiti „iš pašaukimo, iš idėjos“, kad jiems turi „skaudėti“. Pašaukimas - moralinė laikysena.

1.4.10. Apibendrinimas

Atlikta interviu analizė leidžia teigti, kad autoriteto krizė Lietuvos švietimo politikoje respondentų suvokiama kaip daugiasluoksnis reiškinys. Ji pasireiškia ne tik konkrečių autoritetinių asmenų stoka, bet ir platesniu strateginio mąstymo, politinio tęstinumo, vertybinio pagrindo ir viešojo pasitikėjimo silpnėjimu.

Pasikartojantys prasminiai modeliai rodo, kad dabartinė Lietuvos švietimo politika dažnai suvokiama kaip fragmentuota, priklausoma nuo politinių ciklų, veikiama išorinių finansavimo ir vertinimo spaudimo, stokojanti aiškos filosofinės ir vertybinės krypties. Procedūros, rodikliai ir projektinė veikla nėra savaime neigiami faktoriai, tačiau tai tampa problemiška, kai ima keistis gilesnis supratimas apie švietimo tikslus.

Dr. Meilės Lukšienės figūra šiuose interviu atsiskleidžia kaip demokratinio autoriteto pavyzdys. Ji siejama su vertybiniu stuburu, kultūriniu švietimo supratimu, vaiko ir asmens svarba, taip pat su švietimo kaip valstybės ir visuomenės kūrimo projektu. Tačiau jos palikimas šiandien yra itin fragmentiškas: jis išlikęs dokumentuose, atmintyje ir kai kurių švietimo žmonių vertybinėje laikysenoje, bet ne kaip reali politinė kryptis.

Empiriniai duomenys patvirtina teorinėje darbo dalyje iškeltą prielaidą: autoriteto nykimas Lietuvos švietimo politikoje nėra vien personalijų problema. Tai platesnė politinės kultūros krizė: trūksta ne tik iškilių asmenybių, bet ir silpnėja visa autoritetui būtina terpė: filosofinis susitarimas dėl švietimo tikslo, institucijos, galinčios perduoti pedagoginę atmintį ir tradicijas, viešojo erdvė, gebanti atpažinti kompetentingą balsą, ir politinė kultūra, galinti atskirti fundamentalius principus nuo instrumentinių sprendimų.

1.5. Lukšienės ir dabartinės Lietuvos švietimo politikos situacijos lyginamoji analizė ir apibendrinimas

Atlikta teorinė ir empirinė analizė leidžia palyginti dvi skirtingas Lietuvos švietimo politikos paradigmas. Pirmoji siejama su sociokultūrine švietimo idėja, kurioje reforma traktuojama

kaip kultūrinis, moralinis ir politinis valstybės kūrimo darbas. Antroji, dominuojanti dabartinėje Lietuvos švietimo politikoje, savo prigimtimi yra pragmatinė, pasižyminti strateginiu dinamiškumu, vadyba, procedūromis ir fragmentuotomis trumpalaikėmis reformomis, politinės atsakomybės stoka. Galima teigti, jog Lietuvoje iš esmės pasikeitė švietimo politikos pagrindai: nuo vertybėmis grindžiamo valstybės ir žmogaus ugdymo projekto pereita prie administracinės, dažnai reaktyvios politikos formavimo formų.

Nuo pirmųjų švietimo reformų praėjo kiek daugiau nei trisdešimt metų. Tačiau šiandien vis dažniau kvestionuojame tai, ar reformos apskritai įvyko. Pirmasis reformos dešimtmetis Lietuvos atmintyje išlieka ryškiausias. Tai buvo laikotarpis, kai visuomenė, kultūros ir mokslo žmonės tikėjo, jog viskas įmanoma, kai švietimas atrodė prioritetinga valstybės sritimi. Anot Rimanto Želvio, tai buvo laikotarpis, kuomet Lietuvos švietime buvo mažai vadybos, bet daug aistros, ir ši aistra leido nuveikti kur kas daugiau nei šiandien leidžia vadybinės technikos ir priemonės. Kai vadyba perėmė aistrą ir vienybę, optimizmo ir tikėjimo liko kur kas mažiau.

M. Lukšienė savo veiklos metu švietimą tiesiogiai siejo su moraline ir intelektualine atsakomybe. Pirmuoju nepriklausomybės dešimtmečiu inicijuojama reforma įgyvendinta atsisakius formalios galios ar administracinio spaudimo žemesnių instancijų valstybės tarnautojams. Vietoje to, bandyta sujungti kultūrinę atmintį, demokratinę valstybės viziją ir švietimo kaip žmogaus ugdymo prasmę. Šiuo požiūriu Dr. Meilė Lukšienė veikė kaip demokratinis autoritetas: ji neprimetė reformos jėga, bet telkė žmones idėjomis, argumentu ir pasitikėjimu. Tokia autoriteto forma pirmuoju nepriklausomybės dešimtmečiu leido švietimo politiką suprasti ne kaip primityvų viešąjį valdymą, bet kaip bendrą visuomenės darbą, kuriame svarbiausia - nacionalinis susitarimas dėl švietimo krypties, žmogaus sampratos ir valstybės ateities.

Šiandien švietimo politikoje autoritetas dažnai pakeičiamas vadybinėmis ar administracinėmis kategorijomis. Interviu duomenyse aiškiai atsiskleidžia skirtumai tarp autoriteto, lyderio, administratoriaus ir eksperto. Respondentai autoritetą sieja su vertybine laikysena, principų laikymusi ir moraliniu svoriu, tačiau kartu konstatuoja ryškių autoritetų stoką bei autoriteto vakuumą. Tai stiprus demokratinės valstybės pagrindų silpnėjimo argumentas, rodantis, kad šiandien stokodami centrinių figūrų, pastarąsias kompensuojame procedūromis, statutinėmis pareigybėmis ir pseudo-ekspertinėmis išvadomis.

Ši skirtis ypač ryški tęstinumo požiūriu. Lukšienės modelyje reforma nebuvo suvokiama kaip nuolatinis ankstesnių sprendimų neigimas ar atsisakymas. Priešingai, švietimo vizija rėmėsi gebėjimu integruoti praeitį, dabartį ir ateitį. Tautinės mokyklos, Geros mokyklos ir Lietuvos švietimo koncepcijos idėjos kilo iš siekio atkurti Lietuvos švietimo kultūrinę autonomiją, kartu neatsiribojant nuo modernios demokratinės visuomenės kūrimo. Šiuo atveju tradicija nebuvo priešpriešinama kaitai. Ji veikė kaip pagrindas, leidžiantis kaitos metu neprarasti filosofinės krypties.

Meilės Lukšienės reformoje svarbus ne pats pokytis, o klausimas, kokiam žmogui, kokiai visuomenei ir kokiai valstybei švietimas turi tarnauti.

Interviu duomenyse kartojasi reformų cikliškumo, strategijos stokos ir politinės kaitos argumentai. Pastebima vieninga respondentų nuomonė, kad švietimo politika pernelyg priklauso nuo politinių ciklų, koalicijų ir trumpalaikių sprendimų. Kiekvienai naujai reformai tampant naujos politinės darbotvarkės legitimacijos priemone, politika praranda bet kokią galimybę išlaikyti inkrementalų sistemos kryptingumą, kasmet imituojant politinį veiklumą. Dėl švietime patiriamo nuolatinio judėjimo, negalime būti tikri dėl kokybiškos švietimo raidos.

Legitimumo požiūriu Lukšienės švietimo modelis taip pat skiriasi. Lukšienės atstovauta švietimo reforma legitimumą įgijo ne įtaigiais formalizuotais dokumentais, prievarta iš politinio centro į periferijas nuleidžiamais įsakymais ar strategijomis. Pirmasis nepriklausomybės dešimtmetis turėjo aiškų moralinį ir kultūrinį pagrindą, atliepiantį visuomenėje vyraujančius politinius lūkesčius. Švietimo sąsajos su Lietuvos valstybingumo atkūrimu, demokratinės visuomenės formavimu, mokyklos humanizavimu ir asmens laisvės samprata, buvo suvokiami kaip prasmingas reformos pagrindas. Buvo siekiama atsakyti į esminį klausimą: kokią visuomenę siekiama kurti per švietimą.

Šiandien švietimo politikoje legitimumas grindžiamas kitais būdais. Rodikliais, duomenimis, statistika, finansavimu, auditavimu, tarptautiniais tyrimais. Šie instrumentai savaime nėra blogi, tačiau jie tampa problemiški tada, kai tai pradeda keisti politinius ir vertybinius sprendimus. Interviu analizė rodo, kad švietimo politikoje daugėja duomenų, matavimų ir procedūrų, bet kartu stokojama bendro vertybinio pagrindo / platformos, kuri leistų pokyčius nacionaliniu mastu susieti su aiškiais ugdymo tikslais. Kai politika legitimizuojama administraciškai, prarandamas gilesnis visuomenės pasitikėjimas pokyčiais.

Šiame atotrūkyje išryškėja viena svarbiausių dabartinės švietimo politikos pasekmių – švietimo prasmės susiaurėjimas. Švietimas vis dažniau redukuojamas iki paslaugų, efektyvumo, konkurencingumo, rezultatų ir prisitaikymo. Mokykla vertinama ne pagal tai, kaip ji prisideda prie žmogaus brandos, demokratinės kultūros sklaidos ar visuomenės solidarumo, bet pagal tai, kaip ji sėkmingai gali atliepti jai keliamus išorinius lūkesčius: puikūs ugdymosi ir išorinio vertinimo rezultatai.

Ši situacija turi tiesioginių pasekmių mokytojo, mokyklos ir visuomenės santykiams. Kai švietimo politika praranda aiškią vertybinę kryptį, mokytojas vis dažniau tampa reformų objektu, o ne kultūrinio ir pedagoginio autoriteto pagrindu. Mokykla tampa ne bendruomenės ir valstybės kultūrinės savivokos vieta, o institucija, kuri prisitaiko prie pastoviai kintančių naujų taisyklių, finansavimo modelių, vertinimo sistemų ir politinių darbotvarkių. Tokiu būdu silpnėja ne tik mokytojo profesinis autoritetas, bet ir visuomenės pasitikėjimas visa švietimo sistema.

Kita problema – demokratijos fragmentacija. Lukšienės atstovautoje švietimo sampratoje demokratija reiškė ne vien interesų grupių įtraukimą ar procedūrų derinimą, bet atsakomybę už bendrą valstybės ir visuomenės ateitį. Dabartinėje situacijoje demokratinis procesas dažnai tampa interesų grupių, asociacijų, politinių ciklų ir rinkos spaudimo derinimo lauku. Tokia demokratija tampa dinamiška, tačiau nekryptinga. Joje daug balsų, tačiau mažiau susitarimo dėl bendro pagrindo.

Dr. Meilės Lukšienės švietimo modelis išlieka vienu stipriausių pavyzdžių iki šios dienos. Tai yra mokantis pavyzdys, kokių sąlygų reikia prasmingai ir ilgalaikiai reformai. T. y.: aiški žmogaus ir visuomenės samprata, politinis tęstinumas ir reformą vedančių asmenybių legitimumas.

Meilės Lukšienės ir dabartinės Lietuvos švietimo politikos ideologinės paradigmos palyginimas leidžia formuluoti pagrindinę empirinės analizės išvadą: Lietuvos švietimo politikos problemos: reformų gausa ir sistemos nestabilumas, finansavimo trūkumas, perteklinis administracinis valdymas kyla iš pačios Lietuvos nacionalinės kultūros ir valstybės demokratinės būklės. Išgyvename laikus, kai nebeturime ryšio tarp autoriteto, tęstinumo ir legitimumo. Švietimo politika praranda ne tik autoritetus, gebančius telkti visuomenę ir laiduoti ilgalaikę strateginę kryptį, procedūros ima keisti organinės valstybės pagrindus, politiką vis dažniau grindžiant ne pasitikėjimu, o formaliais veiksmais, atitrūkusiais nuo realių plačiosios visuomenės lūkesčių.

DISKUSIJA

Teorinės ir empirinės analizės metu atskleista, kad autoritetų svarba viešojoje politikoje išlieka kaip niekada aktuali. Šiandien švietimo politikoje autoriteto sąvoka laikoma archajiška savo prigimtimi, neatliepanti modernių edukologijos retorinių madų. Tačiau autoritetas negali būti tapatinamas nei su formalia valdžia, nei su administracine galia, nei su vadyba ar lyderyste. Remiantis Hannah Arendt, Zygmunto Baumano, Jeano Baudrillard'o ir Leonido Donskio teorijomis, autoritetai visuomenėse yra jungtys tarp pasitikėjimo, moralinio pripažinimo, tradicijos ir atsakomybės grindžiamo ryšio. Politikos tęstinumo prasme, autoritetai tampa centrinėmis figūromis, prisidedančiomis prie ilgalaikio žmogaus, visuomenės ir valstybės kūrimo procesų. Šiandien vyraujantis autoritetų vakuumas simbolizuoja ne tik konkrečių asmenybių trūkumą, bet ir sudėtingą padėtį valstybės nacionalinės kultūros būklėje.

Neoliberalioje demokratijoje švietimo politika neretai įgyvendinama trumpalaikiais ad hoc sprendimais. Efektyvumui, procedūroms, rodikliams ir itin trumpoms projektinėms veikloms tampant pagrindiniais nūdienos švietimo sistemos raidos elementais. Situacija savaime nėra bloga, tačiau tampa problemiška tada, kai ima keistis gilesnis visuomenės supratimas apie tai, kokią žmogų ugdo švietimo sistema. Strategijos, reformos, išorinio vertinimo mechanizmai ir gausių duomenų masyvai šiandien tapo pagrindinėmis priemonėmis siekiant suprasti švietimo padėtį, jo esmę. Sistemai nuolat inertiškai judant įvairiomis strateginėmis kryptimis, politinės vertybės tampa reliatyvios. Kasdien situatyviai besiderinant prie kintančios realybės, imituojant politinį kryptingumą ir sistemos gyvybingumą. Tai yra pagrindinės priežastys lėmusios Lietuvos švietimo politikos fragmentiškumą ir priklausomybę nuo politikų diktuojamo cikliškai kintančio pasjanso.

Lietuvos švietimo sistema išgyveno rimtą demokratinę ir kultūrinę tranziciją. Pirmojo nepriklausomybės dešimtmečio socio-kultūrinė / humanistinė švietimo vizija šiandien tapo pakeista pragmatine, ekonominio mąstymo paradigma. Bandymai švietimą formuoti kaip kultūrinį ir demokratinį valstybės atkūrimo projektą baigėsi, šiandien susidurta su itin stipria globalinių ir korporacinių jėgų įtaka. Tiek švietime, tiek valstybėje įsitvirtino nauja ideologinė paradigma, kurios centras – rinka. Įtraukiojo ugdymo ir socialinės dimensijos iniciatyvoms neretai įgyjant pseudohumanistinį pobūdį, kai demokratinė retorika šiais klausimais nėra paremta realiais įsipareigojimais ir įgyvendinimo galimybėmis. Esama situacija lėmė švietimo politikos strateginės krypties skylimą. Iš vienos pusės siekiame socialiai teisingo švietimo, iš kitos, suteikiame visas reikalingas teises ir ekonomines sąlygas formuoti elitinėms mokykloms su masyviomis homogeniškais klasėmis. Taip pat prarasta tarpinstitucinė darbo dermė, nyksta pasitikėjimas tarp valstybės, švietimo bendruomenių bei visuomenės. Svarbu paminėti, jog neteisinga būtų manyti, kad Lietuvos švietimo politikos tęstinumo problemos glūdi techniniame politikos įgyvendinimo

lygmenyje ar finansuose, reformų gausoje. Problema pastebima pačioje Lietuvos nacionalinėje politikos būklėje.

Tyrimo metu atskleista, jog Meilės Lukšienės veikla Lietuvos švietimo politikoje yra viena ryškiausių demokratinio autoriteto pavyzdžių, ilgą laiką valstybę, visuomenę ir švietimo bendruomenę jungusi figūrų. Kurios autoritetas kilo ne iš formalios politinės galios, o gebėjimo formuluoti aiškia, vertybėmis grįstą strateginę viziją, atspindėjusią to meto visuomenės keliamus lūkesčius švietimui. Žmogus, kultūra, demokratija, valstybė, tauta ir lėtas demokratinės visuomenės ugdymas buvo centriniai Dr. Meilės Lukšienės palikimo elementai. Leidžiantys reflektuoti apie nūdienos Lietuvos švietimo politikos būklę ir santykį su pradine nepriklausomos Lietuvos švietimo vizija.

Ekspertinių interviu analizė patvirtino teorinėje darbo dalyje keliamą prielaidą, kad Lietuvos švietimo politikoje vyrauja šios pagrindinės problemos: ilgalaikio politinio susitarimo trūkumas, tarpinstitucinė darbo fragmentacija, demokratinio dialogo silpnėjimas, procedūrų ir rodiklių dominavimas, išorinių interesų grupių įtaka priimamiems sprendimams. Aiškėja, jog dabartinė švietimo politikos krizė negali būti paaiškinta kaip finansavimo, vadybos ar atskirų reformų nesėkmių pasekmė. Ji kyla iš gilesnio politinio pasitikėjimo ir bendros švietimo prasmės praradimo.

Lyginamoji Meilės Lukšienės švietimo vizijos ir dabartinės Lietuvos švietimo politikos analizė parodė, kad esminiai skirtumai tarp šių modelių išryškėja prarastame santykiyje su tradicija. Švietimas, būdamas kanoniškas, lėtas savęs ugdymo procesas, kultūriškai įsišaknijęs ir demokratiškai visuomenę telkiantis bendros valstybės kūrimo procesui, šiandien pasižymi ideologiniu blaškymusi. Iškilę nauji politiniai prioritetai: administracinis efektyvumas, konkurencija, trumpalaikių greitų rezultatų siekimas, lėmė procesus, kurie švietimą nustumė nuo bendrojo gėrio ir kultūrinio valstybės tęstinumo idėjos. Švietimas tampa pastovių pertvarkų objektu, kuriame ugdymo prasmė lieka kiekvieno asmeninis reikalas. Per švietimą ir kultūrą konsoliduotos visuomenės idėja pamažu tampa svajone.

Apibendrinant, Lietuvos švietimo politikos tęstinumo problema glaudžiai susijusi su demokratinio autoriteto nykimu. Kai politikoje nebelieka autoritetų, gebančių jungti visuomenės pasitikėjimą, bendrą valstybės vertybinę viziją, švietimo sistema tampa problemiška. Bet koks švietimo politikos požiūrio redukovimas iki techninių reformų, finansavimo sprendimų ar administracinių priemonių, sukuria prarajas tarp prasmės ir didžiųjų modernizmo problemų. Būtina atkurti bendrą švietimo viziją, kurioje valstybė, institucijos, mokykla ir visuomenė galėtų sutarti ne tik dėl to, kaip keisti sistemą, bet ir dėl to, kokią žmogų, kokią demokratiją ir kokią valstybę Lietuvos švietimas turi kurti.

IŠVADOS

1. Autoritetų nykimas Lietuvos švietimo politikoje yra modernios demokratinės visuomenės ir nacionalinės valstybės kultūros būklės padariniai. Tiesiogiai susiję su visuomenėje silpnėjančiu pasitikėjimu valstybe, politikais ir asmenybėmis. Taip pat institucijų kolegialaus darbo praradimas ir negebėjimas išlaikyti strategines kryptis, švietimą suprimityvino iki vienos iš valstybės kuruojamų viešųjų paslaugų sistemų.
2. Pagrindinė švietimo politikos tęstinumo krizės priežastis: strategijų, reformų ir valstybinių institucijų darbo nesuderinamumas, vyraujant itin silpnam ryšiui su pirmojo Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečio švietimo idėja. Švietimo politika prarado savo nuoseklią raidą, dominuojant nuolatinei kaitai, korekcijoms ir perdėtinio situatyvaus reagavimo įpročiams.
3. Meilės Lukšienės atvejis atskleidė, kad demokratinis autoritetas švietime remiasi ne administracine kontrole, o gebėjimu sujungti vertybinę viziją, kultūrinę atsakomybę ir visuomenės pasitikėjimą. Jos švietimo sampratoje reforma buvo suvokiama ne kaip techninis sistemos pertvarkymas, bet kaip valstybės ir laisvo žmogaus kūrimo procesas.
4. Dabartinė Lietuvos švietimo politika nuo Lukšienės atstovauto modelio išsiskiria tuo, kad joje silpniau veikia jungiantis vertybinis centras. Reformos dažniau grindžiamos administraciniais, projektiniais ir vadybiniais sprendimais, vis rečiau atsakant į pamatinį klausimą, kokią žmogų ir kokią visuomenę švietimas turi ugdyti.
5. Ekspertinių interviu analizė patvirtino, kad švietimo politikos dalyviai pripažįsta pasikartojančias struktūrines problemas: neaiškią strateginę kryptį, reformų cikliškumą, perteklinį procedūriškumą, susilpnėjusį viešąjį dialogą ir autoriteto vakuumą. Šios problemos empirinėje dalyje kartojosi kaip tarpusavyje susiję, o ne atsitiktiniai reiškiniai.
6. Tyrimas leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos švietimo politikos problema nėra vien techniniai vadybos klausimai. Problema susijusi su prasmės, legitimumo ir politinės atsakomybės stoka. Kai švietimo politikoje prarandami autoritetai, kartu prarandamas gebėjimas išlaikyti visuomenės palaikymą, be kurio pokyčiai neturi esmės.
7. Galutinė darbo išvada: švietimo politikos tęstinumas Lietuvoje gali būti atkurtas tik tada, kai reformos remsis ne vien procedūromis, rodikliais ar instituciniais pertvarkymais, bet aiškia

demokratinio autoriteto, ugdymo prasmės ir valstybės ateities samprata. Be tokio pagrindo švietimo politika išliks dinamiška, išsiblaškiusi ir nuo visuomenės lūkesčių atitrūkusi.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Arendt, H. (1961). *Between past and future: Six exercises in political thought*. Viking Press.
2. Arendt, H. (2006). *Between past and future: Eight exercises in political thought*. Penguin Books.
3. Baškienė, R. (2018, rugsėjo 11). Meilės Lukšienės svajonė. Bernardinai.lt. <https://www.bernardinai.lt/2018-09-11-meiles-luksienes-svajone/>
4. Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation* (S. F. Glaser, vert.). University of Michigan Press.
5. Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Polity Press.
6. Bauman, Z. (2012). *Liquid modernity*. Polity Press.
7. Bauman, Z., & Donskis, L. (2016). *Liquid evil: Living with TINA*. Polity Press.
8. Bauman, Z., & Donskis, L. (2017). Takasis blogis: gyvenimas su Nėja. Versus aureus.
9. Bitinas, B. (2010). Meilė Lukšienė: ugdyti žmogų demokratijai. *Pedagogika*, 100.
10. Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2).
11. Bruzgelevičienė, R. (2008). Lietuvos švietimo kūrimas 1988–1997. *Sapnų sala*.
12. Bulajeva, T., & Duoblienė, L. (Sud.). (2009). Lietuvos švietimo politikos transformacijos. Vilniaus universiteto leidykla.
13. Donskis, L. (2008). *Power and imagination: Studies in politics and literature*. Peter Lang.
14. Donskis, L. (2013). VDU teatre Persona Grata – Leonidas Donskis [Vaizdo įrašas]. VDU Vytauto Didžiojo universitetas. https://www.youtube.com/watch?v=Ty_UbpRTgwA
15. Donskis, L. (2015). L. Donskis: priešuodis prieš melą – mąstantys piliečiai. Klaipėda. <https://klaipeda.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/l-donskis-priesnuodis-pries-mela-mastantys-pilieciai-710263>
16. Donskis, L. (2016b, liepos 4). Mus sugriauna maži ir banalūs dalykai. 15min.lt. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/leonidas-donskis-mus-sugriauna-mazi-ir-banalus-dalykai-500-650465>
17. Donskis, L. (2016c). Pomirtinis universiteto gyvenimas, arba poakademinis universitetas [Pranešimo vaizdo įrašas]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=EGZGAs_QD0M
18. Donskis, L. (2019). Toward an educational dystopia? Liquid evil, TINA, and post-academic university. In L. Donskis, I. Sabelis, F. Kamsteeg, & H. Wels (Eds.), *Academia in crisis: The rise and risk of neoliberal education in Europe* (pp. 11–35). Brill/Rodopi. https://doi.org/10.1163/9789004402034_003

19. Donskis, L. (2026). Drąsa ir orumas šiandien: apie pilietinės visuomenės vertybes. Tyto alba.
20. Donskis, L. (Ved.). (2009). Be pykčio [Televizijos laida]. LRT.
21. Eurostat. (2024). Persons by match between field of education and current/last main job and field of education. <https://ec.europa.eu/eurostat>
22. Hobbes, T. (1651). Leviathan. Andrew Crooke.
23. Jakaitienė, A., Želvys, R., & Raižienė, S. (2022). (Ne)išmatuojamas švietimo efektyvumas ir našumas. Vilniaus universiteto leidykla.
24. Kolbergytė, A. (2025). Teminė analizė. In L. Rupšienė (Moksl. red.) & D. Penkauskienė (Sud.), Socialinių tyrimų metodologinė panorama. I tomas (pp. 178–194). Klaipėdos universiteto leidykla.
25. Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing (2nd ed.). Sage.
26. Lankininkaitė, R. (2021, vasario 25). Į pasipiktinimą dėl siekio uždaryti mokyklą sureagavo ministrė: nuo geresnio ugdymo skiria tik trumpa kelionė geltonuoju autobusiuku. LRT.lt. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1352920/i-pasipiktinima-del-siekio-uzdaryti-mokykla-sureagavo-ministre-nuo-geresnio-ugdymo-skiria-tik-trumpa-kelione-geltonuoju-autobusiuku>
27. Lukšienė, M. (2013). Jungtys. Alma littera.
28. Mokyklų tobulinimo centras. (2017). Meilė Lukšienė – Lietuvos švietimo reformos pradininkė [Vaizdo įrašas]. YouTube.
29. Nacionalinė švietimo agentūra. (2012). 2003–2012 m. valstybinės švietimo strategijos rezultatai.
30. Nacionalinė švietimo agentūra. (2019). Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimo pusiaukelė: medžiaga diskusijoms. https://www.nsa.smsm.lt/wp-content/uploads/2025/10/Valstybines-svietimo-strategijos-igy-vendinimo-pusiaukele_internetinis.pdf
31. Nacionalinė švietimo agentūra. (2020). Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2020. Finansavimas.
32. Nacionalinė švietimo agentūra. (2025). Pedagogų poreikio prognozavimas. <https://www.nsa.smsm.lt/wp-content/uploads/2025/07/Pedagogu-poreikio-prognozavimas-2025.pdf>
33. OECD. (2023). PISA 2022 Results (Volume I and II): Country notes – Lithuania. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/lithuania_633ad03a-en.html

34. Petrakova, L. (2026, balandžio 1). Mokytojų trūkumas didėja: Vilnius vilioja naujokus specialia programa. LRT.lt. <https://www.lrt.lt/naujienos/svietimas/45/2885113/mokytoju-trukumas-dideja-vilnius-vilioja-naujokus-specialia-programa>
35. Radžvilas, V. (2019). Kiek kartų gali atgimti tauta? Valstybingumo studijų centras.
36. Sabolius, K. (2013). Įsivaizduojamybė. Vilniaus universiteto leidykla.
37. Tautinė mokykla: Lietuvos vidurinės bendrojo lavinimo mokyklos koncepcija. (1989). Žinija.
https://smsm.lrv.lt/uploads/smsm/documents/files/Veikla_strategija/svietimo_reformos_pradzia/tautine_mokykla.pdf
38. UNESCO. (2013). Meilės Lukšienės 100-osios gimimo metinės. UNESCO.
39. Ugdymo plėtotės centras. (2017). Meilė Lukšienė – tautos ugdytoja. YouTube.
https://www.youtube.com/watch?v=HIUAW3mGj_w
40. Valstybės kontrolė. (2017). Ar gali gerėti Lietuvos mokinių pasiekimai? Valstybinio audito ataskaita Nr. VA-2017-P-50-1-20. <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/Product/23762/ar-gali-gereti-liuvos-mokiniu-pasiekimai>
41. World Bank. (2022). Government expenditure on education, total (% of GDP) – Lithuania.
<https://data.worldbank.org/indicator/SE.XPD.TOTL.GD.ZS?locations=LT>
42. Želvys, R., Stumbrienė, D., Dukynaitė, R., & Jakaitienė, A. (2021). Lietuvos švietimas: efektyvus, našus, kokybiškas ir socialiai teisingas? Acta Paedagogica Vilnensia, 47, 69–79.
<https://doi.org/10.15388/ActPaed.2021.47.5>

PRIEDAI

Priedas 1: DIRBTINIO INTELEKTO (DI) NAUDOJIMO DEKLARACIJA

Studentas/ė: Karolis Kniežauskas

Baigiamojo darbo tema: Demokratija be autoriteto? Švietimo politikos tęstinumo problema

Vadovaudamasis/i „Dirbtinio intelekto naudojimo Vilniaus universitete gairėmis“, patvirtinu, kad rengdamas/ą šį baigiamąjį darbą:

Prisiimu atsakomybę už viso darbe pateikto turinio kūrimą ir jo originalumą. Patvirtinu, kad generatyvinio DI įrankiai buvo naudojami tik kaip pagalbinė priemonė, o ne kaip darbo bendraautoris ar autorius.

Atlikau turinio patikrą (validaciją). Visi DI sugeneruoti faktai, nuorodos ir duomenys buvo patikrinti pirminiuose šaltiniuose.

Užtikrinu duomenų saugą. Į DI sistemas nekėliau konfidencialių tyrimo duomenų, asmens duomenų ar nepublikuotos medžiagos.

Pateikiu įrodymus. Tais atvejais, kai buvo generuojamas didesnės apimties tekstas ar turinys, visa generavimo išklotinė (transkripcija) pateikiama darbo prieduose (kaip nurodyta lentelėje žemiau).

DI įrankių naudojimo ataskaita:

DI įrankis (nurodomas pavadinimas ir versija)	Naudojimo tikslas (trumpai identifikuojama, ką darėte?)	Taikymo vieta darbe (skyrius / puslapis)	Studento/ės indėlis ir validacija (kaip pakeitėte ar patikrinote rezultatą?)	Ar pridėta išklotinė?* (Priedo Nr.)
ChatGPT-5.5	Interviu prasminių kodų talpinimas į lentelę	1.4 skyrius. 24-26 psl.	Prasminiai kodai sukurti darbo autoriaus, susidurta su sunkumais formatuojant lentelę, pasinaudota DI įrankiais.	
ChatGPT-5.5	Gramatinių ir kitų teksto formatavimo klaidų taisymas	Dalis empirinio skyriaus.	Naudojant DI, buvo tikrinami pavienės teksto dalys dėl gramatikos ir skyrybos.	

Studento/ės parašas:

Data: 2026.05.10

Priedas 2. Ekspertinio interviu R1 transkripcija

Respondento kodas: P1

Interviu data: 2026-04-09

Interviu trukmė: 00:54:40

Interviu forma: kontaktinis

Transkripcija: anonimizuota

K: Taip, pirmiausia noriu paprašyti jūsų, ar ar jūs suteikiate leidimą naudoti šį interviu būtent tik mano magistrinio darbo temai, kuri yra: Demokratija be autoriteto, švietimo politikos tęstinumo problema Lietuvoje.

P1: Taip, sutinku.

K: Šiandien kalbinu selektyviai atrinkta savo srities specialistę. Visuomenėje laikoma švietimėte, kuri aktyviai reiškiasi ne tik kaip savo įstaigos vadybininkė, bet ir kaip kultūros ir švietimo žmogus. Norėčiau Jūsų paklausti kai ko. Kaip jūs šiandien apibūdintumėte Lietuvos švietimo politikos būklę? Kokios pirmos mintys šautų į galvą bendrai pagalvojus apie Lietuvos švietimo būklę? Tiek aukštojo mokslo, tiek bendrojo ugdymo.

P1: Stipriai išsibarsčiusi, pirmiausia neturinti, pirma neturi aiškos strategijos. Tą galiu įrodyti. Galėčiau, jei reikėtų, taip sakant, politizuojų, oponuojant politikams vien iš tos pusės, kad per tuos trisdešimt penkerius metus iki galo taip ir nesupratome, ir niekas nežino, kur mes einame. Ką mes norime padaryti su abiturientu, ką norime padaryti iš aukštojo mokslo, perteklinis kopijavimas kitų šalių patirčių. Galbūt Suomija daugiau dominuoja. Gal Estija, gal kažkoks Taivanas ar Tailandas, gal dar kažkas. Šveicarija, galbūt pažangesnės, turtingesnės valstybės, jų kažkokie modeliai, kopijavimas, bandymas integruoti. Tai yra antras tas momentas. Nepabandžius bepilotinių kažkokių bei eksperimentinių bandymų, iš karto sukelia reformas, reforma po reformos, nėra aiškaus tęstinumo, bet pagrindinė problema, kad nėra aiškos strategijos, tarkim, 30 metų į priekį, ką mes norime padaryti švietime, ir dėl to politika yra tiesiog išsibarsčiusi. Politika kinta priklausomai nuo to, kokios dominuojančios partijos sudaro koaliciją. Patekusios į Seimą ir, kaip įprasta, pas mus šalyje reformuoja tai, kas buvo padaryta ankstesniųjų. Tai yra labai žalinga situacija, labai fragmentuota, išsibarsčiusi, kuri laikinai, vat kažkokiu būdu susiburia į vieną kažkokį svarbesnį reikalą sutvarkyti, o taip neturėtų būti. Turėtų būti labai aiški, aiškus mūsų visų bendras susitarimas, kad tas 10 metų gali keistis priemonės, bet ne pati strategija. Strategija gali kisti, jeigu mes iš tikro, nu patiriame kažkokių labai didelių force majeure, pavyzdžiui, karas ar ten ypatingą technologinį progresą, kur kada nebereikės

K:Ad hoc?

P1: Jo kažkokie tokie momentai. Bet ji turi būti. Dabar aš kaip mokslininkė, kaip praktikė, kiek aš beklasiu mokytojų, vadovų, mokslininkų, tų pačių politikų. Tai, kuo mes norime po dešimties metų - aiškaus atsakymo nėra, o tai yra viena iš didžiausių pagrindinių problemų. Antras dalykas, toks reikšmingesnis, ar ne, be strategijos dalies yra vertybės. Kokios mums yra vertybės? Pačios svarbiausios? Taip ir neaišku, ar mes norime tiesiog kad labai gerai išlaikytų brandos egzaminus, ar mes vis dėlto norime, kad būtų puiki asmenybės branda ir kaip mes tada matuojame asmenybės brandą. Neaišku, kaip mes, matuojame?

K: Kaip jūs galvojate, šita praktika galioja, emm, kaip įvardyti. Švietimo kultūros praktika galioja ir Vakarų valstybėse. Ar toks, kaip, sakykime, šiek tiek, na, kaip ligos simptomus, galbūt daugeliui ir kitų valstybių kaip ir Lietuvoje?

P1: Visuose valstybėse labai panašiai dėl to, kad daug kur dominuoja demokratija. Kas yra demokratija? Demokratija, kai kiekvienas demokratijos narys. Ar tai būtų pilietis, ar tai būtų imigrantas. Jis turi teisę kalbėti, išsakyti savo nuomonę. Tai kuo daugiau tų fragmentuotų grupių, tuo labiau sunku yra surasti konsensuą. Nu va, ir neveikia, sakykime, tokios autoritarinės priemonės, kad vienu smūgiu gali įgyvendinti labai daug pokyčių, kurie yra labai aiškūs ir kryptingi į vieną tikslą. Tada tikslas natūraliai, tarsi išsibarsto. Nu, bet taip kaip, bet bet kuriuo atveju vis tiek visuomenės turi susitarti. Tai čia Vakarų valstybėms per tą demokratijos momentą, nu, vyksta tokie bangavimai. Sakykime, uždominuoja viena kažkokia grupė su savo interesais. Tada kita grupė - tai mūsų Lietuvos atžvilgiu. Pavyzdžiui, galbūt jaučiasi pulsacija švietimo stiprinimas. Tai, kas vyksta sostinės kontekste, ir tada atoveiksmis, kaip kad jurą nuslūgtų, tai dabar atidirsime regionams suprantant, tai va ką tik grįžau iš Joniškio, kur kaip tik sakė darželių vadovės, kad mus jungia ir iš trijų darželių nori padaryti kaip Marijampolėje. Tą pavyzdį, kad vienas vadovas valdo tris darželius, taip sutaupys pinigų ir sudės į priemones tuos sutaupytus pinigus. Nu tai vat vėl klausimas, į ką mes investuojame? Ar mums svarbu yra turėti labai gerą materialinę gerovę? Ar mums yra svarbu turėti daug lyderių, kurie darys pokytį, ar į žmogų? Ar švietime investuoti į priemones, vat toks amžinas klausimas, bet kai nėra labai aiškos strateginės minties, kad visi žinotumėme, ko mes norime, tai tada atsiranda daug interesų ir išsidūksta.

K: Išgirdau tokius pagrindinius dalykus, kuriuos užakcentavote kelis kartus savo atsakyme, fragmentiškumą sistemos ir tam tikras strategijos arba, nes strateginio matymo nebuvimas dėl tų visų aplinkybių, kurias jūs iš paskos išvardijote, tai būtent šitos vietos labai atliepia mano antro klausimo kurį aš Jums norėčiau užduoti. Tai vis dėlto, ar, jūsų manymu, Lietuvos švietimo politikoje egzistuoja tęstinumo problema.

P1: Egzistuoja.

K: Kokiomis formomis?

P1: Egzistuoja labai aiškiai dėl to, kad nebūna taip, jog Seimas sekančioje kadencijoje patenka ta pati koalicinė dauguma. Sakykime taip, ir kiekviena partija atsineša programą ir tarsi dominuoja konkursas. Padarykime kitaip, nei darė jie, neišrenkame tai, kas buvo stipru. Antras dalykas - galbūt taip elgiamasi dėl to, kad norima gauti europinį finansavimą, ir ten reikia pagrindimo ne iš piktos valios. Tiesiog reikia parodyti kažkokius tai pokyčius ir, sakykime, skirtingais būdais, ir tam gauti galbūt tą finansavimą. Tai čia gal ir dėl to šiek tiek gaudami pyrago. Mes turime prigalvoti veiklą, kurios nebūtinai yra reikalingi.

K: Kai kada daryti, kad tik daryti.

P1: Jo reikia kažkaip daryti, nes reikia tiesiog kažkaip padaryti. Tai, aišku, duoda kažkokį ir pridėtinę vertę. Bet tos sąnaudos, patirtos iš žmogaus, kaip, sakykime, iš kūrėjo, nujos į tiesiog neduoda reikiamos grąžos. Ilguoju periodu.

K: Šitiek norisi įsiterpti ir turbūt paminėtų Leonido Donskio, jog jis miręs 2016-ais metais dar pragyveno tą laikotarpį, kai pradėjo vykti tos didžiosios aukštojo mokslo reorganizacijos arba bendrojo ugdymo įstaigose finansavimo modelį pasikeitė, kai iš klasės krepšeliams pamažu perėjom, iš mokinio krepšelio, kaip, pavyzdžiui, pereiname į klasės krepšėlį, bet vis tiek principas tas pats - pinigai paskui vaiką arba studentą kaip, kaip turbūt būtų galima apibendrinti, ir jis yra išreiškęs tokią poziciją, kad Europos Sąjungos pinigai Lietuvai pakenkė tiek pat, kiek padėjo. Ką jūs, pavyzdžiui, manytumėte? Jo žodyje yra racijos?

P1: Pritarčiau šimtu procentų. Matau tą patį. Gal negalėčiau pasakyti, kad Tiek pat gal ten procentaliai 49 - 48 nu kažkas tai tokio. Bet būtent ir ką aš noriu akcentuoti kaip žmogus, kuris dėsto švietimo finansus. Žmogaus laikas yra pinigai, verčiami ekonomine prasme. Tai kur tu tuos tą laiką panaudoji? Prigalvodami veiklą ir „poveiklių“, kurios iš tikrųjų ateičiai galbūt neduos reikiamos vertės, nes tą laiką ne nu, ne neteisingai panaudojome. Tiesiog, o už pinigus turime atidirbti. Kitaip sakant, čia jeigu būtumėm, kompozitoriais, mums duoda rašyti muziką, ne akademinę muziką, ne eiti į gylį, bet rašyti popsą. Ant tų pačių akordų mes patenkinti būtumėm, nes tai yra vis tiek akordai, nes uždirbi daug pinigų, ar ne? Bet ten gelmės nebus. Tad jeigu tu nori gelmės, tai tu turi labai eiti, aiškiai žinodamas, išlaikant savo stuburą. Antras dalykas, ką daro Europoje, sakykime, pinigai. Vieną dieną jie baigs ataskaitos, pavyzdžiui rodo, penkioliktą, šešioliktą metų valstybės audito. 40 milijonų Europos lėšų buvo panaudota mokytojų kvalifikacijos kėlimui, profesiniam augimui. Rezultatai ugdymo pablogėjo per tą laiką.

K: Kaip ir Lietuvos edukologijos universiteto uždarymas, 50 milijonų.

P1: Apie tai net kalbos negali būti. Apskritai sunaikinimas, sakykime, tų vedančiųjų universitetų, kurie šimtmečius ruošia mokytojus kaip kalvę. Tai yra mokslinių mokyklų uždarymas, išskaidymas. Tai tai yra labai labai labai svarbus procesas, ir visi už tas pasekmes turėsime atsakyti, tai čia tiesiog perkūrimas iš naujo čia. Bet tai istoriškai kartojasi, pavyzdžiui, tūkstančius metų atgal,

pas Egipto imperatorius ateina, nugriauna, viską nušluoja visas civilizacijas. Vėl viskas. Nu nuo pradžios tai žmonija atrodo vis nepasimoko. Tai keista, kad taip, sakykime, švietime tas vyksta, nes, atrodo, mes esam labiausiai išsilavinusi visuomenės grandis.

K: Gaila pagalvojus, jūsų pavyzdys taip yra rakinama progreso idėjos, nu kaip šnekėjot ką tik apie Egipto civilizaciją, bet vis dėlto tą istorinį kontekstą reikia įdėti į praktinį lauką, kad tos valstybės, imperijos, galima kalbėti tiesiog įstaigų arba šiaip viešosios politikos tam tikrų sričių, kad šitos griūvančios sistemos sugriovė nemažai ir nemažai gyvenimų ir pagalvos, netgi jeigu ir per istoriją žmogus progresavo. Nesugebame šito progreso išlaikyti inkrementalų. Ir tolygu, jis, progresas yra garantuojamas per labai skausmingus, skausmingus up and down, į viršų, į apačią. Kas buvo žlugimai, karai, bankrotai, reorganizacijos, fundamentalūs pokyčiai politikoje ar gal? Ar galima būtų taip pasakyti, kad toksai požiūris, tokie procesai vis dar galiojantys, kaip pavyzdys Lietuvos modernioje politikoje, suprantant, kad šita politinė kultūra galų gale ateina ir iš Vakarų esančių kultūrinių tendencijų, kaip yra matoma politika, kaip yra įgyvendinama aukštojo mokslo organizacijos arba finansų skirstymo, viešojo vadyba, visi tokie pat panašūs dalykai atkeliauja iš Vakarų, ir suprantama, kad jie įsitvirtina Lietuvoje. Ypatingai po 90-ųjų metų, kai mes labai smarkiai, labai greitai norime pakeisti planinės ekonomikos logikas ir pan.. Bet ar vat Jūsų pavyzdys dėl tos tokios dinamikos, esančios politikoje. Ar tai ne simbolizuoti tai, kad iš vienos pusės, kaip ir progresą matome, bet, kad progresą pasiekti yra kai kada susimokama didžiulėmis kainomis ir kad tos kainos, kurias mes susimokame, ta prasme, kad tos kainos gali būti išliekančios per kartas ir kada reikia įgyvendinti tam tikrą politiką. Netgi kai yra tikslai, geri, ją reikia forsuoti arba, jei reikia taip įrodinėti, kad visuomenė priešinas ne tik geriems pokyčiams. Galbūt dėl to, kad žala jau padaryta prieš tai esančiuosius pokyčiuose, kultūriškai ar visuomeniniame lygmenyje, yra didesnė nei kad vadybiniam lygmenį.

P1: Na, pokyčiai, kad apskritai juos įgyvendinti pagal vadybą visada bus pasipriešinimas. Klausimas yra ar iš viso įmanomas pokytis? Jeigu kultūra nepriima, o kas yra kultūra? Ta prasme net ne meninė kultūra turi mintyje, bet organizacinę. Tai šiuo atveju būtų visos švietimo, bendruomenės ir bendruomenių vidinė kultūra. Ir čia iš tiesų yra tas atsakymas, kad populiacijoje dominuoja mokytojai, kuriems yra per 50 metų, iki 70 - jų yra dauguma. Dabar, šiuo metu, tai reiškia, kad tie žmonės pataikė tie jauni, po universitetų tiesiai į reformų sukūrį ir tuos 30 metų tas reformas matė. Tai taip nusivylimas daugumos yra gan nemenkas, todėl ir kritika, tarkim, kažkokiems pokyčiams, kai kuriais atvejais yra labai pagrįsta arba eilinį kartą neatliepanti jų lūkesčių, arba jų realybės matymo. Ir jie jau turi tą išankstinį matymą, žinojimo lauką, kad nepavyks. Čia tas pats, kaip, sakykime, jie mato galbūt, kad investuoja į bankrutuojančią įmonę. Ne taip reikia daryti. Nu va, tai turbūt gal problema yra čia irgi dėl to, kad yra švietimo vadybininkų, gerų,

kokybiškų, kompetentingų švietimo vadybininkų, švietimo politikų trūkumas - tai faktas. Tai tas tikrai tas yra tiesa.

K: Turiu prisipažinti, kad timpltelėjau už liežuvio galo. Jūs paminėjote porą kartų apie politikus ir politikų atsakomybę politiniam lygmenyje. Formuojant švietimo politiką norisi paklausti, pavyzdžiui, kaip Jūs suprantate, kas yra autoritetai, ar politika ir autoritetai susiję dalykai. Dėl to dabar ganėtinai mestelsiu mus į šiek tiek na kryptingą temos linkmę, kaip jūs suprantate autoriteto sąvoka švietimo politikoje, kaip pavyzdys, kuo autoritetas skiriasi nuo lyderio, administratoriaus ar eksperto, ar galėtumėme šitą klausimą galbūt tada išskaidyti į dvi dalis. Pirmiausia apskritai vat, kaip suprantame autoriteto sąvoka švietime, ar galbūt autoritetas šiai dienai yra toks, na, gal gan gal toksai archajiškas žodis, nelabai atitinkantis modernios švietimo vadybos?

P1: Greičiausiai mes jau tiesiog nuo tos „Instagram“, „TikTok“ politikos, viešumos, kultūros nebepasitikime, nes tai, kas šiandien buvo autoritetas, rytoj gali būti, taip sakant, kaltinamas prokurorų didžiule korupcija. Tai be galo sudėtinga ir tai yra tikrai Vakarų kultūros dalis. Kada žmonės per eilę metų užsitarnauja didžiulį autoritetą ir svorį. Sakykime, taip, pagal jų sprendimų, sprendžiant iš jų sprendimo, ar ne, visuomenė visada vis tiek kažkur paslysta kažkokiose korupcijos ar kažkokiuose kituose dalykuose. Bet tai kaip ir neturėtų sumenkinti autoriteto priimtuose sprendimuose, kurie buvo turėti turintis gerą poveikį, sakykime, tai visuomenės dalį. Tai va, tai, ko gero, man gal autoritetas politikoje būtų tie žmonės, kurie turėjo labai stiprią vertybinę orientaciją ir jos nesulaužė bet kokiais atvejais. Ir, tarkime, nepasirinko lengvesnio lankstesnio kelio prisitaikyti, išeiti į kitas partijas, persirašyti programas arba dirbtinai provokuoti oponuoti, kas neturi jokios jokios vertės, tai gal net turbūt likčiau prie tų klasikinių, dogmatiškų vertybių, kad turbūt svarbu yra tiesiog atstovauti. Jeigu tu atstovauji rimtą politinę jėgą ir jos vertybes iki paties galo. Nesvarbu, kad galbūt bus tos idėjos neišgirstos arba nepriimtos laiko. Na, sakykime taip, bet tą labai sunku matant dabar pamatyti, nes matome tiek švietimo, tiek kituose politikuose, nu, sakykime, kitų sričių, kitų viešų jo, kitų, kitų viešų interesų sričių, daug perbėgėlių, kas, kas išvis negali būti niekaip susiję su autoritetu. Sakykime taip, nes tai rodo, kad tavo prisitaikėliškumas yra tiesiog prisitaikėliškas. Nors mes turėtumėme būti plastiški pagal neuromokslus. Bet čia ne apie tai. Tas plastiškumas reiškia, kad tu vis tiek išlaikai vandens konsistenciją. Bet tu gali vat užšalti, jeigu kažkas atsileisti išgaruoti, tai vat aš įsivaizduoju būti vandeniui. Bet išlaikai molekulės formą,

K: Fizikos moksluose pagalvojus visuomet galioja logika, kad forma kinta.

P1: Taip forma kinta, ta forma kinta. Tos priemonės, strategines grupes čia, taip kažką išsiardyti kaip lego susikonstruoti universalų dizainą iš naujo. Bet tu esi lego kaladėlė, o ne staiga tampa ten kažkas, tai va, čia yra tikrai dabar mes patyrime, nu, tikrai, nemažą iššūkį ir visuomenę nuo to nusigręžė už tai ir prabalsuojame. Galbūt kartais už tuo, kaip sako žmonės, dar standartiškai, nėra už ką balsuoti. Tai daug norinčių būti švietimo ministrais ar viceministrais taip pat nėra, nes stovi

eilės ir čia Šimonytė buvo teisi, ir daugybė kitų, kas dirba toje srityje. Todėl, kad atlyginimai nėra tiek reprezentatyvūs ir saugumo toje srityje nešant atsakomybę taip pat nėra. Tai mes tiesiog turime gan nemažą „Lyderystės“ duobę, autoriteto duobę, nes tu, atėjęs čia labai greit gali susigadinti visą tą savo reputaciją, kurios tu nebeatkurs niekada.

K: Na, pavyzdžiui, dabar, kai Jūs paminėjote tiek visokiausių aplinkybių. Jūs matytumėte skirtumą tarp tokių sąvokų - autoritetas, lyderis, administratorius. Pagalvojus, dabar ne tik Vilniaus universitete, bet apskritai Lietuvos aukštojo mokslo ugdymo mokslo institutai arba Švietimo akademijos Vytauto Didžiojo universitete. Pastebime tendenciją, kad yra labai išpopuliarėjusios sąvokos kaip švietimo lyderystė, švietimo vadyba, iš vienos pusės savaime suprantama, bet kaip jūs ar dėtumėte lygybės ženklą tarp autoritetų, lyderių, administratorių?

P1: Lygybės ženklo turbūt nebedėčiau. Reiktų mums vėl iš naujo susėsti ir kaip Jovaiša ar Vaitkevičius, ar kažkas labai rimtai senais laikais susitvarkydavo žodynėlius, nes visi norime būti visu kuo. Ir tikrai tą vizualiojo skulptūra, medijų kultūra, ji leidžia būti bet kokiam influenceriui, nieko nebaigus vadinti save ekspertu. Tai sąvoka ekspertas išvis nebeegzistuoja todėl, kad žiniasklaida iš jo padarė visišką nesusipratimą. Ir kaip tu gali komentuoti, neturėdamas bazinių ir praktinių, ir, sakykime, aukštesnių kompetencijų būti ekspertu. Bet tave jeigu taip pakrikštijo, tai tu gali būti bet kuo. Tai čia tikrai yra šitos sąvokos devalvacija. Tą pripažinkime, nuvertėjimas kaip diplomų nuvertėjimas. O dabar dėl lyderystės, tai, man atrodo, kad dabar tai pakankamai išplaukusi sąvoka. Tiesiog dėl to, kad atsirado tyrimų ir visą kitą toks tai, man atrodo, kiekvienas žmogus yra lyderis, kuris pakankamai save gan gerai realizuoja ir, ir pakankamai meistriškai atlieka savo darbą. Bet tai visiškai nereiškia, kad tas žmogus bus autoritetas kitiems, nes čia jau reikia turėti, ir man atrodo, gan nemažai pasekėjų. Vis tiek turėti tokį paskatinimą ir etiką.

K: Lyderis nėra tolygu autoritetui?

P1: Nu, manau, kad ne, nes nu tu tikrai gali. Aš, pavyzdžiui, savo studentams sakau: jeigu jūs esate mokytojai, supraskite, kad jūs esate lyderiai. Jūs niekada negalite galvoti kitaip. Man nemažai mokytojų per konferencijos yra pasakę, kad mes norėtumėm būti algoritmininkais, dirbti pagal vadovėlius, ir mes nenorime būti kūrėjais ir lyderiais. Todėl man atrodo, kad tada mes ne apie švietimą kalbame išvis. Čia tada yra gamyba, automatizacijos procesai, bet ne mokytojavimas ir ne švietimas. Nu va, be to, matyt, nuomone esti visokių. O kalbant apie administravimą, tai čia jau yra specifinės kompetencijos. Čia jau yra ir charakterio kompetencijos, ir tikrai ilgametės patirtys. Tas geras vadybininkas, nebūtinai geras administratorius. Sunku rasti tokį, kuris turėtų tokią ir gerą strategiją, liniją, lyderystę su labai tvirtom vertybėm pirmiausia. Tada geras vadybininkas, kuris žinotų kam deleguoti, ką nedeleguoti, kas padarys, kas nepadarys, kaip procesai veikia kaip mikro vadyba veikia kaip rizikos, yra valdomos ir dar susiprocūrinti tuos daly.

K: Kitaip sakant, geras mokytojas, nereiškia, jog būtų gera švietimo ministras?

P1: Oi, visiškai, kaip ir ministras geru mokytojų Ir ir taip toliau. Tai čia, kaip ir mene. Labai panašiai žinai, sakykime, kompozitorius. Tada ten režisieriai, tada aktorius. Su kiekvienu reikia unikaliais, kryptingai dirbti. Vienetai tų žmonių, kurie tikrai turi sakykime, kokias išskirtines, visybines kompetencijas. Tai dažniausiai būna žmonės, labai rimtai pasišventę savo darbui, ir jie ne visada būna patogūs.

K: Norisi natūraliai paklausti, kaip jūs, pavyzdžiui, galvojate, ar, ar šiandien Lietuvos švietimo politikoje turime autoritetų? Galite ir save įsivardinti jeigu norite...

P1: Aš neįsivardyčiau savęs kaip tokios švietimo politikoje, nes toje srityje nesu nieko fundamentalaus nuveikęs. Iš tiesų, kad aš mokau studentus, sakykime, arba aš pasisakau, arba ne, tyrinėju vertybiškai ir t. t.. Tai negalėčiau įvardinti, kad žinai. Mano monografijoje sužinai, cituoja dar penkios kartos. Tačiau negalėčiau savęs priskirti tam dalykui. Bet nu vienas kitas, galbūt asmuo, daugiau nuveikęs, galėtų būti. Bet aš būčiau gal labiau senamadiška. Manau, man atrodo, kad autoritetą patvirtino laikas kaip ir genijų. Vis dėlto nu vis tiek turi praeiti, ir nereikia numirti, kad kažkada kaip Donskiui, čia linkėjime nenumirti. O iš tiesų žinai, ir ne kiekvienas jo gali būti. Gal ne kiekvienas nori tos viešumos. Iš tiesų gal čia, žinoma, bet gal ne kiekvieną perleidžia čia tai irgi. Vertinkime kiek tu gali galbūt labai norėti didelių pokyčių arba, sakykime, toje teritorijoje kažką nuveikti. Bet ne, nebūtinai būsi išgirstas. Nebūtinai ten tie dalykai suveiks. Bet šiaip turime vakuumą. Turime pakankamai nemažą vakuumą. Va kaip aš pasakyčiau.

K: Na, o tie žmonės, kurios užsiminėte, kad jie yra protestuoti laiko ir vis dar yra prisimenami kaip Lietuvos švietimo autoritetas. Galbūt galite pasiplėtoti ką turite omeny?

P1: Aš manyčiau, gal, pavyzdžiui, kad ir kartais keistai pasisako, ir galbūt ne visada man sutampa nuomonės ar kitų švietimiečių. Bet panašu, Darius Kuolys man atrodo, dabar jau iš tiesų sakykime toks gan pakankamai vertybinis žmogus. Ministerijoje gan nemažai žmonių, dirbančių čia tų pavardžių. Žinai, gal aš jų neišvardyčiau taip staigiai ant liežuvio žinai, kurie ten iš tų senų laikų dirba. Nu, kad ir Rimantas Želvys tikrai taip po nepastumdysi vertybiškai, nes neperlips per save meluojant, žiūrint į akis. Ir, ir, pavyzdžiui, jų pačių. Žinai, doktorantai išdrįsta pasakyti dalyką, kurių kiti niekada nepasakys. Net nesiims tokių temų rašyti. Toks konformizmas uždominuoja. Sakykime taip. Nu tai aš manau, kad ir tas pats Mažeikis, Donskis jau, aišku amžinatilsį, kurie gal net nesivadino visiškai švietimo politikos. Tikrai, bet toje srityje gana aktyviai forma. Bet čia jau vėlgi turbūt daugiau tokie filosofinės krypties žmonės, kurie kultūros filosofijos, kurie suprantant, jų natūrą, ir jų bazinis išsilavinimas leidžia, sakykime, daugiau. Naglis Kardelis, kolega mano puikus, taip kaip jis parašo apie mokytoja, aš taip neparašysiu. Nu, tiesiog todėl, kad žinai, žmogus poliglotas ir visą gyvenimą dirba su visa ta antikine, klasikine ir kitokia literatūra. Bet tai ir turi būti žinai, bet tai turi būti mūsų jungtis. Sakykime, geras filosofas pasako idėją. Aš ją adaptuoju kaip švietimu, kaip vadybininę švietime, ir mes kažką iš to gauna. Bet..

K: Jeigu visuomenė dirba integraliu principu?

P1: Taip, bet dažnai, bet vat kas ir gaunasi, kad, tarkim, į tam tikras darbo grupes nekviečiami netgi tie idėjiniai ar ne, tas pats Naglis. Ar ten aš daugiau tokius, žinai, kur kažką kur jau prisidirba? Kur čia karį pataisyti? Žinai, supranti. Tai toks nu irgi toks. Tai va, bet nieko nepadarysi. Čia visuomenė nori lyderiauti visi, pavyzdžiui sukviečiame visų kolegijų atstovai, visų universitetų atstovai, tai ten konsensusų niekada nebus. Autoriteto va šiuo atveju švietimo politikos autoritetų devalvacija yra labai ryški, nes nu per demokratiją paribiai nori parodyti stipresnę jėgą, ir jie parodys. Tai tie, kurie iš tiesų Naglis, tarkim, sakau, žinai, nu, aš kita prasme. Bet mes tiesiog atsitraukėme, tai koks ten tikslas

K: O galbūt nepolitikai paduoda tam tikrą patosą - rinką. Na, pavyzdžiui, arba tokios politinės jėgos galbūt tai ir kairuoliška. Bet aš manau tai atitaiko mano klausimą. Tokios politinės jėgos kaip pramonininkai, pramonė, globalios sferos, viršnacionalinės įstaigos. Mes, pavyzdžiui, žinome, kad tokie tarptautiniai tyrimai kaip PISA, PIRLS, TIMSS, nors iš vienos pusės, jos, kaip ir Monitorizuoja švietimo sistemas. Kiekvienoje valstybėje jas lygindami. Bet iš kitos pusės žinome, kad jie, kaip ir paduoda, tam tikrą pasjansą, kaip turi švietimo politika atrodyti. Kokios jos problemos, į ką jos turi orientuotis, ar lėšos yra gerai administruojami. Lietuva taip pat yra be Europos Sąjungos Komisijos pinigų ar RRF fondo. Taip pat yra skolinusi, gan seni laikai, ne, net ne, ne pirmasis nepriklausomybės penkmetis, dešimtmetis. Pavyzdžiui Pasaulio bankas teikdamas paskolas valstybėms, jas įpareigoja laikytis tam tikros pinigų įsisavinimo, realizavo kultūros arba strateginio planavimo, ir pagalvojus, na, ar yra ir ar yra dar, pavyzdžiui, kitų jėgų, kurios veiktų va tuos žmones arba ta švietimo politika?

P1: Stambiai veiktų?

K: Ir kaip minkštoji galia.

P1: Supratau, nu, tai yra visuomenės interesai. Ne šiaip aš manyčiau, kad vyksta gan stambus pataikavimas mokinių tėvams. Nu kur tos grupės yra labai įvairios. Va tai vieniems reikia. Tai tikrai čia vienas iš tokio, nes jie yra rinkėjai. Tai partijos iš tiesų tikrai daug. Daugybę dalykų daro, kad tu tiesiog atitiktų lūkesčius. O ar tai tikrai bus labai naudinga vaikams, ar ne, čia kitas klausimas. Tačiau tai yra minkštoji jėga. Nu kur, kai ateina į rinkimines kampanijas, kai važiuoja per rajonus, mokykla susitikimo vietas. Nu tai girdi, ką kalba, o mes žinome situaciją. Kad jeigu nėra mokymosi kultūros namuose, aš kalbu apie vaikus, mokinius ar šeimas. Tai visada norėsis nueiti lengvesniu keliu. Dėl to ir pats diplomats tampa devaluotas. Nebėra prasmės tiek investuoti, kad mokytumeisi ir, sakykime, pačios studijos, ir norisi tada, kad 10 balų pridėtumėme ir 20, ir 60 išvis gal nebelaikytumėme egzaminų. Tai va, tai čia tas momentas, antra, tikrai formuojasi gan nemaža, sakykime, turbūt turtingesnė klasė, kurie nori kitokių sąlygų. Mokėdami už lėšas, tai, pavyzdžiui, diskusijoje vienoje su švietimo vadovais buvo 30 žmonių. Gal kokį dešimt iš jų buvo iš jūsų Vilniaus

privačių mokyklų, tai jie kėlė klausimą būtent apie finansus, švietimo finansus, tai jie kėlė klausimus, jog išvis nereikėtų laikyti brandos egzamino. Tada toks klausimas. Tai ką mes tada išvis ten veikėme, tai žinai, tai dar tie brandos egzaminai. Gal ir ne visada pamatuoja tai, ko mes ten mokėmės. Tačiau viena problema. Bet tai nors kažkam žmonės ruošėsi, nes dabar tai kas tai būtų dvylika metų, geras laiko praleidimas? Supranti, reiškia tada visai nebenorime jokios atsakomybės. Tada tiesiog geras laiko praleidimas. Ne, tai jeigu visuomenė susitaria dėl to, tai viskas gerai. Gal visuomenė perauga į tą, sakykime, momentą, kur mes tiesiog esam būsenos kame tai berods irgi taip, bet galbūt kažkada taip ir bus. Gal taip ir turėtų būti sunku pasakyti. Žinai Buda kažką kitą pasakytu, kad nereikia tiek mokytis. Nu va, bet tai, sakykime, ta verslo pramonės pusė tų tai tikrai irgi taip pakankamai stipriai veikia. Čia atsiranda irgi išskirtinės sąlygos, ir tai nėra tik Lietuvoje, tai yra visoje Europoje.

K: Ypatingai, galbūt tai yra Vakarų valstybių bloke į Lietuvą tai tik pamažu ateina?

P1: Taip, dėl to, kad atsiranda turtingesni, sakykime, turtingesnės bendruomenės. Gal, sakykime, taip turtingesni rajonai, kas, o gal...

K: Nes norėčiau dar labiau pakonkretinti ir patikslinti klausimą tokiu formatu, kad kiek dabartinė, Lietuvos švietimo politika, Jūsų nuomone, veikia procedūros rodikliai, vadybos ir rinka?

P1: Labai, na taip, procedūros veikia, jos veikia lėtai kaip ir visame viešajame sektoriuje. Bet aš negalėčiau pasakyti, kad labai blogai. Aš manau, kad procedūrine prasme, sakykime, viešo administravimo prasme, pažanga yra tikrai gan nemaža padaryta. Kai kuriose šalyse situacija yra labai panaši. Kai kuriose blogesnė. Tai aš manau, kad taip sakyti, tai yra ta vidurinioji vykdomoji grandis, kuri gan neblogai dirba savo darbą, visybiškai, kad galbūt irgi ne visada mato prasmės ir nori kūrybiškumo ar dar kažko. Čia kiti klausimai, bet kaip procesai visai neblogai veikia, kas dar?

K: Rodikliai?

P1: Rodikliai, tai su rodikliais Lietuva diskutuoja jau 30 metų. Finišo tiesioje aš nematau. Visi kalba apie tai, kad galbūt reikėtų turėti vieną bendrą platformą, kur visi galėtumėme sukelti duomenis ir matyti tiesiog visi, kas norime ir pan.. Tai tos platformos. Aš, kaip suprantu, iki šiol nėra. Yra irgi vėl kažkokie tai fragmentai ir reitingai. Vieni matuoja reitingus, kiti matuoja PISA, tretieji matuoja brandos egzaminus, ketvirtieji matuoja dar kažką. Tada kažkas įsivertinimus siunčia NŠA. Tada akreditacijos dabar jau nebereikės sudėtingos formos akreditacijoje. Nu žodžiu, suprantat. Toks neaiškus kelias ir nėra tos visumos ir bendro matymo, tų rodiklių prisištabiliuoja visokių ir jų juos renka, ir Europą, ir ir viso pasaulio duomenų bankas. Turbūt vieni iš kitų prisimoko ir ir tiek.

K: Pagalvojus duomenų ir tų rodiklių begališkai daug. Kitaip sakant, kaip turbūt Lietuvos pavyzdys. Lietuva turi turbūt vieną iš išskirtinių išorės vertinimo mašinų, vertinančių švietimo sistemos situacijas, pavyzdžiui, kas kas monitorizuoja švietimo sistemą, Švietimo agentūra, savivaldybės. Paskui mes turime viršnacionalines įstaigas, kurios taip pat daro savo tyrimus kaip,

pavyzdžiui, pisa. Tai čia būtų ketvirtas objektas, paskui, kai Švietimo ministerija inicijuoja save savo departamentuose, strateginio planavimo skyriuose, paskui mes turime kai kada Valstybės kontrolę, kuri irgi daro tai. Yra begalės daug į organizacijų, įstaigų ir kurios naudoja savo instrumentus monituožajničius švietimo politiką. Iš esmės nesigauna. Nesigauna taip, kad ištirti ištiriame man, matyt, matome, bet kažkodėl vis tiek baisiai sunkiai keičiame.

P1: Todėl, kad taip, kaip su pacientu. Aš dėstau tą švietimo vadybą. Visada sakau, kas yra kokybės vadyba, kuo skiriasi nuo tiesiog „Just“ vadybos. „Just“ vadyba, ir įsivaizduok, kad esi žmogus. Smegenys yra va čia vadyba. Jos viską judina. Kartais impulsyviai, kartais ir reaktyviai. Kartais proaktyviai. Kartais suseraga, o kokybės vadyba yra tada, kai, pavyzdžiui, nueini pas gydytoją, nes kažkur suskaudo. Tai kad ir nesuskaudo, tu vis tiek pasidarai profilaktinius tyrimus. Tai vat visi išoriniai vertinimai, akreditacijos auditai ir dar kažkas. Tai, sakykime, kontrolė arba tie pamatuoja kažkokį savo instrumentais, kažkokį fragmentą, nu, kepenis, plaučių rodiklius, galbūt dar kažką, ir jeigu randa kažką, kas neatitinka normų, sakykime taip, tai yra signalas, kad turi kažką daryti. Tai vadyba nuo kokybės vadybos ir skiria su tuo, kad jeigu tu nieko nedarai, tu ir toliau vadybinį procesą. Bet jeigu tu keiti ir ieškai to pokyčio, tai čia tas pats. Va, kad nu, kraujo rodikliai prasti. Tai jeigu tik reikia geležies pagerti, gersi geležį. Bet gal dar reikia miegoti. Gal dar reikia dar kažką padaryti, ta prasme, tada atsiranda stimulus, dėl ko tai daryti, ir labai aiškiai žinai prevencines priemones, ką po ko daryti ar tobulinti, ar dar kažką daryti. Tai va, tai nežinau, ar paaiškinau.

K: Paaiškinote. Taip, galima gi geležies tabletėmis tą geležį, geležies trūkumą kompensuoti. Bet principinis klausimas. O kodėl, kodėl kūnas pats nepasigamina tos geležies?

P1: Ir, žinoma, manau, kad mes esame visiškai nepajėgūs čia ir vienareikšmiškai, turbūt ne. Ne aš viena tą pasakysiu. Mes niekada švietime nekėlėme gelmės klausimų ir buvo, ir kada, pavyzdžiui, aš esu ne kartą iškėlus dėl tos pačios strategijos Lietuvos švietimo taryboje, tai buvau labai ramiai nusodina

K: Švietimo strategija. Ar čia, nacionalinė Lietuvos strategija?

P1: Tai jo jo, nesvarbu, čia iš tos bendros švietimo dalies. Nu tai labai viskas paprasta. Tiesiog nereikia giluminių klausimų. Aš. Nu man natūralus klausimas, atsakykime tiesiog va dabar dviese. Kodėl kiekvienais metais problema dėl matematikos brandos egzaminų rezultatų? Aš niekaip nesuprantu. Lėšos padidinamos, pamokų skaičius padidinamas. Mokytojai, atrodo, dirba gerai. Programa ta prasme keičiamos, nu ko dar bereikia. Nu tai, kad turbūt ne to reikia. Tai mes niekada nepaklausėme tų vaikų ar reikia? Mes jiems nusprendėme už juos, kad jiems reikia. Mes už juos nusprendėme, kad jiems reikia brandos egzaminų. Iš matematikos,

K: Taip sakant, ar mes kada nors paklausėme vaikų, ir mes nepaklausėme. Nesiorientuojame į vaikus.

P1: Ne mes, nes ne orientuojamės į vaikus, nei į darbdavius, nes darbdaviams gal irgi nereikia to brandos egzamino. Suprantat, bet būtent mes nusprendėme, kad būtent taip subjektas bus raštingas, kaip kažkada Graikijoje nusprendė, kad gražiame kūne, sveikame kūne gera ir graži siela, bet jei esi neįgalus?. Turi stiprią negalią. Tai kas tu esi, tau yra segregacija. Tai vat mes tiesiog kartais kaip visuomenė nusprendžiame. Tam tikros grupės susitaria, nu va. Patiriame tokius dalykus. Tai vat čia yra problema.

K: Pamenu, Donskis yra tokią frazę pasakęs savo LRT laidoje Be pykčio, kalbėjo su Simonu Steponavičiumi - to meto švietimo ministru. Jis paminėjo apie procesus, vyraujančius, ten buvo akcentuojamas aukštojo mokslo situacija, kad jis mato situaciją tokią, kad gyvename pastovių derybų laikais, kad tiek derinimasi, kad tose derybose paskęstama it netgi tie žmonės, kurie bando derintis, tie žmonės pavargsta ir galų gale pasitrauk iš proceso. Pavyzdžiui, kalbėdami apie ministeriją, kad nekviečia Kardelio, Želvio ir pnš. Ar vat čia kaip čia kaip pavyzdį paėmiau. Kaip pavyzdžiui Jūs matytumėte tokią Donskio repliką?

P1: Labai įstrigo replika ir labai pritariu. Tai pirmas dalykas. Tikrai su mumis, kaip, sakykime, švietimą nu, galbūt labiau išmanantys, ten, sakykime, žmonėmis. Tai su mumis labai tartis nereikia, nes mes pasakėme savo nuomonę. Pasakėme savo įžvalgas. Mes neturime aiškaus poreikio. Mes galime, nu kaip skaityti, čia kaip pas kunigą atėjus paklausti arba pas budistų vienuolį, kaip reikia gyventi. Mes pasakysime, kaip reikia gyventi, bet mes neturime intencijos indoktrinuoti tuos dalykus. O su kuo tikrai ministerijoms reikia derintis ir ką mes matome? Ir kartais labai liūdna stebint iš šono, tai yra įvairiausių rūšių profsąjungos, kur, tarkim, nebe visai nebeįmanoma dirbti netgi švietimo vadovams. Tai tada tėvų įvairiausios asociacijos, kuri irgi nebesupranti, koks ten tikslas, tada dar verslo, kažkokios konfederacijos. Nu ir kada, pavyzdžiui, kyla klausimų dėl atlyginimų ar ten dar kažką? Streikai ar dar kažkas, dėl tų pačių programų, visą laiką reikalaujama nukirsti galvą, nušalinti ministrus ir pan. O matome, kiek laiko sugaištama tose derybose. Pavyzdžiui, kai kurios derybos, derybų sąlygos, kurių yra reikalaujama, yra nu neadekvačios. Nu ta prasme, tos bendruomenės - tai čia tada. Jeigu visi taip reikalautų tų sąlygų, tai čia tada visuomenė niekada nebesusitars. Tai lieka tikrai užjausti. Čia irgi turbūt perteklinis tas dalykas, mano galva. Pavyzdžiui turėjau čia gal prieš porą mėnesių važinėjau per mokyklas su vadovais. Tiesiog labai įdomu buvo pasikalbėti, kuo jie dabar gyvena. Tai didžiausias dabar švietimo vadovų klausimas. Rūpestis yra susitarti, su mokyklų profsąjungomis, nes, pavyzdžiui, mokytojai, kurie yra įstoję į profsąjungos, žino savo teises, o teisės yra tokiose, jog jie gauna 15 dienų daugiau atostogų. Vasarą jų pasiimti negali, todėl jie atstogas ima viduryje mokslo metų ir maždaug vaizdas toks: pusė pusę aštuonių ryte parašo direktorės žinutę, kad aš išskrendu nes gavau pigius bilietus. O kas dabar tą pradinių klasių savaitę laiką klasė moks. Čia yra vadovo reikalai, suprantai? Tai vat. Nu ta prasme tada gaunasi, kad vadovas turi nebe vertybės, laikyti stuburą ir labai žinoti strateginę kryptį. Ką mes turime padaryti, bet užsiimti visiškai mikro

vadybos fragmentacija kaip pakeis, nes čia užsidegė puodas ir tada, nu kaip ir nebegali iš tiesų dirbti to savo darbo. Tada turi prisitaikyti. Ir tada už dominuoja ta kita grupė. Negali uždominuoti organizacijoje. Kita grupė, nes tada nu kaip ir mafijinėje struktūroje, kaip ir organizme vėžinės ląstelės ar sveikosios ląstelės turi būti vis tiek balansas kažkokių dalykų.

K: Žinoma, šiek tiek gaila, kada atrodo. Man natūraliai norėjosi tikėtis, kad mes paliesime vieną asmenį mūsų pokalbio metu, bet suprantant ir girdint jūsų argumentus, nieko keisto, kad mes nuėjome į turbūt kiek labiau sopulingos švietimo politikos momentus. Būtent šiai dienai, nes asmenio, kurio mes nepalietėm, jis yra daugiau aktualus ne taip tiesiogiai aktualu šiai dienai, kiek jis buvo aktualus praeičiai ir konkrečiai referuoju Meilę Lukšienę. Nes nors jūs paklaustumėte visoje šitoje situacijoje ką, pavyzdžiui, šnekėjote, nes mes palietėme tik aukštąjį mokslą, tiek bendrąjį ugdymą, ir suprantu, kad Meilės Lukšienės kontekstas beveik absoliučiai apie bendrąjį ugdymą. Pavyzdžiui, visoje šitoje situacijoje, nors ir suprantame, kad šnekėjome apie, na, beveik visą švietimo sistemą bendrai. Kaip vertintumėte Meilės Lukšienės vaidmenį Lietuvos švietimo istorijoje? Pavyzdžiui, kuo buvo, kuo ji buvo svarbi? Ne tik kaip reformatore, bet kaip ir tas pats autoritetas ką mes pradėjome šnekėti pokalbio pradžioje.

P1: Nu jeigu atvirai, tarkim, pačiam Lietuvos kontekste, praktikų lygyje, ar ne, tai veikiausiai Meilė Lukšienė tokio poveikio, kokį padarė čia, Vilniuje, tarp tų pačių bendraminčių, mes nerasime. Kitaip sakant, jos mintys nepasiekė Lietuvos platumų. Iš esmės todėl, kad nu irgi vėl sakykime, kažkokį tai pranašesnį žmogų patvirtino laikas, o mokytojai, kuriuos rengia aukštosios mokyklos, studijavo visokius Eriksonus, Franklius, žodžiu ir tuos pačius. Čia, žodžiu, kalbama apie psichologus, apie filosofus, visus kitus. Žodžiu, tai tikrai ne Meilė Lukšienė studijavo. Pradėkime nuo to, kad yra daugybė žmonių, kurie net nėra skaitę jos darbų visiškai tai va, tai aš manyčiau, kad regionuose tas balsas nepasiektas. O, sakykime, Vilniuje, ten, kur daugiau buvo poveikio ministerijų ir ministerijos išaugintiems žmonėms ar toje terpėje, kurioje sukosi, tai turbūt tas poveikis didesnis. Bet ką aš norėčiau pasakyti. Žinai, kad tai turbūt būtų Lietuvos humanitarų, sakykime, humanistinės pedagogikos žmogus. Tai žinai. Europoje jau galime rasti daugiau pasaulinio lygio. Su visom tom fenomenologijom ir visu kuo. Nu, mes Lietuvoje turime Meilę Lukšienę, kuri, sakykime, taip parašė. Kam tokius didelius veikalus? Nu tai va, tai toks ir tas vertinimas.

K: O, pavyzdžiui, ar jūs matytumėte ją kaip svarbų asmenį? Ne, ne tik kaip reformatoriams, bet, pavyzdžiui, kaip į Tą patį autoritetą?

P1: Taip, be abejo, tai buvo tikrai žmogus, kuris nuveikęs vat, sakykime, kalbant apie išliekamuosius darbus. Žinai, nes tai ką Ji ten darė, sakykime, per tą gyvenimo laikotarpį. Aš tų duomenų neturiu. Nebuvau šalia. Neteko, jo. Bet taip sakykime, kad tie veikalai yra yra gerame stovyje. Žinai, panašiai kaip ir tų, kurie ten sakykime, Jovaiša. Ten Vaitkevičius A. To meto to meto žmonės. Ar ten tas pats Bitinas. Sakykime, kiekvienas iš jų turėjo pakankamai, labai ryškią charizmą

ir toje mokslo terpėje didelį autoritetą. Bet aš vėl noriu paminėti, dėl ko supraskime, kad tuo laiku iš po sovietmečio būti profesoriumi ir habilituotu, tarkim, daktaru, buvo išskirtinė galimybė. Ne visi galėjo ja pasinaudoti. O dabar mes turime, taip sakant, pakankamai daug galimybių nu proaktyviai veikti sustartuoti per dešimt metų ir turėti tas kategorijas. Tai Lietuvoje, kai susirenka, pavyzdžiui, edukologų bendruomenė. Letoje, tu jau nebežinai, kuris čia dar docentas. Ar žinai, profesorius? Vieni profesoriai nėra kam šiukšlių nešti, bet nu va, tai žinai natūraliai, kai jų nebuvo tiek daug. Ten, tarkime, ta Meilė Lukšienė, sako Bitinas, Vaitkevičius iš Vilniaus universiteto. Žinote, ten, kiekvienoje srityje, ten, muzikoje pas mus ten Rinkevičius Balčytis tai buvo žinai. Ant vieno fakulteto vienas solidus profesorius arba du trys. Tai, be abejo, nu, buvo toks svoris auginamas, nes per laiką ir tas autoritetas susiformuoja. Nu va, bet tai neabejotinai geri veikalai. Svarbu, kad tikrai kažkas norėtų išvis ten skaityti, domėtis tais dalykais aš per testas. Ar per Meilę Lukšienę. Žinai, ar per kokius ten europinius psichologus ar humanistus grįžti, ar ten kokį Paulo Freirą. Kur ten dar labiau žinai kritiškiau. Nu taip, kiekvienam pagal natūrą. Aš gal sakykime Meilė Lukšienė. Man labiau žinai, kaip mūsų Čiurlionis toje vietoje. Kaip kultūros žmogus. Tu žinai tos orientacijos į tą tikrą vaiką, tą vertybę. Va tą žinai, be vertybių dainos, sakykime, taip, dainavimas. Tai vat man tai atrodo čia, čia žinai, svarbu. Norėtusi palinkėti, gal visuomenė žinai, kad nes tiek nesegreguotumėme savo lyderių, arba autoritetu, nes visi nori, kad pasaulyje žinai, pacituokime dabar ten antai pacituokime ir tą pačią Meilę Lukšienę. Dažnai įdirbis yra gan nemenkas, tikrai tiek, kad sakau, kad čia turbūt per globalizacijos laikotarpiu, kaip ir Čiurlioniui, be specifinių priemonių. Nu, neišeina nepasimesti tarp Mocarto, Bacho, Van Gogo ir t. t.. Žinai, ten, tame kultūriniame lauke, taip ir čia.

K: O jūs matote Lukšienės darbų tęstinumą šitoje politikoje?

P1: Nepasakyčiau, žinai, labai reiktų žiūrėti kažkokį tai aspektą. Ten gana nemažai žinai. Na, sakykime, prirašius tokių tų veikalų. Tai nu yra. Nu, tai vis tiek išlikusių ten asmenybės brandos koncepcija. Geros mokyklos tokios, sakykime.

K: Geros mokyklos koncepcija, kur buvo inicijuota Vilniaus edukologų, tęsiant tautinės mokyklos idėjas, bandant jas integruoti?

P1: Turbūt, aš toks žinai, ten sunku pasakyti, kieno ten mišinys. Be pasidarė, bet turi mintyje, kad mes. Jo ten žinai, tai tai va tie tokie ten daug tokių buvo. Bacys buvo ten ir Šiaulienė buvo ten tokių man ten truputėlį išplaukęs. Aš labai mėgstu konkrečius dalykus. Ne, žinai man atrodo, jog dokumentai turi atrodyti kaip Bibliją ir tūkstančius metų tai vat tada ten daug deputatų. O ten daug tokių paplaukimų, bet nu nekritikuoti čia, čia tiesiog koncepciją. Nėra žinai Dešimt Dievo įsakymų, iškaltų Mozės lentelėse. Tai tai va taip visada gali keisti. Gali tobulinti. Bet tai tokios, sakykime, švietimo agentūros žmonių komandos yra ministerijos, ypač iš senbuvų. Nu tai tikrai turėjo tokias vertybes. Aišku, kad ir edukologai vis tiek turi tuos tuos dalykus. O mokytojai? Aš manau, kad jie turi nuo kitų. Iš tikrųjų kai tu su jais kalbiesi. Taip, tas žmogus, tas vaikas yra

svarbiausias. Gal tiesiog pats laikmetis. Jeigu mes prieš pastatome kontrastingai, kad palangių klijuotojas Norvegijoje. Žinai gal penkis tūkstančius į rankas ir manome, kad tas darbas yra nevertas, ar ne, o mes dirbame vertesnę darbą ir mums nemoka. Tai čia yra self esteem klausimas. Ir jau nebe apie vaiką, ir nebe apie meilę. Turbūt Lukšienė kalba eina, tai jie, kuo aš labai didžiuojuosi. To klausimo nekėlė ir, pavyzdžiui, Kardelis Naglis. Žinai, nekelia. Kolega ir ten Kuolys, nesvarbu, kad kartais ten į kokius paribius nueina. Žinai, va, nu, pinigai yra gerai, bet jie ne dėl to yra. Suprantame, pinigai yra tik priemonė. Jie ne pati vertė. Tai va, ir nereikėtų švietimą matuoti pagal rezultatus. Nereikėtų pagal pinigus jo matuoti. Yra tiktai priemonė kažkam kažką padaryti, bet be vertybių nieko nebus. Taip

K: Hobsas ir atsakęs tokiu teiginiu, prisiminiau, kad 17 a. vidurį, kad, kad kadais, kai valstybės buvo varomos morale, vertybėm ir nu vat tokiais, kad kanonu - morale, kad paskui valstybės patapo, kad pinigai tapo valstybės kraujas.

P1: Bet čia visais laikais tai buvo tiesiog.

K: Kad iš to homo politicus mes patapome homo economicus.

P1: Visiems labai patinka ir nu aš Fiške, man atrodo, komunikacijos ekspertas. Turbūt aš taip suprantu, kad komunikacijos teorijos kūrėjų. Tai jis pagrindė. Kodėl žmonės Amerikoje, iš kodėl pradėjo pirkti džinsus? Kodėl jie susilaukė tokio populiarumo? Dėl to, kad yra sąmoninis troškimas vis tiek atvaizduoti tą skurdą pasigesti jo žmogaus mintyse. Tai va štai, nes tai yra susiderina. Toks vat psichologinis būvis, suplėšyti džinsai išpopuliarėjo. Na tai va, tai čia klausimas kaip atitaikyta psichologija. Tai jau tai va, o dabar mes ką, ko norime labai daug vartoti. Na, tai vat iš čia kyla tas klausimas. Tai pinigai, vat ekonomika - vienas iš tų dalykų. Aš visada kitaip išskeliu klausimą. O reikia mokytis kaip tik neturint iš ko gyventi.

K: Grįžtant į temą, kad kiek europiniai pinigai Lietuvoje pakenkė, bet čia negrįžtant į ankstesnę temą.

P1: Tai yra žinot, žinai. Nu, nesu politikoje, bet aš visada laikiu savo eilės. Kai baigsis pinigai, jie ir man paskambins. Aš grubiai sakau, jie mums išsitrauks iš stalčiaus, nes nebebus kas daro. Va čia žinai, kaip kartais savo kolegoms savo sakau. Žinai, jeigu kils karas, vyrai, tai tikrai išeis kariauti čia tiesiog jie neeis, kad moterys eis. Žinai, nu, tiesiog jų, tarkime, jie tokie yra. Tai mes ištrauksime iš tų griuvėsių. Tai klausimas, kiek bus tų, kurie trauks iš tų griuvėsių? Galbūt net visiškai teisingai, absoliučiai visiškai. Va čia yra tas pats. Bet kaip subyrės, kai nebebus didelių injekcijų? Aš tada galvoju: va tada tikrai bus galima sėsti ir normaliai vertybiškai persidėlioti.

K: Kai visi bus ištaškę savo..?

P1: Taip, kai visi išsitaškys savo auksus, roleksus, bus nurimę, ir nurimę, ir sakys: nu tai gal kažką darom jau fundamentalus. Aš, kadangi daug toks kaip jūs, aš visada galvoju. Nu aš tai čia, Čiurlionienė jau nebūsiu čia, čia kažkoks šeštu numeriu. Bet kuo aš darsiu vyresnė. Tuo labiau

suprantu, kad ten ji matė didesnę prasmę, nes turėjo galimybę, pavyzdžiui, būti puiki mokslininkė ar įeiti į istoriją kaip mokslininkė. Bet jie kaip mokytoja metodininkė, kuri mokė kalbėti lietuviškai, ir vakarais niekas nemokėjo už tuos būrelius, kad žmonės kalbėtų lietuviškai per spektaklius. Nu va tokie žinai. Tai va, čia yra vat ta, kai tavo širdis vertybės dainuoja kurti, o gyvena taigi skurdžiai. Vat norėtusi nu perdėlioti vertybes grįžt čia, sugrįžti ištiesai prie vertybių. Turbūt pats pamatas yra ką ir Meilė daug kartų žinai akcentavo gal kitais žodžiais. Žinai, kad žmogus, vaikas - jau esmė, sakykime, asmuo, būtis, ar ne, harmoniją, tas holistiškumas, vertybiškumas, auklėjimas. Žinai, tai šiandien nebegalime auklėti. Nu va, tai belieka tik mokytis, mokytis. Net švietimas turbūt nėra vien tik apie tai, ką tu turi išmokyti rašyti, skaityti, gerai spręsti.

K: Švietimas kaip paslauga?

P1: Tai yra labai blogas požiūris. Tai yra verslininkų, vadybininkų požiūris. Kadangi aš dėstau tuos dalykus, pati esu sertifikuota kokybės standartų auditorė, žinau, ką tai reiškia.

K: Bet sau ar retrospektyviai irgi esate kritiška?

P1: Jo tikrai taip. Tai tas labai nu tikrai reikalinga. Žinai nu kur neefektyviai, pavyzdžiui, ten kažkas vyksta. Suprantu, tai tikrai reikalingas. Va tas gamybinis toks. Tai nukirpau, prijungiau. Žinai, nu operaciją tau ten žinai, kraujai taškosi. Nu tai ką tu ten medituosi? Čakrose jungas. Tai aišku. Čia ir dabar reikia žinai, daryti, bet mes nekalbame apie žmogų. Ir ir giliausias dalykas turbūt yra, kad užmirštame mokytojo ir mokinio sąveiką, kad vienas kitą kuria čia yra žmogaus kūryba. Būti su mokiniu yra padėti jam kurtis save, pažinti save kaip ten „Hermis“ 3 Magistrus rašė. Žinai, visi žyniai, kiek jų bebuvę, žinai, tų tūkstančių metų visos religijos - tai vat mes esam. Turime padėti tą santykį užmiršti. Nuėjome į tokį scientistinę, scholastinį požiūrį, stipriai atsitraukiame nuo religijos. Kas gal kažkokia prasme yra ir gerai, nes nu ten buvo kitas nuokrypis, ar ne, už dominavusi religija visose gyvenimo sektoriuose, ir tai davė kitą neigiamą poveikį. Bet dabar mes jau nebežinome, kas yra vertybė, nes nu kaip tu nebežinai, kas tau yra autoritetas. Iš esmės gyvenime žinai, kaip tu nori gyventi, nes niekas tavęs nebedžiugina. Nu va, tai jokie pinigai nebeпадės. Tai prie to bet kuriuo atveju reiks sugrįžti. Nėra kito kelio. Žmonija turi restartuotis iš naujo. Čia kaip tu persivalgo, persigeria visko. Tau reikia grįžt į ką – į pasninką, išsivalyti visus organus. Tai vat, mums reikia Lietuvoje kažkokių lėto savalaikio išsiplovimo.

K: Pokalbiui visiškai atėjus į pabaigą, ar būtų dalykų, kuriuos galbūt jums bešnekant. Norėtusi užakcentuoti, pakartoti kažką, ko nesat pasakius, kažkas, kas dar tupi galvoje? Ko nespėjote pasakyti?

P1: Jo aš kaip tie kunigai, kurie sako, trūksta pašaukimų. Čia ta, kad suprasti tu žinai tą esmę. Aš manau, kad švietime prašyti reikia Dievo ir savęs pašaukimo, kad žmonės į tą švietimo politiką ateitų iš pašaukimo, iš idėjos ta prasme, kad jiems skaudėtų dėl to, kad jiems rankos degtų, kad jie norėtų.

K: Man skaudu dėl kitų. Vadinas, esu.

P1: Taip, taip, čia, bet čia yra pats pats pamatas. Jei to nebus, uždomiuos populizmas ir, nu, sakykime, pataikavimas masėms, ir mes turėsime tai, ką turėjome prieš du tūkstančius metų. Labai skaudžiai pasakysiu. Žinai Kristaus nukryžiuvimą. Bet čia yra nu misterija. Ta prasme jina gali vyksti kiekvieną dieną. Susidorojimas su idealistinėmis žmonėmis. Ir tą galbūt tiesioginį ar metaforinę prasme, sakau tos šviesos tamsoje. Žinai, nenuskęsti, populizmo tamsoje, nenuskęsti konformizme, nepaskęsti, kaip man yra asmeniškai. Tiksliau geriau, kaip aš noriu, nes gal aš neteisis. Na, tai va ir ir ieškoti to pasaulio tvėrimo. Mes esam kūrėjai. Mes esam nuo Dievo, mokytojas, čia yra ypatinga profesija. Tuo labai norėtusi, kad jie tą žinotų. Nežinau, kaip jiems tai ištransliuoti. Aš kiekvieną kartą stengiuosi, bet, matyt, mano jėgų čia neužtenka. Tai aš galvoju, kad ne aš viena. Turbūt tą darbą turiu padaryti, tiesiog išlaikys stiprų vertybinį stuburą su dideliu pašaukimu, neprarasti to pašaukimo. Neprarasti vidinės ugnies, pakilti kaip Feniksui iš pelenų ir vėl iš naujo sudegino, sudegino, sudegino vėl iš naujo. O čia yra, man atrodo, mūsų švietimo žmonių būtis, visada kovoti už tą teritoriją, už tiesą, už vertybes. Kas mums yra svarbų žmogų žmogaus raidą. Kuo bus daugiau išsilavinusių žmonių, tuo bus mažiau tamsos. Bet kuriuo atveju vis tiek išsilavinę žmonės vieni kitiems kažkaip padėjo. Žinai, ta prasme tai va - ir investuoti į žmogų į jo išsilavinimą. Paskaičiuota, kad kažkur skaičiau, bet kartosiu, kad vieno euro investavimas į mokslą ir švietimą kažkada duoda 7 eurus dividendus. O investavimas į ūkį jau žinai apie 10 centų. Tai vat. Labai paprasta yra ieškoti žmonių ir mokytų gyvenimą. Žinai, toje įtrauktyje, tai vien per mokslo liniją to nepadarys, aš iškart sakau. Va, šiandien irgi konferencijai sakiau, be proto, jūs turite turėti ir širdį neužsimiršti, kad ji tokia.

Priedas 3. Ekspertinio interviu P2 transkripcija

Respondento kodas: P2

Interviu data: 2026-04-12

Interviu trukmė: 01:07:46

Interviu forma: kontaktinis

Transkripcija: anonimizuota

K: Leidimo pirmiausia noriu paprašyti, ar sutinka duoti interviu.

P2: Taip, sutinku.

K Kuris bus naudojamas tik magistrinio projekto rašymui, kurio tema - demokratija be autoriteto. Švietimo politikos tęstinumo problema Lietuvoje. Kaip jūs galvojate, jeigu jūsų paklausčiau, kokie yra situacija Lietuvoje švietime?

P2: Na, jeigu metaforiškai tai pasakyčiau, laivas be gylio ir be krypties. Dėl to, kad pamesti yra pagrindiniai orientyrai. Optimizacija, vadinamoji, pasidarė pagrindinių veiksmų,

formuojančiu darbo kokybę. Ir čia daug labai visokių dalykų jau yra sugriauta. Vienas iš sugriautų, tai yra Pedagoginio instituto arba Edukologijos instituto uždarymas. Vietoj to, kad būtų galima jį gerinti, jo veiklą arba ieškoti būdų, kaip mokytojo tą profesiją padaryti patrauklesnę, bet vis dėlto ten buvo parengiami geri, gerai parengti žmonės, jeigu jie norėtų dirbti šitą darbą, na, dabar reikia pradėti vėl iš naujo. Buvo pedagogė. Edukologijos institute buvo labai gražiai, pasuko per daugybę dešimtmečių suformuota labai puiki tokia vaizdinė, praktinė bazė. Buvo ir darbų mokytojų parodymas, ir botanikos, biologijos, geografijos mokytojams. Parengta ir muzikos su paruošta, ir ir mokymui, ir instrumentai, ir salės. Nu visą tas yra sunaikinta. Tai dabar teks gerokai, turbūt mažiausiai dešimtmetį. Duok Dieve, kad ne du dešimtmečius laukti, kol kažkas panašaus arba jau prastesnės kokybės po truputį Lietuvoje bus iš naujo užauginti. Nu ir be to, man atrodo, kad dabar pedagogikos svarba arba ugdymo proceso reguliavimą, reguliavimo už kadrus, neina gabūs ir kūrybiški žmonės. Ir dėl to mes turbūt šitoje vietoj malames kaip kokiam užsuktame klaidų rate. Vienas, kas yra labai gera. Tai tai, kad dar Lietuvoje tebėra mokytojų, kurie labai kūrybiškai dirba, dirba savarankiškai, suprasdami savo darbo vertę, numanydami darbo kryptį, ir tų gerųjų mokytojų, ant tų gerųjų mokytojų pečių dabar yra parimęs visas teigiamas, turbūt, Lietuvos švietimo vyksmo procesų krūvis. Kuo daugiau tų mokytojų išeis, vieni į pensiją, kiti - amžinybę, tuo mūsų padėtis artimiausią dešimtmetį, mano galva, prastės.

K: Norėjau paklausti, ar jūs užsiminėte apie Lietuvos edukologijos universiteto ir kitas švietimo įstaigas, institucijas, spėjus referavote ir į tokias įstaigas kaip pedagogų rengimo centras. Atleiskit, šių momentų dabar nepamenu, nes didžioji dalis jų buvo reorganizuotų ir integruotų į tokias organizacijas kaip nacionalinė švietimo agentūra. Tai dabar visų nepamenu, bet jūs dėjote akcentą ant Lietuvos edukologijos universiteto. Ar jūs sutiktumėte, jeigu paklausčiau, kad kaip pavyzdys - vat Lietuvos edukologijos universitetas, jo uždarymas arba dar kitaip, reorganizacija. Politinis tikslas buvo, kaip ir apie švietimo politikos kokybės gerinimo, arba, tiksliau, neaukštojo mokslo, bet bendrojo švietimo, politikos kokybės gerinimo, efektyvumo didinimo. Kaip jūs galvojate, pavyzdžiui, kaip suprantu jus? Mato tai kaip klaidą, ir jis turi tam daug argumentų, kodėl tai yra klaida. Tai jeigu vis dėlto tai yra klaida, pakankamai lengva šią klaidą įrodyti. Kodėl toks sprendimas vis tiek buvo priimtas? Išdalinti šį mokslo centrą į du centrus Vilniuje ir Kaune?

P2: Na, aš šiuo metu turbūt kelias priežastis. Viena priežastis. Tai buvo iškelta toksai šūkis, kad Lietuvoje per daug aukštųjų mokyklų ir reikėjo kažką paaukoti. Keli kandidatai buvo tų aukštųjų mokyklų, reiškia redukovimas, sumažinimą, skaičių, grynai skaičių, ir vat, bet edukologijos universitetas tapo šito siekio nu realizacija, reiškia jį uždare, ir tokiu būdu, nu kitas aukštąsias mokyklas jungia, sustambino. Taip VDU pateko ir Veterinarijos akademija, ir Žemės ūkio akademiją. Vadinasi, vieno nu tai čia yra iš dalies tiktai valdymo, valdymo reformų . Taip, techninis sujungimas, ir ir tai, vadinasi, reiškia, kad sumažinome aukštųjų mokyklų kiekį. Bet ne iš esmės tai buvo kokybės

gerinimas, ir dėl to man atrodo, kad išskaidymas reiškia edukologijos universiteto, yra tikrai žingsnis atgal. Dabar kodėl, todėl, kad jeigu buvo iškeltas ir pagrįstai iškeltas, kad mokytojas gali dirbti. Žmonės, kurie turi dalyko kvalifikaciją ir edukologinį išsilavinimą, taip, reiškia dvi turi būti išsilavinimo kryptis. Tai dalyko kvalifikacijos dėstymas aukštosiose mokyklose, pagal tą aukštųjų mokyklų reformos tokią giliąją mintį. Tai buvo tai, kad universitetas rengia mokslininkus, bet pedagogui reikia kito išsilavinimo. Nu dabar paimkime tokį labai paprastą pavyzdį. Mokyklos istorijos mokytojas turi vaikui pateikti praktiškai beveik viso pasaulio valstybių istoriją, pagrindinių valstybių ir žemynų istoriją. Dabar gerai orientuotas mokslininko rengimas yra specializacija kai kuriom problemom ir joks universitetas dabar nedėsto viso pasaulio, sakykime, valstybių istorijos arba, kaip norėtumėm, tautų istorijos. Ką tai reiškia? Kad baigęs istorijos aukštąją mokyklą mokytojas turi pildyti spragas, ir jam kitaip turi būti pateikiama ta pati istorija. Čia, jeigu norime ar turi būti apmąstymas, galimybės, tos valstybės arba jos tam tikro istorijos posūkio taškai, ryšys su kitom valstybėm, tai, kas jau nebepriklauso prie, reiškia neįmanoma. Ne tai, kad nepriklauso, bet neįmanoma išdėstyti per tuos keturis ar penkis metus aukštojoje mokykloje, 6 metus, jeigu magistrantūrą. Žodžiu pasidaro, kad reikia mokytojams rengti specialius kursus, kas ir buvo suformuoti edukologijos universitete, tai nereiškia, kad iš Edukologijos universiteto negalėjo kilti mokslininkų. Žmogus, kuris yra angažuotas tiriamajam darbui, turi smalsumo, tokį autentišką geną ir norą dirbti mokslinėje srityje. Iš Pedagoginio universiteto arba Edukologijos, drąsiai eidavo į mokslą, ir iš mano patirties aš žinau, kad Istorijos institute per 50-60 metų atėjo visai nemažai žmonių, kurie, labai sėkmingai baigę edukologijos universitetą, įsiliejo į mokslininkus. Juos visus charakterizavo atvirumas. Jie buvo ieškantys žmonės, ir tai buvo pagrindinis mokslinio darbo startui reikalingas dalykas. Pagrindinis. Žmogus, kuris nori sužinoti, o ne tas, kuris ateina jau viską iš anksto žinodamas.

K: Kaip Jūs galvojate, turbūt šitas pavyzdys, nors tai yra ir įstaiga, kalba apie Lietuvos edukologijos universitetą. Ar Lietuvoje egzistuoja, turbūt čia ne taip reikėtų klausimą formuluoti. Spėju, tada jūs teigiate, kad Lietuvoje egzistuoja, Lietuvoje egzistuoja švietimo, politikos, politikos tęstinumo problema. Kad mes stokojama strateginiam ir politiniam lygmenyje, elementaraus pastovumo ir tęstinumo sistemos, nes aš šitą klausimą jau automatiškai generuoju, nes taip supratau iš jūsų trejeto atsakymo, kad vat, pavyzdžiui, strateginis sprendimas uždaryti Lietuvos edukologijos universitetą, žinant visas tokias, na, ir praeities praktikas, išmoktas pamokas ir kad tie patys pedagogai specialistai, žmonės, kurie tampa pedagogais, jie lygiai taip pat gali tęsti akademinį darbą ir tapti ir profesorius Lietuvos aukštosiose mokyklose. Ir kad šitas vat sprendimas buvo priimtas trumparegiškai, naudojant tik tai techninio lygmens argumentus. Turbūt tai indikuoja, kad politikai dažnai žiūri labai trumparegiškai priiminėjant gan rimtus sprendimus. Tai kaip nuolat dėl to tęstinumo švietimo politikoje.

P2: Nu, mano apie pradinėje metaforą įvardinant, kad tai yra laivas, bet be krypties. Tai tą ir tą aš ir turėjo galvoje, kad Politinio švietimo strategija yra būtina, nepaisant to, kad aplink stipriai keičiasi pasaulis. Kiekvieną kartą mokyklos turinys turi ir gali būti modifikuojamas pagal besikeičiantį pasaulį ir jo supratimą, ir poreikius. Bet švietimas yra. Jeigu taip metaforiškai sakant, yra ilgai grojanti plokštelė ir negali padaryti jos. Sėkmingo švietimo negali būti per labai trumpus laiko tarpus. Tam yra reikalingas. Na, pirmiausia pagrindinio asmens, t. y. mokytojo pasirengimas, jo, jo gebėjimas matyti aplinkinį pasaulį, gebėjimas pateikti vaikui ir jį ugdyti, ir žinojimas arba pojūtis, ką norima su tuo vaiku padaryti, ko reikia tam vaikui, šitam pasaulyje, ko gali dar ateityje reikėti. Yra daugybė tokių dalykų, kurie kuriems reikalingas yra kaip čia pasakyti, kaip medžiui reikalingos šaknys, negali formuoti šakelės, jeigu medis yra be šaknų, šakelė yra negyva. Aš vėl kalbu metaforom, dėl to, kad visa ta Lietuvos istorija rodo, kad švietimas labai buvo jautri ir labai svarbi gyvybei reik tautos gyvybė ir valstybės gyvybei reikalingas sritis, ir jeigu mes nebesusitvarkome su švietimu ir nežinome, ką su juo daryti, mes pasmerkiame ir savo visuomenę, ir tautą, ir valstybę, dėl to, kad, dėl to kad, jeigu mes kalbame apie kokią nors minkštąją galią, tai švietimas yra pati tokia ryškiausiai svarbiausia minkštoji galia - tvarkyti savo visuomenę ir jos ateitį. Tai tęstinumas yra laidas, kuris perteikinėja iš kartos į kartą ir patirtį, ir suvokimą, ir tikslus. Viskas, t. y. kaip pasakyti, laike išdėstoma: jeigu žmogaus gyvenimas yra nuo dabar, sakykime, vidutiniškai 70 metų, tai pradėtas formuoti vaikas, kūdikis nuo vieno metų turi turėti perspektyvą iki septyniasdešimties metų. Tai yra visiškai gyvybiška sritis, ir dėl to pradėti tvarkyti švietimo ir turinį, ir visą sistemą, pagal struktūrą pagal tai, kur turi stovėti mokykla, tai yra negalimas dalykas. Tai ta optimizacija. Ką jinai padarė? Jinai kokybės nepakėlė. Jeigu vienoje mokykloje yra virš tūkstančio vaikų, apie kokią mes galime kalbėti, pirmiausia vaiko individualybę, taip? Apie ką mes galime kalbėti apie tai kaip mokytojas gali dirbti tokioje klasėje, kur yra virš 30 vaikų. Kokybė automatiškai krenta prie geriausių mokytojų norų, prie geriausių mokytojų gebėjimų.

K: Kalbėjome apie tęstinumą ir jūs paminėjote, kad kaip gali būti garantuojamas kokybiškas tęstinumas, kai viskas vyksta vienu metu, o ugdymo programų pokyčiai, ugdymo turinio pokyčiai, tinklo optimizacija, stojimai į aukštąsias mokyklas, tvarkos, tvarkos pokyčiai, paskui - švietimo įstaigų reorganizacijos. Vat paminėjote, kad kaip gali būti laiduojamas tęstinumas tokiose situacijose, tokioje politinėje būklėje, ir kalbėjo taip pat, kad dabartinė vat mokyklų kultūros padėtis, kad mes turime daug klasių komplektų su itin didelių mokinių skaičiumi tose klasėse.

P2: Nu tai čia turbūt tas tęstinumas, keliais dalykais. Pirmiausia turinio tęstinumas. Tai yra to vadinamojo kanono. Tai reiškia buvimas arba nebuvimas ar, be to, kanono. Labai greitai kaita jinai irgi reiškia, kad to stabilumo nesuteikia. Gali būti tęstinumas ir dar suprantant kaip ne tik turinio, bet ir socialinio, turbūt grupės, arba socialinio sluoksnio požiūriu, reiškia, žmonės, kurie sudaro tam tikrą bendruomenę ir joje sugeba sukurti tam tikrus elgesio modelius. Tai tie elgesio modeliai. Paskui

jie yra tvarūs. Jie gana ilgai gyvuoja. Jie perkeliama yra nu, pavyzdžiui, tą patyčių vadinami vat patyčios vadinamuosius, kurios reiškia daugelyje yra mokyklų. Jos paskui perkėlia po mokyklos baigimo kaip veikimo būdas, kaip įsitvirtinimo būdas, kaip valdžios parodymo reakcija.

K: Tai tęsiasi tam tikromis formomis, kaip būsimos visuomenės.

P2: Taip, būsimoji visuomenė, juos tarpsta ir keičia savo asmenybę, kuri baigia mokyklą ir žino, kad taip galima veikti ir kad tai yra jos požiūriu, gana rezultatyvus veikimas. Jinai toliau taip veikia.

K: Jūs kalbate apie švietimo sistemą kaip apie gyvą organizmą.

P2: Kaip apie gyvą organizmą, tam tikra prasme t. y. reiškia socialinio sluoksnio gyvavimo formos arba būsimos gyvavimo sluoksnio. Bet pradžioje tai tos grupės susidaro mokykloje jos yra ryški to gyvo organizmo ląstelės. Tai tokioje mokykloje, kur tokia elgesio formos, galios rodymas, jėgos rodymas, psichologinis smurtas, mobiliingas yra negalimi. Tai vienokie išeis vaikai iš jos, kur tai vyksta ir kur tai yra pripažįstama viduje, kad tai yra veiksmingas veikimo būdas. Šitie žmonės veiks kitaip ir išėję iš mokyklos.

K: Ar sutiktumėte su teiginiu, jeigu švietimo sistemoje stokojama tęstinumo, kad tenais esanti bendruomenė, tiek mokinių, tiek mokytojų, tą patį tęstinumą nebegalės laiduoti būdami kaip būsimos visuomenės kūrėjai.

P2: Išėję į visuomenę vaikai ir, kitaip sakant, pakeitę savo statusą, arba jie patenka dabar dar į daugybę. Kaip čia pasakyti, vėjų pučiamas skersvėjus. Ji patenka į visuomenę, kuri turi vėl savo reiškia, jau įgyvendintus, jau įsigyvendintus veikimo modelius. Ir tokiems, aišku, reikia vėl prisitaikyti. Mūsų dabar visuomenė arba formuojama viešuosius, viešoji nuomonė formuojama per daugelį kanalų. Taip yra fragmentuota, labai reiškia skirtingų veikimo būdų, pasekėjų. Taip sakytumėm, tai jie, bet dėsnesnė dalis žmonių, išėjusių iš labai sveikos. Na taip aš pavadinčiau, mokyklos bendruomenės. Jie turės atsparumą kitiems, kitiems, kitiems požiūriams, kitiem veikimo modeliams, o išėję iš tokios mokyklos, kurioje galimi tie, reiškia, valdymo mobingo būdai veikti, jie įsilies ir sustiprins visuomenėje jau esantį tą, reprodukuoti, taip reprodukuoti šitą elgesio modelį. Tai aš į tai žiūriu keliais požiūriais, reiškia, vienas, t. y. mokymo, turinys, erudicija, žinoma, dar ir mąstymo gebėjimai. Kas yra ypatingai svarbu, reiškia žmogus, kuris aš nepabrėžiu kritinio mąstymo, dėl to, kad dabar pas mus jau turbūt yra tas kritinis mąstymas, tiek išvešėjęs, kad viskas yra blogai. Reiškia, kritikuojam viską, kas nepadaryta, kas sumanyta. Visi projektai yra pagrindinis dabar, kaip sakant, toksai save teigiančio asmens pozicija yra pagrindinė. Tai viską kritikuoti. Tai aš jau dabar sakau, ne kritinis mąstymas, bet mąstymas aplamai. Analitika, gebėjimas analizuoti, aiškintis ir pačiam susidaryti nuomonę - tai vat tęstinumas to, reiškia gebėjimo mąstyti pagrindus vertinimui, dabar, iš kokio mes dabar vertiname visuomeninius kokius nors reiškinius, sakykime, literatūrinius reiškinius, kokio mes turime dabar, vertinimo kriterijus. Čia irgi mokykla gali padėti tokį kontūrą

sudaryti, karkasą vaikui, per tai yra, per visą humanitarinių dalykų esmės, iš esmės, per humanitarinių pamokų, jų turinį. Tikrai taip galima suformuoti vaiką. Jis pats turi susirasti vertybinius momentus arba vertės kriterijus. Bet pagrindą tai daro ta humanitarinė disciplinos, humanitarinis. Jeigu išeina žmogus, nieko neišsinešęs iš vidurinės ir po to eina į techninius mokslus ir nėra jokio akiračio, kuris padėtų žmogui susiorientuoti buvimo visuomenėje. Tam tikras taisyklės arba iš viso pagrindus buvimo visuomenėje. Tai mes vat ir gauname kartais tokius nu, absoliučios nesąmonės, kurios staiga prabyla iš, sakyčiau, ne biurokratų, bet vertinančių iš institucijų, kurios ten tikrina, aiškinasi. Ir staiga vat iškyla toks reiškia pasakymas: mokslo įstaiga, vertinant literatūros institutą, yra suformuojamas. Tai ką jūs ten darote? Ar jūs ten, nagrinėjant mirusiųjų veiklą, taip nagrinėjame mirusiųjų veiklą? Nes žmonija per daugybę tūkstančių metų civilizacinis jos kapitalas yra formuojamas per daugybę šimto metų.

K: Kitaip sakant, tęstinumą, viena, galima apibrėžti, yra santykis ir ryšio nenutrūkimas tarp praeities ir dabarties konstruojant ateitį.

P2: Taip ir gebėjimas, reiškia, įvertinti praeitį, ją analizuoti, perimti tai, kas atrodo būtina, svaru, sukurta.

K: Ir atmesti kas buvo blogai?

P2: Ir suprasti, kas galėjo būti kitaip, kas ką, kas mūsų požiūrį, yra blogai, bet tam reikia turėti tą perspektyvą, plačią, ilgą, chronologinio laiko perspektyvą. O čia irgi yra. Tęstinumas. Čia yra jau turinio perspektyva, taip, ryškia. Jeigu mokyklos turinys parodo, kokia buvo mąstymo galia, kas buvo sukurta, gerbtina, dėl ko gerbtina, visą šitą, yra turiniu tęstinumo reikalas ir ji nuolatos kaitaliojant irgi negalima to pasiekti. Nesugriaunamas žmogaus pats požiūris. Jis, vaikas brėsdamas, per ilgą laiką, turi pats susiformuoti tuos vertinimo kriterijus. Analizei galvojimui, ką jis turi pasirinkti. Pagaliau mes gi visi visą gyvenimą renkamės kažką tai arba elgesį, arba specialybę, arba to, ko mes norime būti arba tą ką mes. Žodžių savo gyvenimo kelyje, nuolatos yra pasirinkimai. Mokykla tikrai gali per tą 11-12 metų, kol jina dirba su vaiku kaip asmenybė, vat padėti žmogui susiformuoti tuos kriterijus, kuo jis ir remdamasis pasirinks savo kelią, o tam yra būtinas tęstinumas ir tęstinumas, kaip čia pasakyti, pačio mokymo integralumas nuo pirmos iki paskutinės klasės. Jeigu pirmoje klasėje yra viena, o aštuntoje klasėje yra priešingai, niekaip nesusiformuos vidinis suvokimas

K: Kaip, kaip galima siekti darnos, kaip galime turėti darnų vaiką, kai pati sistema stokoja darnos?

P2: Taip, būtent ir ryškėja švietimo sistema yra nepaprastos galios reiškėja institucija nei viena kita neturi tokios vidinės galios. Jinai formuoja žmogų, individą. Jinai formuoja jo ryšį ir santykį su visuomenę. Jinai formuoja arba visai neformuoja jo ryšį su tauta. Ar jisai gali pasirinkti kavinės patarnautojo didesnę algą už buvimą savo terpėje. Ji gali pasirinkti, reiškia, jam tas 100 ar kiek eurų priedėlis yra svarbesnis. Viskas, tai yra jau suformuoto žmogaus pasirinkimas, ir čia yra,

kaip pasakyti. Švietimo sistemos aižėjimas yra gyvybiškai pavojingas. Ne tik demografinė krizė, bet ir švietimo sistemos aižėjimas yra gyvybiškai pavojingas visai Lietuvai, tautai ir visuomenei. Ir dar vienas dalykas – turbūt, tai jo santykis, būtent su savąja kultūra. Reiškia, mes galime vadinti tai pilietiniu ugdymu. Galim valdyti tautiniu ugdymu. Dabar vat vyksta labai didžiulė, reiškia, diskusija dėl šūkio „Lietuva lietuviams“. Bet kažkodėl tai tie, kurie yra prieš šitą šūkį, tą su šūkiu, patys modifikuoja, kreipdami į tokio nacistinio suvokimo kryptim. Reiškia kritikai visi pasako: čia neseniai girdėjau. Lietuva lietuviams, tai reiškia, Lietuva tik lietuviams ir niekam daugiau. Tai va, čia yra esminis, esminis, kaip čia pasakyti, iškrepimas. Eina kalba apie tai, ar lieka lietuvių tauta, ar jos nėra, nes labai lengvai jos greitai nebus. Ir ar tam dar dabar gali kažkaip visuomenė kažkokius tai būdus arba persergėjimus, persergėjimų paieškoti, kas norime būti. Čia vėl mūsų apsisprendimas. Galima būti. Kodėl neblogai mokančių ispanų, blogai mokančių anglų kalba amerikiečių, galime, taip. Globalizacija visą tai leidžia. Bet čia žmogaus apsisprendimas. Ir ar jis to nori, jeigu nori - pirmyn, nes pinigų dabar, reikiškas, apoteozė. Gerbūvio apoteozė yra globaliai ryžtinga ir daugybę patraukia, taip, nieko čia galime sunku padaryti. Vartotojiškos visuomenės šūkiui taip, taip pat yra iškelti neproporcingai aukštai vertybių sistemoje. Keisti, pirkti, vartoti, - taip būtinai reiškia gerbūvio ir laimės indekse pirkimas. Vartojimas yra vienas iš labai svarbių rodiklių, bet kur tai veda? Čia net priėmus visas globalizacijos, kaip pasakyti taisykles, globalizacija parodė, kad Žemė baigia save sunaikinti. Tai reiškia kažkur tai reikia kelti klausimą. Jau laikas kelti. Jeigu žmonija nori išgyventi, tai turi išgyventi ir tauta. Čia yra neprieštaravimas globalizacija ir tauta. Čia yra ir tas, ir tas. Bet tam reikia pastangų, dabar jau. Prancūzams, vokiečiams, anglams tai nekyla jokio klausimo. O vat lietuviams, latviams, estams tykla. Nieko nepadarysi.

K: Nes turbūt ateitis ir ypatingai ta baisioji ateitis yra prieš pat mūsų nosį. Mes neturime didelių populiacijų. Mūsų valstybės nėra didelios savo teritoriją. Nesame išplėtę savo kultūrinių ekonominių įtakų už savo sienų, turbūt, turbūt kas turi šansą reflektuoti. Gi taip, sakykime, ne tai, kad geriausia, bet kas turi šansą kokybiška reflektuoti apie savo padėtį, tokios mažos valstybės kaip Lietuva, Estija ir Latvija, nes turbūt mes esam tos valstybės ir tos tautos, kurios labai greitai pajaučiame ant savo sprando tą grėsmę. Kuri dvelkia mums tiesiai už nugaros.

P2: Taip, be abejo. Pagaliau reiškia čia jau va čia dar turbūt irgi dar turinio tęstinumo, reiškia, perduoti patirtį, kokia yra konkrečios tautos patirtis, istorija arba moka, arba nemoka. Nu čia nieko nepadarysi, bet mūsų patirtis yra labai turtinga. Mes, nu nuo valstybės, nuo kovos 200 metų su reiškia su vakarų, vokiečių agresija, patirtis, paskui ryški pačios valstybės valdymas, gebėjimas, negebėjimas ją valdyti. Paskui valstybės praradimas, paskui daugiau kaip šimtas metų, reiškia, okupacijos. Labai nepalankiom sąlygom, mes turime labai plačią patirtį. Reiškia, jeigu žmogus, individas sugeba tą patirtį apmąstyti ir sau priimti tam tikrus, reiškia, vertybinius momentus, siekius, apsisprendimus, tai jisai tada gali ir pasirinkti sąmoningiau. Taip pasakyčiau. Bet jeigu jis to visiškai

neturi, nesugeba, mokymo turinys jam to nepasiūlo, apmąstyti šitų dalykų tai tada jis, aišku, eina paviršiumi. Nu, sakykime tai jis kaip lapas, sausas lapas vandens paviršiuje, vėjo mėtomas, yra nu. Daugybė žmonių taip daro reiškia. Vertybė yra gerbuvio, suprantamas vartojimo ir pinigų prasme. Daugelis žmonių nueina šita kryptimi ir grįžta į tą skurdesnę materialiniu požiūriu, be turtingesniu, kitu požiūriu yra sunkiau. Na, čia vėl reiškia mokyklos yra galimybės tą vaike formuoti. Bet reikia tada priimti tą sąlygą, kad mokykla prieina prie kiekvieno vaiko. O kad jis galėtų prieiti prie kiekvieno vaiko. Tai agregatai, kuriuose yra virš tūkstančio vaikų. Neteikia šitos galimybės.

K: Norėtusi Jus į antrą mūsų pokalbio dalį nuvesti, pakalbėti būtent apie švietimo autoritetus. Kodėl, dėl to, kad šiai dienai dabar labai populiari šnekėti apie lyderius, nes neformalioje aplinkoje diskutavome apie tai, apie lyderius, administratorius, vadybininkus, ir tai šiandien švietimo, švietimo viešoji vadyba arba švietimo administravimas. Būtent labai yra redukuojamas iki to, kad geras direktorius, tai yra ne visais atvejais geras pedagogas, ir ne visuomet, ne visuomet tikslas yra, kad direktorius būtų ne geras pedagogas, bet tas žmogus, kuris gerai suvaldytų įstaigos finansus, žmogiškuosius išteklius ir kad jis išlaikytų mokyklą konkurencingą rinkos sąlygose. Toks ir klausimas būtų. Pavyzdžiui, kaip jūs suprantate autoriteto sąvoka švietimo politikoje? Ir kuo, Jūsų manymu, autoriteto sąvoka skiriasi būtent nuo lyderio, administratoriaus, ar netgi ekspertų, švietimo ekspertų, netgi šiek tiek temą išplečiant nuo vadybininko iki tiesiog pavyzdžiui švietimo komentautojo. Nes, pavyzdžiui, ekspertai, nenoriu, galbūt dabar būtų nekorektiška Pavardėmis šnekėti. Švietimo politikos tam tikrą patosą paduoda ir tie, kurie komentuoja, ne tik ministrai ar direktoriai ir pedagogai, bet ir tie žmonės iš išorės, kurie komentuoja, nes autoritetas ilgą laiką buvo suprantamas. Tas žmogus, na kuris veda, rodo kryptį, mobilizuoja visuomenę ir kuris ne nesinaudojo galios, nenaudojo galios priemonių verčiant žmones eiti kažkuria kryptimi, kuris naudojasi simboliniu autoritetu. Kylančiu iš savo vidinės kultūros ir savo gebėjimo suprasti, puikiai reprezentuoti visuomenėje tvyrančias nuotaikas. Tai vat matant autoritetą, taip, kaip ką tik bandžiau paaiškinti, paskui žinant, kad kas yra lyderiai, administratoriai, vadybininkai ir tie patys, kurie komentuoja švietimo politiką būdami ekspertais,

P2: Na, aš nenelabai įsivaizduoju tokio absoliutaus autoriteto, nes visuomenė, matau, susistruktūrizavusi į labai daug galių tokių koncentrinių, sakyčiau, sluoksnių sluoksnelių aplinkų, ir kiekviena iš tų dalelių visuomenės, taip, turbūt turi savo autoritetus. Aš tai matyčiau. Tą autoritetą nuo pirmiausia reiškia tam tikroje srityje yra kvalifikuotas žmogus, gebantis labai patraukti aplink save esančius, patikėti jo užmojais, jo darbu ir gebėjimais, tas žmogus - asmenybė, gebantis duoti visuomenei tokį, kaip pasakyti, indėlį, svarų, indėlį įvairiose srityse. Ar tai būtų atradimas, ar tai būtų koks nors, sakykime, muziejaus sukūrimas iš entuziazmo ir jo palaikymas. Ar tai būtų labai geros knygos parašymas. Reiškias jisai buria aplink save žmones. Aš neįsivaizduoju autoriteto, kaip tokio apibrėžto visiškai, absoliučiai bet kuriuo visuomenės gyvenimo sferoje, na, politikos autoritetas taip

jau yra toks visuotinesnis dalykas. Politikos autoritetą, ko gero, parodo šiek tiek ir rinkimai, ir po to esantis darbas. Dabar aš pagalvoju apie mūsų dabar valdžios pareigūnus. Vieni tuos autoritetus išlaiko, kiti išlaiko ir ilgą laiką, nors dabar, pavyzdžiui, galvoja apie mūsų Prezidentą Valdą Adamkų. Jisai autoritetu turbūt buvo labai daug sferų, ir Amerikos gamtosaugoje buvo toks, dėl savo darbų atliktų ir lietuvių bendruomenei. Jungtinių Amerikos Valstijų, nes nu iš dalies palaikė ir vadovavo Santaros – Šviesos, reiškia tam visam judėjimui. Aktyvus buvo jos dalyvis ir gebėjo labai palaikyti tuos žmones, kurie buvo, kurie buvo labai gerai organizuodavo, veikė įvairias kryptis. Tokia didelė tolerancija.

K: Ar Jis buvo daugiau autoritetas ar lyderis, ar jis lyderiavo, ar daugiau kaip autoritetas?

P2: Aš manau, kad jis buvo autoritetas, lyderis to intelektualinio, pačio judėjimo buvo Kavolis. Man taip atrodo, reiškias, kuris tą intelektualinę kryptį formavo ir žmones pritraukinėja jo tie suvažiavimai, tai buvo tam tikra prasme - intelektualinio, lietuvių bendruomenės, liberaliosios kultūros požiūriu, liberalios bendruomenės Jungtinėse Valstijose ir Kanadoje ekspozicija. Kiekviename suvažiavime buvo įdomiausi pranešimai ir tiesiog, kaip tai šį tą gebėjo padaryti. Kavolis, aišku, su daugybe paramos. Tai, bet Kavolis kartu buvo absoliutus autoritetas intelektualinėje veikloje. Jis nebuvo nei koks sakyčiau, pareigūnas. Ne jisai buvo koks nors, pavyzdžiui, aukštas valstybės veikėjas. Jis sukūrė apie save tą didelę, gilią pagarbą savo darbu, savo veikla, šalia tiesioginės savo pareigų, reiškia, jog ta visa visuomeninė veikla - tai buvo visuomeninė lietuvių veikla.

K: O kaip jūs, pavyzdžiui, galvoti? O šiandien Lietuvos švietimo politikoje turime autoritetų?

P2: Atvirai pasakysiu, aš jau per mažai žinau. Aš dabar lindžiu savo įdomybėse, kaip aš sakau. Kas man įdomu, ir aš dabar jau nebeseku. Nebe taip nebeseku aš. Nu aš matau.

K: Galbūt jis pamenate, pavyzdžiui, kai aktyviau dalyvavote kultūriniame švietimo gyvenime gal 15 arba 20 metų. Galbūt kas buvo tad švietimo autoritetai?

P2: Negalėčiau dabar pasakyti žinokit, man kažkaip tas mokyklos reformos kolektyvas jau buvo labai susistygavę. Aš jau aš jį vadinau kaip kolektyviniu autoriteto, nes jie derino požiūris, labai išdiskutuodavo. Nebuvo jokių priimama, kaip čia pasakyti, veiksmų taip pakiplatu. Čia buvo dalykai labai apsvarstomi, labai nuodugniai ir gana didelis žmonių būrys - ir edukologų, ir dalykininkų, ir ir visai reiškia. Sakykime, toks, pavardė užkrito, Edukologijos instituto direktorius, atšoks paskui. Jo sūnus dabar buvo ilgą laiką ir vyr. architektu Vilniaus, už tai buvo labai kritikuojamas, bet, žodžiu...

K: Pavyzdžiui, atsiprašau, jog pertraukiau. Na, aš išgirdau argumentą, kad darbas buvo kolektyvinis. Niekas nepriiminėjo vienpusiškų sprendimų. Bet, pavyzdžiui, ar mama Jūsų nebuvo

žmogus, kuris, na, turbūt labiausiai dirbęs teoretiniam ir ideologiniam lygmenyje reformos, vis tiek buvo ta persona, kuri padavė didžiausią indėlį į politinę inerciją, kad reforma būtų gyva, kad turėtų tęstinumą, per visą politinę struktūrą.

P2: Taip, sutinku, šitai, šitą, jinau gebėjo daryti. Na, pirmiausia Ji buvo tas konceptualizavimo, nenoriu, jog nenuskambėtų taip trafaretiškai, bet jau dabar jos įnašas turbūt buvo didžiausias, nes tą pačią kryptį ir suvokimą ko reikia Lietuvai, Ji atsinešė iš daug dešimtmečių studijų, kaip Lietuvos švietimas vyko ir ką, kas su juo atsitiko ir kas darėsi su visuomene. Tai tas jos, kaip pasakyti, ir mokslinis interesas, ir praktinis interesas buvo, kaip čia pasakyti - susilieję, ir jinau galėjo argumentuoti tuos dalykus pasakyti. Tai čia tikrai tas indėlis yra. O paskui...

K: Galbūt ji buvo ne tik reformatorė, bet ir vat, aš suprantu. Aš suprantu kaip Jūs matote dabar žodį autoritetas. Bet galbūt Jūsų mama buvo ne tik, kad reformatorė, bet tuo pačiu, tam tikra prasme ir autoritetas, kuris, kuris aplink save supo ne tik savo kolegas, su kuriais dirbo, bet ir visuomenę, kuri galbūt, galbūt klaidingai sakyti, kad visuomenė laukė reformų. Manau, kad reformos tiesiog atėjo iš tokio iniciatyvumo. Kilusio iš sąjūdinio iniciatyvumo, akademikai, nes visuomenė retai kada būna sąmoninga reformoms, pokyčiams, nepriklausomybei. kažkas turi įžiebtą norą pasiekti nepriklausomybę, eit kažkokiu keliu.

P2: Aš sutinku su tuo. Taip kažkas turi įžiebtą. Turi pateikti. Kaip čia pasakyti, to ko žmonės tikisi, reiškiasi, tos vilties realizacija. Gana tokiu konkrečiu pavidalu. Tai, čia šita prasme aš sutikčiau, kad čia mama. Na, aš jos nevadinčiau lyderiu. Aš tiesiog vadinčiau autoritetai.

K: Vis dėlto, matote skirtumą?

P2: Taip, aš matau tai, bet aš pasakysiu, kad jos autoritetas buvo kai kur, kaip čia pasakius, antiautoritetu tam tikriems visuomenės sluoksnio arba įstaigų žmonėms.

K: Jei galėtumėte, pasiplėtokite ką turėjote omenyje.

P2: Reiškia, tai yra kaip raudonas skuduras, išgirsta Lukšienės pavardę ir jau iš karto atsiranda priešiškas. Tai čia yra, na, čia ir skirtingų visuomenės grupių. Taip, požiūris čia nieko padaryti negalima, nes, sakykime, tas mamos išmetimas iš universiteto. Vieni jį palaikė, o tą išmetimą ir organizavo, o kiti buvo skaudu, tai tą palaikiusių ir organizavusių. Nu, ir jų dar buvo gyvų visuomenėje ir jų vaikai gyvi, ir, matyt, nu, nieko nepadarysi. Grupės tos tebegyvena mūsų visuomenėje, ir jų vaikai tęstinumą išlaiko kai kurie, ne visi. Kai kurie vaikai, kaip tik atvirkščiai, labai reiškia, kritiškai pažiūrėjo į savo tėvų veiklą. Kai kurie perėmė, o kai kurie tiesiog nutyla. Pasislepia, bet esant kokiam nors vėl kritiniam momente, jie pasirodo toje pusėje, kurie neigia ir griaua, nu nieko nepadarys.

K: Kaip jūs galvojate? Bet kaip jūs vertintumėte savo mamos vaidmenį Lietuvos švietimo istorijoje?

P2: Meilę yra sunku vertinti, aš manau, kad jinai padarė viską, ką galėjo, ką pajėgė ir ko nepajėgė. Jinai padarė daugiau, negu gali žmogus. Jinai savo mokslinį, tą patyrimą, tokį kultūrologinį, bandė paversti su daugeliu žmonių pagalba, realia mokyklos reforma, išskelti Lietuvos tą minkštąją galią iki labai veiksmingos jėgos. Kai man sako, kad visiškai nepavyko mokyklos reforma, aš truputi prieštarauju tam. Nu, aš turbūt įsivaizduoju, kad dalis Lietuvos mokytojų priėmė pagrindinę poziciją ir pasekė šitą pačią mintį. Ir yra dirbančių labai gerai mokytojus perpratę tą esmę. Nu, viena iš tų galingųjų tezių jos. Tai buvo mokyklos demokratizacija, ir dabar, kai mokyklą vardina demokratizacija, pas mus yra rinkimai. Renka seniūną, renka mokyklos tarybą. Čia yra demokratizacija. Ne, čia yra formalus prisidengimas. Demokratizacija, tai yra kiekvieno žmogaus gerbimas. Jo laisvo pasirinkimo ir subjektyvumo. Taip, jo gerbimas, jo, jo subjektyvumo, jo gebėjimų gerbimas

K: Išsaugant įvairovę?

P2: Taip, išsaugoti įvairovę, demokratizaciją kartu tai reiškia ir toleranciją, taip gebėjimą pakęsti ir suprasti. Bandymas suprasti kitokį ir tai yra labai sudėtingas reikalas. Taip, demokratizacija yra nepaprastai sudėtingas dalykas. Todėl kai atsirado vadinamosios išskirtinės gimnazijos.

K: Kalbame apie valstybines atrankas atliekančias ar privačios?

P2: Privačios, sakykime, užpildo tas nišas, kuriose nesusitvarko valstybė, iš dalies, ne visos, bet dauguma iš jų užpildo tas nišas. Kartu privačios kūrė tą egalitarinių mokyklų, reiškia, to sluoksnio, kuris nori išsiskirti, kuris nenori būti su visais, yra, kurie negali būti su visais. Tai aš tą pritariu, nes dabartinė sistema nepajėgia, reiškia turinčių nors minimalius individualius poreikius, taip, specialius poreikius, vaiko išmokyti vidurinėje mokykloje nepajėgia viso, kas yra formaliai dalykai daromi, bet dabar tą parodė vat tas, kaip tų vadinamųjų spec. poreikių vaikų įtraukimas į klasę, faktiškai kiekvienam vaikui turi būti spec pedagogas, o yra vienas mokyklai. Jų paprasčiau nėra, ir jeigu yra vienas, o aš iš savo patirties aiškiai žinau. Vieną vaikutį atvedė mama. Labai buvo rūpestinga, kietai reikalaujanti. Jam buvo spec. pedagogas pradinėje mokykloje, ir paaiškėjo, kad toje klasėje dar penki tokie yra ir jo vieno, to spec. Pedagogo nebeužtenka klasėje, reiškia tie kiti keturi arba trys, kurių nepajėgia spės pedagogas pažiūrėti jis ir išmestas iš mokymo sistemos. Jis nieko nebegalės. Jis nebaigė pradinės mokyklos iš esmės, tai ką tai reiškia. Čia yra priedanga. Tai vat ta demokratizacija jinai yra. Pirmiausia tai, kaip aš suprantu, pagal mūsų supratimą turi kainuoti finansiškai. Reiškia, turi valstybė sutikti, kad jinai už tai mokės, bet jinai turės užaugintą žmogų. Kiek dabar kainuoja žmogaus užauginimas? Ar jo patalpinimas į slaugos namus? Ar jo? Ar jisai tampa vagimi? Ar jis tampa benamių plėšikaujančių? Kas vat, koks čia tada yra pasirinkimas.

K: Nemanote, kad tokių temų, tokių sąvokų komdofikacija, kai viską atliepia lėšos, kad kiek kainuoja išauginti vaiką, kiek kainuoja mokyklą, kiek kainuoja specialių poreikių mokinius. Kiek

kainuoja vagį turėti savo valstybėje. Tai formuoja tam tikrą požiūrį, kuris žmogų daro statistiniu vidurkiu ir žmogiškųjų ištekliu.

P2: Taip arba žmogiškųjų išteklių, gerai, sakykime, reikia pavadinti kažkaip.

K: Reformų metu žmogiškasis išteklius ne toks svarbus ar skaudus dalykas.

P2: Taip, bet dar priedo pridėkime, kiek kančios atsiranda toje visuomenėje. Tai reiškia tie vaikai, kurie išmetami už borto, tai yra siaubingas vaiko kančios dalykas, jisai eina per gyvenimą su šituo tie ir alkoholikai slepiasi nuo kažko, jie bėga nuo kažko. Jie nepajėgia šitam gyvenime gyventi. Dažniausiai alkoholizmas, tai yra pasislėpimas, tai yra anestezija, tam tikra, taip reiškia daugybę dalykų, ir su tuo susiję. Čia yra labai daug visokių tų dar neišspręstų dalykų, bet kad nors pradėtumėm galvoti apie juos, nes šiuo metu atrodo, kad visiškai neegzistuoja šitie dalykai.

K: Dėl galvojimo, visai einant į pabaigą, pavyzdžiui, man manote, ar šiandien matytumėte savo mamos idėjų tęstinumą Lietuvos švietimo politikoje? Kas, pavyzdžiui, išliko ir kas buvo prarasta?

P2: Nu, tokios analizės dabar nepadarysiu Jums, nes jau dabar per mažai pažįstu švietimą ir per mažai jau pažįstu žmones. Manau, kad būtų įmanoma, jeigu vėl susikurtų labai kūrybiškas, stiprus savo kvalifikaciją ir savo angažuotumu Lietuvos ateičiai būrys žmonių, kurie patys atrinktų, kas yra svarbiausia iš tos buvusios koncepcijos. Svarbiausius dalykus ir kaip juos galima būtų realizuoti dabartinėje situacijoje. Manau, kad tai būtų įmanoma, nes nu, bet pirmiausia reikia viešoje erdvėje grąžinti suvokimą, kad yra tauta. Viešoje erdvėje, viešoji erdvė šiuo metu yra visiškai paneigta ir išmestas tas galvojimo būdas - tai, kad yra tam tikra kultūra, kultūros specifika, patirtis, ta bendruomenė yra saistoma tam tikrų jungių, tam tikrų saitų, tam tikrų perspektyvų ir vizijų, jinau yra šiuo metu dar. Bet va politikai, kultūros veikėjai neleidžia sau to pasakyti, net bijo. Vat aš labai stebėjausi, nesakysiu pavardžių. Žmonės, kurie šiaip jau labai giliai visuomenę analizuoja. Jie bijo pasakyti žodį tauta. Tai tada mes negalime grįžti prie to suvokimo. Pačios mokyklos reformos, sakyčiau formulė būtų, na, čia jau dabar mano subjektyvi būtų formulė. Tai būtų taip, reiškia, visuomenės, kurioje yra tauta, kuri ne visa visuomenė yra, buvimas pasaulyje, išlaikant savo tapatumą, kilmę arba, arba kitaip sakant, išlaikant tęstinumą ir taikantis prie moderniojo pasaulio poreikių ir iššūkių. Čia yra labai sudėtinga.

K: Tautiškumas, demokratiškumas ir derinantis prie nūdienos esančių technologinių ir modernių tendencijų?

P2: Prie iššūkių nu ir yra aišku ir aišku. Tada suvokiate, kad šitam yra verta eikvoti visuomenės lėšas, kad tai nėra tikrai finansininkų kalkuliacija, kad už to yra žmonės, gyvi su savo likimais ir ateitim.

K: Bet čia yra ne tik žmonės, bet ir tauta, kad žmogus kaip individas yra esmė.

P2: Ar mes išlaikome saitus? Ar mes įvardiname, kas mus sieja, jeigu mes įvardiname, kad mūsų niekas nesieja, mane sieja su Jumis tikrai mūsų finansiniai santykiai. Jokie kiti ryšiai, tad mes nes nieko neturime.

K: Anot Baumano, modernios visuomenės turi tokią tendenciją, kad kai kuriasi bendruomenė, bendruomenė nebeturi tapatumo ir išnykęs tapatumo jausmas ir bendruomenės yra tokiam ad hoc lygmenyje, susiburia dėl tam tikro tikslo, ir jos paskui greitai išyra. Kai bendruomenės tebetardomas tapatumo: problemos, vizijos, strategijos. Bet koks žodis tinka, nebesukuria bendro, pagrindo išlikti kartu.

P2: Su šituo apibendrinimu aš kapiteliai nesutinku. Dabar pasakysiu kodėl, Yra žmonės, dar yra, kurie kažkodėl tai veikia, aukodami asmeninį laiką, skirdami laiką, gyvenimą, atsisakydami daugybės patogumo, gerbūvio dėl kažkokios idėjos ir tie žmonės, jeigu taip važiuotumėm per Lietuvą, atpažįsta vienas kitą, kaip aš sakau. Čia yra kaip drugelių feromonas, reiškia, jie gali gyventi skirtingoje vietoje, jie gali skirtingą darbą daryti, bet jie tokį darbą daro. Tai tas buvo labai ryškū sovietmečiu, buvo daugybė tokių grupelių, ir tą labai gerai gerai žinojo kgb'istai. Vat jie laikė, šitie yra nepatikimi ir pagrįstai laikė nepatikimais, nes jeigu būtų reikalus visuomeniniu pagrindu ką nors padaryti, kultūriškai svarbaus, niekam nekildavo iš tų grupelių, kurios nebūtinai viena kitą pažinojo, bet jie visada tą padarydavo todėl, kad manė, kad tai yra reikalinga, o tas reikalinga, tai ir yra vertės suvokimas – ką, kam tu savo gyvenime eikvoji? Galima buvo rinktis užkalinėti pinigus. Galima buvo daryti kažkokį tai darbėlį, kuriuos žinojome, valstybė neapmokės, bet, mūsų nuomone, tai reikalinga. Tai va, šitos grupelės jos yra, kaip čia pasakyti, jos yra susikūrusios vertybiniu pagrindu. Jos nebūtinai vienas su kita susisieja. Jos yra išsiblaškusios po visą Lietuvą. Man vat buvo labai įdomūs Ainės Ramonaitės darbas tinklaveikai Lietuvoje, ar ne. Va jūs žinot, kaip vienu metu taip. Lietuvoje daugybė vietų užsižiebė Sąjūdžio grupelių židiniai, juos nesirado tuščioje vietoje. Tai buvo tie žmonės, kurie veikdavo visuomeniškai, jų manymu, vertybiškai reikalingus dalykus. O didžiausio, sakykime, dabar toks akivaizdžiausias pavyzdys - Juškų muziejus. Du žmonės - vyras ir žmona - Juškų muziejų padarė kultūriniu centru. Jie gaudavo mažiausią atlyginimą, muziejininkų, bet dirba jie daugiau negu aštuonias valandas dirbo po dešimt, po dvylika, kūrė, ieškojo eksponatų ir padarė kultūros centriuką. Va tokių žmonių, nežinau, bijau prognozuoti. Jau dabar nepažįstu jaunimo, bet jų yra, tai va šitos grupelės ir yra turbūt toks autentiškas arba, sakyčiau, išliekantis lietuviškos, arba tautinės kultūros pagrindas. Aš analogija, na čia bus istorinis ekskursas. Žiūrėjau, kaip mažųjų Lietuvoje, kas yra 17 amžiaus lietuviškų leidinių kūrėjai. 16 a. centras buvo Karaliaučius. 17 amžiuje. centro nėra, yra lietuviškų bažnyčių kunigai, ir pradėjau ieškoti jų ryšio. Paaiškėja, jie visi yra vienas su kitu susiję. Vienas kuris nors iš jų organizuoja leidinį, verčia giesmes už 20 kilometrų, už 30 kilometrų, už 50 kilometrų, ir jie visi tas giesmes suneša, kaip jie suneša aš neatsekiu nėra dokumentacijos jokios, bet jie vienas kitą pažįsta, ir jie žino, kad šitą darbą reikia padaryti ir daro

šalia visų to, ką jie turi atlikti, katekizaciją, atlaikyti pamaldas, važiuoti į tikrinti, ar moka katekizmą į kaimus viso šalia šito jie užsiima šituo darbu. Kodėl jie užsiima, negaliu, motyvacijos aš jų nesuprantu. Greičiausiai, kad Dievo žodis būtų skelbiamas ir lietuvių kalba. Bet kodėl jiems tos sunkios lietuvių kalbos reikia? Juk nėra, dar nėra žodynų. Visi daro žodynus, gal kiek per 17 amžių. Kokie 7 žodynus kunigai sukūrė lietuvių, vokiečių arba vokiečių lietuvių. Pusę iš jų pražuvusi. Kažkoks įsitikinimas, kad to reikia, būtinai. Vat vertybinis momentas. Taip ir vat juos suburia. Ne visų bažnyčių kunigai patenka į tą ratą. Jie gali nedaryti to niekas, jiems nėra ir nurodymo tai daryti. Jie patys tai daro, ir, ir va čia labai yra įdomus dalykas. Jie vienas, aš dabar juos labai vat sekiau. Jie labai gerai vertina tą, kuris gerai verčia į lietuvių kalbą. Tai daugybę jo meto kunigų, sako jis geras poetas, o kiti verčia negrabiai. Tos giesmės vat šitokios, bet jos yra išverstos. Jis vis tiek gieda, ir va toks kaip čia pasakyti, toks meta idėją. Jinai yra virš visų jų, ir jie jai paklūsta. Yra virš žmogaus išpjova, tyra, kaip kokio dvasia, sklendžianti virš asmenybės.

Priedas 4. Ekspertinio interviu P3 transkripcija

Respondento kodas: P3

Interviu data: 2026-04-20

Interviu trukmė: 00:41:06

Interviu forma: nuotolinis

Transkripcija: anonimizuota

K: Aš noriu paprašyti leidimo, kad aš galėčiau naudoti jūsų interviu su savo magistriniam darbui.

P3: Taip, žinoma.

K: Dėkui. A, pirmas klausimas būtų: kaip jūs šiandien apibūdintumėte Lietuvos švietimo politikos būklę?

P3: Nu čia, kaip pats neseniai ir sakei, klausimas apie viską arba apie nieką. Visai galima apibūdinti tą švietimo politikos būklę. Yra probleminių sričių ir tos probleminės sritys, nu, ganėtinai rimtos, sakyčiau. O kita vertus, yra švietimo politikos aspektų, kur, nu, tarsi viskas teka daugiau-mažiau savo vaga. Ir kokių nors ypatingų perturbacijų šiuo metu aš neįžvelgiu. Tai čia priklauso nuo švietimo srities, nuo segmento, apie kurį mes kalbame.

K: Mhm. Na, kaip pavyzdys, a, mes Ugdymo mokslų institute dažnai diskutuojame apie vieną iš problemų kaip tęstinumas. Jūs, pavyzdžiui, sutiktumėt, kad strateginiam lygmeny Lietuvos švietimo politikoje egzistuoja tęstinumo problema?

P3: Tai be jokios abejonės, čia yra ko gero viena iš kertinių švietimo politikos problemų, beje, ne tikai Lietuvoj, bet turbūt čia yra daugiau tokia universali problema. Bet jei labai nesiplėsti,

tai be jokios abejonės, ir jeigu per pirmą nepriklausomybės dešimtmetį mes tą tęstinumą išlaikydavom daugiau ar mažiau galime matyti, tai dabar tęstinumo, nu, vargu ar galime kokių nors požymių matyti, kadangi viskas susitraukia į ketverių metų politinius ciklus.

K: Kaip jūs manot, iš kur atėjo tokia politinė kultūra? Vat ketverių metų politiniai ciklai, partijų susitarimai, strategijos. Aš pats atlikęs praktiką Nacionalinėje švietimo agentūroje, su Evaldu Bakoniu, pamenu, neretai diskutavom apie šitą dalyką, kad dvi pagrindinės strategijos Lietuvoje vykusios dešimtmetį – tiek 12–22-ųjų, tiek, atsiprašau, 2002–2012-ųjų ir 2013–22-ųjų metų – abi šios strategijos buvo neįgyvendintos iki galo. Antroji strategija apskritai buvo neįgyvendinta net pusiau. 2018 metais Nacionalinė švietimo agentūra paskelbė tokią publikaciją, berods profesoriau su jumis apie tai esu diskutavęs, publikacija vadinosi „2013–22-ųjų metų strategijos pusiaukelėje“. Ir tame dokumente, paradoksalu, nors ir paminėtas kontekstą, rugpjūčio mėnesį, tarkim, vadinamuosiuose Lietuvos švietimo politikos fiskalinio metų, a, mėnesį, kai yra skelbiama publikacija „Švietimas Lietuvoje ir regionuose“, kiekvienais metais yra vis nauja tema, „pusiaukelės“ publikaciją skelbta NŠA ir vat ką tik rugpjūčio mėnesį paminėta publikacija – jose esanti informacija labai skyrėsi. Strategijos „pusiaukelėj“ buvo pabrėžiama, kad nepasiekta nei pusės strateginių užsibrėžtų tikslų, dėl vat tos jūsų įvardijamos politinės dinamikos, tikėtina, kad misijos ir vizijos buvo per daug optimistiškos, o rugpjūčio mėnesį skelbiamoj publikacijoje, kuri kasmet analizuoja švietimo padėtį, įgyvendinamus tikslus, buvo visai skirtinga medalio pusė, kad viskas yra puikiai, mes pasiekėm, darom, einam į priekį. Tos dvejose publikacijose atrodo šis toks ne tik kad ideologinis konfliktas, bet realybės konfliktas.

P3: Nu tai, skirtingi autoriai, skirtingos išvados.

K: Mhm. Man būtų išties malonu, jeigu jūs galėtumėt pasiplėtoti vat ta mintimi, nes aš manau, kad šitoje temoje yra labai daug peripetijų, kurias jūs esate savo ne vienoj monografijoje rašęs.

P3: Nu, galbūt dabar nėra paprasta kalbėt apie situaciją beveik dešimties metų senumo, tu čia kalbi apie aštuonioliktų metų šituos leidinius.

K: Taip.

P3: Tai aš manyčiau, kad per tą laiką situacija dar labiau pablogėjo, kadangi mes apskritai dabar atsisakėme ilgalaikių strategijų. Ta paskutinė strategija buvo 13–22 metų ir kaip pats ir pastebėjai, jau ten paskutinius kelerius metus tos strategijos įgyvendinimui jau niekas nebekreipė dėmesio, praktiškai jau buvo ignoruojama. Atsirado strategijos ten „Lietuva 2030“, „Lietuva 2050“, bet nu ten švietimui yra skiriama tiktai tokia...

K: Kruopelė.

P3: ...kruopelė, taip. Ir praktiškai jeigu mes neturime išsamesnio strateginio dokumento, kaip švietimas turi vystytis, nu tai apie kokį tęstinumą mes čia galime kalbėti? Taip, iš tikrųjų ta 2013–22 metų strategija, a, galima jai sakyti visokių priekaištų ir vienas iš tų priekaištų ir yra, kad ji

buvo tokia, kad ją buvo galima įvairiai interpretuoti: optimistai interpretavo vienaip, pesimistai interpretavo kitaip. Man atrodo, tas pesimistinis vertinimas buvo arčiau tiesos, arčiau realybės, bet bent jau buvo ką vertinti. O, pavyzdžiui, dabar apie kokią strategiją ir jos įgyvendinimą mes galime kalbėti, jeigu jos kaip tokios nėra? Ir ko gero nu tas dokumentas, kuriuo kažkiek mes galime sekti ir vadovautis, tai yra Vyriausybės programa ir įgyvendinimo priemonių planas. Bet jeigu pažiūrėsime ir praėjusių Seimo Vyriausybės programą, tai kažkas buvo įgyvendinta, kažkas nebuvo įgyvendinta, bet bent jau mano žiniomis niekas per daug ir nesigilino, neanalizavo, kodėl vieni dalykai buvo įgyvendinti, kiti nebuvo įgyvendinti. Baigėsi kadencija, atėjo naujos politinės jėgos, į viską buvo numota ranka ir daviai pradėsime dabar gyvenimą iš naujo.

K: Mhm. Šiuo metu mes turbūt galėtumėm įvardyti, kad išliekant švietimo politikos sferoje, kad mes turime partijų susitarimą 22-aisiais metais, jei neklystu, ar 23-aisiais, ir turime Valstybės pažangos planą, jeigu jis taip vadinasi. Abiejuose dokumentuose buvo šnekama apie švietimą, ypačiai partijų susitarimas buvo konkrečiai dėl švietimo, o Pažangos planas, tai jis pakeitė buvusią švietimo strategiją, nes 10 metų politikams pasirodė per daug sudėtinga išlaikyti tą strateginę kryptį, nustatytą, o Valstybės pažangos planas berods savo termino atžvilgiu yra trumpesnis. Aš galbūt klystu, nes aš nepamenu to dokumento turinio ir kiek toli ten vizionieriškai buvo žiūrima į ateitį. Kokia, pavyzdžiui, būtų jūsų nuomonė apie situaciją politikoje dėl partijų susitarimo švietimo klausimais ir Valstybinės pažangos plano, kur irgi yra šnekama apie švietimą?

P3: Na, į tą partijų susitarimą aš žiūriu ganėtinai taip skeptiškai, dėl kelių priežasčių. Pirma, nu ten nedaug yra tokių nuostatų, kurios galima apibūdinti kaip strategines. Ten buvo daug tokių techninių dalykų, kaip, pavyzdžiui, ten didinti finansavimą tam ir kitam sektoriui, ten pakelti atlyginimus, diegti įtraukijį ugdymą ir taip toliau. Nu visa tai yra gerai, bet aišku na tokiom ilgalaikėm strategijos kryptim vargu ar galima pavadinti ką nors iš to, kas ten tame dokumente yra įvardinta. Tai yra viena problema, tai yra daugiau toks instrumentinis techninis dokumentas. Kitas dalykas – kiek vis tikrai to susitarimo yra laikomasi? Beje, noriu priminti, kad mes jau turėjome vieną partijų susitarimą, partijų susitarimą dėl aukštojo mokslo, ir kai dabar iš laiko perspektyvos pažiūri į tą susitarimą, tai irgi matai, kad ten yra dalykų, kurie taip ir nebuvo įgyvendinti, bet niekas niekam nesuka sau dėl to galvos. Tai va, tai tas įsipareigojimas tam susitarimui yra toks labai sąlyginis ir mes jau esame girdėję kai kurių partijų pareiškimus, kad „mums čia kažkas tai nepatiko, ai, tai mes iš to susitarimo traukiamės“. Tai ko yra vertas toksai susitarimas, jeigu tu iš jo gali bet kada pasitraukti, jeigu ten tau kas nors nepatiko? Tai nėra prasmės tokių dokumentų ir pasirašyti, arba jeigu jau pasirašei, nu tai čia jau kaip kirviu nukirsta, jau akmenį iškalta, ar ne? Va, o jeigu mes žinome, kad iš to susitarimo gali ta ar kita politinė jėga bet kada pasitraukti, nu tai tas susitarimas tada tarsi pakimba ore – kiek čia galima pasikliauti juo ir kiek galima tikėtis jo įgyvendinimo. Dabar dėl pažangos strategijos. Jeigu pažiūrėsime... mes turim du dokumentus, aš dabar tiksliai jų pavadinimų

aišku mintinai nepacituosiu, bet santykinai sakykim „Lietuva 2030“ ir „Lietuva 2050“. Ir jeigu paskaitysite to dokumento, pagal kurį tarsi mes dabar turėtume gyventi – „Lietuva 2050“ preambulę, tai ten buvo parašyta, kad na ta strategija „Lietuva 2030“ jau kaip ir nelabai atitinka laikmečio reikalavimus, va, ją reikia koreguoti ir tada atsirado ta jau kita strategija. Nu bet vėlgi čia mes tada susiduriame su ta pačia problema. Jeigu mes pradėjom tą strategiją įgyvendinti ir nu beveik pasiekėme įgyvendinimo pusiaukelę, o paskui sakom: „Ai, tai čia mums dabar nelabai tinka, mes dabar kitą strategiją kursim“. Nu tai vėlgi kiek mes tada galim kalbėti apie strateginį stabilumą, ar ne? Tai kokiais 27-ais ar 28-ais mes sakysim „o gal ir po kitų rinkimų sakysim – nu šita strategija irgi jau dabar atgyvenusi ta „Lietuva 2050“, imkime dabar naują dar sukurkime“. Nu tai žinoma tuomet mes grįžtam prie tos mūsų pagrindinės problemos, kad jokios ilgalaikės švietimo politikos, kaip matote, mes negalim užtikrinti nei strategijomis, nei partijų susitarimais.

K: Jūsų atsakymuose girdžiu tokius du momentus, kuriuos norisi ištransliuoti, kad iš vienos pusės atrodo, kad politikoje vyrauja toksai situatyviai refleksyvus protas, kad mes sprendžiam problemas orientuotas čia ir dabar, nors ir šnekam vat apie tokias kai kada 20-ies ir 30-ies metų terminą apimančias strategijas kaip „Lietuva 2030-ieji“, „Lietuva 2050-ieji“, bet jūs vat paminėjot net neįpusėjam arba net ateinant terminams į pabaigą pradedam kalbėti apie tai, kad na strategija nebeatitinka nūdienos aktualių problemų, ją reikia koreguoti. Tai va čia toks yra vienas momentas dėl to tokio situatyviai refleksyvaus proto, kad jeigu tik kažkas ne taip, iš karto vat vietoj pradedam spręsti ir keitinėti ir išnyksta tas tęstinumo toksai svertas. O kitas dalykas, daugiau vat jau klausimo formoj – vat kaip jūs tada galvojat, kodėl Lietuvos politinėje kultūroje, jau norisi sakyti sąmoningai žodį kultūra, kaip tam tikra na mąstysena ir panašiai, kuri mano giliu įsitikinimu šita kultūra politinė pereina ir į švietimo politikos sritį, kaip viešosios... kaip valstybės kuriojamą viešąją sritį. Tai kodėl vat mes turim tokią tendenciją, galbūt ši tendencija ne tik mūsų valstybėje aktuali, galbūt tai ir Vakarų demokratinių valstybių bloke yra panašūs dalykai? Kodėl vat mes papuolam po tokiu pleištu, po tokiom žirkklėm situacijos, kad vat keičiasi partijos, atsiranda revanšistinės nuotaikos? Nes tai ką jūs šnekat apie dabartinę politinę... politinę šitą vat aplinkybę, pagalvojus pirmas nepriklausomybės dešimtmetis 1991–2000-aisiais metais irgi buvo ganėtinai dinamiškas. Iš vienos pusės nors ir atrodo kultūros ir mokslo žmonės sudarė gan tvirtą nuomonių monolitą inicijuojant pirmas švietimo... pirmąją švietimo reformą, bet tuo pat metu jautėsi, kad tiek Tautinės mokyklos koncepcija, tiek švietimo reformos koncepcija jos patiria didelį spaudimą taip pat iš valstybės, kaip čia pasakius... iš valstybės politikų ir buvo manoma, kad sovietinė mokykla ne... kad jos nereikia tiek fundamentaliai reformuoti. Atsivėrė tas pleištas tarp to to meto intelektualinės bazės, visuomeniškai besiskleidžiančios ir pol... ir politinės aplinkos. Ir atsirado tos revanšistinės nuotaikos, vėl šita dinamika ir tik šitos dinamikos atrodo pasekmė – Tautinės mokyklos koncepcija nebuvo ratifikuota parlamento. Ir pagalvojus mes vis dar matom pirmosios nepriklausomybės dešimtmečio kaip ir vat

tam tikra politinė kultūra šią dieną. Klausimas didelis, daugiau šnekėjau teiginiais, tikiuosi supratot, ar būtų ką įmanoma pakomentuoti šitoj situacijoje? Ar čia yra vis dar tokie latentiška liga valstybės politikoje, kuri tęsiasi daugiau nei kad 35-erius metus kalbant apie strateginį matymą ir inkrementalistinį politikos įgyvendinimą?

P3: Nu ir taip, ir ne. Iš vienos pusės taip, iš tikrųjų galima įžvelgti panašumų dinamikoje ir ne tiek jau mažai panašumų. Bet jeigu kalbėti apie skirtumus, kuo skiriasi dabartinė situacija nuo pirmojo nepriklausomybės dešimtmečio, tai taip, tuo metu buvo ganėtinai tokių aštrių diskusijų ir vat dėl tos pačios Tautinės mokyklos, kaip pats sakei, ir buvo įvairių siūlymų kaip tą politiką koreguoti į vieną ar kitą pusę, bet vis tiek aš drįščiau sakyti, kad kažkokia tai vieninga kryptis buvo daugiau ar mažiau išlaikyta. Bent aš jau neprisimenu, kad ten būtų kokių nors esminių pokyčių įvykę. 1992-aisiais metais atėjo į valdžią Demokratinė darbo partija, irgi ten visokių dalykų šnekėjo, bet jautėsi, kad nu jie nelabai tvirti švietimo politikoje ir leido tai vis tikrai kryptims, kuri iki tol buvo susiformavusi plėtotis toliau. 96-aisiais metais atėjo dešinieji, nu tarsi ir jiems turėtų būti priimtina tai, nu ką mes pradėjom 90-aisiais metais, bet nepaisant to vis tiek visokių keistenybių atsirado tipo kaip kova su kosmopolitizmu, iš kažkur tai išlindo akademiko Zinkevičiaus lūpomis, dar ten kokių buvo dyvų sugalvota, bet retorika liko retorika, o kaip jau sakiau, man atrodo, kad vis tiek ta bendra švietimo plėtotė vyko be kokių nors didesnių sukrėtimų iki pat 2000-ųjų metų. O paskui atsirado naujas orientyras, tai yra stojimas į Europos Sąjungą ir mes pradėjom orientuotis į va tai, o kas gi Europos Sąjungos dokumentuose yra užfiksuota. Tai kodėl tas pirmasis dešimtmetis nepaisant viso to, ką aš jau minėjau, pasižymėjo tam tikru nuoseklumu? Galbūt todėl, kad vis tikrai tuo metu ir Seimo sudėtis, ir politikai nu vis tikrai pasižymėjo didesne kompetencija ir bendrąja kultūra, jeigu mes vien pažiūrėsime, kas į Seimą tada buvo renkama ir kas renkama dabar. Mhm, buvo egzistavo dar struktūros švietimo, na kurių irgi buvo kažkiek tai paisoma. Tas pats Pedagogikos mokslinio tyrimo institutas, kuris nu ir rengė ir pirmąsias programas, ir pačią koncepciją, Mokytojų tobulinimosi institutas, kuris paskui tapo Pedagogų profesinės raidos centru, vadinasi, ir per kvalifikacijos tobulinimą buvo galima tą politiką išlaikyti daugiau ar mažiau stabilią. Nu ir galų gale tas pats Pedagoginis universitetas ir jame dirbę mokslininkai. Tai šiandien mes nė vienos iš tų sudedamųjų neturime. Mokslinio tyrimo instituto neturime ir tie moksliniai centrai, tiesą pasakius centriukai, kuriuos mes turime ten VU ar VDU, kur ten dirba keli ar geriausiai atveju keliolika žmonių, negali pakeisti Mokslinio tyrimo instituto, kur buvo vis tikrai ganėtinai gausus kvalifikuotas personalas. Kvalifikacijos tobulinimo sistema subyrėjo į keliasdešimt didesnių ar mažesnių kvalifikacijos tobulinimo centrų. Nu o apie Edukologijos universitetą tai mes visi žinom, kadangi ne toks jau senas yra įvykis, kada jis buvo iš švietimo politikos eliminuotas ir jo likučiai prisiglaudė kas VU, kas VDU, kas VGTU, kas Riomeryje. Va ir taip visa tai išbyrėjo. Tai va to edukologinio stuburo, institucinio stuburo praktiškai mes

neturime skirtingai nuo to pirmojo nepriklausomybės dešimtmečio. Ir manau, kad tai irgi vaidina savo vaidmenį.

K: Man labai norisi paklausti jūsų, kaip jūs manot, kodėl? Kodėl mes tą edukologinį stuburą neturime?

P3: Nu todėl, kad savo laiku politinės jėgos pagalvojo, kad galbūt na visa tai yra nereikalinga. Ir nu čia turbūt tipiška istorija, kada su vandeniu išpilamas ir vaikas. Prisiminkim dar seną istoriją to Pedagogikos mokslinio tyrimo instituto. Nu taip, iš tikrųjų sovietmečiu jie ten plėtojo komunistinio auklėjimo teorijas visokias, kūrė daug makulatūros, bet kada atėjo nepriklausomybės laikotarpis, tai ten sėdintys žmonės ir kūrė tas naujosios Lietuvos naująsias ugdymo programas, kūrė projektus – tai yra nu buvo žmonės, kurie šitą švietimą išmanė kaip ten bebūtų, ir jau Krupskajos ir Lenino raštų nebestudijavo, užsiėmė kitais reikalais. Bet daliai politikų atrodė, kad „nu čia tie komunistinio auklėjimo specialistai mums čia nieko gero jau dabar nebeduos, tai gal mes juos visai uždaram“. Ir su tuo Mokytojų tobulinimosi institutu turbūt panašiai buvo. Kažkaip atrodė, kad tokio vieningo centro na kaip ir nebereikia, kad galima visa tai decentralizuoti ir liberalizuoti. Paskui beje paaiškėjo ir apie tai galima rasti vėlgi įvairių tekstų, kad nu vis tik vieninga kvalifikacijos tobulinimo politika tai yra reikalinga, nu kad ir tom pačiom naujom ugdymo programom įsisavinti. Bet jeigu anksčiau pasirodžius ar tai ugdymo programai, ar tai vadovėliui, tas Mokytojų tobulinimo institutas arba ten Pedagogų profesinės raidos centras imdavosi kryptingai mokytojus tam rengti, tai dabar kaip yra – yra paskelbiamas konkursas ir per viešuosius pirkimus nusiperkama pigiausia programa, kur pilietis arba piliečių grupė sako „nu mes dabar tuos mokytojus pamokysime kaip ten su tais vadovėliais reikia dirbti“. Va, tai vis tik tai yra skirtumas.

K: Norėtusi pereiti į antrą mūsų interviu dalį, šiek tiek vis darysiu minčių šuolius, nes turiu pats pripažinti, kad nuėjom į tokius galbūt ir techninius jau politikos vertinimo momentus. Norėčiau jūs pakalbinti apie autoritetus. Švietimas tiek vat Švietimo įstatymo preambulėje – kaip yra apibrėžiamas švietimas ir kaip Lietuvos valstybės švietimas yra matomas, tiek vat remiantis jūsų kolektyvine publikacija „Gerosios mokyklos koncepcija“, ar kalbant apie Tautinės mokyklos koncepciją ar švietimo reformos koncepciją... ir žiūrint į politiką ir tenais, na tokias sakykime politologines teorijas, kad autoritetas demokratinėse valstybėse turi gan stiprų tokį imperatyvą – konsoliduoti visuomenę, ją vedant tam tikra kryptim, kai valstybė turi kryptį, kai yra kur kas lengviau susitarti dėl strateginių kryptų, nes autoritetai visuomenę konsoliduoja, suvienija, jie įprasmina, sakykime, kaip demokratinių rinkimų metu politikams yra suteikiamas mandatas. Ir dažnai, pavyzdžiui, pastebime, kad politikai gavę tą mandatą, jie atitolsta... jie atitola nuo to mandato, kurį visuomenė suteikė, ir politikoj susiformuoja pozicijos, kurios pakyla virš visuomenės, visuomenėje esančių pozicijų. Tai autoritetas mano, pavyzdžiui, magistriniame darbe nėra suprantamas kaip asmuo, kuris naudoja tiesioginę galią, kai viskas yra remiamasi centralizuotais sprendimais,

paternalistinė logika, kad žmogus yra spaudžiamas, verčiamas take ir or leave it. Magistriniame savo darbe autoritetą kalbu kaip tokią Budrijarišką idėją, kad ir Hanah Arent tą idėją, kad tai yra žmogus turintis simbolinę galią, kuri atsiranda žmogui įgijus natūralų visuomenės pripažinimą per savo darbą, kultūrinį tapatumą, gebėjimą laiduoti testinumą ir apskritai reprezentuoti visuomenėje esančias nuostatas. Ir toksai būtų klausimas, pavyzdžiui, kaip jūs suprantate autoriteto sąvoką švietimo politikoje? Naglio Kardelio žodžiais šnekant, kad nebūtų kritika nutaikyta į mane, už tą tokią na šiek tiek dabar kritiškesnį požiūrį, kad mes gyvenam šiek tiek tokiais gaivališkų sąvokų laikais, kai dabar yra lyderiai, ekspertai, administratoriai, viešieji vadybininkai – tai yra dabar labai aktualu švietimo politikoje, kad gera mokykla turi turėti gerą vadybininką, a, kad mes dabar visi norim tos lyderystės, na, kad kompetencijomis grįstas ne tik ugdymas, bet ir pati švietimo politika – čia kaip apie ekspertus turbūt šnekame. Ir vat autoriteto sąvoka, kuri na prieš 30–20 metų buvo gan svarbus žodis šiose pokomunistinėse valstybėse.

P3: Nu tai taip, iš tikrųjų per tuos 30 kelis nepriklausomybės metus daug kas keitėsi. Pirmaisiais nepriklausomybės metais tai na autoriteto svarba buvo nepalyginamai didesnė. Visuomenė turėjo tokius autoritetus, nu pradėsim nuo to paties švietimo, tai Meilė Lukšienė, bet galbūt ir daugiau būtų galima įvardyti, turėjo autoritetus mene, galų gale politikoje. Dabar daug kas yra pasikeitę, kadangi mes esame nu tokiam labai margam...

K: Tarpuvaldžio situacijoje...?

P3: Nu vat mes esame pasiklydę tarp sąvokų, vat kaip pats ir sakei – mes kalbam apie ekspertus, mes kalbam apie kompetencijas. Aš per savo paskaitas sakiau, gal ir per tas paskaitas, kur pats buvai, kad nu ką reiškia žodis ekspertas?

K: Pats save gali pasivadinti ekspertu.

P3: Taip, tu... aš žinau ką reiškia profesorius, kadangi yra kvalifikaciniai reikalavimai, ar ne? O kas yra ekspertas? Tai vienintelis apibrėžimas, kurį galiu sugalvoti – tai ekspertas yra žmogus, kuris pats save tokiu laiko. Tai va, tai šiandien vieni ekspertai išlenda, rytoj kiti ekspertai išlįs. Ar tas ekspertas yra autoritetas? Nu, labai abejočiau, man tai tikrai ne, bet aš abejočiau ir ar visuomenėje. Arba ten mes kalbam apie kompetencijas – kas yra ta kompetencija? Kompetencija tai irgi yra labai toksai sąlyginis dalykas. O apie lyderystę tai šneka apskritai visi kas tikrai netingi, ir aš jau visiškai nebesuprantu, ką į tą žodį kokią prasmę žmonės įdeda. Kažką nusprendė premjeras, ministras, direktorius – mes sakom parodė lyderystę. Nu tai... tai tada nu tas žodis apskritai jau nieko tada nebereiškia. Elementarūs sprendimai – tai čia parodyti lyderystę. Aš tai tą lyderį apskritai visai kitaip įsivaizduoju – lyderis yra žmogus, kuriam kiti pripažįsta teisę daryti sprendimus, kadangi juo tiki, juo pasitiki, juo pasikliauja. Nu o dabar parodė lyderystę koks nors bendrovės direktorius nusprendęs, kad mes darysime taip, o ne kitaip. Nu tai kokia čia lyderystė? Tai va, ir mes maudomės tarp tų sąvokų: kompetencija, lyderystė, ekspertai. Tos sąvokos seniai yra išplaukusios, mes dorai

negalim suvokti, o ką mes iš tikrųjų tuo norim pasakyti. Tai ir tas autoriteto supratimas, kuris anksčiau būdavo dabar aiškesnis, tai dabar bent aš jau nematau visų pirma tokių realių autoritetų, o visų antra nu nelabai aišku, o ką tas autoritetas turėtų atstovauti. Taip, va būtent. Tai žodžiu šiandienos pasaulyje, bent jau mūsų šalyje, bent jau švietimo srityje aš tokių nematau.

K: Man kitas klausimas buvo, ar šiandien Lietuvos švietimo politikoje turime autoritetų?

P3: Ne. Man taip atrodo.

K: Norėtusi dabar pereiti į mūsų interviu paskutinę dalį, jau einant į pabaigą. A, nors ir interviu metodas yra pusiau struktūruotas, vis tiek aš labiau dabar krypsiu į struktūrizuoto interviu šitą vat formą. Kaip jūs galvojate, kiek dabartinę Lietuvos švietimo politiką, bandau suformuluoti taip tikslingiau, veikia procedūros, rodikliai, vadyba, rinka? Nes pagalvojus šitie dalykai, kuriuos ką tik išvardijau, kaip, pavyzdžiui, jūsų dėstymo metu kai kalbėjot viršnacionalinių įstaigų... viršnacionalinių įstaigų monitoringą švietimo politikos, nukreiptą į nacionalinę politiką – tai ne tik monitoringas, tai gali būti kaip tam tikra disciplinavimo priemonė. Tai gali būti kaip lyginimo priemonė... ir kad yra paduodamas su šitom analizėm tam tikras politinis patosas, arba pasiansas, kuris na ne visada atliepia tos nacionalinės valstybės ne tik kad problemą, bet ir jos na tokį kultūrinį savitumą. Yra kažkada nuleidžiamas tam tikras argumentas, rekomendacijos, kurios žinoma yra grindžiamos tam tikromis tendencijomis edukologinėmis arba politinėmis, ir nu ne visuomet tos rekomendacijos gali būti pritaikomos Lietuvai, Estijai, Latvijai, kai žinai, kad jas taip pat naudoja ir prancūzai, ir vokiečiai, kur per visus galus mes esame skirtingi. Tai va pagalvojus yra nemažai tų išorės determinuojančių veiksnių kaip rinka, procedūros, rodikliai, išorinio vertinimo mašina, jeigu taip galiu įvardyti, paskui pramonės federacijos žmonės, verslas – labai daug interesų ir kai kada švietimas atrodo patampa tokia na interesų vargdienne, bet aš jau čia sąmoningai šaržuoju, nenoriu atsakyti tiesiai už šitą žodį. Tai vat jūsų nuomonė, ar vat švietimo politiką veikia šitos procedūros, rodikliai, vadybos, rinka? Ir jeigu sutiktumėt, kad veikia, kaip jūs matytumėte tai veikiant – blogai, gerai?

P3: Žinoma, kad veikia, ir na švietimas yra pernelyg sudėtinga sistema, kad tu galėtum vienareikšmiškai atsakyti gerai ar blogai. kažkas veikia gerai, kažkas veikia blogai, kažkas duoda teigiamų ir neigiamų pasekmių, ir belieka tada nuspręsti, ar teigiamos pasekmės persveria neigiamas, ir taip toliau. Tai šiek tiek konkretizuojant. Štai yra tie tarptautiniai rodikliai, Europos Sąjungos, yra kažkokios tai bendros direktyvos, lyginamieji standartai, ir kaip pats teisingai sakai, dažnai mes galime pastebėti, kad tai kas tinka prancūzui, netinka Lietuvai ir atvirkščiai. Bet yra ir kita medalio pusė: tie vis tiktai tarptautiniai rodikliai ir standartai bent jau iš dalies kompensuoja tą nacionalinio autoriteto stoką, nes vis tiek rodo kažkokią tai bendrą kryptį, bendrą kelią, kuriuo na tarsi ir reikėtų eiti. Žinoma, čia svarbus momentas yra teisinga interpretacija, nes mes visa tai ką mes gauname iš

tarptautinių organizacijų ir tarptautinių struktūrų mes galime įvairiai interpretuoti. Na kad ir tuos pačius tarptautinius tyrimus palyginamuosius mokinių, ar ne? Mes galim visiškai skirtingas interpretacijas įdėti į tuos pačius skaičius – nu, ar stiklinė pusiau tuščia, ar stiklinė pusiau pilna. Tai va, tai taip yra ir su tom viršnacionalinėm struktūrom. Daug kas priklauso nuo interpretacijos, bet kaip aš jau sakiau, pozityvas yra tame, kad nesant nacionalinio autoriteto, vis tiktai mes turime kažkokį tai bendrą orientyrą, bendrą kryptį, kur nu, kuri neleidžia mums visiškai kažkur tai nuplaukti ir nukeliauti kokiais nors klystkeliais, ką ten koks nors vietinis politikas yra sugalvojęs, koks nors vietinis Trampas sugalvos dabar, kad švietimas turi būti toks ir pirmyn. Tai va, tai tos viršnacionalinės struktūros vis tiktai yra tam tikras saugiklis šia prasme.

K: Mhm. Jūs vat paminėjot momentą, kai mes... kai mes stokojam nacionalinio autoriteto, lyg tokio nacionalinės vienybės, nacionalinio tokio na autentiškumo šitoj situacijoje, ir savo krypties atrodo viršnacionalinės įstaigos pradeda suamortizuoti šitą vat šitą problemą ir paduoda kryptį. Kryptis yra bendra visoj Europos Sąjungoj, jeigu ir ne tarp visų EBPO valstybių valstybių. Pavyzdžiui, aš suprantu, kad pirmoj nepriklausomybės dešimtmety, na ne tik Meilė Lukšienė buvo žmogus paduodantis pirmosios švietimo reformos tą politinę inerciją – buvo Alfonsas Gučas, Bruzgeliavičienė, daug kitų kolegų, dabar užkrito Švietimo ministerijoje dirbusios kolegės, nepamenu jos pavardės. Aš manau jūs esat susidūrę – vat irgi tai buvo vat kolegos, kurie dirbo su ugdymo programomis ar egzaminavimo tvarkos pokyčiais. Tai tam tikram lygmeny na vis tiek va tokia moteris kaip Meilė... daktarė Meilė, ji labai liovėsi savo suburtu kolektyvu, bet ji vis tiek buvo tas žmogus, kuris tą kolektyvą burė ir kuris su savo ta tašytė eidavo pas prezidentą, kalbėtis su politikais politikų kalba. Ir norėtusi vat paklausti jau einant į pabaigą ir išgirdus vat žodį, kad Lietuva stokoja tokio nacionalinio autoriteto ir naudojant Meilės Lukšienės pavyzdį kaip svertą, šitam nacionalinio autoriteto nebuvimui – kaip vertintumėte Meilės Lukšienės vaidmenį Lietuvos švietimo istorijoje? Nes aš kaip suprantu ji buvo svarbi ne tik kaip reformatorė, ji buvo svarbi kaip ir tas pats turbūt autoritetas, apie kurį mes šnekam, nes jūs prieš tai jau kaip ir sutikot su manim, kad tai yra vienas iš tų autoritetų, kurių mes šiandien stokojame. Tai vat jeigu, pavyzdžiui, va dabar turėtume Meilę Lukšienę arba jos alternatyvą vat šiai dienai 2026-ais metais – ar būtų galima tikėtis stabilumo, tęstinumo, labiau konsoliduotos švietimo bendruomenės?

P3: Manyčiau, kad taip, manyčiau, kad taip. Bet turbūt šiais laikais tokiam visuotinai pripažintam autoritetui yra gerokai sunkiau iškilti. Vis tiktai vėlgi jeigu mintimis nusikelsime į tą nepriklausomybės pradžią, tai žinoma švietimo srityje tokių asmenybių na mes neturėjome daug. Mes turėjome tą profesūrą, kuri ten gynėsi iš komunistinio auklėjimo, buvo kažkiek tai didaktų, bet vis tiek na kas turėtų tokį pilną matymą, visuminį švietimo matymą – nu tai tokių žmonių tai tikrai buvo vienetai ir Meilė Lukšienė buvo viena iš jų. Aišku, jeigu dabar kad ir pasiskaitytume jos tekstus, tai nu ji gi ne Vanga, ne pranašė, negalėjo numatyti daugelio dalykų, kurie paskui ten švietime atsitiko

ir žinoma ji ten nekalbėjo apie daugelį dalykų. Bet ji labai aiškiai nubrėžė pagrindinę švietimo raidos kryptį, kad švietimas tai yra kultūros reiškiny. Ne ekonomikos tarnaitė, ne verslo priedėlis, bet būtent socioekonominis reiškiny, sudėtinė kultūros dalis ir būtent tokia linkme švietimas ir turėtų vystytis. Ir jeigu nebūtų vat tokios tvirtos jos nubrėžtos linijos, nu tai nežinau, kaip aš jau ir per paskaitas sakiau, tai galbūt mes turėtume ne Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją, o Ekonomikos ir darbo rinkos poreikių patenkinimo ministeriją, kur visas švietimas ir sutiltų.

K: Kaip jūs galvojate, šita humanistinė paradigma, kad švietimo sistema tai yra sociokultūrinis reiškiny, yra dar šitoj idėjoj tęstinumas šiai dienai?

P3: Mančiau, kad yra, mančiau, kad yra. Žinoma, mes matom šitą paradigmą varžytuves, gal kova būtų per stiprus reiškiny, bet vis tiktai yra tam tikra dinamika tarp šitų dviejų paradigmų, bet manau, kad nu tas sociokultūrinis pradas jis vis tiktai... vis tiek išlieka ir neprognozuoja artimos mirties. Nes jeigu būtų priešingai, tai mes jau seniai neberinktume jokių ten filosofų, antropologų, meno istorikų, nes darbo rinkoje jie nulis.

K: Bet jų ir renkam vis mažiau ir mažiau, tendencijos aiškios: institutai užsidarinėja, fakultetai traukiasi, ypatingai humanitarinių mokslų.

P3: Nu... taip, taip. Tai sakau tas vis tiktai dinamizmas jis paprastai lenkia labiau link to ekonominio modelio, kadangi ekonominė sudedamoji turi ir daugiau galių, ir daugiau pinigų, ir daugiau visko. Bet nu neprognozuojau aš greitos mirties sociokultūrinės paradigmos, ji turėtų išlikti.

K: Iš esmės jūs labai taip taktiškai atsakėte į mano klausimus, jaučiuosi pakankamai jus išsiklausinęs. Matau realiu laiku baigiamą – tai iš tikrųjų, dėstytojau, jo, jūs labai taip konkrečiai viską atsakinėjot, nebeturiu ko daugiau paklaust. Labai esu dėkingas.

P3: Nu tai ir puiku, tai ir puiku.

Priedas 5. Ekspertinio interviu P4 transkripcija

Respondento kodas: P4

Interviu data: 2026-04-20

Interviu trukmė: 01:14:46

Interviu forma: nuotolinis

Transkripcija: anonimizuota

K: Prieš pradėdant Jus kalbinti, norėčiau gauti iš jūsų leidimą, kad galėčiau įrašinėti Jūsų interviu ir naudoti savo magistriniam darbui.

P4: Tinka.

K: Pirmas klausimas – leiskit mane į jus vardu kreiptis, P4, jeigu tik galiu... P4, kaip jūs šiandien apibūdintumėte Lietuvos švietimo politikos būklę?

P4: Sunku pasakyt. Ieškojimuose. Nes klausimas yra būtent apie politiką, ne apie švietimą. Tai daug ką lemia visokia ir priešistorė, ir panašiai, kokia susiklosčiusi situacija. Dabar kaip ir bandoma kiek įmanoma raminti aistras, susikalbėti, kiek daug... kuo daugiau kalbėtis vieniems su kitais. Tai yra tam tikra ir bendra tendencija. A, iš Vyriausybės irgi ateina impulsų vis daugiau, kad su įvairiais socialiniais partneriais turi būti kalbamasi. Jie vis labiau įtraukiami, bet gal dar, nu mano požiūriu, tai dar toli iki kažkokio tai idealaus dialogo ir kalbėjimosi. Bet bent jau ta kryptis yra aiškiai atsiradusi jau nemažai metų. Nors jos išpildymas vis dar būna labai toksai gal ne visai visavertis. Dėl... nu tam tikra prasme – nu reikia, tai pasikalbėkim. A, bet tokio bendro ieškojimo, sprendimų ieškojimo bendro ir gilesnio dialogo, tai dažnai pasigendama. Tada vat ieškai truputėlį ir kitų auditorijų, kur tas kalbėjimas yra galbūt intelektualesnis, tarkim ar kokioj Santaros šviesoje ar panašiose vietose, ir kur gali gimti galbūt politikai įdomesnės įžvalgos negu tam tokiame rutininiam darbe. Jo, ir ta situacija daugiau-mažiau visiems yra žinoma. Visi apie tai kalba, kad yra per daug tokio svyravimo į vieną, į kitą pusę. Ne tiek daug yra bandymų dirbti viena kryptimi. Nu, čia atsirado dabar jau tie politiniai susitarimai dėl švietimo, tarkim, kurie nėra labai giliūs labai dėl... ..dėl mažai dalykų pavyko partijoms susitarti. Ir jau jį reikėtų dabar ir atnaujinti tą susitarimą naujoje šviesoje, ypač dabar, kai yra „Lietuva 2050“ ir Nacionalinio pažangos plano naujo kūrimas prasideda. Tai kad jisai vėl taptų, netaptų vienos, tarkim dabar valdančiosios daugumos, tikrai rūpesčiu, tai verta kartot, atnaujinti ir visą nacionalinį susitarimą, kad po rinkimų tai turėtų tęstinumą kažkokį. Nes dabar ministerija, kaip toks valdymo neišvengiamas sutvėrimas, jisai tame dalyvauja, bet kas bus po rinkimų? Tai vat tas nacionalinio susitarimo atnaujinimas galėtų galbūt padėti stabilizuoti padėtį. Ilgą laiką buvo siūloma, kad ministerija užsiimtų tuo nacionaliniu susitarimu. Mes visą laiką sakėm – tas turi vykti Seime. Mes neturim tokių galių ir juo labiau esam iš principo... mes gavom vieną ministrą nuo vienos valdančiosios daugumos ir mums yra sudėtinga to kompromiso ieškoti. Šitiems kompromisams, tarppartiniams, tam ir yra sukurta Lietuvoje Seimas. Ir ten turėtų vykti šitos diskusijos ir ieškoma bendrų kažkokių tai sąlyčio taškų ir to stabilumo. Ministerijai truputėlį trūksta vėl to paties autoriteto ir tam tikra prasme ir valios tai daryti nuoširdžiai. Ir va tie susitarimai, nors šitą susitarimą darant irgi mums teko dalyvauti šiek tiek, taip epizodiškai, bet suprantu, kad visas reikalas vyksta ne čia, kur tu rašai kažkokius tekstus, siūlymus ir panašiai. Tie susitarimai, apsvarstymai ir panašiai vyksta kitur. Ir vieną kartą gauni vis kitokį tekstą, kai ką kartoji pastabas, matyt nesugebėjom parodyti, vat kad išgirstų ir panašiai. Tai va ta situacija yra tokia dabar ypač būtent tos pačios „Lietuva 2050“ šviesoje, jinai yra... nėra stabili, jinai yra ieškojimuose. Pati „Lietuva 2050“ jau pirminis sumanymas pagal teisės aktus buvo, kad tai turėtų būti strategija, bet patys rengėjai neišdrįso jos taip vadinti ir tą dokumentą pavadino tikrai vizija. Ko... į kurią pusę galbūt Lietuvai verta būtų žiūrėti. Bet tai nėra strategija, kuri sakytų kažkokius tai aiškius žingsnius kaip to siekti. Yra tam tikro idealo, tam tikros vizijos, tam tikrų lūkesčių įvardijimas, bet be aiškaus kažkokio apsisprendimo, kaip mes tai darom.

Tai dabar tas bando įvykti kuriant Nacionalinį pažangos planą. Sumanymas yra, kad jį bekuriant turėtų atsirasti tam tikros, nu pagrindinės, sakykim, intervencijos, kurios keistų padėtį. Kurios darytų kažkokius reikšmingus poveikius visai sistemai. Čia viešojoje erdvėje daug yra pasisakymų, kad reikia sistemiškumo, sistemiškai daryti tas reformas, kad matyti visus aspektus. Bet realybė, praktika yra truputėlį kitokia. Mes neturime tiek resursų viską matyti ir viską sistemiškai keisti.

K: Iš savo turbūt, mano žinoma patirtis nėra tokia plati kaip jūsų čia, kas be ko, jūs Švietimo ministerijoje dirbat tiek, kiek aš apskritai gyvenu šitame pasaulyje. Bet norisi tokį vat akcentą užmesti, kad kai dirbau Nacionalinėje švietimo agentūroje ir kai analizavau Lietuvos švietimo sistemos monitoringo, išorinio vertinimo galimybes, aš pastebėjau, kad sąlyginai su didžiosiomis valstybėmis, nes kalbant ekonominėmis logikom, kad didžiųjų valstybių švietimo sistemos nekainuoja taip brangiai kaip mažųjų. Mažos švietimo sistemos yra brangesnės, čia masto elementari ekonomika. Ir pagalvojus Lietuvoje išoriškai švietimo sistemą vertina labai daug institucijų, organizacijų, viršnacionalinių institucijų ir kai kada netgi pačios savivaldybės ir pačios mokyklos. Nu, kaip pavyzdys, Nacionalinė švietimo agentūra, paskui yra Švietimo ministerijos departamentai, kurie taip pat atlikinėja išorinius vertinimus. Paskui kai kada turim Valstybės kontrolę, kuri irgi kada atlieka kaip ir išorinį vertinimą tam tikrų savivaldybių ir mokyklų. Paskui pačios savivaldybės save įsivertina. Paskui mes turim PISA, tai yra viršnacionalinės įstaigos, kurios irgi, na žinoma, jos daugiau dirba su Lietuvos jau esančiais duomenimis, bet irgi atlikinėja savo tyrimus. Na pagalvojus kaip ir tyrinėjančių įrankių ir organizacijų gan apšiai turim. Kaip ir galbūt ir gerai matom, gerai galim matyti situaciją Lietuvos švietimo politikoje, sistemoje. Bet atrodo, kad vat kai reikia keisti arba su tais duomenimis dirbti ir priimti teisingus sprendimus, ilgalaikius sprendimus, strateginius sprendimus, vat kad čia iškyla didžiausia problema.

P4: Be abejo, dėl to, kad nu mes esame žmonės, ir tuo viskas pasakyta, esame nuodėmingi. Tarkim duomenys yra duomenys, bet kaip juos perskaityti, ką tuose duomenyse pamatyti ir suprasti – vis tik tai jau yra asmeniniai įvertinimai. Labai daug to kalbėjimo, ar tai būtų valstybės kontrolės, ar netgi EBPO ekspertų – nė vienas iš jų nėra nu kaip atsiribojęs nuo kažkokių tai išankstinių prielaidų. Tarkim ta pati Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija, gal prieš kokius 20 metų buvo toksai judėjimas „Progress of Society“. EBPO organizavo pasaulinius forumus diskutuoti, kalbėtis – kas tai yra? Ir lyg ir buvo prieita prie bendros tokios nuomonės, kad nors organizacija yra Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros, ar ne, pirmas žodis ekonomika. Bet visos šalys kaip ir bandė pasakyti, kad tai dar ne viskas. Tie visi pagrindiniai rodikliai maždaug BVP ar BVP vienam gyventojui, tai yra labai ekonomizuotas požiūris. Ir tada buvo labai populiari dabar jau tą daug kas pamiršę yra Butano pavyzdys, kurie susiorientavo į laimę. Kad gyventojai labiau jaustųsi laimingi. Ir efektas buvo, kad pagerėjo ir ekonomika. Tai va kas yra pirminis dalykas? Vat ir

vakar vienoj tokioj konferencijoj buvau, kur irgi daug ekonominio tokio požiūrio ir kalbėjimo buvo, kad nu viską lemia ekonomika. Tai atrodytų kaip ir nerašyta nežinau aksioma, ir daug kas tai kalba.

K: Labai Hobsiška, kad valstybės kuras yra pinigai.

P4: Jinai yra labai svarbi, be jokios abejonės jinai svarbi. Bet vat tas Butano pavyzdys nu kaip ir griaua. Arba koks nors Nelsonas Mandela, nors Abrahamas Maslow ir kiti ten žmonės apie žmogaus tikslų taksonomiją kalbant, kad ten pirmiausia tai yra ten visokie išgyvenimo, ir tik pačioj pabaigoj atsiranda kažkokie jau aukštesni tikslai žmogui. Mandela sako: „Aš ir tuščiu pilvu galiu kovoti už demokratiją“. Ta prasme dar nepatenkinęs savo fizinių poreikių apvertė visa tai. Tai nuo žmogaus labai stipriai priklauso, kokiame kontekste jis gyvena ir kokių tų išankstinių nuostatų jisai laikosi. Ar jam svarbiau pirmiau pilvą prikimšti, ar jam yra svarbiau dėl kažkokių tai idealų pabandyti pakovoti ir kažko tai pasiekti. Ir tas tikrai labai labai lemia. Va aš pradėjau nuo tos EBPO, tuo metu per tą „Progress of Society“, per šitas diskusijas gimė taip vadinamasis „Better Life“ indeksas ir samprata. Ir tam tikras rodiklių rinkinys, kur kalbama apie įvairius žmogaus gyvenimo aspektus, ne vien tikrai ekonominius. Ten atsirado ir švietimas, ir darbo ir gyvenimo namuose tarpim balansas, aplinka, ten pilietiškumo dalykai, žalieji dalykai ir taip toliau. Daug įvairiausių dalykų. Dabar jis vėlgi truputėlį pertvarkomas. Švietimo ten neliko, iš švietimo pasidarė „Knowledge and Skills“. Vienas tikrai aspektas švietimo. O prieš tai buvo ir žmonių išsilavinimo lygis, kiek žmonių kokio lygio išsilavinimą tarpim aukštąjį turi. Kiek žmonėms yra įprastas mokymasis, kiek trunka mokymasis per jų... nu tas toksai formalizuotas pradinis, sakykim, kol jie ten prasideda kažkoks tai mokymasis visą gyvenimą, toksai daugiau-mažiau efemeriškas. Bet kiek žmonės mokosi iki aukštojo mokslo, tarpim iki kažkokio tai savo jau diplomo įgijimo, kuris jau tave apibrėžia kaip žmogų – vat tu esi ten su aukštuoju, tu esi daktaras ar koks ten tas lygis. Tai ten vertinami ir tokie rodikliai. Kiek kiek tau maždaug mokymasis, kokia dalis tautos kiek metų mokosi ir panašiai. Tai tokie visi bendresni rodikliai dingo. Dabar yra tam pačiam „Better Life“ indekse liko tikrai PISA ir PIAAC. Tikrai tyrimai matuojantys įgūdžius. Tai yra svarbu, be jokios abejonės tai kažką tai pasako. Bet toli gražu tai nėra galbūt visi aspektai. Plius EBPO jau pradeda kurti, jau kuria jau kuris laikas, aš čia prieš keletą metų jau girdėjau naują indeksą, kuris labai aiškiai ekonomizuotas vėl. Vėl iš ekonominių pozicijų labai stipriai. Ta prasme ekonominė organizacija ir tai lemia jos išankstines tokias prielaidas žiūrėjimo į įvairius reiškinius. Ir jie vėl grįžta prie ekonominio žiūrėjimo ir prie ekonominio vertinimo. Kas yra svarbu ekonomikai ir taip toliau. Tai nu čia pavyzdys organizacijų, bet tas pats yra kiekvienam mūsų žmogui. Su kuo tu bekalbėtum, tai va labai jauti, kokios jų nuostatos ir lemia tas tam tikras priežiūras, požiūrį.

K: Tai ką jūs sakot labai susiję su kitu klausimu, norėčiau susieti. Jūs kalbat apie žmogišką faktorių švietimo politikoje, jos vertinime. Pradėjot kalbėti apie Europos ekonominio bendradarbiavimo organizacijas, kad tenais yra tyrimai, tyrimai yra interpretuojami, paskui tenais yra

daug ekonominės logikos ir panašiai. Pavyzdžiui, kaip jūs galvojate, kiek dabartinę Lietuvos švietimo politiką, jūsų nuomone, veikia procedūros, rodikliai, vadyba, rinka?

P4: Nu jie veikia, bet truputėlį fone ir ne visada įsigilinant. Bet tie dalykai, nu kaip, gali sakyti irgi matai tam tikrą istoriją ar tam tikrą stiprėjimą. Dabar naujausias dokumentas yra keičiama atsiskaitymo juridika. Kaip ministerijos atsiskaito visuomenei, atsiskaito Seimui tarkim ir panašiai už savo darbą. Ten visokios metinės ataskaitos reglamentuojamos ir taip toliau. Ir tame dokumente dabar sumanyta pirmą kartą, anksčiau taip nebuvo, galima sakyti įstatymu, tai greičiausiai bus tvirtinama Seime, įteisinti tam tikrą rodiklių rinkinį. Tam tikrą, sakykim, lietuvišką švietimo indeksą. Ir per tai matosi irgi tam tikri požūriai įvairiausi. Tarkim... nu gal visą tai dar aš irgi nesu įsigilinęs iki galo, nes pamačiau tą tikrai šiandien. Tik šiandien ryte gavom šitą pavedimą, ir aš tą rodiklių rinkinį pasižiūrėjau. Tai jie vat atsiranda net tokiuose aukščiausiuose dokumentuose, kur visa šalis yra orientuota į tam tikrus rodiklius. Į tam tikrus pasiekimus ir jų stebėseną ar panašiai. Tai to Lietuvoj jau kaip ir matyt nebus išmesta. Jau netgi kai nueini iki... ir matai ir žemesnio lygio planavimo dokumentus, tai jau mes apsirodiklinom iki negalybės jau iki negalėjimo. Jau per daug viso to ir to neįmanoma netgi visko stebėti ir sekti. Darosi per daug sudėtinga. Tai jau yra žingsniai kaip tą mažinti. Ir vat tas šitas rodiklių atsiradimas ataskaitų dokumente irgi galbūt vienas iš būdų pamėginti apsibrėžti, susimažinti, kad va tai mums yra svarbiausia. Tai va ten dar vyksta diskusijos, ten nežinau, ten kol kas tokio irgi skepticizmo yra. A, nemėgstama šituose nacionaliniuose rinkiniuose pastaruojų metu labai vengiama bet kokių tarptautinių duomenų. PISA iš ten dingusi. Jeigu ankstesnis nacionalinis pažangos planas dar turėjo rodiklius susijusius su PISA, dabar jau nebėra. Yra tik nacionaliniai duomenys. Nu čia siejama jau mano supratimu, ko gero vėl iš tų pozicijų Finansų ministerijos įtakos, kurie nori metinį efektą pamatuoti. PISA vykdoma buvo kas tris, dabar tik kas ketveri metai bus tikrai vykdoma. Jiems yra per retai. Jie nori matyti metinę pažangą ir vat tas požūris diktuoja sprendimus. Ir dabar tose metinėse... nu tai vėl – metinės ataskaitos, natūralu ir irgi kaip ir logiška būtų, kad galvoti tik apie nacionalinius, bet nu neįmanoma galvoti taip Lietuvoj, kad dabar švietimui Lietuvos nebus svarbūs PISA tyrimai. Bet tai nėra pagrindinis nacionalinis rodiklis. Jo ten nėra. Visi tarptautiniai rodikliai išmesti. Tai va ta išankstinė nuostata kažkokį tai savo motyvai, tam tikros savo prielaidos – jos kartais labai tą situaciją padaro tokią keistoką.

K: Žinoma, man tai labai daug minčių kyla, norėtusi tęst diskusiją, bet aš labai nueisiu nuo savo magistrinės temos ir apskritai nuo to, apie ką šitas interviu, tai aš susilaikysiu. Nes buvo keli dalykai, ypatingai apie PISA kaip apskritai kaip mes vertiname PISA ir kas yra PISA. Ir aš, pavyzdžiui, pastebiu tas rekomendacijas, kai kada PISOS, kurios yra kai kada labai bendros apimties. Jas galima taikyti tokias pačias Latvijai, Estijai, Lietuvai, Čekijai ir kokiai tenais kitai ir rytų postsocialistinei valstybei. Yra tokių kaip ir matomų niuansų, bet vis tiek kai kada matosi toks bendras naratyvas, kas bent jau senesnėse PISOS publikacijose tai buvo lengva pastebėti. Aš paskutinių 2022

metų nemačiau. Ir apskritai kai kada pagalvoju, vat su Želviu labai iš esmės sutinku, pats matau tame daug logikos, kad PISA gali būti ne tik kaip tam tikras rodiklis ar koordinatorius, bet ir tai yra disciplinavimo priemonė. Valstybes disciplinuoti, joms parodyti, paduoti tam tikrą patosą, kaip turėtų švietimo sistema atrodyti, į ką ji turi orientuotis ir panašiai. Tai pati PISA yra tam tikra tokia minkštoji galia neoliberaliom tokiom neoliberalia ideologija analizuojant. Bet aš sakau čia rakursas tiesiog, kad esu su jumis ir girdžiu ir ne tik ką jūs sakot mano interviu, bet bendrai kalbant apie PISA. Norėčiau paklausti, pavyzdžiui, aš iškart mesiu į šitą interviu antrą dalį, nes šitas interviu yra pusiau struktūruotas, tiesą sakant su jau šiokiom tokiom struktūruotom apraiškom. Norėčiau paklausti apie autoritetus. Politikoje pirmiausia autoritetas kaip aš jį, kaip aš bandau su kontekstu jūsų paklausti apie tai... autoriteto nesuprantu kaip... neįvardiju kaip asmens, kuris naudojasi politine galia, nuleidžiant sprendimus centralizuotai, naudojant šitą vat tokią paternalistinę metodą, kai yra primetama valia ir panašiai. Apie autoritetą klausiu iš tokios simbolinės galios, iš minkštosios galios, kai autoritetas kyla natūraliai. Kai kai visuomenė mato žmoguje autoritetą ne dėl to, kad jame koncentruojasi finansai ar kažkokia politinė įtaka, bet kai jis savy koncentruoja tam tikrą na gebėjimą laiduoti visuomenėje esančias nuostatas, tęstinumą, kai jis moka savo retorikoje atrasti tokį kaip rasti tarp skirtingų visuomenių sąryšį, tapti mediatoriumi – taip bandau va paaiškinti autoritetą. Ir kaip jūs suprantate pats autoriteto sąvoką būtent švietimo politikoje? Ir dar šiek tiek norėčiau labiau įklast – kuo autoritetas, pavyzdžiui, skiriasi nuo Naglio Kardelio žodžiais šnekant, nuo šiai dienai tokių gaivališkų sąvokų kaip lyderis, administratorius, ekspertas? Daug dalykų, kas 1991-aisiais, 2000-aisiais pirmojoje nepriklausomybės dešimtmečio buvo šnekama labai nemažai dalykų, buvo vartojamos skirtingos sąvokos, bet iš esmės tų sąvokų turinys labai atliepia tai, kas šiai dieną yra šnekama, tik vat skirtingas apibendrinantis žodis kaip, pavyzdžiui, lyderis. Kadaise buvo gal koks kitas žodis, bet esmė buvo ta pati. Kaip jūs, pavyzdžiui, matytumėt va autoritetą švietimo politikoje ir vat kontrastą visai toj švietimo vadyboj, kas yra dabar lyderiai, administratoriai, ekspertai?

P4: Nu gal čia jie vėl aš irgi lygiai taip pat kaip ir visi kiti žmonės nesu kitoks, ir mane veikia mano biografija, galima sakyti, mano ankstesnė patirtis ir visokie kitokie patyrimai. Tai man vis tiktai autoritetas su lyderystės sąvoka gana stipriai siejasi. Vienas iš tokių požiūrių, kuris ir man patinka, tarkim, ir dėl to aš iš tokių pozicijų kalbu – yra vienintelis lyderio apibrėžimas: lyderis yra tas, kuris turi pasekėjų. Ir tai automatiškai permeta kaip ir dėmesį į tai, kad jis yra autoritetas. Jis turi pasekėjų, žmonės jo klauso ir žmonėms svarbi jo nuomonė, ar ne? Ne pozicija, bet tu juo tiki tuo žmogaus intelektualiniais pajėgumais, jo sakomais žodžiais, jo įžvalgomis ir panašiai, ir tu norėtum prisidėti prie jo komandos, padėti tuos dalykus siekti, ką tas žmogus sako. Tai čia tas lyderis, kuris turi pasekėjų, kuri... kur aplink kurį žmonės spiečiasi. Tai Lukšienė buvo tokia. Ne visi taip toli gražu ne visi besąlygiškai ja tikėjo, bet jinai turėjo daug labai pasekėjų ir iki šiol tebeturi. Nors jau baigiam visi išmirti, bet vis tik dar yra. Tai reiškia jau tai tas su tokia išliekamąja verte labai aiškus autoritetas.

Ir kai pasiskaitai jos tekstus, kuriuos dabar jau mažai kas galbūt ir skaito, tai įžvalgos yra nu labai ilgalaikės. Niekur nuo to nepabėgsi. Čia visas pasaulis savo laiku nu kaip ir savotiškai buvo pasinėšęs – „nu dabar jau bus kūrybinė visuomenė“, ten Richardo Floridos darbai ir panašiai. Nu tai Lukšienė nuo pat pradžių sakė, šnekėjo apie kūrybiškumo ugdymą. Nuo švietimo koncepcijos, tautinės mokyklos koncepcijos pradžios. Visą laiką tai buvo svarbu. Vat ir tos idėjos tam tikra prasme nemirtingos. Ir kai pamatai, kad daktarė daug ką taip sakoma išpranašavo ir atspėjo tą kryptį, uždavė labai labai aiškiai ir tam tikrą vertybinę kryptį. Nors daug kas jau vyksta kitaip negu kad jos buvo sumanyta, bet vis tiek va ta pati įtrauktis kiekvieno vaiko, tarkim, kiekviena yra kalbėjus, kad nu reikia išlaikyti vaikus mokykloje, nepaleisti jų į gatves ir panašiai. Jie turi įgyti išsilavinimą. Tai visa tai yra labai senos idėjos. Dabar pavadinimus galbūt kitokius kartais įgauna tos retorikos visą laiką atsiranda, modernėja, vis kažkokie nauji žodžiai formuojasi. Bet kai įsigilini, tai pati idėja, kad to reikėtų siekti, yra nu daktarės jau seniai įvardinta ir kas ją seka, kas yra jos pasekėjai ir laiko ją autoritetu, tai tas idėjas jau atpažįsta ir mato, kad jos darbai dar nepaseno. Va, tai man vis tiktai siejasi autoriteto sąvoka su tokia lyderyste. Ji gali būti daktarė buvo vienokioj ar kitokioj pozicijoje, bet tai nesusiję su pozicija tavo formalia. Mhm. Ji niekada nebuvo ministrė, ar ne? Bet jina turėjo savo tam tikrą nu tą minkštąją, sakykim, galią ar kaip, bet ji turėjo pasekėjų. Žmonės ja tikėjo, daug labai žmonių, ir jai garbė už tai, ką jina yra padariusi. Ir mes ją labai vertinam ir tarptautiniu mastu jos autoritetas pripažintas. Jina ten UNESCO apdovanojimus pelnius. Nu aišku, ne be mūsų pastangų, nes UNESCO reikia parodyti tą žmogų, kad jisai jį pripažintų, bet vis tik pripažino. Tai va, tai nu man sakau su ta lyderystės samprata, kokia aš tikiu. Tai nėra... lyderiai nėra formalūs, lyderiai yra tie, kuriais žmonės vat patiki, kurie turi pasekėjų, paskui kuriuos kiti žmonės nori eiti ir prie jų glaustis.

K: Natūraliai man norisi jūsų paklausti: kaip jūs galvojate šiandien švietimo politikoje turim lyderių? Autoriteto?

P4: Tokių ryškių ne. Tas irgi, tarkim, matosi šiek tiek ir kad ir iš ministerijos istorijos. Ilgą laiką buvo taip nu beveik vienareikšmiškai Lietuvos švietimo koncepcija, Lukšienės darbai ir maždaug ta linkme lygtai bandom eiti, labai gana ilgą laiką, visą praeitą amžių gali sakyti nuo nepriklausomybės atgavimo. Bet su šituo amžiumi prasidėjo truputėlį kiti procesai. Jau matai, kad apie ją vis mažiau kalbama. Tie patys ministrų komandos darosi savotiškai tokias savarankiškesnės ir ieškančios kažkokių tai kitokių idėjų, kažkaip kitaip interpretuojančios reikalus ir va kuo toliau tuo labiau matai, kad nu kaip ir ieškoma kažko, bet nėra tokio stabilumo, tokio ilgaamžiškumo kokį turėjo Lukšienė ir jos darbai ir jos veiklos. Tokio ilgaamžiškumo neturi nė vienas. Nė vienas iš dabartinių šito amžiaus tarkim švietimo ministrų. Nu, Monkevičius buvo ne vieną kartą tarkim ministru. Mhm. Bet kur tos idėjos, ar galim mes prie jo prikabinti kažkokias idėjas? Kas nors atsimena, ką galėtume pavadinti jo idėjomis ir jo idėjų ilgaamžiškumu? Nu, kaip su visa pagarba tam žmogui, bet taip labai labai sunku kažkaip susieti žmogų su kažkuo, su ta politika ar ideologija, tai ką jis siūlo ir kiek tai

gyvena iki šiol. Vat tas bandymų kažkokių yra, jie bando būti dabartinės politinės jėgos vis labiau bando būti savarankiškos, iš savo pusės kažką tai teigti, bet tai neilgaamžiška. Tai tai gana greitai pasibaigia.

K: Vat neilgaamžiškumas kaip tam tikra tęstinumo problema. Žinoma kalbam dabar idėjų lygmenyje, ne tik kažkokių tai strateginių strategijų įgyvendinimo plotmėje. Kaip jūs galvotumėt, pavyzdžiui, ar šiandien dar matote Meilės Lukšienės idėjų tęstinumą Lietuvos švietimo politikoje?

P4: Be jokios abejonės. Sakau ta pati įtrauktis, kas tai yra – tai Meilės Lukšienės idėjų tęstinumas. Realizacijos jau visokios konkrečios yra kitas aspektas. Visi dabar užsiima realizacijom tam tikra prasme.

K: Aha. O jūs, pavyzdžiui, manote – gerai, stiprus argumentas, taip, įtrauktis ir Meilė Lukšienė taip savo švietimo reformos koncepcijoj, ypač „Jungtyse“ ar „Tautinės mokyklos koncepcijoj“ visur vienaip ar kitaip apie tai minėjo. Bet ar jūs nemanote, kad, pavyzdžiui, įtrauktis švietimo politikoje pradėjo tapti prioritizuota dar labai labai ne prieš nedaug laiko? Kiek įtrauktis čia – gal kokie penki, šeši metai, kai pradėjom kalbėti apie stipriau kalbėti apie įtrauktį ir tą įtrauktį jau inicijuoti? Nes ta pats socialinis teisingumas švietimo politikoje – kiek ilgą laiką šis socialinis teisingumas buvo neva išplaukusi sąvoka apie kurią švietimo ekspertai, politikai ir jos įgyvendintojai nenorėjo šnekėti? Buvo išleistų labai rimtų Švietimo ministerijos tokių tyrimų – kas yra socialinis teisingumas. Ir jau vien iš to tyrimo apimties matosi, kad na ta šita sąvoka yra tokia komplikuota ir sudėtinga, kad apie politinio lygmens susitarimą net nėra kalbos. O įtrauktis yra vienas iš kertinių kriterijų socialinio teisingumo. Ir Meilė Lukšienė apie tai šnekėjo 91-ais metais. Ir mes visi, pavyzdžiui, žinom, kas dėjosi po Meilės Lukšienės inicijuotų reformų, nes vis tiek Meilė Lukšienė, mano giliu įsitikinimu, buvo žmogus, kuris padavė visai šitai reformai pirmajai Lietuvos švietimo reformai ne tik politinę inerciją, bet visą ideologinį filosofinį krūvį. Kad buvo kolegos, kurie techniniam lygmeny jai labai pagelbėjo, bet ji viską nešė į priekį, idėjų ir politikų lygmenyje ji šnekėjo su Brazausku ir panašiai. Ir pagalvojus gi švietimo reformos koncepcija nebuvo ratifikuota parlamento. Tam tikra prasme visa reforma buvo vis tiek nukišta į, sakykim, į politines tokias na stalčius. Ir po 2002-ųjų, 2003-ųjų metų, kai prasidėjo antroji švietimo reformos etapas, geltonieji autobusai, tinklo optimizacija, rinkos logikos atsiradimas švietimo politikos formavime, finansavimo metodiką turiu omeny. Pinigai paskui vaiką, kas pradėjo labai smarkų tinklo optimizaciją, tai pagalvojus nu visoj šitoj švietimo politikos kultūrinėj erdvėj jau ganėtinai toli buvo nueita nuo tautinės mokyklos idėjų ar juo labiau tos pačios įtraukties, nes kaip galima garantuoti įtrauktį kai yra masiškai uždarinėjami regionai, mokiniai yra vežami 35 kilometrus pavyzdžiui į regiono centrinės esančias mokyklas. Tose gi atstumuose, distancijose, taip įvardinkim, yra ir kultūrinė vaikų distancija, ekonominė socialinė, sakykim, įvairovė. Ir kai vaikai yra suvežami į tas mokyklas regionų centruose

ir paskui dar kai kalbam apie įtrauktį tose mokyklose, ypatingai su specialiųjų mokinių poreikių poreikiais... mes turim ir SEK, ir SUP, ir pagalvojus ar nemanot, kad toks užsiėmimas kai kada yra šiek tiek pseudohumanizmas? Ne kad iš tikrųjų yra įgyvendinama įtrauktis su atvira širdim, kad mes kalbam apie įtrauktį vaikų pagalbą specialistų stokojam, psichologų stokojam, pedagogų pagalbos asmenų irgi stokojam, ypatingai regionuose. Žinau, aš taip dabar šiek tiek jus provokuoju šituo klausimu.

P4: Taip, bet čia yra tie skirtingi lygmenys tam tikra prasme. Lukšienė kalba apie fundamentalius dalykus, kas yra svarbu švietime kaip principai, kurių reikia laikytis, siekti idealų tam tikrų ir panašiai. O tai, kas vyksta kad ir su įtrauktim dabar, su ten tarkim mokytojo padėjėjais – tai yra tokie instrumentiniai veiksmai. Kaip mes tą bandom realizuoti. Va čia galima galbūt sakyti, kad vienas ministras taip padarė, kitas ministras taip padarė, bet jis nepabėgo nuo tos įtraukties iš principo. Mhm. Yra tiktai techniniai sprendimai. Jie vat ir daug kas dabartinėje mūsų praktikoje vis tik yra labiau sukasi apie tuos techninius sprendimus – kaip čia išsisukt konkrečioje situacijoje, 10 balų pridėti prie egzamino ar dar kaip nors. Vat tai yra techniniai sprendimai. Jie vat ir nėra ilgaamžiai, jie iš principo nėra ilgaamžiai. Mhm. Ir todėl jie neturi šitų savybių, tai ką pavyko tarkim Meilei Lukšienei, Meilei Lukšienei su pasekėjais tą tokį ilgaamžiškumą nu vis tiktai įgyti. Netgi tarkim ta pati egzaminų reforma, nu ten tarkim buvo labai daug padaryta Zabulionio, kad pradėti tuos valstybinius egzaminus ir panašiai – tai buvo rimta permaina. Bet dabar tai yra tiktai kosmetika. Tai nėra... nėra idėjos. Matosi, kad ten yra kažkokia tai problema, bet nėra vat tokių Lukšienės lygio idėjų – tai kaip mes tą sprendžiam? Yra kosmetika. Tai vienas egzaminas privalomas, tai trys, tai tokį, tai anokį, bet nėra principinio kažkokio tai naujo sprendimo. Mes šiek tiek tokius dalykus provokuojam, bet kol kas atrodo, kad nelabai kas yra linkęs galvoti apie tokį fundamentalesnį kažkokį tai pokytį. Va tai ta prasme nu mes sakom, kad tęstinumo yra. Bet vis tik įvardijate, kad tęstinumas...

K: Jūs laikotės, girdžiu, tvirtos pozicijos, kad Meilės Lukšienės to tęstinumo jos filosofijos, jos reformos yra?

P4: Be abejo yra, be abejo yra. Daug kas galbūt jau ir pamiršta ir neįvardija to, bet tai akivaizdi pasekmė to, kas buvo sumanyta dar prie Meilės Lukšienės. Nu nuo tokių idealų yra labai sunku nutolti. Naujų idealų nelabai kas atranda, tiktai techninius sprendimus.

K: Na, pavyzdžiui, Lietuvos švietimo įstatymas, jo preambulė yra akivaizdžiai dar likę sakinių su Meilės Lukšienės įtaka. Aš nepacituosiu sudėtinga tą preambulę, bet ten buvo kalbama apie tai, kad švietimo švietimo politika yra prioritetinė viešoji viešoji sritis Lietuvoje ir kad jos tikslas yra ugdyti kilnų, intelektualų, visapusiškai susipratusią, subrendusią asmenybę, būsimosios Lietuvos valstybės kūrėją. Tokia na stipri kultūrinė sąvoka ir pagalvojus paskui kai žiūri į švietimo įstatymo redakcijas... Jūs kalbate apie techninius lygmenis, vat pabrėžiat tai. Pagalvojus, kad kaip ir matosi, kad švietimo įstatyme yra integruotos Meilės Lukšienės idėjos, bet su paskui ateinančiomis

redakcijomis ir pataisymais, kad atrodo, kad vis labiau tolsta nuo to, kas irgi toje pačioje preambulėje paminėta, kad viskas labai nueina į techninį lygmenį. Ir kad švietimo įstatymas tampa tokia į teisinių įrankių visuma, kuri daugiau yra skirta ne suteikti politikams jiems reikalingą reikalingą teisę ir įstatyminę bazę daryti tuos pokyčius taip, kaip jiems patogu, kaip jie įsivaizduoja, jau ne per daugiausiai atsižvelgiant į ideologinius principus.

P4: Nu čia tam tikra prasme Lukšienė gyveno ir labai dėkingu laikotarpiu. Kai mes sprendėm iš esmės šituos ideologinius tokius pasirinkimo uždavinius – kaip mes valstybę kuriam, kokiais principais vadovaujamės ir panašiai. Ir tai buvo laikotarpis kur vat šitie principiniai dalykai kaip tik buvo nustatinėjami. Ir jie yra iš principo turbūt yra žymiai dabar ilgaamžiškesni negu kad dabar tai kas įvyksta. Tas ilgaamžiški tie principai jau yra padaryti dar prie Lukšienės. Tai, kas vyksta dabar, tai nu tai vat ir yra ta rutina. Nuo tos ideologijos mes niekaip nenutolstam. Nu, ką gali sakyti, tarkim koks nors mokymasis visą gyvenimą atsiradęs Europos memorandume 2000-aisiais. Bet apie suaugusių švietimą ar būtinybę mokytis visą gyvenimą jau Lukšienė kalbėjo. Idėjiniai tokie ideologiniai sprendimai jau buvo. Bet konkrečios realizacijos, tarkim apie „Kursok“ sistemą, Lukšienė dar nekalba. Tai tai yra techninis sprendimas kaip mes tą darom dabar tarkim. Vienas iš sprendimų. Va. Tai galbūt jeigu Lukšienei būtų leista ir būtų galėjusi jina gyventi 150 metų, per tuos techninius sprendimus irgi būtų pridaryta įvairiausių kažkokių tai dalykų. Bet vat jos tas laikotarpis yra sėkmingas tuo, kad jina buvo savalaikė tuo laiku kai mums reikėjo ideologinių tokių sprendimų principinių ir jina tą Lietuvai dovanojo, galima... nu taip grubiai ar kilniai sakant – jina dovanojo tos šaknis mūsų švietimo sistemai. Be jokios abejonės čia jau niekas nenubrauksi šitų dalykų. Aišku ne viena Lukšienė, tas pats Kuolys tenai dirbo jie kartu ir panašiai. Aš tai iš tolo dar žiūrėjau tais laikais, buvau toli nuo švietimo, buvau programuotojas. Tai per mokyklų kompiuterizavimą šiek tiek pradėjau dėl to domėtis švietimu ir mačiau jau Lukšienės skelbimus, ten kvietimus galvoti apie Lietuvos švietimo reformą, dar tarybiniais laikais ir panašiai. Tą kontekstą truputį sekiau, bet sakau tai buvo žiūrėjimas iš tolo daugiau, mes vėliau tikrai atsiradau toje pačioje ministerijoje ir jau švietimo sistemoje taip jau giliau. Va. Tai tai vat nu laikmetis pats padiktavo tam tikras ir sąlygas autoritetui atsiskleisti. Dabar mes tikrai nu kaip ir stokojam tokio, kad nu... kas yra tas autoritetas Lietuvoje, kurio galbūt bent jau didelė dauguma švietimiečių klausytų taip beveik besąlygiškai.

K: Mhm. Nu negali įvardyt. Ir to galbūt ir to pagrindo dabar aiškaus nebėra – kas čia galėtų būti tas, kuris kažką tai sakytų... Kitais žodžiais tariant, problema yra ne tik tai, kad stokojam autoritetų, bet ir tai, kad nebežinoma, ką jie turėtų apskritai atstovauti turbūt? Nu... Leonido Donskio tokia va Leonido Donskio tokia idėja jis kalbina 2008-09 metais Simoną Steponavičių, ir jis kalbina aukštojo mokslo reorganizacijos klausimais, ir tuo metu buvo ta iniciatyva, kad iš universiteto senatų atimtos dalis autonominių sprendimų teisių.

P4: Jau mes čia labai sunkias temas šiaip jau gvildenam, tarkim aš žiūrėjau į Donskį kaip į vieną tokių galimų galbūt autoritetų. Jis man buvo autoritetas. Nebuvo ištisai tik apie švietimą. Tu pradėjai kalbėti apie jo pokalbį su Simonu Steponavičiumi.

K: Jis su Steponavičiumi per laidą taip, be pykčio, jis kalbėjo apie aukštojo mokslo praeitą reformą ir jis paminėjo tokią frazę apie nenustojamą derybų kultūrą. Kad yra tiek dėl visko derinamasi, kad netgi tie žmonės, kurie tas derybas inicijuoja, jie paskui pasitraukia iš to proceso. Ir ir kad jis tai tokia vadina kaip tam tikra blogio banalybė. Kad vėl ateina tas laikas, kai atsiranda konsensusas, visų tos inspiruotos arba angažuotos visuomenės, ar kultūros žmonės, akademikai, ar tiesiog iniciatyva ateinanti iš visuomenės, ji paskui, na, nuslopsta dėl to, kad politika yra tokia stambi ir tokia statiška, kad labai jaučiasi, kad politiniai sprendimai yra priimami iš viršaus. Partijų programos yra daugiau prioritizuojamos, net kad pats įsiklausymas visuomenės ir kad politikai daugiau veikia iš mandato, kurį suteikia jam visuomenė, politikai pradeda šiek tiek, na, užsiiminėti tokiu, na, saviplaka, kad kai jų pozicija pakyla virš visuomenėje esančioms pozicijoms ir virš visuomenės esančio mandato. Ir vadinasi, Donskis palietė tokį momentą kalbėdamas su Steponavičiumi, kad na, sunku dabar pačiam mintį užbaigt, nes jis kalbėjo tenais apie tą derybinę kultūrą ir kodėl aš apie tai pradėjau kalbėti, nes jūs kai kalbėjot prieš mane, prieš man bandant užčiuopt daugiau esminių dalykų, jūs kalbėjot apie kai kuriuos momentus, kurie man iškart dėl to į galvą ir šovė, va, Donskis ir visa šita politinė kultūra. Tai galbūt norėčiau paprašyt tai, kai aš ką tik papasakojau, aš realiai norėjau tiesiog paminėt apie tą vyraujančią politinę kultūrą Lietuvoje. Ir kad iš tos šitos va vyraujančios kultūros švietimo politika irgi paskui yra formuojama labai atitinkamai. Ir kad tas įsiklausymas politikų, visuomenės atstovavimas ir švietimo politikos formavimas, kad jis, na, yra daugiau toksai techniniam lygmeny, tokia procedūrų visuma. Ir kad ką Meilė Lukšienė, kaip pavyzdys teigia, kad įtraukti bendruomenes šioms reformoms įgyvendinti iš apačios. Kad kuo labiau mokyklos išsaugotų mokyklų kultūrinę įvairovę ir kad kiekviena mokykla ir savivaldybė savo patirtimi duotų tą pažangą visai sistemai, kad atrodo, kad visas šitas tikslas yra apsivertęs aukštyn kojom. Atrodo, kad dabar, kai mes prioritizuojame politikoj našumą ir efektyvumą, kaip pavyzdys, kuo mažesniais ištekliais pasiekti kuo geresnius rezultatus. Ir kad jeigu mes norim apskritai demokratijos, tai yra sudėtinga, jeigu norime įgyvendinti reformą, ir kai demokratijoje labai daug institucijų, savivaldybių, suinteresuotų pusių sąveikauja tarpusavy, tu turi medijuoti ir panašiai, tai labai sudėtinga tas reformas įgyvendint, autoritarinėj valstybėj tai gali greitai, nuleidai įsakymą ir jis yra iškart įgyvendinamas. Atrodo, kad Švietimo ministerija galbūt kiek dabar aš taip išsekę pasakysiu, kaip ir kalba apie švietimo politikos decentralizaciją, bet iš kitos pusės suvokdami, kad decentralizavus švietimo politiką, bus beveik nebeįmanoma paskui įgyvendinti sisteminių reformų, vis tiek išlaiko tam tikrus galios santykius ir balansus, kaip pavyzdžiui per pinigus. „Tūkstantmečio mokyklų“ programa, labai galima turbūt lengva pastebėt, kad iniciatyva graži, STEAM ugdymas,

įtraukusis ir panašiai, bet per ESf-ą įgyvendinami tie RRF pinigai yra savivaldybėms kai kurioms pinigai kaip kaulas šuniui. Kokia savivaldybė, ypatingai regione, atsisakys tų vieno papildomo dviejų, trijų milijonų investicijų į savo mokyklas, su kuriomis ateina „Tūkstantmečio mokyklų“ programa, kai jos stokoja pinigų. Ir pavyzdžiui Švietimo ministerija labai žaidžia šituo momentu, jie pavyzdžiui sako, kad savivaldybės savanoriškai dalyvauja „Tūkstantmečio mokyklų“ programoj. Toks labai aiški ideologinė kryptis. Na, bet ar tikrai? Kai žinome, kad pavyzdžiui, kai beveik kiekvienoj savivaldybėj 55, 54 procentai savivaldybės biudžeto eina švietimo sistemai ir vis tiek savivaldybės klykia, kad jos stokoja pinigų. „Tūkstantmečio mokyklų“ programa ten tampa toksai, kad va mes atnešam tuos pinigus, bet su šiais pinigais įsipareigojat optimizuoti mokyklų tinklą, įrengti tas laboratorijas, STEM ir ir, na, tą pačią mokyklų kultūrą šiek tiek pakeisti labiau į taikomuosius mokslus, tiksliuosius mokslus. Vat atsiranda tokie gal- tokie bjaurūs galios santykiai. Daug susakiau, atsiprašau.

P4: Jo, čia vėl labai labai plačios tos temos, dialogas, ir galia, ir taip toliau. Jo, „Tūkstantmečio mokyklų“ programa jau yra kitoks užtvirtinimas. Viso to pradžia buvo kokybės krepšelio idėja. Am, ir netgi mokyklų vertinimo kokybės koncepcijos idėjos, kad turi būti savęs matymas, savęs matavimas, kaip man sekasi. Tada turi būti apsispręsta, ką tobulinti, bet reikalingos ir investicijos praktikai keisti. Tai kokybės krepšelio idėja buvo ta, kad nu mes nepasakom A, nepasakom B, kai mokyklom įvedam, tarkim, išorinį vertinimą, kad ir egzaminai, mokinių pasiekimų, va tai, kas ką jūs minėjot ten tas posūkis į rinką, visokie matavimai ir taip toliau, taip, mes tai atnešėm, bet turi būti ir kitas žingsnis investicijos į gerinimą. Tai tam buvo iškelta ta kokybės krepšelio idėja, kad duoti mokyklom galimybę ir investuoti, kai jos save pažįsta, įsivertina, kad vieni ar kiti dalykai yra ten geresni ar blogesni ir norint pakeisti tą praktiką labai dažnai prisireikia pinigų. Negali vien tikrai už dyką viską pagerinti. Tai vat tai buvo duoti tie pinigai ir mes pradinėse stadijose, aš ten labai daug stengiausi visaip įrodinėti, kad nu tik nekerkim šitų dalykų su tinklo idėjom ir panašiai, su visokiom kitokiom, kokybės krepšelis yra nukreiptas į kokybę. Bet kol buvo pilotiniai projektai, dar mes to šiek tiek laikėmės, o po to va perėmė kiti žmonės ir vėl atsirado jungimas su tinklu, tai yra su tam tikra galia, kad jūs darykit tokias ir tokias permainas, tada mes jums duosim pinigų. Va. Kokybės krepšelio idėja buvo, kad pagalvokit patys, ką reikėtų padaryti dėl kokybės ir mes jums duodam pinigų jūsų idėjom realizuoti. O o ta praktika, aišku- ji truputėlį vėl keičiasi priklausomai nuo to, kokie žmonės valdo, kokie turi galią priimti tuos sprendimus. Tai „Tūkstantmečio mokyklų“ programoj jau yra kiti principai. Va tas visą laiką kokybės ir tinklo toks bandymas sukerkti man visą laiką nepatiko, kad tai tai skirtingi skirtingos ideologijos, skirtingi tikslai ir ir-

K: Absoliučiai sutinku. Aš, pavyzdžiui, lygiai taip pat man nepatinka tokia politinė klišė, kad kaimo mokyklos ten negali garantuoti kokybiško ugdymo. Ir pagalvosi nu iš kur tokia argumentacija, gi žinome, kad kokybiškas ugdymas yra garantuojamas per tam tikras, na, aplinkybes ir kad mokyklos aprūpinimas ilgą laiką buvęs mokinio krepšelio principu dabar pakeistu klasės

krepseliu, regioninės mokyklos niekuomet neturėjo daug mokinių, niekuomet neturėjo daug klasių komplektų, tai žinoma, kad tos mokyklos negalėjo garantuoti, pavyzdžiui, geros konkurencingos algos, be algos tu negali pritraukti nei gerų pedagogų atvykstančių iš miesto. Miestai turėdami didžiules klases, daug komplektų mokinių, ten bus geri etatai ir panašiai. Tai žinoma, kad regioninės mokyklos tiesiog pradeda tirti šioje rinkos mąstymo modelyje iš jų atimtos net galimybės garantuoti kokybišką ugdymą. Čia yra atimtos galimybės, o ne tai, kad iš principo regioninės mokyklos negali garantuoti kokybiško ugdymo. Rakursas šiek tiek toksai teorinis. Patinka Vokietijos pavyzdys, paradoksali situacija, kad Vokietijoje regioninės mokyklos mokina geriau nei miesto mokyklos. Bet tai yra būtent dėl finansavimo, biudžetas didesnis, finansų skirstymo strategija yra visai skirtinga. Ir kai jūs kalbėt apie įtrauktį, regioną, kokybę, ar jūs pavyzdžiui negalvojat, kad Lietuvos švietimo sistema kad ji yra deffinansuota, nefinansuojama pakankamai? Am, kad Norvegijoje, Švedijoje taip, suprantu, čia lyginam obuolį turbūt ir morką. Mes suprantam tų valstybių biudžetus, mūsų biudžetas nėra guminis. Bet pavyzdžiui tie patys šeši- šeši procentai nuo BVP, kas buvo įsipareigota dviejose strategijose, nuo 2003 iki 2012 metų, nuo 2012 metų mes niekuomet tų procentų nebuvom pasiekę.

P4: Be abejo, nors buvo momentų, ekonominių krizių metu būdavo virš šešių procentų, kai visą biudžetą sumažina, švietimui nėra kur nukirpt ir jis tada pakyla virš šešių procentų laikinai, o po to vėl nukrenta.

K: Bet čia dėl taip taip laikinai ir čia dėl proporcingumo biudžeto pačiam. Nes pavyzdžiui aš kaip mačiau 2014- 2013 metai neišskaičiuojant Europos Sąjungos dotacijų, nes ilgą laiką mes paskui kamšėm Lietuvos švietimo lėšas Europos pinigais, 2014 metai buvo vos 3,4 % nuo valstybės esančio konsoliduoto biudžeto 3,3-3,4. Tai beveik dvigubai mažiau nei buvom įsipareigoję, bet tais pačiais 2014 metais su Europos Sąjungos pinigais biudžetas buvo 4,1% 4,2% nuo BVP, tai čia su Europos Sąjungos pinigais, bet be jų tai yra 3,3- 3,5. Tai va ir va toks žaidimas prasideda statisti- statistinis ir labai politikai mėgsta sakyti, kad skiriame daug pinigų, nekankinam to švietimo, na va.

P4: Nu bet čia vėl tas labai tam- tuose šituose samprotavimuose yra labai daug to ekonominio požiūrio. Kai su verslininkais va dabar aš švietimas numeris vienas ar kitokio, am- kokia ten tai visi pradeda iškart šnekėti tai, kad mes čia išlaikom tas mažas mokyklas ir panašiai, tai yra tik pinigų švaistymas ir viskas. Ištiesai, kad maždaug neekonomiškai, kad švietime lėšų pakanka, bet jos labai neekonomiškai leidžiamos. Mhm. O kai paskaičiuoji ir yra tokie rodikliai, kiek yra investuojama į vieną mokinį, mhm, tada pasirodo kita teisybė. Tu taupysi netaupęs, bet vienam vaikui išlaidų nu tuo nepadaugėja.

K: Tikimės Ferrario, o investuojam į dviratį.

P4: Taip. Ir maždaug dar taupydami. Na, va. Va tai tai tai čia nu tas pats tarkim stebuklas tam tikras pagal vienus rodiklius Airijoje labai mažą BVP procentą santykinai vieną mažiausią

Europoje skiria švietimui. Taip. Bet koks jų BVP ir kas išeina, kai paskaičiuoji, kiek vienam vaikui jie investuoja? Atsiduri kažkur tai palei užkulnius airiams. Į labai va tie dalykai, nu tai reikia labai atsargiai. Bet tai yra ekonominis požiūris. Pagal tokį požiūrį išeitų, kad nu kaip Lietuvai turėti kad ir Nobelio premijos laureatą arba pavyzdžiui Leonardą Da Vinčį? Investuokim viską į vieną žmogų taupiai ir turėsime. Ar suveiks? Ne. Suvokiant, nu čia čia- čia humanitarika, čia visai kitaip. Čia ne gamyklinis kažkoks tai procesas. Tu turi investuoti į daug žmonių su nuostoliais ir galbūt iš kurio nors iš vieno iš jų ten pusė Leonardo Da Vinčio pasidarys. Negali visko šiaip taip taupiai, čia sakau, ne ne tai, kad kiek ten sąnaudų turėsi ten medžio, metalo ar ko. Čia yra visai kitokia realybė. Ir tas ekonominis požiūris šiuo atveju nu jis visiškai ne ne ten nuveda, klystkelis pasidaro. Visai kitas sektorius ir visai kitaip bet čia turi investuoti norėdamas turėti nu turi pasėti galų gale kaip žemės ūky: turi pasėti daug runkelių, kad po to išravėjus bent kurie išaugtų. Am, po daug augalų yra iš pradžių sėjama daug, o po to retinama, kad atsirastų vietos kažkam tai užaugt. Tai investuoja kaip ir daugiau negu reikia. Tai kam tada tai daryti? Iškart sodinti tikrai penkis, o ne 50, nes po to išretinsi. Nu, bet bet čia yra taip su humanitarika yra visai kitokia realybė ir negali taip kalbėt, kad tikrai kuo taupiau. Ir kai pasižiūri, nu gerai, šiaurės šalys jau seniai tą kryptį savo pasiėmė nuo Hitlerio laikų Danija labai didžiuojasi, kad vos ne tą pačią nu tą pačią naktį, Austrijoje ten Vokietijoje Hitleris į valdžią atėjo, o danai apsisprendė dėl socialinės politikos. Mhm. Dėl žmonių gerovės. Ir jie investuoja žymiai daugiau į žmonių reikalus galima sakyti. Va, bet pasižiūrėkim, estai, latviai, lenkai. Visi aplinkui mus investuoja daugiau į švietimą negu mes. O mes vis dar norim taupyti. Turėsime dar mažiau investuoti. Kodėl estai nesako apie tai, kad kad netaupom? Jie kažkodėl netaupo. Jie jie investuoja daugiau.

K: Mhm. Aš irgi manau, kad jeigu jeigu mes norime socialiai teisingos švietimo sistemos, ji neišvengiamai bus išlaidi, ta sistema. Ji neišvengiamai bus išlaidi. Ir žinoma ir čia yra vat vėlgi ekonominė sąvoka išlaidos. O ką reiškia išlaidos, jeigu investuoja į vaiką ir va į humanitarinę tą paradigmą, į humanitarinę švietimo politikos kryptį. Aš bet kuriuo atveju matau, kad jau mūsų laikas jau perkopė tą ribą, kurią aš buvau jums prižadėjęs. Ir aš taip pat jaučiuosi, na, išklauses jau Jūsų visko.

Priedas 6. Ekspertinio interviu P5 transkripcija

Respondento kodas: P5

Interviu data: 2026-04-14

Interviu trukmė: 00:48:23

Interviu forma: kontaktinis

Transkripcija: anonimizuota

K: Pirmiausia noriu paprašyti leidimo naudoti, priimti ir naudoti interviu savo magistriniam darbui. Sutinkat?

P5: Taip, sutinku.

K: Noriu jūsų pirmiausia paklausti... na taip, užsiminsiu, kalbinu P5. Gerai kirčiuoju, linksniuoju?

P5: Taip.

K: Kaip jūs šiandien apibūdintumėte Lietuvos švietimo politikos būklę?

P5: Na, jeigu taip be jokių emocijų, asmeninių nuoskaudų, tai sakyčiau arba kažkokios adoracijos dirbtinės, Lietuvos švietimo būklė, švietimo politika, galima sakyti, britai turi tokį pasakymą on the same page. Mes esam tam pačiam puslapy, toj pačioj retorikoj gyvenam kaip ir visas Vakarų demokratijos pasaulis. Jeigu žiūrim apskritai. Jeigu žiūrim, pavyzdžiui, kažkokių objektyvių rezultatus, kaip ta politika įgyvendinama, tai, sakykim, kai kurie dalykai mums sekasi žiūriai gerai, labai gerai, kai kurie dalykai apie vidurkį ir panašiai. Bet jeigu žiūrim, koks buvo užtaisas 88-ais su Meile Lukšiene ir kas padaryta dabar, tai gali sakyti, viena vertus, padaryta labai daug, kita vertus, lūkesčiai ir tikėjimas, viltis buvo stipriai didesnė, kad šiandien mes būsimė... Na, aš nenoriu tų klišių, kad geriau už Estiją ar ką, čia yra klišės, tokia turbūt reitinginė kultūra man nepriimtina, bet kad bus daug klausimų išspręsta tiesiog anksčiau. Ir tai neįvyko dėl to, kad švietimas negali būti valdomas kas ketverius metus. Švietimas reikalauja ilgo darbo ir čia yra ir politikų, ir visuomenės kantrybės klausimas. Politikai kas ketverius metus geriausiu atveju keičiasi, o visuomenė yra nekantri, ji nori rezultato labai dažnai, jei ne vakar, tai šiandien. O švietimas yra lėtas, didelis organizmas ir susisukti, pasikeisti... Mes galim greitai suremontuoti mokyklas, mes galim aprūpinti mokyklas labai greitai, jei turim pinigų, moderniausia ta įranga, priemonės nupirkti, bet mentalitetą pakeisti ir užsėsti visiškai ant kitų bėgių yra labai sunku. Todėl aš vertinu, kad politikos požiūriu ambivalentiškai, aš sakyčiau, įvertinčiau. Yra labai daug plusų, kur man skaudu, kad mes nematome šiandien tų plusų, ką pasiekė švietimo bendruomenė, visi, ir išdidiname, kas yra negerai. Bet, kita vertus, kai šnekame tik kas yra gerai ir nematome, kas yra spręstina, mes irgi susivoliojame tokiam neaiškumė. Tai aš sakyčiau, kad jeigu abstrakčiai, tai sakyčiau, kad mes esame tam pačiam puslapy, mes esame labai daug padarę, bet esame užklimpę kai kuriuose klausimuose ir jų neišsprendę. Ir tai manyčiau, kad mes tiesiog neadekvačiai gebame atspėti ne tik, sakykim, na, vaizdingai bandau banaliai pasakyti, ligą, bet ir pritaikyti geriausią gydymo formą. Arba dar kas – mums stinga prognostinių gebėjimų. Mums stinga drąsos kaip visuomenei ir net jauna karta ateina, ir jiems irgi stinga prognostinių gebėjimų. Kad visi nori kažką pataisyti tą seną traktorių. O gal nebe traktoriaus reikia, kažkokio visiškai kito ėjimo, visiškai kitos konstrukcijos. Tai vat ta prognostika, modeliavimas ateities... Mes atsiremiam, taip, mes turim problemas išspręsti, nepalikti problemų, bet vis vien jeigu galvojam apie dabartį ir ateitį, tai atsispyrę į dabartį, mes turėtumėm ateičiai daugiau atsiverti ir

nesekti kitų. Mes pernelyg sekam. Pavyzdžiui, Ričardas mėgsta sakyti, jam skaudu, kai jis kažką labai moderniai pasiūlo ir sako: „O yra kur nors tai pasauly?“ Ne, nėra. Bet kodėl mes negalim būti pirmieji taip darydami? Tai žodžiu, mums tos drąsos ir modeliavimo, prognostikos politikoje stokojama. Mes labiau norim klaidą, problemą išspręsti arba didžiuma visuomenės tai kritikuoja, mes nepriimame ir šiuo požiūriu mūsų politika, nu tokia... visko yra tam piešinys.

K: Aš iš jūsų atsakymų šiek tiek girdžiu, kad jūs akcentuojat tęstinumą viena ar kita forma.

P5: Ir ne tik.

Karolis: Ir ne tik, taip, jūs žinoma išplėtojote daug dalykų. Norėčiau užsiakcentuoti apie turbūt taip pasakysiu gan ažuobališkai įsimintą tokią frazę: „Tai, kas neveikia – atmeskim, tai, ko be reikalo atsisakėm – sugrąžinkim“... ir paskutinio žodžio nepamenu, žinokit, ten buvo toks sakinytis gražus. Bet čia turbūt irgi atliepia tiek daktarės Lukšienės viziją, kad praeitis turi daug pamokų ir gali būti gera atspirtis absoliučiai modernybei. Ir dėl to norėčiau šiek tiek sugrįžti vėl prie momento dėl tęstinumo. Kaip jūs galvojat, ar Lietuvos švietimo politikoje yra tęstinumo problema, ar ji yra svarbi, tęstinumas apskritai?

P5: Manau, yra svarbi. Nereikia, man atrodo, kad labai svarbi dėl tokių priežasčių grynai kultūrinių, galbūt. Viena dalyką, man atrodo, nereikia būti tiek egoistiškam, kad galvoti, pasaulis nuo manęs prasideda. Mes remiamės ir stovime ant savo protėvių, milžinų pečių. Kita vertus, mes negalim pasakyti, kad tikrai darykim taip, kaip darė mūsų seneliai. Vertybinę tą šerdinę nuostatą mums reikia laikytis: kas mums svarbu, kas brangu, bet mes turim perskaityti praeitį dabarties kontekste. Ir jeigu mes užsidarome tik restauruodami praeitį, tai praeityje mes ir galim likti, na, užsidarę kaip kokie izoliaciniai kaimai, kurių pasaulyje yra. Tai mes turim atviri būti būtinai. Be to, man atrodo, šalia tęstinumo turi būtinai stoti kita šaka – modernumas. Tai, kas modernu, nėra vien tik gėris, bet būtinybė. Kaip mes apibrėžėm modernumą... Gal šiuolaikybė, galbūt ką aš sakiau – prognozuoti, drąsos tos turėti, išsibandyti. Nes vienas dalykas tradicija, kad mus laiko turbūt ir moraliai labai vertybiškai palaiko kaip žmones, kokia mūsų tapatybė ir kokie mūsų tie vertybiniai taškai. Bet, kita vertus, jei tik tradicija, tik tęstinumas, tai mes nepaimam šio gyvenimo, na, privalumų arba normų, arba dar tiksliau turbūt pasakyti reikėtų, galimybių. Mes turime perimti galimybes šio gyvenimo ir galvoti apie ateitį. Mes turime reaguoti į sociumą. Mes negalime užsidaryti praeity vien tikrai be sociumo. Bet jeigu mes keičiam, kaip sakiau, kas ketveri, kas dveji metai visiškai skirtingom kryptim, tai mes galim labai išbalansuoti ir žmogų, ir visuomenę. Todėl švietime ne veltui visose šalyse pabrėžiamas, na, tas lėtumas, mąslumas, pergalvojimas, tas rethinking, tas permąstymo paradigma labai svarbi. Kad, pavyzdžiui, ateina, sakykim, dirbtinis intelektas ir jį tik niekinti, na, yra ne tas kelias, bet iš jo daryti vien Dievą jau dabar, šiandien, tai mes patys atsirandame tokioje vergovėje naujoje. Aš visą laiką baiminuosi, kad vėl tokioje visuomenėje kaip Lietuvos, kur nu trauminė iš esmės

visuomenė, remiantis profesore Gailiene ir kitais, trauminė visuomenė, trauminiai tėvai užaugina iš dalies ir trauminius vaikus. Ir su Butinaite ką kalbėjus, kodėl sakau, mes buvom daromi dirbtinai komjaunuoliais, bet kodėl dabar ateina mano studentai... sakau: „Tu tyrinėji šitą sovietmetį, kodėl mano studentai, gimę po 90-ųjų, ateina tokie komjaunuoliai, kokie mes gyvenime nebuvom?“ Ir ji sako: „Jie visko bijo. Jie bijo dar labiau negu mes“. Nes tėvai mus truputį paprovokudavo, kad nu čia šitą sakyk, bet gyvenimas kitoks yra. Mes turėjom suflerius, kad afiša viena, bet vidinis tikras kitoks. O dabar jie neturi šitų vidinių visokių svertų ir nu viskas atvira demokratijoje ir pasimeta tie keliai, ir tada matai, kiek grėsmių ir tokia baimė, ir atsiranda naujieji komjaunuoliai. Tai va, tai man atrodo, kad čia svarbu galvoti kaip moko psichologai – „ir-ir“, ir surasti tą takelį, kad derėtų. Bet jei mes visai nepaisom tęstinumo, tai ne tik tą, ką sakė, kad istorijos nemokantys visada lieka vaikai, bet ne tik tai.

K: Hegelis dar tuo pačiu kontraargumentavo, kad ką iš istorijos išmokom – kad iš istorijos niekad neišmokstam.

P5: Taip, juokaujat, taip. Bet, kita vertus, dar aš galvoju apie tai, kad jeigu mes neturime savo šalies švietimo tęstinumo, tai žiūrėkit ką tai reiškia: ne veltui pasaulyje, Europoj, pavyzdžiui, ta pati Sąjunga, Europos Komisija švietimą palikusi kaip ir kultūrą šalies klausimu, ar ne? Ir atrodo, kartais aš girdžiu kritikų: „Ai, geriau būtų unifikuota, kaip unifikuota ten, pavyzdžiui, kokie geležinkelio vėžės turėti ar ką“. Bet aš galvoju, kad čia yra labai geras dalykas. Iš to atsiranda daug kūrybos, daug savitumo, daug galimybių. Ir vis dėlto čia yra mūsų tapatybės klausimai: kultūrinės tapatybės, žmogiškosios tapatybės, pagaliau pilietiškumo, valstybingumo, visokie dalykai, kurie labai yra svarbūs. Mes unifikuojamės kažkiek, bet vis dėlto mūsų išskirtinumas labai svarbus. Ir todėl švietime ateina naujos srovės, sąlygiškai jos naujos, ką ir Lukšienė kalbėjo, kad dėmesys vaikui vienaskaita, o ne vaikams – vaikui. Tai dabar turim kitus terminus, kurie akcentuojami ir mes sakom: Lukšienės neperskaitė europiečiai, vakariečiai kada reikėjo ją perskaityti – 88-ais metais reikėjo ją skaityti, 92-ais metais ją reikėtų skaityti, nes dabar europinėje talpykloje individualizavimas, personalizavimas... Nu tai gerai, gal Lukšienės tekstuose žodžio „personalizavimas“ mes ir nerasim, bet sąvoką tą, sąvoką, sampratą turiu galvoj prasme, tai mes rasim. Pagarba kiekvienai asmenybei, į vaiką žiūrėti kaip į asmenybę.

K: Demokratiškumas, kaip Lukšienė sakydavo.

P5: Taip, ir demokratiškumas, nes per tai apie prielaidų įtrauktį, įtraukimą ir orientavimąsi į vaiką, kad jis matytų ne vieną kryptį. Ir Lukšienė labai pabrėžė, kas man atrodo, mes va šiandien tūpčiojame ir mus čia išmeta iš balno labai retai mes tiesiog per silpni arba ne tokie, gal ne tiek silpni pasakyčiau, gal neteisingai pasakiau, gal mes ne tiek įžūlūs ir mes ne tiek turime priemonių savo įžūlumui įrodyti, jei jį ir turėtumėm prieš verslą, kurie mums primeta ekonomistinių, sąmoningai sakau su kalbos klaida, ne ekonominių, ekonomistinių samprotavimų, kad viską

matuojam... Į švietimą žiūrima kaip į paslaugą, kas yra klaida. Taip, ir kas žiūrima, kad ką jūs duosit verslui, ką verslas duos švietimui? Tai, pavyzdžiui, jau Lukšienės yra kita prieiga – kultūrinė, kad mes einam iš kultūros savo ir mes esam ne verslo priedėliai, mes ne sraigteliai, ne naujieji kokie vergai, nei kažkokie pašaliečiai, nomadai kaip Lukšienė rašo, mes esame šitoje žemės gyventojai ir jeigu verslui ko nors reikia, jis gali nusipirkti iš mūsų ar panašiai, bet nesakyti...

K: Mes juokaujam, tai ir perka mokyklas.

P5: Jo, jie perka, bet jie nenori esamo švietimo gerinti, jie nori sukurti savo mokyklas, švarioje erdvėje ir selektyvumo, segregacijos principu, ir taip visuomenę dar skirstyti. Ir kas iš to atsirado, mes žinom 1933-ųjų metų įvykius ir kuo tai baigėsi, mes žinom arijų visokios fašistinės linijos, komunizmo visokie dalykai, tai mes žinom, ką reiškia „teisingi“ ir „neteisingi“ žmonės. Tai, pavyzdžiui, jau kaip yra kažkada sakiusi Ramutė Bruzgelevičienė, kad gerai, kad Lukšienė ir „susidegino“, nes ištiesai vartytusi kape, jeigu būtų tos linijos tokios – ekonomizmas primestas. Nes aš visą laiką va čia praplėsiu – diskutuodama su verslininkais esu be galo įžūli ir, žinoma, neturiu pinigų tiek, kad užsipirkčiau straipsnių, bet aš visada sakau: „Jei tu nori, kad parengtumėm kažką tai, sumokėk, švietimiečiai parengs“. Nes kas man patinka Lietuvoje 2050 strategijoje jau yra įrašyta, kad švietimas turi būti visų pajėgumų finansuojamas, verslo taip pat. Šiandien 0,4 procento nuo BVP remia verslas švietimą, kai EBPO vidurkis 0,8. Tačiau kai žiūrim kas įeina į tą 0,4 ir mes išsidedalizavę matom namų ūkio išlaidos. Tai verslas negali imperatyviai reikalauti moraliai. Jie gali kaip piliečiai atskirai sakyti: „Mes norim aukštesnio lygio“, nes kiekvienas mokesčių mokėtojas turi teisę, bet kai jie žiūri: „Duokit geresnę paslaugą“, tai aš sakau: „Ar jūs norit, kad mokytojai, jam sumokama, pavyzdžiui, už rašinio ištaisymą būdavo 15 minučių ir panašiai, dabar jau tiek neskaičiuoja, tai mokytojas 15 minučių pataiso ir tada – taisykis pats, aš paslaugą atlikau“. Ir, nu aš nenoriu vulgarizuoti šitų pasakymų, bet kai užaštrinama, tai irgi tada, nors taip ir negalima kultūringa kalba, norisi tada atmesti jų kalbą ir panašiai. Tai žodžiu, vien, na žiūrint į tą visą sociumą, reikėtų būti tokiam kontekstualiam. Mes reformoje net ir užsirašėme kontekstualumą kaip principą.

K: Prašom prasiplėsti. Aš pagalvojau dėl visuomenės. Norisi pereiti į antrą interviu dalį kalbant apie visuomenę ir visuomenės sąveiką su valstybe ir šitos visuomenės ir valstybės sąveiką su švietimu. Vis tiek jūs minėjote, kaip švietimas yra gyvas organizmas, jis apima ir integruoja visas tiek politines, tiek visuomenines grandis. Savo magistriniame darbe kalbu apie autoritetus tiek politikoj bendrai nacionalinei ir tiek švietimo politikoj. Norėtusi jūsų paklausti, kaip jūs, pavyzdžiui, suprastumėt autoriteto sąvoką švietimo politikoj? Ir norisi natūraliai šiek tiek... čia yra pusiau struktūrizuotas interviu, dėl to galiu sau leisti tokią prabangą – pavyzdžiui, kuo jūsų manymu autoritetas skiriasi nuo lyderio, administratoriaus ar eksperto? Bandau įdėti autoritetą į šiek tiek tokią komplektinę sąvoką, kad vat apskritai kaip suvoktumėt autoritetą švietimo politikoj? Ir ar jūs matot skirtumą, Kardelio, kad nebūtų dabar nutaikyta į mane kritika, šiek tiek Kardelį cituojant, kad tai yra

lyderystė, viešoji vadyba ir panašūs dalykai yra tokie modernūs gaivalai. Modernūs gaivalai, kurie iš esmės kalba apie tuos pačius dalykus, kaip jūs neseniai minėjote, kurie buvo kalbami taip pat ir prieš 20, 30 metų, tiktais naudojant skirtingas sąvokas. Turėtumėt minčių?

P5: Esu tokią knygėlę parašiusi, apžvelgus lyderystės teorijas, kai dėčiau šitą kursą magistrantams. Žinot, aš taip pasakysiu, kad šitos sąvokos yra bekintančios. Ir jeigu mes žiūrime į autoritetą tikrai, nu kaip į sąvoką ir norime jį išaiškinti, transkribuoti detaliai, tai šiandien kažkaip nemadinga vartoti šitą sąvoką kaip autoritetas, nes tai yra kaip ir archajiška, su demokratine visuomene gal kažkiek prasilenkia. Bet jeigu mes autoritetą vartojame kitoniškai kaip, na, tą asmenybę, kuri tikrai asmenybė, kuri veda mane į priekį, kuri ne autoritarizmu vadovaujasi, bet kuri motyvuoja, įgalina, įkvepia, tai man tokia sklaida autoriteto yra labai priimtina. Ir aš manau, kad Lukšienė buvo visom prasmėm gali uždėti visas tas etiketes: autoritetė, lyderė ir neformalioji vadovė, ir ką tik nori – intelektualinė, viešoji intelektualė ir visokie dalykai. Nes įsivaizduokit, kai, pavyzdžiui, aš buvau... nu, kiek jums metų yra?

K: 27.

P5: Nu tai aš buvau dar jaunesnė už jus ir aš žiūriu į tą daktarę, žinot, baigusi universitetą buvau, ir aš žiūriu į tą daktarę, mažutę, su savo dideliais plaukais žilais, imponantiškais, su juokingu visada aš taip sakau, su juokingu rankinuku tokiu juodu, tokiu gal iš tarpukario Lietuvos, nežinau. Ji būdavo pasisemia, susikaupia taip, susitelkia ir sako: „Nu, gerai dėl šito“ – ir čia kokie 1989-i metai, 88-i, 89-i – ir sako: „Dėl šito klausimo čia mes turim nuomonę, turim suformavę poziciją, bet mes negalim įgyvendinti, tai reikia nueiti pas Brazauską“. Ir tu žiūri, galvoji: čia viskas gerai su tuo protu ar ne viskas gerai? Ji kas yra? Dirba Pedagogikos institute... na taip buitiškai pasakysiu – paprasta mokslininkė. Nu, kas priims pas Pirmąjį sekretorių nu kažkokią, kaip tada sakydavo, moteriškę? Ir ji nueidavo. Ir ji nueidavo. Ir jos klausydavo. Aš prisimenu kaip, aišku, intelektualas sovietiniais laikais buvo profesorius Zabulis, aukštojo mokslo ministras, paskui kai sujungė buvo ir jau tas, ir tas ministras. Ir jis... bet jis intelektualas. Jis su skepsiu, bet nu žinot, senu, sovietiniu, ir jis su skepsiu pradžioj: „Kas čia per reformos, kas čia?“ Ir Lukšienė nuėjo pas jį, išdėstė. Ir ką Zabulis sako jau didesnei auditorijai viešai? Sako: „Į šitą profesorę reikia labai rimtai įsiklausyti“. Nes jis pagauna dalykus, svarbius. Jis Antikos literatūros specialistas, jis žino, na įvairius dalykus, ar ne, išsilavinimas toksai. Pradžioj toks, bet žmogus mato, kad tai yra ohoho. Ir dar kitas fenomenas, kodėl aš sakau vat čia autoritetas be autoritariškumo – kad žiūrėkit, Lukšienė kaip ir, nu socialiai kaip ir beveik nieko, nu dabar mes sakom pagarba kiekvienam asmeniui ir iš Lukšieniškų tekstų eina. Bet dabar įsivaizduokim bet kurį va asmenį, kuris užima tokią nereikšmingą socialinės hierarchijos poziciją – ji sukviečia pačius iškiliausius asmenis Lietuvoje įsitraukti į švietimo reformą. Ir ką jūs manot – visi ateina. Visi ateina. Vytautas Landsbergis, profesorius, ateina rašyti muzikos vadovėlio. Taip, neparašė, nes atėjo nepriklausomybė ir jis tapo Seimo pirmininku, bet jis atėjo. Ateina iškiliausi

žmonės dirbti švietimui. Patys patys iškiliasi. Nasvyčiai kokie ateina. Na, gruntų gruntai. Zaborskaitė, Meška profesorė, ateina dirbti švietimui. Romas Pakalnis, instituto botanikos direktorius. Morkvėnas visi ateina, ar vakariečius pakviečia. Pakviečia... aišku, jos pusseserė buvo, na buvo abiejų, ji yra Gimbutienė, ar ne. Bendravimas, na atsivėrė sienos, ar ne? Atvažiavo Amerikos lietuviai, atvažiavo Australijos lietuviai. Ir visi jai į burną žiūrėjo. Visi jai į burną. Ir ji skirdavo užduotis mums. Pavyzdžiui, kaip aš atsiradau, iki galo nežinau, kai kas sako Profesorius Sauka rekomendavo mane kaip studentę. Aš prisimenu – pakviečia Lukšienė. Nu, taip kaip dabar jus pakviestų kažkas, ar ne. Atsisėdam jos kabinetuke tryse: Zaborskaitė Vanda, mane ir tokią amžinatilį Leonitę Tašaitienę. Ir sako: „Jūs dabar rašysit programas ir rengsit medžiagą egzaminams“. Zaborskaitė – vyresnis žmogus, jau daktarė, na Leonitė vyresnė, aš visiškai piemu. Ir aš sakau: „Daktare, aš... nu, šokas Lietuvai rašyti būnant piemene, tik baigusia“. Ji sako: „O tai kas daugiau jei ne tu?“ Išėjom visos pasimetusios, sutrikusios... ir ką tu galėtum daryti? „Tu kas čia man liepi, tu nerašyk, tu kas ji man? Viršininkė? Algą moka ar ką, šiandieninėm kategorijom, kiek sumokės?“ Bet pasiskirstėm ką kas daro ir rašom. Ir nešam jai, ji pakritikuoja... tai ką galvoji – irgi gali trenkt durim išeit, palauk, kas čia, ką aš čia dirbu naktim, duoną reikia kažkur užsidirbt, ar ne, šiandieninėm kategorijom. Ne, tu eini ir tau gėda, ir tu vėl perrašinėji, kažką darai ir vėl neši. Tai koks, aš pagalvojau, buvo, na, tas jos...

K: Simbolinis autoritetas.

P5: Jo, tas ir intelektualinis, ir moralinis autoritetas. Ir ta lyderystė, kur liepia ir tu darai. Ir taip salėj ten Pedagoginiam institute, Katkaus gatvėj, kai sueidavom, ten susirenka, nu tu matei tuos žmones toj negausioj televizijoj tiek nebuvo kažkokiose laikraščiuose, žurnaluose arba pavarde straipsniuose skaitei ar knygas – ir čia visos tos žvaigždės, ar ne, tavo profesoriai pagaliau buvę, sėdi šalia tavęs ir guodiesi ten kokiam Donatui Saukai: „Profesoriau, aš čia nežinau, aš čia neparašysiu, aš čia bijau“. Sako: „Ką tu neparašysi, tu parašysi ta pati Daujotytė: „Rita, nu tai imk, čia tavo jėgų užtenka dar daugiau negu čia tu turi“. Ir va vienas per kitą raginimas vyksta. Pavyzdžiui, ji net ir pareigas, sakykim, tvarkydavo. Pavyzdžiui, aš vienu tarpu parašiau prašymą išeiti iš ministerijos, nebegalėjau dėl to, kad man jau buvo labai svetima. Dar tada popieriniai, ne kompiuteriniai, ir mane pasikviečia profesorė Zaborskaitė, kuri dirbo ministerijoj, į kabinetą. Aš atėjau – sėdi Lukšienė ir Zaborskaitė. Ir sako: „Tai ką čia dabar sugalvojai?“ Sakau: „Ne, noriu, nebegaliu, man netinka...“ Ir jai dar toks kvailumas buvo, sakau: „Daktare, aš neturiu nei buto, nei kur gyventi, o man siūlo darbą 5 kartus, 5 didesnę algą, 5“. Ir ji sako: „Nu, taip visi žinom, čia dėl pinigų valstybėj niekas nenori, čia labai skaudžią vietą pagailėjus“. Ir į tą mano prašymą, aš kažkur gavus, kokia jos įtaka, skaito... ir ji taip paima: „Dumpt, dumpt“ ir suplėšė man matant. Aš Inga papasakojau, Inga sako: „Nu jo, mama demokratija, matai kaip sutvarkė“. Bet, bet aš išėjau ir man gėda, kad aš rašiau, kad aš turiu dirbti.

Aš gi galėjau parašyti vėl naują, bet, nu gėda, negalima šitaip, čia reikia, nu dirbti toj valstybės tarnyboj ir panašiai. Tai ji tokias įtakas krūvoms žmonių padarė. Krūvoms.

K: Hannah Arendt, tokia prancūzė kairioji, ji taip pat išplėtojo autoriteto, what is authority konceptą, jog kai autoritetas, atmetus visus kraštutinumus, kur autoritetas, kuris naudoja politinę galią, jėgą subordonuojant visuomenę, kad alternatyva autoritetui taip, kaip ji aiškino ir suprato autoritetą, ji kalbėjo tai, kad demokratiškas autoritetas yra tas žmogus, kad kai tu jį išduodi arba kai tu atsisakai veikti pagal jo tam tikrą kryptį, siūlomą demokratišku būdu ar jo vedamą kryptim, kai tu atsisakai, tu pats jautiesi išdavęs save. Hannah Arendt tai tai vadina tuo, kad kai tu jautiesi išdavęs save sau – vat tai yra demokratiško simbolinio autoriteto jau pavyzdys. Kad tas žmogus tau suteikia visą galimybę, laisvę priimti sprendimą, bet kai tu jį priimi... tarkim vat, kai jūs kalbėjot apie didesnę algą ir panašiai, nors ir ji suplėšė jūsų prašymą, išėjus iš kabineto jūs, kaip sakote, taip priėmėte tokią vidinę atsakomybę – o kodėl aš parašiau? Vat tai, anot Hannah Arendt, ir rodo simbolinio autoriteto pavyzdį.

P5: Bet, kita vertus, pavyzdžiui, ta pati Lukšienė, aš rengiau gimnazijos su Gudynas talkino, Jackūnas talkino, koncepciją gimnazijos. Ir tada aš buvau labai empatiška vaiko atžvilgiu. Tada iš 6-os, 7-os klasės vaikai mesdavo mokyklas, eidavo į Gariūnus, eidavo į šiukšlynus... nu, labai daug vaikų nėjo į mokyklą. Iškritimo tas dropout skaičius buvo tragiškas. Tada važinėdavo mūsų darbuotojai po tuos šiukšlynus susirinkti tuos vaikus šeštokus, septintokus, jie sakydavo: „Nu ką mano tėvas, ten mokytojas, daktaras, nieko neuždirba, aš iš to šiukšlyno uždirbu, ką aš ten eisiu į tą mokyklą“. Bet dalis vaikų, aš juos pasikviečiau, jie nori mokytis ir sakydavo: „Man trukdo bendraklasiai, įžeidinėja, net fizinę jėgą naudoja, jeigu tu mokaisi“. Ir tada mes tokią truputį pagalvojom, kad su Jackūnu kurti tokią elitinę tarsi gimnazijas. Vat tada ir Biržų „Atžalyną“, Šiaulių „Didždvarį“... ir tas pirmųjų gimnazijų ratas buvo tokiems įgabiems, labiau į elitizmą labai orientuota. Ir atėjo Lukšienė pas mane į kabinetą ir sako: „Rita, labai blogai“. Sakau: „Aš vertybiškai suprantu, bet reikia gelbėti vaikus, kurie nori mokytis. Nes yra baisu kas darosi. Ir tiek krituolius reikia spręst, tuos dropoutus, ir šituos vaikus, nes mes visiškai nebeturim nieko, kas eina intelektualiniu keliu“. Ir jai tai buvo tas elitinių mokyklų kūrimas, nu tiesiog peilis po kaklu, baisu. Ir aš sakau: „Daktare, nu kažką...“ ir mes tiek aršiai ginčijomės... mane ji, aš su ja nenorėdavau... kaip dabar nėra autoritetų, nu nėra autoritetų, visi gali su trim klasėm spjaut tam profesoriui, sakyt: „Tavo tyrimai nieko nereiškia“. Bet aš tada jai sakau: „Daktare, o tai ką darom su tais vaikais? Vat kurie atėjo, surinkus aš juos buvau į salę, kuri dabar vadinasi Meilės Lukšienės salė, ir jie tiesiog skaudulius pasakoja, kad jie nori eiti tuo akademiniu keliu, bet jiems bausis trukdymas vyksta“. Ir sakau: „Reikia sukurti“. Ir ji nusileido. Tada mes kurėm antrą gimnazijos koncepciją, kad kiekvienam jau, kad vaikas, kuris nori mokytis... Ar mes darėm tai ne vakarietiškai? Nu ir kai kuriose šalyse į gimnaziją tą Upper Secondary School jau nepateksi, jeigu tu tų minimalių akademinių, kognityvinių gebėjimų

neparodai. Nukreipia tave... nevadinant kad dirbtinai į profesines arba kitokias, ten pavyzdžiui, kokie danai Efterskole, Ungdomsskole, visokių tų mokyklų turi be to dar profesinio rengimo. Įvairių kelių. Svarbu kelius atverti, kad mokymasis visą gyvenimą ateina. Tai man atrodo, tai yra labai svarbu. Kad ji mokėjo ir nusileisti. Juk ji iš esmės imant tikslo prasme, tai teisi buvo. Aš šito laiko problemą bandžiau išspręsti. Ir ji nusileido. Ir ji dažnai nusileisdavo net ten, kur ji matydavo... ji buvo labai išmintinga ir labai racionali. Ji nusileisdavo ir ten, kur matydavo, kad tai yra kelias atgal ir stipriai atgal. Ir nusileisdavo dėl to, ko... kad pamatydavo kaktomuša tu nelaimėsi, net dar daugiau gal pralaimėsi. Su skausmu įsiklausydavo. Bet telkdavo visada mintį į priekį. Visada mintį į priekį. Gera, dabar čia, kaip strateguojam toliau? Kas bus toliau? Tai va čia yra ta prasme ji vis vien visą laiką išliko lydere, idėjos, vertybės, bet ji suprato lyderystę, kad lyderė negali būti balsas tyruose, ji turi turėti pasekėjų. Kad lyderystė be pasekėjų yra, na, truputį toksai... kova su malūnais.

K: Noriu jūsų paklausti dėl šiandienos, šiandienos politinės situacijos, o jūs, pavyzdžiui, šiandien, šiandien švietimo politikoj matot autoritetus, lyderius?

P5: Geras jūsų klausimas ir kai jūs skaitėt preambulę, man į galvą tokie šovė dalykai. Kad jei žiūrim tą edukacinės raidos Europoje istoriją, tai matom, kad tų pavienių lyderių... na, nesvarbu ar Lietuvos koks Kulvietis, kuris, jei būtume vykdę jo reformas Lietuva šiandien, na čia dirbtinis toks mąstymas, bet būtų turbūt pažangesnė. Jei darytumėm tai, ką Edukacinė komisija XVIII-ame amžiuje numatė ir nebūtų nutrauktas jos darbas, būtų Lietuva turbūt pažangesnė. Na toks, žinot, „kas būtų, jei būtų“, mes nežinom, bet tokią liniją, kuri užkrauta, buvo gerokai pažangesnė. Ir jeigu žiūrim ne Lietuvos, o Europos, tai taip tas asmenybės reiškia, jau koks Janas Amosas Comenius, Komenskis, kaip mes labiau iš rusų perėmėm. Jis padiktavo irgi tam tikrą raidą, ar ne? Kokie Pestalozziai, ar tas pats jūsų minėtas Jean-Jacques Rousseau, ar Locke'as davė irgi į priekį. Ar pavyzdžiui kokioj Danijoje Grundtvigo idėjos buvo... pirmiau ėjo negu į demokratinę Daniją atėjo, o jo jeigu būtų perskaitę ir pasekėjų būtų, tai Danija dar anksčiau, sakykim, galima būtų prognozuoti tiksliai, ar ne, ėjusi į priekį. Tai man atrodo, čia yra labai labai tokie svarbūs taškai, kad praeity ir mūsų istorijai, švietimo istorijai lyderiai, autoritetai labai didelį vaidmenį suvaidino. Pavyzdžiui, Edukacinės komisijos...

K: Bet kaip šiandien?

P5: Tai va, aš pratėsiu. Va žiūrėkit, Edukacinė komisijoj koks fenomenas – Masalskis, vyskupas, ir ką jis pasako – kuriam pasaulietines mokyklas. 1773. Pasaulietines mokyklas visiems. Kiekvienam, o ne tik tai aukštųjų luomų vaikams. Tai būtumėm, jeigu tai viską tęsę, tai būtumėm visiškai ėję švietimo mūsų raida be pertraukų, taip sakyčiau. Dėl ko taip drąsiai jau dabar drąsiau sakau prognostiką tą – dėl to, kad vakarietiška linija taip ir nuėjo. O šitas Masalskio idėja – nu tai antra pasaulyje, pirma Europoje, ar ne, švietimo ta ministerija. Tai dabar šiandien, aš pagalvojau, gali atsirasti lyderiai, va kaip jūs sakėt, Duoblienė sakė, kad galvojo, kad bus Kuolys tas tęstinis lyderis.

Aš irgi taip maniau, nes jis po ministravimo, kai valdžia keitėsi, nuėjo į Atviros Lietuvos fondą ir Atviros Lietuvos fondo „Švietimas Lietuvos ateičiai“ programa pakėlė Lietuvoj ir išlaikė dar tą Kuolio-Lukšienės tęstinumą. Labai didelis įdirbis ir didelė nauda ir šiandien, ką jie atvėrė: metodikas, didaktikas ir panašiai. Bet dar galvoju žiūrėdama į kokius skandinavus tuos pačius, žiūrėdama į kitas šalis, aš galvojau, kad gali ir nebūti vieno. Gali būti kolektyvinis autoritetas, gali būti ministerija kaip autoritetas. Bet iš pagrindų mūsų Lietuvoje valdžia iš pagrindų yra nepopuliari. Ar bus ta, ar ta. Ar tai teisinga ar ne, politologai gali pasakyti, iš dalies matyt teisinga, bet iš dalies žmonės, ta trauminė visuomenė, ji nepasitiki valdžia, iš pagrindų nepasitiki valdžia. Tai vienas dar dalykas. Kitas dalykas, aš galvoju, dėl to kolektyvinio. Jei atsiranda institutai, kokios tvirtos katedros... Na, ką reiškia va pasižiūrėkim kokį fenomeną, tarkim, Šikšnio fenomeną. Na, gal čia labai nuvalkiotai sakau, bet žiūrėkit – Šikšnys yra, apie jį jau krūva doktorantų, profesorių, kurie jau kelia tą genų mokslo dalykus, kur išeinam mes į pasaulį, na labai labai su tokia savo autoryste, ar ne, su aiškia žinute. Tai aš galvoju ir švietime gali būti tokių reiškinių ir šiandien kolektyvinių lengviau netgi negu pavienių asmenų. Nes šiandien pavienis asmuo yra sunkiai priimamas. Ta pati Lukšienė, pavyzdžiui, tada nebuvo interneto, bet mes ėjom... jum gal Ramutė Bruzgulienė pasakojo – mes eidavom ir ant stulpų priklijuota antilukšieniškų rašteliai. Kur „kam čia reikia“, „kam čia reikia reformos“, „viskas buvo gerai sovietmečiu“ ir panašiai. Tai žodžiu, buvo žmonių, kurie nu nenorėjo tos savo neturėjo ambicijų kurti savo, viskas kaip ir gerai buvo ir panašiai. Arba kiti norėjo tik to tarpukario Lietuvos švietimo restitucijos, bet ne proveržio į priekį tokio irgi vat prastą prasmę autoritarizmo – kad mokytojas, kunigas, gydytojas yra garbingiausi, o dabar tas mokytojas tampa vienu iš mūsų. Ir, pavyzdžiui, kai aš veždavau, stengiausi, kai kuravau gimnazijas, išvežti visus gimnazijų tuo metu direktorius į Daniją pasižiūrėti, kaip dirba vadovai, kaip dirba mokyklos. Ir jiems būdavo šokas visiems, nuoširdus. Jie nebuvo prastesni žmonės negu danai. Bet jiems būdavo šokas, kaip kreipiasi vienas į kitą vardu, mokinyš į direktorių. Ir danai dar neturi tos, nu kaip ir jie turi įvardį „jūs“, kuris vartojamas kaip vienaskaita, ar ne, „Jūs, Karoli“, ar ne? Bet jie vartoja, kaip sako, mes kreipiamės į visus „tu“, ir tai nėra bravūra, nemandagumas, bet yra kultūrinė nuostata, kad mes visi sąveikos pedagogikoj, ar ne, dirbam, mes visi bendruomeniškai esam ir panašiai. Tai va, aš dabar galvoju, kad, žinoma, būtų labai gerai, jei atsirastų tokie, na, Lukšienės atsirastų. Ar tai suveiktų šimtu procentų – abejoju, nes mes numušam viską. O jeigu dėl ko labai tikiu kolektyviniu tuo autoritetu, nors konstruktas nelabai aiškus... dėl to, kad jei jau didesnė kažkokia, na nepagarbiai sakau, masė, bet didesnė žmonių grupė susibūrus ir propaguoja idėjas, jos sklinda kažko... Na, žinot, kaip mes ruošiam per MTP programą, Mokyklų tobulinimo programą, ruošiam konsultantus. Tai 30 žmonių ruošėm su geriausiais pasaulio profesoriais. Turėjom Pasaulio banko pinigų ir geriausi pasaulio...

K: Čia 19-a?

P5: Čia yra 2000-ieji, 2006-ieji. Tai mes rinkdavom pačius pačius, atvažiuodavo Australija, Amerika... nu žvaigždės, britai. Ir 30-iai žmonių parengę, tada 30 žmonių rengdavo kitus, tada tie kiti... Aišku, kuo ratilas tolesnis, tuo kokybė prastesnė. Nes kuo, žinot, sugedusio telefono principas, taip. Bet vis vien jei einant tuo keliu ir vėl kartojant, ir vėl kartojant, tai tie ratilai vis vien ta širdis, nu, plečiasi, ar ne? Ir tai suveiktų. Vat tai suveiktų. Pati Lukšienė irgi puikiai turėjo aiškų supratimą ir puikiai elgėsi, kad ji dirbo su žmonėmis, įplėtė ratus, ieškojo žmonių, ištraukdavo netikėčiausius mokytojus. Pavyzdžiui, Šarūnas Nakas, kompozitorius, dirbo Kaišiadorių rajone, kaime po muzikos akademijos. Žodžiu kaime, kad gal nepaimtų į armiją, kaip tais laikais. Ir... o jisai jau muzika ten Kutavičiaus tas „Paskutinės pagonių apeigos“, jau pats kažką kūrė. Ir jis, tas, nu piemuo toks kaip aš, sueidavo, aišku, kaip menininkai tokie mandrūs, gal kaip ir sakė „pasikėlęs“ toks yra žargoninis terminas... sukviesdavo tokius. Kažkokia Birutė dailės mokytoja, dailės mokytoja iš Raseinių irgi pasikviesta. Kažkokių labai netikėtų žmonių ji sukviesdavo, kurie galėtų būti tam tikri lyderiai, įkvėpėjai kitų, kad vat... ir kaip ji aš paskui tik galvojau: „Aha, ji pasikviečia mokytoją iš Raseinių, kuri yra ten tobula ir ta mokytoja sako: „Vat dabar aš nacionaliniu lygiu dirbsiu“. Tai gi veikia kitus. Paskui, žinoma, atsiranda kiti įvertinimai, kada tu dirbi mokykloje ir panašiai, ir panašiai. Tai ji plėtė, ji plėtė tuos ratus, didino tuos ratus. Taip, kad, kad daugiau atsirastų – kas aš, kad viena išmintį sakau? Reikia didinti ratus. Tai vat čia yra autoritetas, lyderis, įkvėpėjas, įgalintojas šiandieninės vadybos terminais kalbant. Ji tokia buvo. Ir tai yra svarbu šiandien – ne visi mes esame stiprūs ir padrąsinti reikia mokytoją. Nes žiūrėkit, šiandieninėje Lietuvoje vienos mokyklos, vieni vadovai, reiškiasi, bet kokiomis sąlygomis tobulai... Paimkim kokį Vaidą Bacį. Bet kur dirbdamas, jis dirba tobulai, bet kur. Mes turėjom va jis dirbo Šiaulių „Didždvario“ gimnazijos mokytoju, paskui direktorium, tada viceministru, tada išėjo į kaimą, ir spaudoje atsirado: „Viceministras nuėjo dirbti ten, kur tualetai būdelėse kieme“. Bet jis ir tam kaime sukūrė unikalią mokyklą. Ne su filialais, bet kiekvieną mokyklą apgaubia, kad kiekvieną... aš, pavyzdžiui, esu visiškame šoke, sakau: „Vaida, tu esi genijus“. Nes jis padaro tai, kad, aha, prijungė prie Aukštelkės kokius Bubius, kur tu vienas, bet ten turi išlikti savita kultūra, ne ant vieno kurio to mazgelio rėkti, kad „pagal šitą“. Bet čia truputį savitumas, čia truputį savitumas. Per laiką atsiras bendrystė, atsiras skirtybės ir tada kiekvieną tų mokytoją provokuoja kitaip. Tai nu čia va tas pedagoginis genialumas. Tokių žmonių yra mažai, bet jie yra ir Lukšienė rėmėsi į tokius, kurie gali skleisti idėjas.

K: Kuris įtvirtina mokyklos regioninių mokyklų, ar tiesiog už sostinės ribų esančių mokyklų tą vidinę kultūrą ją puoselėdamas, įgalindamas mokyklų įvairovę tą kultūrinę ir ją nu vat išpuoselėdamas, įgalindamas, ją įtvirtindamas. Ne kad vieną monolitą visų mokyklų tinklą, o kad tokią kaip kad kiekviena mokykla su savo stiprybe, galbūt matematikai, humanitarai, sportininkai... čia kaip praktinį pavyzdį pateikiu, ne ne taip, kad akcentuoti. Norėčiau dabar paklausti trečio mūsų interviu dalies vat klausimą – absoliuti alternatyva šitai vat kultūrai, šitam požiūriui į mokyklas,

mokyklų tinklą, švietimo kultūrą. Kaip jūs, pavyzdžiui, galvojat, kaip dabartinę Lietuvos švietimo politiką jūsų nuomone veikia procedūros? Jeigu švietimo politika labiau procedūriškėja, dominuoja rodikliai, vadyba ir rinka?

P5: Šitoj monografijoje mes su Želviu parašėm tokį tekstą... čia ne mūsų citata, bet rėmėmės kitais, kad kai rodikliai pasidaro pagrindiniai, o ne tikslas, tai tada uodega vizgina šunį. Nes tada žiūrime į rodiklius ir pametame tikslą. Rodikliai yra svarbu, nes tai yra tam tikri nuoliukai, susitarimo įrankiai...

K: Įrankiai.

P5: Bet ne rodikliai mūsų vedliai. Rodikliai gali būti pernормuojami, perdaromi. Tikslas mūsų labai svarbus. Tai va fokusuotis į tikslą yra labai svarbu. Ir kai jūs klausiate, labai gerai paklausėt apie procedūras, man atrodo, kad dabartinėje Lietuvos tikrovėje, ne tik švietime, mes labai daug dėmesio sutelkiame iš nepasitikėjimo, iš neįvertinimo, kad žmogus sąžiningas, netikim juo. Tai mes prikūrėm labai procedūrų daug, labai teisės aktų, paskęstam jūra šitoje teisės aktų, biurokratijoje. Paskui randam, kad vienas kitam prieštarauja, o jeigu dar peržvelgiam intelektualo akim, tai haliucinuojam, nes vienas parašytas viena paradigma, kitas dokumentas – kita paradigma. Kuo aš čia padaryta? Ir jeigu mokytojas gerai pasirengęs, tai jį ne tik biurokratija, bet tas haliucinuojančias pasaulis pradeda erzinti, nervinti. Tai kur mes einam? Ar mums svarbiausia tada rodiklis VBE kiek išlaikė...

K: PISA.

P5: Ar sakykim PISA, kuri nesuvokta ir žiūrim tik reiting-listą tą rangavimą. Ką pati PISA nepropaguoja, PISA to neranguoja, bet mes pasiimam, ištransliuojam labai prastai ir tada mes ranguojam visur, gretinam, sulyginam ir mokinius norim sustatyti. Kiek turim mokinių ten 3,5 šimto tūkstančių? Mes norim visus išrikiuoti į liniją ir sunumeruoti kaip koncentracijos stovykloje „tu numeris toks“. Aš čia utruiuju...

K: Atviros.

P5: Padidindama, nes man labai šitą vietą skauda. Tai man atrodo, kad procedūrų per daug, teisės aktų per daug. Bet, kita vertus, aš stengiuosi ir suprasti tuos, kurie procedūras kuria. Jie sako, kad labai kai iškyla konfliktas, kai tikrina valstybės kontrolę, tai jie prirašo visokių dalykų ir nubaudžia – visi būkit laisvi, pasitikėkim, bet nubaudžia žmones, jeigu kažkokio kontrolieriaus akyse ne taip, ne tas padaryta. Tada kai viską aprašai... o visko aprašyti neįmanoma ir tai brangiai kainuoja ir mes, mokesčių mokėtojai mokam. Tai tada lieka dar kažkas neaprašyta. Tada ant to neaprašyto dar aprašytą kuriam ir kuriam, ir kuriam... ir prasmengam savo aprašymuose ir pametam ką? Kaip tautosakoj sako, sako: „su visa balia išpylė... su visu baliu išpylė ir vaiką. Baliu, tai gal jūs nežinot, dubuo toksai yra senas, sako: „maudė vaiką, su visa balia išpylė ir vaiką“. Tai su tuo nešvariu vandeniu. Tai man atrodo, pavyzdžiui, ir pati ministerija, pasižiūrėkit į struktūrą, kuo virto ministerija.

Kuo virto visos ministerijos? Jeigu nepriklausomybės pradžioj, net sovietmečiu buvo labai daug su švietimu susijusių padalinių, tai kas dabar atsiranda? Audito skyriai, viešųjų pirkimų skyriai...

K: Taip, Nacionalinės švietimo agentūros vidaus struktūrose yra pripažįstama, kad iš tos įstaigos, kuri turėjo mobilizuoti aukščiausius Lietuvos švietimo ir kultūros žmones (čia Vaiva Vaicekauskienė kaip pavyzdys), tapo niekuo daugiau kaip viešųjų pirkimų administracijos centru.

P5: Nu tai va, ir perdaroma... vat aš žiūriu į savo ministeriją, kai aš atėjau dirbti, tai čia buvo daugybė gilaus turinio žmonių, daugybė, kurie kūrė švietimą. O dabar kai reikia atsakyti švietimietišką klausimą, nėra žmonių. Nes yra pagal šitą teisėkūrą, šitą teisės lygį, tai jie ir turi būti, nes yra pirkimai, yra visokių procedūrų. Išdidėjo personalo skyrius, kur mes mokyklų ministerija neturi turėti personalo skyrių išdidėjusį. Vietoj dviejų žmonių dabar skyrius. Pirkimų tokių išvis nebuvo. Vienas ūkvedys viską tvarkydavo, dabar ūkio skyrius, administravimo departamentas atsiranda. Ir ne tie žmonės kalti, bet tiesiog... jie dirba, jie atkakliai dirba, bet visa valstybės kūryba pasidarė labai daug nepasitikėjimo ir labai daug visokių įvelta, kad turi ir tą, ir tą, ir tą daryti. Ir tada kieno sąskaita? Aš čia keliems ministrams sakiau, nu- sikabinkim... va ir dabar sakiau, kai sportą pridėjo, sakau: „Tai žiūrėkit darys naują užrašą, padarykim trumpesnę, pigiau kainuos. Užrašom „Ministerija“. Kam čia rašyti „Švietimo, mokslo ir sporto ministerija“? Nes apie švietimą, mokslą ir sportą lieka labai mažai žmonių mąstyti.

K: Norisi Volterą cituoti, kai jis kalbėjo apie Šventąją Romos Imperiją. Jis sakydavo, kad Šventoji Romos Imperija nei šventa, nei romos, nei imperija. Tai kažkas labai panašaus.

P5: Aš taip viceministrui dabar parašiau apie dirbtinį intelektą, kad kol kas jis nei dirbtinis, nei intelektas. Nu va, tai žodžiu, aš sutinku, jūs klausiate, bet aš sutinku su tokiu užslėptu matau teiginiu, kad ir mokykloje mokytojas turėtų atsiduoti ugdymo procesui visa savo asmenybe, bet jis pilnas visokių fobijų. Nes dabar, pavyzdžiui, vaiką jei prilieti, tai vaikas sako, kad negalima prilieti. O literatų, filologų konkurse Violetos Tapinienės garsios lituanistės vienas mokinys parašęs buvo eilėraštį, kurio aš prisimenu tikrai vieną mintį: „kad kokia laimė šiandien, kokia šviesa, kokia šilta diena – priėjo mano mokytojas ir mane apkabino“. Aš neprisimenu to eiliavimo dabar, bet prisimenu mintį. Tai dabar jau sako, kad aš paduosiu tave į teismą, jei tu prie peties prisiglaudei ir ką. Ateina tas, žinoma, irgi iš Vakarų, kad ateina... pasižiūrėkit kokios prancūzų mokyklos ar britų. Aš pati šešėliavau Mančesteryje ir Škotijoje ir Anglijoje, šešėliavau ir norinti įeiti į mokyklą šešėliuoti jau ten mes tą darėm auditą išorinį. Reikėjo atsivežti iš Vidaus reikalų ministerijos, kad aš neturėjau jokių teisinių incidentų su vaikais, paaugliais ir panašiai. Pažymą, visi mes, kurie važiuom šešėliuoti, vežėmės tas pažymas, išverstas, aišku, į anglų kalbą, kad mes neturėjom jokių bylų, jokių precedentų. Tai ateina iš tokio ir nepasitikėjimo, šaltesnė visuomenė darosi ir tada procedūrų, kai mes netikim... Aš sakyčiau – kas gali gelbėti? Visą laiką taip ir sakau ministerijai: „Daug pažeidimų, daug pažeidimų, todėl mes turim aprašyti“. Sakau: „Palaukit. Yra nebaudžiamumas – vienas dalykas. Jeigu

Karolis pažeidė, na, pavyzdžiui, pedofilija ar pavyzdžiui užtrenkė vaikui, ar pavyzdžiui, kaip mano viena iš mokytojų buvo nuplėšusi berniukui va čia ausį įplėšusi. Pažeidei, tada vykdomos rimtos sankcijos“. Bet jeigu tu eini su kita prieiga ir su studentu, o su vaiku dar kitokia, jau studentas suaugęs ir tai dar jam reikia neretai globos ir visokio supratimo, empatijos. O vaikai, jie gi ypač paauglystėj, šokinėja, viskas ten...

K: Aktyvios psichologijos.

P5: Tai reikia būt tokio tokio santykio. Tai va, kai mes nepasitikim, tai mes įsiveliame į procedūras ir pralaimi švietimas.

K: Noriu jau pereiti į pokalbio mūsų pabaigą ir apibendrinant jūsų paklausti, ar šiandien dar matote Meilės Lukšienės idėjų tęstinumą Lietuvos švietimo politikoj? Kas išliko ir kas buvo prarasta?

P5: Na, aš matau tam tikrą tęstinumą ir ypač kai mums reikia apsiginti kažkokius dalykus. Meilė Lukšienė yra kaip ta siena. Nes vis dėlto tarptautinis pripažinimas, UNESCO žmogus. Ar skaitė, ar neskaitė, dažnai neskaitę būna, bet sakai: „Meilė Lukšienė teigė ir tai aktualu“. Arba ten, pavyzdžiui, tu cituoji... va kolegė viena buvo išvykusi į Taivaną ir nusivežė „Education for Freedom“ Lukšienės išverstą, į anglų kalbą išverstą. Tik pavadinimą, pasikonsultavom, Education for Freedom. Ir rusiškai išleidom „Просвещение для свободы“. Tai ji tą knygą nuvežė ir rektorius sako: „Nu, mums tas for freedom nelabai gerai skamba“... bet sako: „taigi čia seniai reikėjo publikuoti kitom kalbom, čia reikia mums versti į mūsų kalbą“... nežinau kurią jie pasirinko ten tą kalbą. Sako: „Čia reikia versti“. Ir tada aš su Inga susisiečiau, ar galima... nes teisės, nu čia naivūs Lukšienės vaikai, teisės perdavę yra leidyklai ir jie už antrą leidimą uždirba... nu bet tiek to, čia lukšieniška. Tai va, tai žodžiu manau, kad Lukšienė kaip skydas, kaip siena, kaip metafora, kaip ta asmenybė, sudėjusi labai svarbius taškus tarptautinio lygio, nes ir Komenskio medalis, ir UNESCO žmogus. Kita vertus, kartais vulgarizuojama. Atseit Lukšienė, bet toks įtarimas, kad antilukšieniška. Antilukšieniška... Na va, nežinau, nepilnai atsakiau į tą klausimą.

K: Atsakėte pilnai, žinokite. Pilnai atsakėte, viskas gerai.

P5: Nes man atrodo, ko dabar stinga, ką Lukšienė iš mūsų, pavyzdžiui, ir manęs, ką ji ugdė, ką ji provokavo manyje ir koleguose, ką ji nuolat iš mūsų reikalavo pasitempti – tai skaityti visą vakarietišką literatūrą, išmanyti Vakarus, įsigilinti į mūsų žmogų, būti empatišku mokytoju, suprasti kaimo vaiką iš žemai, o ne iš aukštai, gilintis į tą savitumą ir eiti į priekį, ieškoti kažkokio geriausio išeities taško. Ji visą laiką tą provokavo. Dabar tokio provokatoriaus nėra, yra labai daug piarinių dalykų. Ir jeigu to nėra – pralaimi žmonės. Pavyzdžiui, man atrodo švietimo sistema apskritai pralaimi šiandien dėl komunikacijos. Pas mus bloga žinia tebėra žinia, o gera žinia nėra žinia. Ir mes nemokam iškomunikuoti ar kaip man nelabai patinka šita sąvoka, perduoti mūsų gerų žinių, tų main message mes nemokam rašyti. Aš kai va tada, nesimenu tarp 2000-2006 šešėliavau Mančesteryje ir

aš sąmoningai tada eidavo tie dideli dideli tokie laikraščiai, dar nežinau ar jie tebeina, aš nusipirkau tuos laikraščius, nes mes buvom su grupele tų šešėliuojančių žmonių, nusipirkau tuos laikraščius ir mes peržiūrėjom vakare susėdę visi apie ką rašo. Tai nebuvo pedagoginiai laikraščiai. Ir mes perskaitom pavadinimus ir perskaitom tuos tekstus, kas rašoma tuose laikraščiuose. Nu nuobodu, net švietimiečiam nuobodu. Bet visi skaito, visi domisi. Vadinasi visuomenė ieško ne saldinių, ne to, na kas vadinama banalu, saldu, ar ne, bet ieško gelmės. Ten profesionalūs, geri tekstai, bet piarine prasme labai nuobodūs. Pavadinimai ne... Ir, pavyzdžiui, prisimenu, daviau interviu Delfi portalui, geram žurnalistui, labai derino ar aš nu supratau, nes jis irgi įrašą darė, paskui atsiuntė iššifruotą, nes šnekamoji kalba ir rašytinė skiriasi. Aš dar pataisiau, kai kur ne taip pasakiau, kai kur ne taip suprato gal tą klausimą ir taip tikrai labai gražiai dirbom su juo. Ir aš skaitau, paskui aš jam sakau: „Klausyk, mes šitiek aš tiek jėgų tau atidaviau ir taip dirbom kartu nuoširdžiai. Kokį tu pavadinimą uždėjai? Nu tragedija“. Sako: „Ne, aš, vyriausieji“. Sako: „Aš atsiprašau, man gėda prieš tave, Rita, bet nu ne aš“. Tai galvoju – iš gero teksto analitinio ir pažintinio (ir jis ten tikrai padarė, kad nebūtų tai, ką aš pasakoju, nuobodu), tokį šiek tiek supopsino, bet ne suprastino. Pavadinimą tokį... jis sako: „Nu va taip“ – sako – „tada labiau skaito“. Tai man šia prasme labai liūdna, kad Lietuva dabar 36-eri metai nepriklausomos Lietuvos ir mus pigumas, greitas maistas, antraštė, o ne gelmė... Aš nesakau, yra gelmės žmonių, jų yra, bet galvoji, kad pati visuomenė bus aukštesnė. Ir va ką noriu baigdamas pasakyti: Švietimo įstatymo preambulė yra Lukšienės ir Kuolio parašyta. Ir ten parašyta tokie dalykai, kad švietimas turi lenkti visuomenės bendrąją raidą. Ir mes dažnai išdidžiai pristatom šitą ir diskutuojam, ir tarptautinėje erdvėje, ir Lietuvoje – ar tai įmanoma? Na ir pripažįstam, kad visą visuomenę pakelti, na kad švietimas lenktų bendrąją raidą misija ar įmanoma, ar neįmanoma... Theodoras Brameldas tą kėlė ir Meilė Lukšienė, nu daugiau yra, bet iš tų garsenybių Lietuvoje – Lukšienė, Theodoras Brameldas. Ir sako: „Na, tai dvelkia romantizmu, romantiškas, bet labai įkvepiantis, kad mes turim viziją, mes turim kur eiti, kad niekada...“ Nu kaip modernioji vadyba sako „tik 100 procentų gana“ (kokybės vadyba), tik 100 procentų gana. O kada 100 procentų? Niekada. Tik 100... Tai, aišku, veda į čia dabar pagal... na čia yra tos knygos „nuovargio visuomenė“ ir visokia ir Han'o knygos, kur sakoma, kad nu mes tiesiog naikinom patys save, ar ne, ir panašiai. Bet galvoju, va šitas šūkis preambulėje šitame įstatyme, ji turi visą laiką vesti mus į priekį, kad bet kiekvienas, kaip ir Lukšienės darbuose – kiekvienas mes galėtumėm tobulėti, na darytis kažkiek geriau, kažkiek augti... galbūt augimas, ugdymas tas geras ištisų terminas, savo paties atžvilgiu. Bet nenoriu kartot banalų „geresnė savo versija“, man čia klaikiai skamba, bet kokios čia versijos – aš esu tiesiog viena, o ne versija, bet kad aš galiu išmokti, tobulėti ir todėl, pavyzdžiui, aš labai tikiu mokymusi visą gyvenimą. Kas man atrodo, na, labai svarbu ir ir tai yra lukšieniška, ir va šito Lietuva dar nepaima. Nepaima ir mūsų universitetai. Važi mano vienas bičiulis baigęs ir Lietuvoje, ir Vakaruose, nuėjo į Vilniaus universitetą, mano Alma Mater, ir klausia: „Ką jūs man galėtumėte pasiūlyti?“ Sako:

„Nieko. Arba stok į dar vieną magistrantūrą“. Tai ne to jam reikia, jam nereikia dar vieno diplomo, jam reikia tiesiog būti šviesoje. Tai vėl prisimenant savo Alma Mater, tai pavyzdžiui buvo Liauksmينو paskaitos, kur eidavo visi vilniečiai. Ir aš prisimenu, kai aš studijavau, pas mus ateidavo svetimų žmonių klausytis į kai kurių profesorių paskaitas, pasiprašydavo. Beje, Kuolys baigė universitetą metais vėliau už mane ir mes ėjom įžūliai, kai Kuolys dėstytojavo, mes įžūliai nuėjom keli bičiuliai ir Darius sako: „Nu, jūs čia ko laukiat?“ Sako: „Mes laukiam į tavo paskaitą einam įžūliai“. Sako: „Nu, gerai, eikit“. Tai va eidavom klausytis paskaitų. Jo. Tai va, tai tai švietimas yra čia... atliepia mūsų tas vaizdas.

K: Norisi paklausti, yra dar kažkas, ką norėtumėt pridėti po viso to, ką papasakojote?

P5: Pridėti vieną tik galiu – kad jūs parašytumėt vertingą darbą. Vertingą. Aš visada savo magistrantams sakiau: „Nu, nežiūrėkit kiek ten, aišku, orientuojamės į tuos pažymius, norit, bet ne tai“. Aš ir magistrantūroje visada sakydavau ir kai VU ateidavo va pas Lile į komisijas, aš sakydavau: „Nu kaip man nepatinka tų pažymių rašymas... nu, įskaitom arba neįskaitom, nu, sakom, gražus labai darbas, ar ne?“ Ir panašiai. Bet tuos rašyti skaičius, tai vėžį varo. Tai žodžiu, aš nu noriu palinkėti, kad jūs parašytumėt gerą darbą, vertingą ne dėl pažymio, bet svarbiausia orientuotis į pažymį, bet svarbiausia, kad... na žinot, pati Lukšienė įpareigoja daryti jūsų galimybių ribose, ką galite geriausia. Ką galite geriausia. Daktarė ir sakydavo: „Daktare, aš daugiau nieko nebesugalvosiu“. Sako: „Sugalvosi, sugalvosi dar dvi dienas, gerai? Pabūk, pabūk su ta mintim, pamatysi ateis mintys“. Beje, Kuolys, kai buvo ministras, jis, žinot, ką darydavo? Atnešdavai atrodo šedevrą sugalvojęs, atnešdavai: „Ministre, imkit“. Skaitydavo: „Nu, kaip čia gerai, ko gi, Rita, tu kaip gerai, o čia kaip gerai, o čia kaip gerai...“ Ir tada sako: „Klausyk, bet žinai, tu galėtum apie tą parašyti dar, apie tą, apie tą, apie tą“. Išeidavai kaip ant sparnų, bet po kiek laiko suprasdavai, kad labai blogai padarei. Bet gebėjo auginti. Darius dabar yra liūdnesnis ir gal jam skauda. Jis labai valstybininkas. Jam, kaip Daujotytė sako, Kuoliui yra res publica svarbiausia. Ir jam matyt labai skauda, kad kartais jis, man atrodo, per piktas, kartais jis per liūdnas, per nusivylęs... man kaip asmenybės labai gaila. Bet kai buvo ministras, jis žiūriai mokėjo auginti žmones, žiūriai. Oi, su Kuoliu čia yra irgi atskiros istorijos, pavyzdžiui. Bet nenoriu, kad nukryptumėm į kitas aplinkybes kultūrines.

K: Aš noriu Jums padėkoti už palinkėjimą ir už pokalbį.

Priedas 7. Ekspertinio interviu P6 transkripcija

Respondento kodas: P6

Interviu data: 2026-04-27

Interviu trukmė: 01:10:46

Interviu forma: kontaktinis

Transkripcija: anonimizuota

Karolis: Prieš pradedant jus kalbinti, norėčiau paprašyti jūsų leidimo naudoti šitą interviu savo magistriniame darbe.

P6: Taip, duodu leidimą.

K: Ačiū. Leiskite, profesoriau, jūsų nepristatyti visais honorariniais titulais. Tikiuosi, dėl to labai neįsižeisite, nes paskui atsiranda labai toks oficialus bendravimas, o norisi išlaikyti gana šiltą toną. Pirmas klausimas, kurio norėčiau jūsų paklausti, tai būtų: kaip jūs šiandien apibūdintumėte švietimo politikos padėtį Lietuvoje?

P6: Manysčiau, kad yra daug gerų norų, bet tie norai dažnai yra vienas kitam prieštaraujantys. Ir taip pat galbūt ir daug metodinių prieigų, bet jos irgi nesukalibruotos ir ne iki galo suderintos. Tai galbūt būtų polilogas kaip daugelio balsų skambesys vat vienu metu, bet nėra klausymosi, įsiklausymo vieni į kitus. Ir taip pat heterogeniškumas, nevienalytiškumas tų požiūrių ir eklektiškumas tų požiūrių. Kitaip sakant, visko daug, ir norų daug, iniciatyvų daug, bet nėra va to koherentiškumo. Ir galbūt kyla daugelis problemų iš to, kad tie, kurie tuos dalykus sprendžia, kurie patį tą diskursą formuoja, yra geri vadybininkai, geri konkrečių problemų sprendėjai. Bet švietimui kaip tik reikia ne vadybinės prieigos, ne ad hoc prieigos, o va tokio organiško sisteminio matymo. Ir vadybininkai to neturi, ir ministerijų darbuotojai, nedidelę patirtį turintys, jie neturi šitos... šitų gebėjimų ir tokio plataus mąstymo ir matymo lauko. Tai va būtent ta pagrindinė problema ir būtų – plačios strateginės vizijos neturėjimas. Ir nors siūlomos tos konkrečios strategijos, bet jos kaip taktikos ir jos trumpam laikui, ir jos neturi to platesnio užmojo ir sustyguotumo neturi. Ir to negali būti dėl to, kad į patį švietimą žiūrime ne kaip į tam tikrą organiškai besiplėtojančią procesą. Čia galbūt ir tokia esminė yra įtampa pačioje švietimo prigimtyje, kur, viena vertus, iš švietimo tikisi daug modernizuojant valstybę. Nes mes sakome, kad tam, kad valstybė vystytųsi dinamiškai, kad ekonomika vystytųsi dinamiškai, tai reikia tinkamo švietimo. Tai tada švietimas kaip įrankis įsivaizduojamas kitoms problemoms išspręsti, ne jis pats kaip toks, kad ugdytų asmenybę, bet kitoms problemoms išspręsti. Ir tada panašiai kaip ir kitais atvejais, kai bandoma pasiekti greitą efektą, taip ir čia tikimasi, kad greitais ad hoc sprendimais bus galima tą būklę pagerinti. Tai va tas lūkestis, orientuotas į švietimą kaip į įrankį – įrankį, kuris galėtų tinkamai veikti, jeigu jis bus gerai išgalastas, tinkamai pagamintas, išgalastas, ir tada žiūrima va taip instrumentiškai. O švietimas tai iš esmės yra pačios kultūros, kuri auga organiškai, kvintesencija, čia kaip medis auga. Ir tu negali sakyti, kad va mes į tą medį investuokime, nes mums reikia, tarkime, jo aukščio, mums reikia pasilipti vat kažkur aukštai ir dabar mes priversime tą medį augti labai greitai. Bet jis auga pagal savo logiką. Tai švietimo raida yra organiška, nes tai yra tos visos tokios vertingiausios kultūroje koncentratas ir esencija. Ir tu čia negali nieko paskubinti. Tai tada tas adekvačiausias požiūris ir prieiga būtų identifikuoti tas pozityvias tendencijas, kurios savaiminės yra, ir leisti joms reikštis. Ir galbūt šiek tiek prislopinti

kažką, kas ten galėtų būti kaip nelabai geri dalykai. Bet iš esmės leisti kaip medžiui augti tam švietimui. Ir jeigu tu ateini su mašinos įvaizdžiu, jeigu švietimą matai kaip kažkokį vat mechanizmą, kurį tu gali sukonstruoti, iškonstruoti, dalį detalių išimti, ten kitas pridėti... Tai toks „Lego“ kaladėlių principas švietimui netinka, jis va auga kaip medis. Tai įtampa kyla iš to, problema susijusi su tuo, kad mes žiūrime į švietimą kaip į instrumentą, nes manome – ir tai yra tiesa – kad nuo švietimo būklės priklauso visuomenės būklė, ir ekonomikos, ir taip toliau. Nuo jo labai daug kas priklauso. Ir taip pat dar matome, kad Vakarų civilizaciją vejasi tos kitos civilizacijos ir jos dinamiškos, ir jos turi pranašumą prieš Vakarų civilizaciją. Pavyzdžiui, Kinija kylanti, kuri lipa mums ant kulnų. Ir tada politikai ir verslo žmonės...

K: Reflektyviai reaguoja.

P6: Būtent reaktyviai, nes jie sako, kad jeigu mes kažkokio vat specifinio pranašumo neįgysime prieš juos arba bent jau nesusilyginsime, nepasivysime jų edukacijos srityje, nes jie taip pat ten turi tą švietimo sistemą labai gerą, pavyzdžiui, Singapūras, Taivanas ir taip toliau. Ir jau netgi ta žemyninė Kinija, kad ir komunistinė. Tai sako, kad jeigu mes nepakelsime švietimo lygio ir neįveiklinsime švietimo kaip tam tikro instrumento siekiant ekonominių tikslų, tai mes konkurencinę kovą pralaimėsime su tomis Rytų civilizacijomis. Tai dėl to žiūrime va taip instrumentiškai, ir truputį isteriškai, ir taip, na, sakyčiau, konvulsiškai, nes norime labai greitai pastatyti ant tinkamų bėgių ir labai skubama. O mes žinome, kad jeigu tu iki galo nepamatuoji, iš karto kerpi, tai tada tu na sugadinsi audinį. Čia kaip sakoma: devynis kartus pamatuok, dešimtą pjauk. O čia tą medį iš vienos pusės genėja, iš kitos, ir neleidžia jam organiškai augti. Ir tada netgi būtų geriau, kad iš viso nieko nedarytų, negu kad daro taip, kaip daro. Tai va, bet pati problema, tai ji kaip tik vat iš tos įtampos, sakyčiau, tokios dialektinės kyla. Kad iš prigimties tai yra konservatyvus darinys, nes švietimas sukaupia tai, kas geriausia visoje ankstesnėje kultūrinėje tradicijoje, atrenka. Vat neatsitiktinai, pavyzdžiui, literatūroje dėstomi kanoniniai kūriniai, jie atrenkami patys geriausi. Po to vat pati matematika yra konservatyvus mokslas ir iš dalies tokia kaip graikų, ten ir vėlesniais laikotarpiais ji buvo plėtojama, bet vis tiek kažkas, kas ten ateina iš Niutono epochos, ten iš Eulerio epochos ir iš Euklido epochos. Tai nėra kažkokie patys ten naujausi, madingiausi dalykai matematikoje. Kažkas konservatyvus. Tai visose srityse didžia dalimi taip yra. Išskyrus galbūt technologijų sritį, kur yra kažkas inovatyvus ir ką reikia panaudoti. Tai švietimas yra konservatyvus kaip visuomenės apsisprendimo, kas yra vertingiausia jų kultūroje, rezultatas. Tai konsensuso būdu tas objektas tokios vertės dėstyti, mokyti susiformuoja. Dėl to medis, kuris auga nuo antikos laikų iki šių dienų, tas tęstinumas yra ir jis turi būti. Ir tu negali ateiti čia su mašinos, su mechaniko mentalitetu, kur reikia su sodininko mentalitetu ateiti. O kita vertus yra ta... tas lūkestis, kad švietimas mus išgelbės, kad mes jį kaip įrankį panaudosime. Ir tada, pavyzdžiui, žiūrime į mokinius kaip į būsimą darbo jėgą, kuri turi būti kvalifikuota. Ir tada verslininkai...

K: Žmogiškieji ištekliai.

P6: Taip, ištekliai. Tada verslininkai užsako, duoda užsakymą švietimo ministerijai ir tada rengia vėlgį programas, jų atnaujinimus, jų pakeitimus, kad vat ta darbo jėga būtų tinkamesnė. Ir tada prieiga iš karto yra neteisinga, nes galų gale švietimas turi ugdyti laisvą mąstančią asmenybę. Ir tada ta asmenybė jau ji žinos, kokį darbą pasirinkti, kokia veikla užsiimti ir kokių tikslų siekti. Taip pat žmogus turi tai pasirinkti, o ne iš karto jį profesionaliai orientuoti. Nes kai mes orientuojame, tai mes tada iš karto galandame labai vienpusiškai, labai ribotai, labai specifiškai ir neugdome jo kaip asmenybės. Ir tada mes tų tikslų nepasiekiamo. Ir tada, priklausomai nuo partijos, kuri politikoje, ar nuo kažkokių edukologinių madų ateina visos konkrečios reformos – ir viena į vieną pusę traukia, kita į kitą. Bet neugdoma ta plataus matymo, mąstymo asmenybė. Tokia asmenybė, kuri būtų laisva apsispręsti, ko jai reikia, ir veikty gyvenime ne tai, ko reikia verslininkui ar kažkam kitam, bet ko nori ji pati. Ir tada jau ta konsteliacija veiklų ir rezultatų susidėliotų pagal tai, ko nori asmenybės. Nes čia yra iš esmės Vakarų civilizacijos esmė, kad ne valstybė valdo žmogų, bet jis yra laisvas ir jis pats stato valstybę iš apačios į viršų. Ir tai vat yra esmė ir švietimui šitą reikia ugdyti, ir to neugdo. Ir dėl to vat ta reforma nepriklausomybės pradžioje, su Meilės Lukšienės vardu siejama, ji kaip tik turi pranašumą dėl to, kad pagrindinis tikslas – ugdyti laisvą asmenybę. Atvirą, laisvai mąstančią. Ir tada, viena vertus, nebuvo orientuota ta reforma į kažkokias labai siauras technologines gebas ar kažką labai specifinio, bet ugdė visapusį žmogų. Ir toks modelis turi daugiau pranašumų prieš tuos, kurie tokie vadybiniai, labiau technologiniai. Taigi aš sakyčiau, kad iš dalies problema susijusi su tuo, kad švietimą valdo tada politikai ir verslininkai, o ne patys švietimo žmonės, ne kultūros, mokslo žmonės, nes į jų pastabas tada neatsižvelgiama. Ir kai sakoma, kad, na, pavyzdžiui, nėra lyderių ar nėra ten tinkamų sampratų, tai nėra visiškai taip. Tos, kurios būtų adekvatesnės sampratos, tai jos sau ne... neatranda, neatranda prieigos, neatranda vartų, pro kuriuos išeitų kaip, na, šuns balsas, kuris į dangų neina. O tas balsas galėtų būti daug ryškesnis, daug geresnis. Tai tie, kurie galėtų būti autoritetai tos srities, jie tiesiog yra ignoruojami. Ir tada tie, kurie lieka, jau jie yra tie vadybininkai, technologai, ir jie su ta užduotimi nesusitvarko. Tai dėl to čia apskritai nėra asmenybių, bet nėra tų, kurie būtų prileisti prie sprendimų priėmimo.

K: Aš keletą dalykų girdint jus noriu akcentuoti, bet vienas iš jų labiausiai yra tęstinumas. Jūs keletą kartų pakartojote tai. Ir pamenu jūsų vienoje iš publikacijų, tad gal kiek ir polimizavote tuo metu, kad negali būti įgyvendintos sėkmingos reformos, kai sistema neturi formos. Ir labai daug žodžių... jūsų žodžiuose girdžiu labai daug to, su kuo pats susiduriu literatūroje ir savo magistriniame darbe. Ir nebandau jūsų sutapatinti su kitais filosofais, jog jūs mąstote panašiai, bet kaip iš mano pusės man girdėti, kad retorika yra labai panaši. Ir argumentų prieiga yra beveik iš tokio paties kultūrinio mąstymo, čia kalbant apie Donckį ir panašiai. Tai užakcentavus tęstinumo problemą,

ar jūsų manymu Lietuvoje šitoje politikoje egzistuoja ta tęstinumo problema? Ar būtų galima tokį akcentą...

P6: Švietimo politikoje ar apskritai politikoje?

K: Lietuvos švietimo politikoje ar irgi, vat ar turime problemą tęstinumo? Ar galime tokį akcentą dėti?

P6: Taip, taip. Nes čia turime tada jungti tokius du svarbius akcentus. Tai vienas akcentas tas, kurį pasakiau, kad pats švietimas savyje koncentruoja, kaupia, išsaugo tai, kas jo paties tradicija. Paties švietimo kaip tokio, ne švietimo politikos, bet paties švietimo. Čia kalbant apie metodus, apie tuos objektus, kurių mokoma, tie vat dalykai, jų išsidėstymas, kontekstualumas ir taip toliau. Reiškia, švietimas pats kaip toks yra organizmas, kuris yra grįstas tęstinumu kaip, na, ažuolas, kuris ilgai auga. Bet ir švietimo politika turėtų turėti tokį tęstinumą ir, deja, neturi to tęstinumo. Ir čia tada kyla didžiulė įtampa tarp švietimo, kuris iš prigimties jį neišvengiamai turi, čia neįmanoma paneigti ir panaikinti. Ten, pavyzdžiui, kokia aritmetika ar trigonometrija, ar lietuvių literatūroje tam tikros figūros kaip Maironis yra nepaneigiamos, tęstiniai dalykai. O kaip manote, kodėl tada tas tęstinumas? Taip yra dėl to, kad žiūrima vadybiškai. Nes yra vadybos sampratos skirtingos, ir politikai pažiūromis skirtingi, ir skirtingas partines programas įgyvendina. Tai, kitaip tariant, galbūt yra per didelė priklausomybė švietimo nuo politikos ir nuo vadybos. Tai tas, sakytume, sutechnologinimas visų gyvenimo sričių, taip pat ir švietimo. Tai tada jis tampa priklausomas nuo besikeičiančių madų ir politikoje, ideologijose, kur vėlgi kultūros modeliai, tapatybių visokie diskursai konkuruoja vienas su kitu. Ir tada vat prarandame tęstinumą švietimo politikoje. Nes net jeigu sakytume, kad Meilės Lukšienės tos mokyklos, kuri tautinė mokykla tuo metu buvo vadinama, bet įdedant kitą truputį prasmę negu dabar ta prasmė, kuri kartais kritikuojama... Tai jeigu tas modelis būtų įgyvendinamas nuosekliai, tai jis, aišku, būtų, na, koreguojamas ir tobulinamas, ir dabar turėtume geresnį rezultatą. Bet mes nuėjome kitu keliu ir tada dabar rezultatas jau yra prastesnis. Tai sakyčiau, kad to tęstinumo nėra. O tam, kad jis atsirastų, čia reikėtų tada filosofinio sutarimo dėl to, kas yra švietimas, koks yra švietimo tikslas. Na, pavyzdžiui, susitarti dėl to, kad mokykla ugdo asmenybę. Kad ne kažkokį plaktuką ar pjūklą ar peilį ugdo, kažkokią funkciją...

K: Funkciją atlikti, kad sraig tą užsuktų.

P6: Taip, funkciją atlikti, kad sraig tą užsuktų. Bet kad ugdo asmenybę. Nes tas ugdymas pagal funkcijas neadekvatus, jau atsižvelgiant į pačią technologinę pažangą, nes technologinė pažanga gali padaryti nereikalingomis daugybę funkcijų, kurios prieš dešimt metų atrodė labai perspektyvios. Nes tiesiog pasikeičia technologijos, ir poreikiai pasikeičia, ir ekonomikos, ir visa... Tai dėl to reikėtų, kad politikai susitartų, kas yra švietimas, ką mokykla ugdo. Ir tada tada atsisakytų tokių isteriškų užmojų, labai greitų ad hoc, visiškai perkonfigūruoti sistemą. Bet tam, kad toks sutarimas būtų pasiektas, tai reikia, kad pačių politikų akiratis būtų platesnis, nepriklausomai nuo to,

kokioms partijoms priklauso, kad jie gebėtų šitą surasti, šitą konsensuą prieiti ir kaip nepasiduotų verslininkų įtakai ir spaudimui...

K: Ar viršnacionalinių institucijų?

P6: Taip, taip. Na ir iš dalies ir taip. Nes, kita vertus, galima remtis tų paramos tų visokių sistemų tuo, kas yra pozityvu. Nes ir Europos politikoje yra pozityvių dalykų. Bet, kita vertus, yra ir nacionalinė specifika, ir tada reikėtų kažkaip ir į tą labiau atsižvelgti tokio, na, stuburo galbūt tvirtesnio, kad būtų galima ugdyti tą žmogų, kuris šitoje žemėje gyvena. Kur yra tam tikros tradicijos, tam tikros sampratos, vertybės, kurios kažkiek ir panašios, kažkiek ir skirtingos su tomis vertybėmis, kurios apskritai Europoje ar kituose Europos kraštuose yra pripažįstamos. Tai neigti europinio matmens kaip tokio, nes galų gale europietiškas – tai yra tie Vakarų civilizacijos pamatai: graikų-romėnų antika ir judėo-krikščioniškas paveldas. Tai čia yra pamatų pamatas, ir tada ta išmintis yra labai gili ir ja galima remtis. Ir va čia yra ta tikroji europietiškas, kuris tikėtų politikui, o ne tik tos pačios madingiausios kažkokios europinės, sakykime, projektai tam tikri ar vizijos tam tikros, kurios gali būti irgi vertingos, bet kartais jos būna tokios ir labai radikalias.

K: Profesoriau, norėjau paklausti to paties... jūs paminėjote prieš tai, kad kai visuomenėje nyksta autoritetai, juos pakeičia vadybininkai ir lyderiai. Nuskambėjo galbūt dabar nepamenu žodis žodžiui, bet kaip pamenu, nuskambėjo kaip į tą pusę. Matant kontekstą apie kurį jūs kalbate, ir man prisiminus vat tuos žodžius, kad kai nyksta autoritetas... nes jūs paminėjote politiką, dinamiką, užsakymus, korporatokratinę galią... čia kai yra jau korporatokratinio, nebėra respublika ar ten demokratija... ir kai jau mąstome apie švietimą ne tik kaip viešąją valstybės kuruojamą sritį, bet kaip tam tikrą vat jau gyvą organizmą, kuris atspindi nacionalinės valstybės kultūrą. Ten sąveikoje labai daug tiek interesų, tiek sudedamųjų, tiek tikslų ir švietimas kaip konservatyvi savo prigimtimi institucija, bet iš kitos pusės tenais esantys vertybiniai dalykai kaip socialinis teisingumas, kiekvienam vaikui panašios galimybės, tas pradžios startas vat vienodas. Tai čia jau ir tokios kaip ir kairuoliškos, emancipacinės idėjos, na, galime pastebėti ir vieną, ir kitą galbūt priimt... sutinku, kad prigimtis tiek, pavyzdžiui, ypač aukštųjų mokyklų, kad tai yra iš esmės kanoniniai dalykai. Bet iš kitos pusės, pagalvojus, bendrasis ugdymas dar jis bando amortizuoti visus socialinius, ekonominius, kultūrinius skirtumus visuomenėje. Tai čia jau kažkiek ir jau kairuoliškos idėjos prasideda. Ir dėl to norėčiau paklausti, pavyzdžiui, apie autoritetus. Kaip jūs galvotumėte, kaip jūs suprastumėte autoriteto sąvoką būtent švietimo politikoje? Ir norėčiau tęsti mintį, kad tad kuo autoritetas skiriasi, pavyzdžiui, nuo to vat jūsų užsiminto lyderio arba administratoriaus ar eksperto?

P6: Gal aš dar truputį grįšiu trumpai prie tos švietimo kaip konservatyvaus ar švietimo kaip į pažangą orientuoto. Tai čia nėra... nėra kažkokio esminio prieštaravimo dėl to...

K: požiūrio?

P6: Taip, to požiūrio, kad tam, kad ateitų nauja karta lyderių, gebančių vesti šalį į ateitį ir daryti tuos reikšmingus pokyčius, na, kad ta pažanga vyktų, tai reikia... reikia to labai didelio įdirbio, kuris ateina iš tradicijos. Tai jeigu tu neįvaldysi to, kas laiko patikrinta, tu negalėsi tų rimtų pokyčių atlikti. Tai, kitaip sakant, pažangai reikalingas tas labai labai, na, didelis bagažas, tas, kas už pečių tradicijoje yra, tam, kad tu galėtum pasitikti ateitį. Tai ateitį gali kurti tik tada, kai turi labai labai didelę ilgą praeitį už nugaros įsisavinęs. Tai dėl to šitie dalykai niekaip... niekaip vienas kitam neprieštarauja, na ir pritariu, kad, na, švietimas turėtų būti politinė prasme tai jis nei dešinysis, nei kairysis, bet integruojantis vat tai, kas vertingiausia. Ir pati visuomenė demokratiškai tada yra apsisprendusi, diskusijų metu, dialogo keliu apsisprendžia, kas čia vertingiausia. Ir viena iš tų idėjų gali būti tai, na, politiškai siejama su dešine, kita su kaire, bet bet yra va tas visas masyvas to, kas vertingiausia. Tai švietimas konservatyvus ne... ne kažkokio politinio konservatyvumo prasme, bet... bet išsaugojimo, konservavimo. Čia konservavimo, išsaugojimo tokio vertingiausio bet kokioje mintyje, kuri gali būti ir dešinė, ir kairė politinė prasme, bet tai yra vat tai, kas vertingiausia. Ir visuomenė pati nutaria, kad tai yra vertinga, ir tada būtent, na, reprodukuoja švietime, per švietimo sistemą, tai, kas geriausia ir išsaugo. Dabar kalbant apie autoritetą, tai čia vat vėlgi reikia atkreipti dėmesį į autoriteto dinaminį aspektą. Pats žodis autoritetas iš lotyniško auctoritas. Ir dabar tas, ką mes girdime kaip... kaip „k“, tai čia yra iš senesnio „g“. Ir... ir senesnė forma buvo auctoritas. Ir tik asimiliacijos būdu tariame auctoritas. Ir dabar aš kreipiu į tai, kad yra iš veiksmazodžio augere, kuris augimo semantika – augti, auginti – yra ta pati šaknis, kurią lietuviškame žodyje augti ir auginti. Tai autoritetas tos pačios netgi šaknies kaip lietuviškas žodis ūgis, ugdymas. Čia skirtingi balsokaitos tos laipsniai. Nes lietuviškas ūgis, auginti, augti yra giminingi, etimologiškai siejasi per tą pačią šaknį su lotyniškais tokiais žodžiais kaip augere, auctor ir augustus. Pavyzdžiui, imperatorius Augustas – tai pažodžiui tas, kuris simboliškai yra išaugęs, padidintas, taip sakytume, išaugintas simboline prasme, kurio tas simbolinis, sakytume, autoritetas – autoritetas kaip simbolinis būtent – labai stiprus. Ir tada dabar grįžtant... Ir, beje, dar tas pats... ta pati šaknis lotyniškame veiksmazodyje auxano, auxanein irgi iš aug-sanein. Tai ta pati šaknis ir graikų kalboje yra. Tai va, tai dabar šitą šaknį aptarus matome, kad autoritetas tiesiogiai yra susijęs su auginimu ir ugdymu. Nes jeigu ugdymą suvokiame dinamiškai ir ta tokia vat remiantis botanine metafora, tai tikras ugdymas yra susijęs su auginimu, asmenybės auginimu. Ir tada tas, kuris ugdo ugdomąjį, pats turi būti asmenybė. Tas turi būti va kaip Augustas – turi turėti tą ūgį, asmenybės ūgį. Ir čia negali būti taip, kad tu tik kažką išstudijavęs, tu išmokęs vadovėlių, ateini su su tam tikru algoritmu, su taisyklių rinkiniu, bet tu nesi autoritetas vaikams, tai tu negali būti vat mokytojas. Tai čia tiek mokytojas, tiek dėstytojas turi būti... būti aukšto ūgio simboline prasme. Ir taip pat ne tik tas ūgis kaip pasiektas, bet taip pat ta pati augimo dinamika. Tai autoritetas save kaip nebaigtinį, kaip neužbaigtą turi suvokti. Turi būti suvokiamas kaip aukštas, bet ir toliau augantis, ir turintis potencialą toliau augti, ir dar norintis augti. Nes jis parodo pavyzdį jaunam

žmogui, kuris, sakytume, dar yra žemesnio ūgio, bet parodo, kaip įmanoma augti ir kaip yra įdomu augti. Čia kaip ir su pažinimo džiaugsmu. Tai ne tik pažinimas kaip įgytas, bet pažinimas kaip jo įgijimo procese... džiaugsmas, patiriamas pažinimo metu, kai dar nesame pažinę, bet pažįstame. Jis yra vat vienas džiaugsmas, o tas, kurį turime jau kaip įgytą, yra kitas. Tai tas va statinis ir dinaminis, rezultato ir proceso. Tai vat tas autoritetas turi būti matomas kaip... kaip aukštas ir toliau augantis. Ir tada pats vaikas, kuris pamėgdžioja, tai tada pamėgdžioja patį jo augimo procesą – va to mokytojo, dėstytojo. Ir tada labai reikėtų, kad ir tie švietimo politikai, jie ateitų iš šitos vat srities. Tada jie būtų autoritetai švietimo bendruomenei. Autoritetai būtent vat neformalūs. Nes politinis autoritetas, jis yra pagal fiat, pagal politinį tokį, na, sprendimą, valinį sprendimą. Ateina politikai ir tada paskiria kažkokį...

K: Kai jie naudoja galią per autoritetą. Mes kalbam apie simbolinį autoritetą.

P6: Tai va būtent, būtent turi būti vat tas tikras ir neformalus. Vat realiai tikras autoritetas ir yra tas, kuris veikia be prievartos. Nes tie pokyčiai turi būti be prievartos įgyvendinami. Nes dabar, kai ta reforma vyksta, iš esmės tokiu, na, sakyčiau, mokytojų varginimo būdu, nes jie ir dabar persitempę, dar ateina su visokiom direktyvom ir jas reikia vykdyti be jokių, na, be jokio prieštaraavimo. Tiesiog tu formaliai turi vykdyti. Ir tada šita šita aplinka, kurios dar mes universitetuose neturime, dar ačiū Dievui Vilniaus universitete šito nėra, tai mes čia dar labai komfortiškai gyvename. Bet mokytojai, tai jie yra... jie tokie vat pastatyti prieš faktą, prieš tuos tokius sprendimus... prieš būtinybę vykdyti įsakymus kaip kaip statutinė kokia organizacija, kaip policininkai, kaip kareiviai, kaip kažkas. Ir tada jie patys pradeda savęs negerbti ir jie ateina nusivylę į klasę. Ir jie tada ne... kaip tokia kaip dvasios vargai ar kaip tokie vat nustekenti matomi...

K: Klipatos.

P6: Kaip klipatos iš esmės, tai taip ir yra. Kažkada Šliogeris sakė... bet gal čia truputį rėžiančiai, sako: „Jau kai žmogus niekam netinka, tada eina į doktorantūrą“.

K: Ai.

P6: Į doktorantūrą, kur atrodytų, čia jau elitas eina. Tai va, tai čia mes galėtume sakyti apskritai – va, jeigu jam niekas netinka, tai tada į mokyklą eina. Jau nieko nesugeba, tai tada ateina į tokią vat vergo poziciją. Nes kažkada antikoje mokytojai, bet čia labiau... labiau, na, romėnų kultūroje, kur buvo samdomi... na, tiksliau, gal ne samdomi, bet įsigijami kaip išsilavinę vergai – va, pedagogai. Tai turtingų romėnų šeimose dirbo tie tie Graikijoje įgyti ar karo metu pavergti išsilavinę žmonės. Pedagogai, kurie net ir mene vaizduojami kaip sulybę, perkarę, kupriai, na, žodžiu, visai suluošinti va to, ką jie daro. Tai tokia va neoriai mokytojo būseną. Ir dėl to labai svarbus tas va orumo aspektas. Kad autoritetas įmanomas vertinti tik tada, kai jis ir tą vat ūgį turi, ir norą toliau augti, ir jaučiasi oriai. O visos tos reformos kaip tik tą orumo erdvę naikina, nes jos pastato į labai griežtus rėmus. Tiesiog neduoda kvėpuoti. O čia reikia tokio, na, pasitikėjimo pačiais žmonėmis. Galbūt netgi

sakyčiau, kad reikėtų remtis Skandinavijos šalių kaip Suomijos geraisiais pavyzdžiais. Nes ten mokytojo profesija labai prestižinė Suomijoje. Ir atranka labai didelė į tą į tą profesiją, ir tada ateina patys geriausi. Bet tada jiems leidžia dirbti taip, kaip jie nori. Jų diskrecija, jų dispozicija paliekama, kaip jie mokys. O čia dabar ateina toli gražu ne patys gambiausi ir juos visokiom direktyvom užpila, kai jie, na, nelabai supranta, kas ten su kuo valgoma, kas su kuo ten dera.

K: Maitiname finansinėm dotacijom, o paskui įmetame į mašiną, kur viskas yra subordinuota įsakymais.

P6: Taip, taip, būtent. Dėl to daug tų pinigų yra prarandami. Aš netgi sakyčiau, kad ne tik kad vertės nekuria, bet tuo vat trukdymu kažkokiu kenkimu minusinę vertę, kurią tai yra baisus dalykas – metame pinigus, o jie... jie kuria ne naudą, bet žalą, žinote. O geriausiu atveju jie tą nulini rezultatą duoda. Tai čia geriausiu atveju ir labai retai tikrai pozityvų.

K: Na, profesoriau, o vadybininkai, administratoriai, lyderiai gali turėti autoritetą? Aš pamenu jūsų tokį mėgstamą sakyti, kad šiai dienai vartojamos sąvokos yra labai gaivališkos. Dar dažnai jų buvo vartojama tiek prieš 30 metų, kai atgavom nepriklausomybę, tiek prieš 1000 metų. Žodžiai reiškia tą patį, bet pasikeitė jų formos. Jūs taip pat, kai kalbėsite, kad autoritetas, tai mes ne apie stalininį autoritetą šnekam, apie simbolinį autoritetą šnekam. Na ir pagalvojus, jūs taip pat paminėjote tokį žodį kaip edukologinės mados. Švietimo politikoje ten tam tikros vakarų edukologinės mados ateina su tam tikromis irgi sąvokų pasauliu, ta tokia... gal ne į kokių kokių kitų, bet gal į mąstymo kultūrą kaip epistemą, kad vat lyderiai, vadybininkai. Ir kad gera mokykla turi turėti gerą vadybininką. Tai čia apie direktorių. Ir pagalvojus, na, turbūt jeigu kalbant šitomis vat ug... ugdymo raida, vykusį vat senajame žemyne, kas buvo mokytojai, kas buvo pirmųjų mokyklų vadovai, kas buvo universitetų steigėjai ir panašiai. Ir dabar matant, kas dabar yra mokyklų galvos. Ir sąmoningai noriu klausti – tai tie žmonės yra autoritetas mūsų visuomenėje? Ar jie gali būti laikomi autoritetais? Ar jie atitinka tų simbolinio autoriteto kriterijus?

P6: Iš principo gali atitikti, bet dažniausiai realiai jų neatitinka. Ir aš netgi truputį taip pradėsiu nuo toliau ir nuo nuo konteksto. Tai visų pirma pats žodis vadybininkas, jis tos pačios šaknies kaip vadas ir kaip vadovas. Bet... bet ta šaknis... tai yra ne šaknis, bet priesaga, pridėta prie šaknies, kita negu tuose ankstesniuose žodžiuose. Negu žodyje vadovas, pavyzdžiui, kur vadas – tai tiesiog šaknis, jungiamasis balsis ir galūnė. Vadovas jau ten turi priesagą, o vadybininkas ten dar turi kitą priesagą. Tai atrodytų, kaip lyg labiau iš toks nuskaidrintas, susiaurintas į tą tam tikrą tokią specifinę plotmę orientuotas. Nes vadas kažkas iškilmingiausia kaip tautos, genties vadas, nors dabar skamba ir įdomiai, ir keistai, ir archajiškai. Na, vadovas – tai vat būtų vat galėtume prezidentą vadinti bet kurios valstybės, demokratinės valstybės prezidentą vadovu vadinti vadu... na, tai čia nežinau, tam kokį jau diktatorių būtų galima vadinti, Kim Džong Uną – taip, va, o prezidentą vadovu. Bet prezidento nepavadintum vadybininku, atrodytų komiškai. Tai reiškia, jau pati šaknis rodo, kad

kažkas čia yra kita. Čia panašiai kaip žodyje sofistai yra ta pati šaknis kaip ir žodyje sofai išmintis, bet ta šaknis... tai yra ta priesaga, pridėta prie šaknies, ji modifikuoja šaknies reikšmę. Tai tada čia būtų kažkoks, na, gudročiukas, kažkoks išminčiukas, bet ne išminčius. Vadinasi būtent pažemina truputį rangą. Ir dabar koks čia yra skirtumas? Kad vadas ir vadovas numano jau tą autoritetą, kuris ateina iš charakterio, iš asmeninių savybių, bet tokių vadinamųjų inherentinių.

K: Inherentinių – jeigu galiu pasitikslinti, tai yra paveldimumas?

P6: Ne, inherentinis čia būtų tas, kuris iš vidaus ateina, ne kažkoks iš išorinio instrumentinio ar pridėtinio, bet toks vadinamasis iš vidaus. Autentiškai, iš vidaus būdingas. O vadybininkas iš esmės ateina su tam tikrais technologiniais sprendimais, su tam tikrais technologiniais algoritmais. Ir pasitikėjimas vadyba čia yra platesnio pasitikėjimo arba perdėto pasitikėjimo technologijomis atskiras atvejis. Nes mes apskritai Vakarų visuomenė turi didelį pranašumą prieš kitas tuos, kad gerai veikia įvairios sistemos. Tas būtent sisteminis matmuo čia yra labai įveiklintas, ir čia yra pozityvus dalykas, ir tuo skiriasi nuo kitų kultūrų. Tai paprasčiau tariant, Vakarų visuomenė efektyvi ne tiek dėl to, kad paskiri nariai labai išmintingi, gudrūs, bet jų išteklių sistemiškai panaudojami efektyviai ir sistema tada gerai veikia, jeigu ji gerai veikia. Bet jeigu perlenkiama lazda, tai tada tada apskritai viskas tik į sistemą investuojama ir tada neugdomas žmogus, nes tarsi nesvarbu, kas jis būtų, reikia tik į tinkamą vietą pastatyti, kad sistema jį gerai panaudotų. Ir tada tada ir žmogui bus gerai, ir sistemai. O o čia svarbu būtent ugdyti tą konkretų individą. O o rytuose priešingai – sistema jokia neveikia gerai, o žmonės kartais yra aukšto lygio. Čia, pavyzdžiui, kaip, na, Sovietijoje. Tai sistema visiškai buvo neįgali, bet mokslininkų, menininkų labai labai aukšto lygio, asmenybių, bet visa šalis buvo nustekenta dėl to, kad sistema neveikė. Buvo bloga sistema. Tai žodžiu, sistema šiaip yra geras dalykas, bet kraštutinis jau gresia tada, kai mes per daug viską investuojame. Nes sistema – tai yra tam tikras technologinis modelis kitoje plotmėje, susijęs su tam tikru sustygiavimu, organizacija, na, to dalyko, su kuriuo mes dirbame. Tai tai, kas gamyboje yra technologijos, tai yra tas sisteminis, vadybinis matymas, prieiga socialinėje plotmėje. Tai kitaip tariant, vadybininkas veikia kaip technologas iš esmės. Ir tada jeigu... jeigu perdėtai investuojama į būtent į tą sistemą... sisteminę plotmę, tai gali būti perlenkimų. Tai kartais ta sistema neveikia dėl to, kai ji kaip tik neleidžiama jai susiformuoti, ji nuolat keičiama. Užsot kristalui leidę augti, mes jį ten nuolat atitirpdome ten ar kažkaip kitaip trukdome jo natūraliam augimui. Dėl to aš jau sakiau, kad reformos negali vykti tada, kai nėra tos jau suformuotos formos. Nes forma gali neatsirasti tiesiog dėl to, kad trukdoma jai atsirasti. Ir dar viena forma neatsirado, jau norima kažkokią kitą primesti formą. Tai va, tai dėl to labai svarbu, kad mes matytume... matytume tą autoritetą būtent labiau kaip vadovą, o ne kaip vadybininką, bet pačioje vadybos sferoje, nes tai yra vėlgi tam tikras mokslas, tam tikra, na, kompetencijų sritis specifinė, kur tada irgi gali atsirasti tie vadovai, kurie į pačią vadybą žiūrės ne siaurai vadybiškai, bet kažkaip vadinamąjį plačiau ir tada tą pačią discipliną galės perkurti. Tai kalbant apie

tai, kiek tos vadybos reikia švietime, tai aš pasakyčiau, kad jos reikia, bet reikia ir to tokio moralinio vadovavimo. Kad kad vadybininkų neturėtų būti daugiau negu vadovų. Ir jau geriau vadovas bus vadybininkas, negu vadybininkas, kuris neturi vadovo kompetencijų ims vadovauti. Tai tai geriau jau tas tas vadovas turėtų reikštis. Ir taip pat dar švietimui labai kenkia mano požiūriu... Dabar aš galbūt nuskambės mano mintis kiek eretiškai galbūt, bet ją reikia pasakyti – tai perdėtas pasitikėjimas edukologijos kaip mokslo efektyvumu sprendžiant švietimo problemas. Nes edukologija yra susijusi iš esmės su žinių perteikimo metodais. Kaip kaip mes mokysime to dalyko, kurį mums pateikia, na, specialistai, kaip kaip tai, ko turime mokytis. Tai edukologas mąsto apie tai, kokia forma jis pateiks tas žinias. Tai čia yra su metodika susiję dalykai. Ir šiaip metodai yra svarbūs, bet labiau yra tas geras paties dalyko kaip tokio išmanymas. Tai šiuolaikinė mokykla kenčia dėl to, kad aukštos kvalifikacijos specialistų trūksta. Tiek paties tikslųjų mokslų, bet taip pat ir humanitarinių. Ir jiems trūksta ne tų metodinių gebėjimų, ne mokymo metodų išmanymo, bet tiesiog dalykinio išmanymo trūksta. Tai paprasčiau tariant, tas perdėtas pasitikėjimas edukologija kaip tokia, jis yra yra problemiškas. Iš to neplaukia, kad čia yra fiktyvus mokslas – tai ne, bet tai yra mokslas apie tai, į kokius popierėlius mes vyniosime saldinius. Tai tu jeigu pas saldinius ten nėra šokoladinis, o koks nors, na, prastesnis, tai tu vyniok į kokį nori popierių – labai blizgų, labai gražų, ten su visokiomis holografiniais ženklais, bet tai nebus vat tas šokoladinis saldinis, kuris bus kokybiškas net jeigu į labai paprastą ten popierių suvyniotas. Tai va reikia... reikia tą hierarchiją matyti, kad ugdant mokytoją daug svarbiau yra žinoti dalyką negu tų metodų žinovu būti. Tai paprasčiau tariant, vėlgi pačią edukologiją mes kaip meną turėtume suvokti, o ne kaip griežtą mokslą. Nes šiais šiais laikais edukologija kaip mokslas suvokiama ir tada tada žiūrima, na, labai rimtai, gal perdėm rimtai į jį kaip mokslą. Ir tada tos yra rekomendacijos, kurios ateina iš mokslinių tyrimų, nes tie tyrimai daromi, jie publikuojami ir jų daug yra. Ir tada žiūrime į juos vergiškai, sakoma: va, naujausi tyrimai parodė, kad vat tas ir tas metodas yra labai labai perspektyvus. Ir tada edukologija užgriūna dalykininkus. Ir ne tik mokykloje, kartais jie ima užgriūti ir dėstytojus. Tai tada jau jie sako: va, jums čia tuos aprašus reikia, reikia vat kažkaip labai moderniai, labai naujoviškai sukurti, kur mes puikiai žinome, kad aukšto išsilavin... aukšto lygio išsilavinimą teikia tiesiog, na, pačios kompetencijos. Tas sena prūsiška mokykla, vokiška prūsiška tradicinė arba klasikinė, klasikinės gimnazijos tipo. Nes tai yra elitinis išsilavinimas. Ir ir čia jau ne tiek tie metodai yra svarbūs, kiek pati pati esmė. Vat tas saldinis pat... pats skaniausias koks įmanomas – šokoladinis ar koks jis bebūtų, o ne popierėlis. Tai manau, kad kad vat tas, sakytume, edukologų dominavimas švietimo diskusijose, jis irgi yra šiek tiek turi blogų pasekmių. Nes iki tam tikro lygio jų įžvalgos padeda, bet priešingu atveju jos veikia, veikia... jos, galima sakyti, vežimas pastatomas prieš arklį. Arba gražus popierėlis prieš tą saldinį, arba kažkokie aplinkybė, išorė, periferija prieš substanciją, prieš esmę. Tai va čia yra didelė problema. Tai tai labai reikia, kad nenustelbtų tų asmenybių, kurios, na, kažką konceptualiai gali švietimui pasiūlyti, nenustelbtų tie,

kurie ateina kaip technologai. Būtent technologai šitoje konkrečioje srityje. Nes edukologai – tai yra švietimo technologai. Nes jie ateina su tam tikrais su tam tikromis specifinėmis metodinėmis žiniomis. Ir ir mano, kad vat tas metodas svarbiau negu graikiškai hodos. Čia yra tas skirtis, ateinanti iš graikų kalbos – hodos yra kelias, kai tu keliauji taip, kaip tavo nuojauta tave veda, ir tu pats žinai, kaip tu turi keliauti. O metodas reiškia, kad tu eini jau anksčiau padaryta provėža. Ir metodai pasiteisina kartais dėl to, kad tu gali sekti gerais pavyzdžiais ir gali būti geriau negu tu dreifuoji. Tada tu matydamas, kad kažkas praėjo sėkmingai, tada tu provėža kito keliauji arba savo paties anksčiau praėjusio eini keliu, ir tai gali būti efektyviau negu visiškai akiai. Bet bet kartais geriau tiesiog laisvai keliauti taip, kaip ne save vesti už nosies, bet tiesiog keliauti taip, kaip tave nuojauta veda. Tai tokio spontaniškumo daugiau, tokio akumuliuoto išmanymo, kurio kurio anksčiau gal kultūroje buvo daugiau. O dabar tai visų pirma kadrų kaita labai didelė, mokytojo profesijos neprestižiškumas ir tada tie kadrai ateina žemesnio lygio. Ir jau jie tada ne patys jau savo jėga iš savęs negali užtikrinti kokybiško švietimo, nei reformų negali įgyvendinti, nes jie tiesiog netgi nežino, ko iš jų tikimasi.

K: Profesoriau, norėjau paklausti, pavyzdžiui, kaip jūs galvojate – va šiandienoj švietimo sistemoj turime dar autoritetų? Arba... kaip mes kalbėjom, kaip jūs kalbėjote – vadovų?

P6: Sakytiau, potencialių turime, bet bet aktyviai realiai veikiančių ar aktualiai vat taip išsipildžiusių tai ne. Dėl to, kad kad, na, sistema uždara. Na, ta sistema, kuri sprendimus priima, arba grupė tų žmonių, kurie priima sprendimus. Tai kartais jie tuos žmones pasikviečia šį bei tą pasakyti, bet realiai tai sunku pasakyti. Man atrodo, lyg...

K: Filtrų yra. Reikia daugiau vadybininkų, bet ne autoritetų.

P6: Taip, ir galbūt tos įžvalgos jiems atrodo arba neperspektyvios, nepasitiki tų jau tų, kurie galėtų būti autoritetais realiai, nepasitiki įžvalgomis, nes labiau tiki technologiniais sprendimais. Nes taip, kaip technologijos efektyvios gamtotyroje, technologiniuose moksluose, pramonėje, tai jie mano, kad panašiai turi būti ir ir švietime. Nes labai panašus požiūris ir į politiką – tai politinių technologijų įsiviešpatavimas politikoje. Manymas, kad tu laimėsi rinkimus, jeigu tu vat tinkamai pateiksi tam tikrą žinią. Tai viskas į komunikaciją, retoriką susiveda, o nėra nėra investuojama arba tiesiog nėra tikima pačių rinkėjų racionalumu, sąmoningais sprendimais. Ir tada juos bandoma kažkaip, na, apžavėti, nukreipti kaip kaip tokius, na, gyvūnus bihevioristiniame eksperimente. Tai čia vat tos politinės technologijos, edukologinės technologijos švietime ir jau tos gerai veikiančios technologijos moksle, pramonėje, ten informacinės ir visokios kitokios, biomedicininės – tai čia viskas gerai. Bet ten, kur jau humanitarika, kur socialiniai mokslai, tai su jomis reikia atsargiau. Dabar ir va su tais autoritetais – tai čia nėra taip, kad jų iš principo nėra. Nes, na, nėra tautos genetinis fondas jau taip visiškai iškreiptas...

K: Tiesiog gal turim autoritetų, bet nežinom ką jie turi šiandien atstovauti?

P6: Gal taip sakykime, kad kad jie nėra pasireiškę. Jie tokie latentiniai ir ir, na, ten vienas kitas. Tai tai ir dabar gyvi, tai, pavyzdžiui, na, tie, kurie mokytojų ten sąbūriuose, suvažiavimuose kviečiami, kalba – tokie na ir kaip Alvydas Jokubaitis, ir Darius Kuolys, ir daugiau tokių galima paminėti. Tai jie yra, tik jie galbūt neturi tos tribūnos, kurią jie galėtų turėti. Kita vertus, galbūt...

K: O tribūną kažkas kitas privalo suteikti, ar tu pats ją pasiimt turi?

P6: Ne, tai aš manau, kad kad... Na, visų pirma ta galimybė įtaigiai kalbėti ir savo žinutę komunikuoti dabar yra problemiškesnė dėl to, ne dėl to, kad kažkas trukdytų, kad draustų, bet pasimeta tie balsai, na, socialinių tinklų balsų kakofonijoj.

K: Su ta hiper-komunikacija.

P6: Taip, tai kitaip sakant, čia adatos pasimetusios šieno kupetoje efektas.

K: Kad pati valstybė iš tiesų serga? Kad, pavyzdžiui, va dabar net turim tuos autoritetus, bet jie kaip ir negali visuomenėje iškilti, nes jų balsas yra kaip adatoa šieno kupetoje?

P6: Tai taip. Tai iškyla tie vadinami influenceriai, įtakotukai vadinami. Taip, Facebooko ekspertai, kurie visų pirma labai radikalizuoja visuomenę. Ir kita vertus trūksta kompetencijos. Bet jų balsai girdimi tiesiog dėl... čia vėlgi pačios terpės specifikos. Tai va ta technologinė terpė, socialinių medijų terpė vat būtent tokius balsus išryškina ir tuos būtent eksmingiausius. Nes... nes juos kaip daugiausia reklamos pritraukiančius patys tie algoritmai išrenka. Tai tokia, na, natūrali atranka, kuri kuri labai netinkama. Vat jeigu evoliucijos teorijos terminais interpretuotume, tai ne į gerumą, bet į blogumą, kažkokias kažkokias blogesnes inovacijas atranka. Ir dėl to tada jau šitie tampa nuomonės formuotojai, o ne tie, kurie iš tiesų turi ką pasakyti. Ir to anksčiau nebuvo dėl tiesiog socialinių tinklų nebuvimo. Tai aš dabar nesakau, kad juos reikia kažkaip ten filtruoti ar uždrausti, bet pati pati ta dinamika, galimybė svariame balsui iškilti toje balsų kakofonijoje yra daug problemiškesnė šiais laikais. Tai dėl to tie autoritetai, jie tiesiog pasimeta. Tai gali galima aukštą medį užpilti dar aukštesne šiukšlių krūva ir nesimatys to medžio. Čia tokią labai gal drastišką panaudojau analogiją, bet vat taip gali būti. Galima mažų išrautų krūmelių ar ar lapų krūva užversti, o tie lapai – tai čia būtų vat tie visi, na, menkystos socialinių tinklų ir kitokios, ir gali tu tą medį užversti, tą ąžuolą, ir jo nesimatys. Tai manau, kad kad kažkas panašaus. Galbūt ir šiaip ir tokio kaip ir nusivylimo yra, tai be abejo. Nesakyčiau, kad kažkokie piktavališki užmojai yra, bet galbūt nesusivokimas, kaip visuomenė funkcionuoja ir ir kaip kaip čia tas procesas galėtų būti pozityviai kreipiamas. Aš sakyčiau, kad būtų geriausia iš viso palikti ramybę ir ramiai švietime kažką sprendžiant reikia švarios galvos. Tai tada...

K: Ramiai reflektuoti.

P6: Ramybės reikia. Tiesiog nurimti ir tada tada tu gali ramiai apsispręsti, kuriuo keliu eiti. O jeigu tu esi pasimetęs, karštakošiška, isteriška, tai tu mėtysies greitai į vieną pusę, po to

apsisuksi, lėksi į kitą pusę, ir galų gale vietoje stovėsi. Nes tai bus Brauno judėjimas, tas toks chaotiškas. Tai dabar mes ir matome tokį chaotišką Brauno judėjimą dažnai švietimo politikoje.

K: Profesoriau, tad norėčiau... jau matau, kad laikas senka, pabaigai noriu užduoti jums paskutinį klausimą. Dabar konkrečiai taikau į vieną asmenį. Mano galva, tai yra turbūt vienas iš labiausiai pasižymėjusių Lietuvos bendrojo lavinimo... ne apie aukštąjį mokslą šnekant... pasižymėjusių žmonių šitoje srityje, tai yra Meilė Lukšienė. Ir norėčiau jūsų paklausti, vat pavyzdžiui, kaip jūs vertintumėte Meilės Lukšienės vaidmenį Lietuvos švietimo istorijoje ir politikoje? Kuo ji buvo svarbi ne tik kaip reformatorė, bet kaip ir autoritetas?

P6: Tai visų pirma dėl to, kad grąžino švietimui žmogiškąjį veidą ir apskritai iškėlė mintį, kad kad tas veidas apskritai yra būtinas. Tai netgi atsiribojus, pripažįstant kaip svarbius tam tikrus konkrečius jos pasiūlymus švietimui. Nes jie tikrai labai svarbūs, dėl kai kurių ten galima ir ginčytis, bet atsiribojus nuo šitų, tai pats matymas švietimo sistemos tokiu panoraminiu žvilgsniu iš erelio perspektyvos, iš sakalo perspektyvos. Ir tada matymas jo esmės ir supratimas, kad švietimas ugdo žmogų ir pats turi būti žmogiškas, išlikti žmogiškas, išlaikyti žmogiškąjį veidą. Arba apskritai jis turi būti su veidu, o ne be veido. Nes dažnai į patį ugdomąjį žiūrima kaip į be veidą, na, kaip tiesiog į įrankį, kuris, na, kaip molio gabalas, kuris veido neturi ir formuojamas į bet kokios formos indą, kaip plastilinas kažkoks minkomas. Tai supratimas, kad mokinys yra žmogus, mokytojas – tas pats žmogus, ir jie kreipiasi kaip veidas į veidą. Ir pats tiesiog švietimas, jeigu suvoktume personifikuodami, taip metaforos lygmeniu, tai jis pats turi turėti žmogišką veidą. Tai mintis labai paprasta, bet daugelis jos nesupranta. Tai... tai tas tas žmogiška šiluma, tas gerbimas mokinio, mokytojo ir labai tinkamas vertybių sukalibravimas švietime. Nes švietime svarbios ir tos universalios, europinės ar apskritai žmogiškosios vertybės – bendražmogiškosios vertybės – ir tos jau geografiškai lokalesnės, tautinės ir kitokios. Tai vat tas gebėjimas tinkamai sukalibruoti. Nes dažnai mes arba metamės į tokį visišką globalizmą ir paneigiame tautiškumą, arba metamės į tą kažkokį toksišką nacionalizmą, ir tada jau visiškai žiūrime į Europą, į pasaulį su nepasitikėjimu, ksenofobiškai.

K: Meilė Lukšienė žodžiais šnekant, kalbėjo apie jungtis.

P6: Taip, taip. Va, tos jungtys čia yra labai svarbios. Tai ir pati švietimo pati pati prigimtis yra grįsta santykiu. Tai santykis mokinio su mokytoju, mūsų kartos su ankstesnėmis kartomis, nes švietimas būtent kaupia ir saugo tą protėvių patirtį. Ir tada mes, kurie dabar jų rezultatais remiamės, tai mes kaip dabartinės kartos atstovai jungtyje su savo protėviais tais rezultatais remiamės. Ne tik tuo, ką patys sukuriame, bet ir tuo, ką kiti sukūrė. Ir čia tada tas ir tęstinumo aspektas per per sąsają su... na, per jungties semantiką pasirodo, taip sakykime. Nes čia yra ir dabar sinchroniškai mokytojų bendruomenės narių tarpusavio ryšiai, mokytojo ryšys arba jungtis su ugdomuoju. Ir taip

pat vat tas kartų ryšys. Tas perimamumas, tęstinumas yra svarbus. Tai švietimas ne kaip skiriantis, ne kaip priešinantis, bet kaip...

K: Jungiantis.

P6: Jungiantis, taip. Tai būtent vat tas dialogiškumas, kuris labai svarbus. Ir čia netgi svarbu ne tiek, kiek tų nuomonių išklausoma ir išgirstama, nes dialogas kalba apie logo cirkuliavimą. Čia tas priešdėlis „dia“ reiškia ne du, kaip dažnai manoma, ir aš visada darau eksperimentus ir matau, kad dialogą supranta kaip pokalbį tarp dviejų. Tai iš tiesų ne tarp dviejų pokalbis, bet logos – tas žodis, kuris vaikšto, cirkuliuoja. Nes graikiškai du – tai yra du ir lotyniškai duo, o žodyje dialogas yra dia. Čia kaip žodyje skersmuo, kaip diametras – nuo vieno apskritimo taško iki iki kito, per tą plačiausią vietą, sakykime. Tai kitaip sakant, dialogas numano nuotolio įveikimą. Nuotolio, kuris skiria vieną ar kitą. Tai kai mes kalbamės, tai tas mūsų logos cirkuliuoja abiem kryptimis. Ir čia nesvarbu, ar kalbasi du, ar trys, ar daugybė. Ir šiuo požiūriu nėra skirtumo tarp dialogo ir polilogo, nes gali kalbėti daug žmonių, bet nesiklausyti vienas kito. Kaip dažnai švietime dabar yra, kad daugelis kalba, bet vieni kitų neįsiklauso, ir tada toks chaotiškas murmėjimas. Tai va to įsiklausymo nėra. Tai vat tas pagarbus santykis su tuo, su kuriuo norime dialogiškai bendrauti. Tai pagarba būtų politikos švietimo sistemos darbuotojams, švietimo sistemos darbuotojų, tai mokytojų mokininiams, ugdomiesiems. Tai daugiapakopis toks vat pagarbos santykis čia yra svarbus. Prezumpcija, kad kitas yra geranoriškas, kad jis yra protingas, kad kad nevertėtų juo manipuliuoti, nes technologijos esmė – tai yra formalus manipuliavimas, kai kai tu automatiškai arba magiškai kažką priverti daryti. Tai vat reikia tokio tokio būtent ramumo, įsiklausymo, pagarbos daugiau. Ir Lukšienė kaip tik apie tai daug kalbėjo labai paprastais žodžiais, bet tokiais, kurie labai krisdavo į širdį. Ir buvo iš tiesų labai didelis autoritetas. Ir tada ji labai gerai tas visas vertybes skirtingų lygmenų sukalibravo ir skirtingo rango tas jungtis nustatė – kas universaliau, kas lokaliau. Ir tokia labai sveiko proto ir gerų proporcijų principais randa... remdamasi.

K: Tai ką kūrė Lukšienė pirmuoju nepriklausomybės dešimtmečiu, pasibaigus pirmajai švietimo reformai 2001–2000 metais maždaug... nes po pirmojo dešimtmečio tiek nepriklausomybės, tiek tos didžiosios pirmosios švietimo reformos, mes labai stipriai pakrypome į neoliberaliąją, ekonomizuotą politinę tokią, na, logiką... pakritom po tam tikru politiniu logikos žirkklėmis. Atsirado optimizacija, atsirado efektyvumo, našumo sąvokos – kad kuo mažesni ištekliai pasiektų kuo didesnius rezultatus. Reorganizavome mokyklų tinklą, ir universitetai paskui irgi patiria tam tikrą spaudimą 2008–2009 metais, prie Steponavičiaus kaip pavyzdys, senatams prarandant galias ir panašiai. Matėsi, kad valstybė atrodo smarkiai kišasi ir tuo pačiu kaip ir bando dereguliuoti, bet dereguliacija vyksta finansiniais pagrindais. Kad kaip ir vyksta tam tikra decentralizacija, bet visi tie subordinuoti objektai ir institucijos, kurios atrodo yra kaip ir decentralizuojamos, jos visos priklauso nuo vienos aiškos įstaigos ir tos įstaigos dalijamų finansų. Ir čia žinoma, kad atsiranda jau tam tikri,

na, jau vėl politiniai svertai, politiniai įrankiai vis dėlto tą kontrolę išsaugoti. Ir per tam, kad ji iš vienos pusės kaip ir laisva, iš kitos pusės finansai. Žinoma, aš dabar taip, na, taip susakiau tą tokį greitą kultūrinį šoką, kurį mūsų valstybė patyrė. Turbūt nieko keisto, kad mes vis tiek atėjom iš Sovietų Sąjungos tokios, na, turbūt gana kontingentiškos politinės būklės, kuri buvo padiktuota gana nemaža dalim skurdo. Matėm gana skurdų ir skurdus, ir viena dogma, viena ideologija pakeitė kitą ideologiją, kai turėjome politinį vakuumą. Ir pagalvoti, vat Meilė Lukšienė pragyveno ne tik kad pragyveno, bet jos inici... jos inicijuojamos reformos ir šitas kultūrinis požiūris į švietimą, va pačiame šitime vat politiniame tokiam, na, mūsų valstybėje esančiame to audros laikotarpyje. Kaip jūs galvojat, Meilė Lukšienė vis dėlto pasitraukė iš aktyvaus savo kultūrinio politinio gyvenimo, na, būtent po tos pirmosios švietimo reformos pabaigos, kai 2004–2005 metais Meilė Lukšienė buvo tik komentatorė. Jos sveikata šiek tiek buvo pašlijusi, tai nebeaktyviai, nebedalyvavo reformose ir nebetęsė savo darbų, bet turbūt, na, jeigu būtų tikėtis, kad ji manė, kad darbai yra atlikti. Apskritai, manau, žmonės, kurie skaitė ar Jungtis, jos publikaciją, ar Švietimo reformos koncepcijas, ar iš... ar Vaivos Vaicekauskienės prisiminimus, ar... ar Brazgulevičienės prisiminimus apie Meilės Lukšienės savijautą po to, kai atsitraukė nuo politikos – kad jai labai skaudėjo, kad visa politika nuėjo į rietenas. Kad ne tik kad nespėjo... kad nebuvo darbai atlikti iki galo, bet visas tai, kas buvo atlikta, tam tikra prasme buvo vėl išmesta į šiukšliadėžę. Kad vėl... Ir ar nėra tęstinumo Meilės Lukšienės darbų, jos autoriteto šiai dienai, jau praėjus 35 metams?

P6: Tai visų pirma tas autoritetas yra pripažįstamas. Svarbu, kad jis... Čia kaip galingas ažuolas, kurį reikėtų va į naują dirvą pasodinti. Šiaip mes mažus sodinukus sodiname ir tikimės, kad kad jie prigys. Čia galingas ažuolas arba galinga liepa, kadangi tai moteris. Tai vat norėtume pasodinti į naują dirvą, ir na, visi žinome iš sveiko nuojaustos, iš tokio, na, pasaulio realaus pasaulio stebėjimo, kad nelabai įmanoma, kad jis prigytų kitoje vietoje kažkas, kas kitoje vietoje organiškai išaugo. Bet iš esmės tos idėjos gali atgimti, nes kaip ir politika, politinės ideologijos ar sampratos, jos taip prigęsta, tai vėl įsižiebia. Ir toks va cikliškumas yra ar vėlgi kažkoks madų veikia, viena kitą keičiančių principas. Na, kaip... kaip vat... tai ilgos, tai trumpos, tai plačiomis, tai siauromis klešnėmis, ten ar sijonai trumpi, ilgi, ir tada keičia. Tai galbūt palyginimas toks drastiškas, bet galbūt net ir va taip mechaniškai atgimsta tas mąstymas. O kita vertus, kai atsispirsime jau nuo dugno, tai tada ieškosime tų gerų pavyzdžių praeityje ir tada atrasime ją kaip autoritetą. Dar truputį dėl šitos vilties...

K: Iš šitų autoritetų vilties?

P6: Turiu, turiu, turiu nedaug, bet... Ir aišku, kad neįmanoma pakartoti visiškai identiška, bet tiesiog galbūt kaip įkvėpimo šaltinis labiau. Ne kaip kažkas, ką mes turėtume tiesiog akiai kopijuoti, bet kaip įkvėpimo šaltinis. Nes čia būtent jos kaip moralinio pavyzdžio įtaka didesnė negu jos kaip kažkokių labai konkrečių koncepcijų kūrėjos. Bet apskritai kalbant, na, ta mintis,

kad mokykla turi būti žmogiška, humaniška, kad ten viskas turi turėti savo vietą, gerai pagrįsta ir paremta laiku... turi būti laiko patikrinta. Pati tradicija svarbi, nes tik tradiciją įvaldę mes galime kurti ateitį. Ir aš netgi pasakyčiau, kad va tai, ką apie neoliberalizmą pasakėte, šita neoliberalizmo manija, ji vėlgi atėjo kaip bandymas... kaip kaip atsakas į Rytų tas technologines civilizacijas. Nes būtent joms labai tinka šis modelis, toms visuomenėms, kurios yra paklusnios. Tai tu vieną dieną gali komunizmą joms... Michel Foucault apie tai labai stipriai kalba. Ir tada tada vat matome toj pačioj Kinijoje – tai gali būti tuo pačiu metu ir komunizmas, ir vos ne laukinis kapitalizmas. Ir tokios kaip, na, kaip Singapūras, kaip Taivanas, nes mūsų reformuotojai, kurie kurie apie kuriuos čia kalbėjote, ir šiaip jie turėjo tikrai gerų... tikslai buvo geri, bet bet, na, galų gale nepasisekė. Nes kirtosi su pačiomis tomis vakarietiškomis vertybėmis. Nes Vakarų civilizacija paremta individo autonomiškumu. O liberalizmas juos norėtų vėlgi valdyti, tik tai kitu būdu negu tą daro, na, tos totalitarinės komunistinės visuomenės.

K: Ir kiek kur kas labiau rafinuotu būdu.

P6: Tai taip, taip, bet iš esmės irgi žiūrime ne kaip į asmenybę, bet kaip į išteklių, kaip, na, kaip į avių bandą tam tikra prasme. Gerai valdomų avių bandą. Nes logika ateina į politiką iš verslo, panašiai, nes mintis tokia, kad kaip kad verslas yra efektyvesnis už privatų sektorių... gamyba vyksta efektyviau negu negu... negu valstybės. Ir tai tinka pramonei, bet nebūtinai tai tinka švietimui.

K: Švietimui, kultūrai.

P6: Taip, būtent dėl to, kad kad verslas yra grįstas konkurencija, o švietimas yra grįstas labiau konsensusu ir bendradarbiavimu. Tai jeigu šitą logiką mes atnešime į švietimą, tai tada jo jo tą vidinę esmę iškreipiame. Konkurencijos principą per daug sureikšminame. Šiaip konkurencija svarbi, bet kitose sferose. Ekonomikoje ji yra svarbi, ten, kur vyksta dėl resursų tam tikros, na, kovos ir konkurencija...

K: Dėl resursų ir kapitalo.

P6: Taip, taip. Tai tada tie, kurie efektyviausi, jie tada jie ir vykdo užsakymą, o ne visi tam, kad tie nenaikintų išteklių. Tai čia labai tinka, laisva rinka labai tinka ekonomikai. Bet švietimas jis vis tiek toks labiau komunitarinis savo prigimtimi, ir čia tada labiau tinka tas klasikinis liberalizmas, grįstas individualios laisvės atsakomybės samprata. Ir tada žmonės jau jie paliekami jų pačių valiai, jų pačių diskrecijai, jie išugdomi kaip asmenybės ir jie tada sprendžia savo galva. Taip, kaip mes suvokiame individą Vakaruose. O rytiečiai suvokia žmogų kaip, na, kolektyvinio organizmo dalį. Gerai sustyguotą, tinkamai veikiančią. Tai va tos reformos, kurios labai tinka Singapūrai ir Taivanui, jos nelabai tinka Vakarų šalims, nes čia truputį pats žmogus kitaip suprantamas ir jis turi būti kitaip suprantamas. Ir palyginti su klasikiniu liberalizmu, neoliberalizme labiau tas technologinis, vadybinis faktorius sureikšminamas. Nes laikoma, kad jeigu tu atneši į viešąjį sektorių tuos pačius principus vadybinius, kurie gerai veikia privačiame sektoriuje, tai bus naudinga.

K: Bus naudingi.

P6: Taip, tada tada bus rezultatas labai teigiamas. Ir ne visada taip nutinka. Tai čia ne dėl to, kad neveikia laisva rinka, ji ten, kur veikia, ji veikia, bet...

K: Tiesiog kaip prioritetas tokius dalykus.

P6: Taip, tai čia būtent švietimo plotmėje, edukacijos plotmėje visuomenė ieško konsensuso, ji bendradarbiauja. Paprasčiau tariant, žmonių veikla yra tiek komplikuota, kad kai kada geriau labiau konkuruoti, kai kada labiau bendradarbiauti. Pavyzdžiui, kai sportininkai rungtyniauja, tai čia yra pats tas ryškiausias konkurencijos pavyzdys. Yra tam tikra veiklos rūšis, kai konkurencija yra gryniausiu pavidalu arba tokios va visiškai grynos laisvosios rinkos sąlygomis kaip konkurencija tobula ir arši konkurencija dėl resursų, dėl išteklių. Tai va, tai kartais tokia veikla tinka ir toks modelis tinka, o kartais, kartais vat tas bendradarbiavimas ir kooperavimasis. Tai tai čia būtent neretai ir sakoma, kad vat visa ši švietimo sritis ji labiau rūpi politikams kairuoliams, kairiesiems politikams dėl to, kad ji savo prigimtimi yra labiau su kooperavimusi susijusi. Bet kita vertus, švietimas turi ugdyti asmenybę. Nes mes kooperuodamiesi tai galime vėlgi masės individą, vėlgi pilką žmogų galime išauginti. Tai čia yra ir paradoksas – kad mes kooperuojamės, mes bendradarbiaujame, o ne tik konkuruojame, bet ne minios žmogų auginame, o laisvą individą. Tai čia labiau vat tas klasikinis liberalizmas ir konservatizmas labai tiktų pagal etosą ir kažkiek iš kairuoliškos minties. O libe... neoliberalizmas jis labiau tinka ekonomikai. Ir kažkiek jame, nors mes jį dažnai suvokiame kaip dešinesnę dešinumo formą, suvokiame jį kaip dešinesnę ekonomine prasme negu klasikinis, bet tuo tokia totalitarine užmačia valdyti, tai tokį, na, tokį vos ne nacistinį etatizmą primena, nes ta valstybė jinai, na, nominaliai socialistinė, nacionalsocialistinė, bet ji iš esmės yra technokratų valdoma valstybė buvo. Ir tada kažkiek to yra, šiek tiek to tokio, sakyčiau, nacistinio elemento. Ne tiesiogine prasme, bet to vidinio etoso prasme. Tokio, sakytume, asmens negerbimo, jo suvokimo kaip išteklių, jo tokio alkinimo siekiant didžiausio efektyvumo. Tai koncentracijos stovykla čia būtų įvaizdis labai tinkamas, tik ne tokiu radikaliu galbūt pavidalu, bet mintis tokia, kad išspausti kiek įmanoma daugiau iš to iš švietimo žmogaus iš kito. Tai vat va šitais tai ir yra. Ir tada jau tai su dešinumu mažai siejasi, nors save dažnai pristato kaip, na, tuos pačius pačius dešiniausius politikus. Tai mums reikėtų prie to klasikinio liberalizmo klasikinės laisvės idealų grįžti švietime. Ir konservatizmas klasikinis čia irgi tiktų.

Priedas 8. Ekspertinio interviu P7 transkripcija

Respondento kodas: P7

Interviu data: 2026-04-29

Interviu trukmė: 00:49:10

Interviu forma: kontaktinis

K: Kalbinu R4. Prieš pradėdant pokalbį, noriu paprašyti leidimo naudoti šitą interviu savo magistriniam darbui?

P7: Taip, jeigu bus kas nors protingo pasakyta.

K: Jeigu sugebėsiu protingai ištranskribuoti. Dar čia ne tik jūs kaip informacijos tiekėja, bet ir aš kaip imtuvas. Ačiū. Norėčiau iš karto pradėti nuo pirmo klausimo. Kaip jūs šiandien apibūdintumėte Lietuvos švietimo politikos būklę?

P7: Būklę... Sakyčiau, kaip ir visur kitur – gerokai per daug chaoso. Gerokai per daug chaoso, daug tokių deklaratyvių teiginių, bet mažai pagrindimo, kodėl tai daroma. Ne labai aiškūs pasidarė paties švietimo tikslai. Nes kartais tokie kasdieniai sprendimai lyg ir, na mano galva, visai nutolsta nuo to, kas, tarkime, įstatymuose ar kituose dokumentuose kaip švietimo tikslai yra suformuluoti. Ir ko gero, turbūt mažai prognozuojama, kuo baigsis viena ar kita priemonė, taktinį ėjimą padarius, įgyvendinus. Tai taip labai trumpai, nes nenoriu... Bet tas chaotiškumas, tiesiog labai blaškymasis į visas puses be aiškos krypties, be aiškos ašies.

K: Ar jūs sutiktumėte, kad, pavyzdžiui, viena iš pagrindinių sudedamųjų švietimo politikoje, kas garantuoja švietimo politikos stabilumą ir tokį... coherent... Bandau rasti dabar atitikmenį lietuvių kalba... Koheziją... Švietimo sistemos vieningumas ir stabilumas. Ar jis neateina iš švietimo sistemos tęstinumo? Ar jūs matytumėte švietimo sistemoje tęstinumą? Tena is vyraujančią reformų tęstinumą, strateginį tęstinumą, švietimo, edukologinės arba vidaus kultūros minties tęstinumą, kad tai yra vienas iš pagrindinių imperatyvų švietimo politikoje?

P7: Na, stabilumas visada ateina iš tęstinumo, matyt.

K: Bet žinome, kad šiai dienai esančios mokslinės arba edukologinės mados atrodo diktuoja kitą sąlygą, kad dinamika, kuri yra, pavyzdžiui, labai matoma ekonomikoje arba politikoje, kai diktuoja tam tikras dinamines sąlygas ir švietimo sistemai.

P7: Bet dinamika, jeigu ji neturi, neišlaiko to tęstinumo, ji ir sukuria tą chaosą. Va jūs minėjote tokią sąvoką – filosofinė ašis. Tai, mano galva, švietimui stabilumą suteiktų būtent ta filosofinė ašis ir iš jos kylantys tikslai švietimui, ugdymui. Ir visi strateginiai sprendimai, visi taktiniai ėjimai turėtų, mano galva, remtis būtent ta filosofine ašimi, jeigu iš tikro norima tęstumą išsaugoti. Bet Lietuvos švietimo politikoje dažnai būdavo taip, ir aš manau, kad ir toliau vyksta tas pats, kad, tarkime, ateina nauja politinė dauguma ir kiekvienai tai politinei daugumai (turiu omeny valdančiąją politinę daugumą) kiekvienai tai daugumai ima atrodyti, kad švietimas prasideda nuo jų. Ir ima daryti tokius pavienius sprendimus, visiškai negalvodami, kas buvo iki tol daryta.

K: Ad hoc?

P7: Taip. Žodžiu, dabar padarysim taip, dabar padarysim tą, net nekeliant klausimo – kodėl, kokių tikslų? Tai va šitas tęstinumas ir išnyksta. O ta filosofinė ašis, mano galva, ji buvo labai gerai, nu labai taip, kaip čia pasakyti, labai tiksliai buvo suformuluota pirmuosiuose, atkūrus Lietuvos valstybę, pirmuosiuose švietimo dokumentuose: 1992 metų Švietimo koncepcijoje. Beje, aš norėčiau truputėlį patikslinti dėl Tautinės mokyklos koncepcijos. Jūs irgi dažnai ją minite, bet esmė yra ta, kad pirmoji koncepcija, kurią sukūrė Lukšienės grupė Pedagogikos mokslinio tyrimo institute, ji vadinosi Lietuvos TSR bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos koncepcija. Tiksliai vėliau ji pavadinta Tautinės mokyklos koncepcija. Tai tos Tautinės mokyklos koncepcijos idėjos, jos iš tikro ir tas filosofinis pamatas yra perkeltas, išlaikė tą pamatą ir tą filosofinę ašį Lietuvos švietimo koncepcija (1992 metai), jau valstybę atkūrus. Nes neigti, kad sakykime, Tautinė mokykla buvo formuluota... šita koncepcija buvo formuluota dar Lietuvai neturint valstybingumo, tai ir idėjos buvo šiek tiek kitos, bet pamatas tas pats: ugdymas demokratijai. Na, Tautinės mokyklos koncepcija, toliau jau kur kas vėlesniais metais – Geros mokyklos koncepcija. Žodžiu, mes tą filosofinę ašį vis pakartojame, ją turime. Ją turime, bet švietimo politikai tos ašies, aš manau, kad kartais atėjus kokiai naujai politinei valdančiajai daugumai, jos net nežino ir net nesidomi, kas buvo iki tol daryta. „Mes dabar vat pradėsime tą, tą ir tą“.

K: Kaip jūs galvojate su tokiu teiginiu, kad švietimo politikoje viena iš didžiausių problemų yra patys politikai?

P7: Na, sunku pasakyti, reiktų tada jau labai gerai pažinti visus politikus. Bet aš manau, kad sprendimai nepriimami tiesiog atskiros pavienio politiko. Bet jeigu, kaip sakoma, daugiskaita „politikai“, turima omeny politinės partijos, tuomet taip. Atsiranda jų programos, tose programose apie tęstinumą net nekalbama. Jiems iš karto rūpi padaryti ką nors savaip.

K: Ir greitai.

P7: Taip, ir tas „ką nors savaip“ visiškai nereiškia, kad jie yra susipažinę, kas buvo daryta, kodėl daryta iki jų. Ir čia va, kai atsiranda ta naujovė nežinia dėl ko ir vardan ko, tiksliai dėl tos savos politinės idėjos kokios nors, tai čia tada ir prasideda chaosas. Politikai yra įpratę manyti, kad tai, kas yra neapčiuopiama rezultatu per dvejus–trejus metus oficialiai, yra nesėkmė. Va švietime yra daug kas neapčiuopiama. Daug kas neapčiuopiama ir, mano galva, ugdymo rezultatai, tai, kuo žmonės tampa, kuo žmogus tampa – jie atsiskleidžia gana vėlai, gana po ilgo laiko tarpo, kai žmogus išeina iš mokyklos. Bet tie rezultatai... Na, paprastai apčiuopiama politikams atrodo tiksliai va mokinių konkretūs pasiekimai, egzaminų rezultatai arba ten mūsų vieta kokiam PISA tyrime. Tai va, jeigu tiksliai žiūrėtume į šituos rezultatus, tai mes žiūrėtume į vieną mažytį švietimo tam tikrą požymį, mano galva. Būtent požymį, kokius šiais metais mokiniai mokymosi rezultatus pasiekė. Bet tai žmogaus tapsmo prasme tai yra, na, mažai ką reiškiantis dalykas. Tikrai mažai ką reiškiantis dalykas. Tai va, o paskui, kai jau žmogus išeina į gyvenimą tą savarankišką, imasi veiklų tam tikrų, imasi studijų –

niekas gi tada net nežiūri į tą laikotarpį, o koks jis buvo mokykloje? O kokia buvo ta mokykla? O ką mokykla ugdė? O kokias vertybes iš mokyklos išsinešė? Tas nuostatas vertybines svarbiausia. Nes nuostata yra pasirengimas veikti tam tikromis vertybėmis vadovaujantis, kaip aš suprantu. Bet jau tada na su mokykla tarsi ir nesusisieja, tarsi su tais pasiekimais, tais išlaikytais valstybiniais egzaminais ar neišlaikytais, ar tais PISA tyrimais viskas ir baigiasi apie mokyklą. Tarsi tik tiek apie mokyklą ir tegalima pasakyti – ir politikams, ir, sakykim, na mano galva, ir visuomenei.

K: Orientuojamasi į apčiuopiamą rezultatą.

P7: Taip, tas apčiuopiamas rezultatas. O ką toliau žmogus veikia ir kiek tai yra atėję iš mokyklos laiko, iš to laiko, kol vaikas buvo mokykloje, niekas gi niekad nematuoja, nežiūri ir tai yra, ko gero, netgi nepamatuojama.

K: O 12 metų vaikui yra daug.

P7: Taip, vaikui yra daug 12 metų, bet tas laikotarpis... Tame laikotarpyje gi žmogaus, mano galva, žmogaus esmė ten ir susiklosto, subręsta. Koks žmogus bus toliau? Kas jam bus svarbu, kas bus nesvarbu? Žinoma, nedrįsčiau aš čia visko taip jau suversti tai mokyklai. Jis tuo metu gyvena ne tik mokykloje, gyvena visuomenėje, gyvena šeimoje, gyvena tam tikrą gyvenimo laikotarpį, bet vis tiek tai yra laikas, per kurį iš tikro va to, na, tu kaip žmogus tu įgyji savo stuburą arba jo neįgyji, savo tolesnio gyvenimo pamatą, vertybinį pamatą ypatingai. Aš neseniai šitos Tokarczuk knygą skaitydama, radau tokį jos pasvarstymą, kad tai, kuo žmogus tampa arba kuo netampa, susiklosto nuolatos persvarstant, svarstant, reflektuojant savo vaikystės patirtį. Tai aš visiškai tam pritarčiau. Tas laikas labai daug reiškia paskui žmogui, mokyklinis laikas labai daug reiškia žmogui, ką jis gyvenime veiks arba neveiks, koks jis bus arba nebus. O šitai apmatuoti ir susieti su mokykla mes nelinkę. Mokykla yra tikrai laimėti PISA tyrime aukštą vietą. Tokia politikų nuostata, deja.

K: Norėčiau pereiti prie antros dalies. Turiu pats atsiprašyti, nepavyko apjungti kelių klausimų, bet kiekvienas žmogus atsakinėja savaip ir tas autentiškas atsakinėjimas čia nieko blogo tame nėra. Tai dabar persoksiu, šiek tiek minties šuolį į kitą klausimą. Kaip jūs suprantate švietimo politikoje autoriteto sąvoką?

P7: Kokią sąvoką?

K: Autoriteto. Ir norėčiau papildyti, kuo autoritetas jūsų manymu skiriasi nuo lyderio, administratoriaus ar eksperto?

P7: Na... Pavyzdžiui, jūs kalbėjote apie mokyklą, kurios esmė nėra apibrėžiama rezultatais ir tyrimais, nacionaliniais tyrimais, tarptautiniais tyrimais. Kai mokykla orientuota lygiai į tokį... va kaip žmogus dirba darbą turbūt, negalima absoliutinti visais atvejais – dėl pinigų, tai lyg mokinys dirba dėl pažymio. Ir jūs paminėjote, kad mokykla praranda tokį kaip ir savo fundamentalų, tokį humanistinį pagrindą, kad pirmiausia tai yra įstaiga, kurioje vaikas praleidžia labai daug laiko savo paauglystės ir vaikystės laikotarpį. Ir mokykla ne tik disciplinuoja, profiliuoja mokinį ir ruošia

darbo rinkai arba stojimams į aukštąsias mokyklas, bet jis ten tampa asmenybe, integralia visuomenės dalimi. Ir pagalvojus, tai yra būsimos valstybės kūrėjai – šeimų klausimais, politikos klausimais, bendruomenės klausimais. Ne tik kaip darbuotojai, kaip specialistai, kaip kirviai, kaip pjūklai, kaip funkciją atliekantys žmonės. Bet tai yra bendruomenės dalis. Tai pagalvojus, mokykla ji tiesiogiai prisideda prie valstybės ateities ne tik ekonominiu požiūriu, bet ir kultūriniu. Ir nuo seno valstybėse autoritetai turėdavo na tokia simbolinę galią, be kurių atrodydavo demokratijos valstybė na negalėdavo... stokodavo tam tikros politinės inercijos darant reformas, įgyvendinant revoliucijas (čia žinoma jau labai taip tirštinant spalvas apie politinę istoriją šnekant). Bet atrodo, kad vis tiek valstybė stovi ant autoritetų, nes jie yra... Ne tai, kad kalbu apie autoritetą ne kaip kokį stalinistinį pavyzdį, autoritetą, pavyzdžiui, kaip kultūrinį pavyzdį – kad autoritetu gali būti ir akademikas, autoritetas gali būti filosofas, kuris mobilizuoja visuomenę, laiduoja valstybės tęstinumą, įgauna pasitikėjimą ir ne prievarta veda kryptim, bet savo pavyzdžiu, kad žmonės tiki. Taip, bet jūs čia labai protingai svarstote, bet aš galvoju, kad visais atvejais absoliučių autoritetų – autoritetų visiems, visiems visuomenės sluoksniams, visiems jos nariams – negali būti ir nėra.

K: O kaip švietime?

P7: Taip, va jeigu grįžtant prie švietimo, ta pati Meilė Lukšienė su savo idėjom daliai žmonių – tų, kuriems buvo labai artimas tas humanistinis požiūris į žmogų ir ugdymas demokratijai, ir kaip ji teigė tą mintį, kad demokratija – tai yra politika paremta morale... Tai šitos mintys kaip autoritetingos buvo artimos tikrai daliai žmonių vis dėlto.

K: Jūs nemanote, kad tai buvo universalios idėjos, vis dėlto pakankamai plačiai tinkančios visuomenei – tiek socialdemokratiškai, tiek konservatyviai, tiek liberaliai?

P7: Taip, tos idėjos aišku, kad jos, kai galvoji, turėtų būti priimtinos na plačiai visuomenei. Bet deja tikrai taip nebuvo. Tikrai taip nebuvo, tai rodo, sakykim, mano asmeniškai tyrimai, kiek buvo priešinimosi tai švietimo reformos kryptčiai, pačiai pasirinktai ugdymo paradigmai naujai. Tai buvo labai didelis virsmas vis dėlto švietime programuojamas, paradigminis virsmas. Tai yra gilus virsmas ir anaipol ne visi mokytojai, ne visi mokyklų vadovai, ne švietimo politikai, ne apskritai politikai šitai kryptčiai pritarė. Ir tas toks... ta įtampa, va tas virsmas iš sovietinės mokyklos, kita vertus dar ir noras atgaivinti tiesiog atkurti tarpukario Lietuvos mokyklos idėjas ir švietimo idėjas, ir Lukšienės formuluojamos idėjos iš tikrųjų jos gerokai konfrontavo ir Lukšienė tikrai nebuvo autoritetas visiems. Na, o autoritetas mano galva, tai yra pirmiausia, kai žmonės patiki tuo žmogumi, kurį laiko autoritetu, dėl jo tam tikrų moralinių savybių, dėl jo... dėl to, kad pripažįsta jo kompetenciją toje srityje, kurioje jis veikia. Sakykim, Lukšienės kompetenciją kultūros išmanymo, švietimo sistemos išmanymo kompetenciją tie žmonės, kurie palaikė reformos idėjas, jie tikrai pripažino. Jie tikrai pripažino ir tikrai drauge veikė su ja ir tas idėjas plėtojo (negalėtum sakyti, kad švietimo reformos idėjos yra vien tikrai Lukšienės vienos ten idėja; dirbo gi būrys žmonių, dirbo būrys žmonių

iš visų sferų, ne tik tai iš Pedagogikos mokslinio tyrimo instituto). Tai čia autoritetas, žodžiu. Pirmiausia, man atrodo, moralinis tas pasitikėjimas, kad... Kita vertus, pasitikėjimas kompetencija. Ir dar to paties autoriteto, to paties žmogaus pasitikėjimas tais, su kuriais jisai eina, ir jo turbūt gebėjimas išgirsti kitą mintį, diskutuoti su ja. Jeigu argumentai yra svarūs, netgi nusileisti, priimti tą kitą mintį, pasirinkti atitinkamai, turėti aiškią kryptį, aiškų tikslą. Tai va tada yra autoritetas. O lyderis... Lyderis tai jis gali būti ir paskirtas žmogus. Sakym, tave paskyrė ten kokiu nors švietimo viceministru, ane? Ir tu esi paskirtasis lyderis. Bet tu nebūtinai esi autoritetas. Man toks įdomus pavyzdys – Lukšienės santykis su autoritetu. Ji ne kartą yra rašiusi tokią mintį, sakiusi (čia tose jos knygosose rasite), kad kėdė – žmogui priskirta kėdė – ji autoriteto nesuteikia.

K: Kaip ir etatas. Etatas nesuteikia teisės spręsti visų klausimų.

P7: Taip.. Etatas ir kėdė, taip, nesuteikia tau jokios privilegijos. Jokios privilegijos ta prasme, na, prievarta kitus kur nors ten stumti, vesti ir panašiai. Tai va, tai sakau, su autoritetu nereikia manyti, kad autoritetas jisai gali būti toks, na visuomeninis. Netgi istoriškai žiūrint, tarkime, ar tikrai na tarpukario Lietuvoje kiek kartų keitėsi, tarkime, švietimo politika? Keitėsi politinės tam tikros kryptys pačiame valstybės valdyme, keitėsi ir sprendimai švietime. Tai sunku pasakyti, kada kas buvo, tarkim, autoritetas. Arba imkim pavyzdį, kad ir patį prezidentą Smetoną. Vieniems jis buvo didelis autoritetas ir dabar istoriškai žiūrint, o kiti vis dėlto įžvelgia ir tam tikrų didelių problemų, ir nelaiko jo autoritetu. Žodžiu, aš nemanau, kad gali būti taip autoritetas priimtas, na visuotinai laikomas autoritetu. Na, o dabar, o dabartinėje situacijoje, tai apskritai autoriteto sąvoka netgi mano galva...

K: Labai archajiška, nu arba turbūt autoriteto sąvoka yra pakeista lyderiais, vadybininkais.

P7: Taip. Lyderis, vadybininkas ir autoritetas – jų turinys yra, mano galva, visiškai skirtingas. Sakau, lyderis, vadybininkas – tai yra paskirti žmonės. Tai yra paskirti žmonės, pareigas užimantys, etatą užimantys žmonės.

K: Kaip manote, ar šiandien, nes va dar noriu nuvesti į klausimą, kuris natūraliai kyla iš tos diskusijos, kurią ką tik padariau su jumis: ar šiai dienai turime autoritetų?

P7: Aš tai nematau. Tikrai nematau.

K: Ir galbūt, jeigu, pavyzdžiui, taip greitai va atsakote, kad jūs nematote šiai dienai turėtume autoritetų (bet čia kalbu būtent apie švietimą, ne tik apie nacionalinę politiką)...

P7: Ir švietime nematau autoritetų.

K: Galbūt viena iš tų priežasčių, kad, žinote, galima labai konceptualiai žiūrėt, galbūt nebėra tinkamos terpės tiems autoritetams iškilt? Galbūt jie visuomenėje egzistuoja, bet tie patys nebežino, ką jie turėtų atstovaut? O galbūt, pavyzdžiui, autoriteto sąvoka dabar tiesiog autoriteto sąvoka yra pakeista va į tokius gaivališkus, šiai dienai populiarias sąvokas, kurios niekuo nesusijusios

su autoritetais, bet visuomenė tiesiog bijo šitą žodį sakyti, nes jis turbūt turi neigiamą konotaciją, ateinančią iš praeities? Kad autoritetai dabar gali būti, pavyzdžiui, ekspertai. Autoritetas dabar gali būti, pavyzdžiui, vadybininkas, lyderis. Autoritetas dabar gali būti... Čia turiu omeny, kad žodžių žaismas tam tikras.

P7: Taip, bet žinote, šitaip yra: man atrodo, kad kadangi ir švietimo ta bendruomenė – tie švietimiečiai (ją bendruomene irgi sunku vadinti) – bet yra gerokai, na kaip pasakyti, susiskirsčiusi į tam tikras grupuotes, į tam tikrus fragmentus. Ta fragmentacija labai ryški ir kiekvienas tas fragmentas turi savo autoritetą. Na man dabar va iškilo tos profsąjungos, sakykime. Kiek švietime yra profsąjungų? Kiekviena jų turi savo autoritetą.

K: Taip.

P7: Tai va, ir kiek frakcijų – tiek autoritetų, kiek tų fragmentų (ne frakcijų – čia frakcijos iš karto mes sutapatiname su frakcijomis Seime, bet ne apie jas kalba eina). O apie tas grupes, fragmentus – kiekviena grupelė paprastai išsiskiria tą savo asmenį, kurį laiko autoritetu ir jį na pripažįsta: jo, sakykime, mintis, jo idėjas, tai, ką jis veda, ką jisai siūlo. Aš turiu omeny ir tuos, kad ir mokytojų streikus, ir mokytojų profsąjungas: vienos ten ieško susitarimų kažkokių su ministerija, kitos tik streikuoja, tiktai neigia viską ir vadovaujasi tam tikrais savais autoritetais.

K: Lyg tam tikra autoriteto sąvokos devalvacija?

P7: Tai aišku, kad taip. Aišku, kad taip, bet jeigu tu išpažįsti to žmogaus idėjas, tu laikai jį autoritetu. Jeigu tu išpažįsti jo idėjas, jo veiksmus, jo ėjimo kryptį, tu laikai jį autoritetu, bet tai dabar tokių autoritetėlių na turbūt yra labai daug, nes ir tų fragmentų visuomenėje ir švietimo bendruomenėje yra labai daug. Arba, tarkime, netgi dalykine prasme. Galbūt yra va dalykininkų asociacijos, vadovų asociacijos, kurios na tarp savo terpėje turi asmenį, kurį galbūt laiko autoritetu. Bet kadangi aš dabar jau švietime kaip ir na aktyviai nedalyvauju, tiktai stebiu iš šalies, tai man sunku tuos autoritetus ir atpažinti, ir suprasti, kas į kurią eina ir kas į kurią veda. O tarp švietimo politikų – protingų žmonių yra daug, bet kad būtų, kad matyčiau ryškius autoritetus – tai tikrai ne, nematau aš jų.

K: Kaip galvojate, kodėl?

P7: Protingų žmonių yra. Kitaip sakant, intelektualinio pagrindo autoritetams kilti šitoje visuomenėje yra. Tik kodėl jie neiškyla, kodėl mes jų nematome? Na, turbūt jie visi dirba, atlieka savo funkcijas. Kartais gal pakludami kitoms idėjoms, ne savo, ne įkvėpdami tas kitų idėjas. Žodžiu, tokia funkcijų atlikėjų visuomenė ko gero darosi. Socialinių vaidmenų atlikėjų visuomenė. Aš dabar atlieku tokį ir tokį socialinį vaidmenį, ane, aš esu ten koks nors departamento direktorius. Tiesiog etatai, kėdės, funkcijos, aprašymai visi funkcijų. Toks technizavimas – viskas nuėję turbūt į tą techninę pusę, sudėliojimą į stalčiukus: kas kokias funkcijas turi atlikti, kas kam priklauso, kas nepriklauso – čia mano laukas, čia tavo laukas, tu nelįsk į mano lauką. Sakykim, nėra tokios...

K: Dermės?

P7: Turbūt nėra tokios terpės žmogui veikti plačiai visuomenėje, mano galva. Ir dėl to gal tie autoritetai neišryškėja.

K: Nebesukuriamos sąlygos? Pačios sąlygos autoritetams kilti yra per daug sudėtingos?

P7: Manau, kad taip. Manau, kad taip, bet dabar aš staiga pagalvoju apie tą kultūrininkų judėjimą ir jaunąjį Karolį Kaupinį, kuris lyg ir vienu metu man atrodė – va čia kyla naujas autoritetas. Bet aišku, kad tai irgi tam tikro sąjūdžio, tam tikros visuomenės grupės žmonių na toks ryškėjantis autoritetas galbūt. Galbūt klosis sąlygos taip, kad jis iš tikrųjų taps tokiu ryškiu autoritetu, ryškia asmenybe. Bet kol kas tai irgi toks, nu būtent to judėjimo autoritetas. Sunku pasakyti, bet na autoritetų visuomenėje poreikis, mano galva, yra, bet sąlygos jiems atsirasti... Sakau, kadangi visuomenė labai fragmentuota, tai tie autoritetai tuose fragmentuose yra. Jų yra daug, tiek kiek tų fragmentų.

K: Baumannas kartu su Baudrillardu šnekėjo apie va šitą technokratėjančios visuomenės kainą. Kad visuomenė susitapatinus su funkcija, paskui atsisako bendros atsakomybės prieš valstybę. Kiekvienas tas žmogus atsako savo funkciją, atlieka savo funkciją, bet bendroje visuomenėje bendruomeninis darbas pranyksta, išstipsta, jis tampa mažiau prioritetingas. Ir tada atsiranda tokių... valstybė pakliūva į tokių didelių kontrastų gyvenimą. Kad iš vienos pusės, pavyzdžiui, va tie žmonės jie įgyvendina reformas ir organizacijas, ir tai lyg atrodo yra imituojamas politikos arba arba kažkokios tai viešosios viešosios politinės srities va gyvavimas, kokybinis, nes reformuojama, organizuojama, vyksta konferencijos, išleidžiami įsakymai, įstatymai ir bendradarbiaujama su politikais. Iš vienos pusės kaip ir gyvybė egzistuoja, bet suvokiant, kad politika ir demokratija tai yra ta gyvybė (jeigu dabar taip galiu įvardinti), kai darbas yra suderinamas tarp institucijų, neprarandant bendros darbo dermės, kad institucijų grandys tarpusavyje yra suderinusios ir dirba vienu tikslu. Ir kai jūs paminėjote, kad kai žmogus tapatinasi su funkcija, kad pavyzdžiui, kaip ir universitetų problemos, kad pastebima, kad universitetai ir fakultetai pradėjo vis mažiau tarpusavyje kooperotis ir kiekvienas fakultetas ar institutas ar katedra yra lyg atskira mąstymo mokykla, nebeturintis bendro akademinio darbo. Toks Donskiška frazė: „poakademinis gyvenimas“ formuojasi. Ir atrodo, kad šita kultūra atsispindi ir politikoje, ir jeigu šita kultūra egzistuoja politikoje, natūralu, kad ji egzistuoja ir visuomenėje, nes politika yra visuomenės atspindys. Jūs paminėjote vieną iš autoritetų be Karolio, Meilės Lukšienės. Kaip jūs, pavyzdžiui, vertintumėte Meilės Lukšienės vaidmenį Lietuvos švietimo istorijoje?

P7: Na, aš galvoju, kad istorija dar įvertins šitą laikotarpį ir Meilę Lukšienę taip pat. Aš tai manau, kad jeigu mes dabar taip pagarbiai vertiname Edukacinės komisijos laiką, Edukacinės komisijos narių veiklą ir jų vaidmenį Lietuvos švietime, tai ateis laikas, kai mes lygiai taip pat... Na mes turbūt jau ne, mes jau savo laiką būsim nugyvenę. Bet bus kartos, kurios žiūrės į dabartinį tą Lietuvos raidos etapą kaip į istoriją, kaip į praeitį. Ir šitoje praeityje (mūsų dabar tyčia) Lukšienė,

mano galva, ir ne tiktai asmeniškai Lukšienė, bet ir jos idėjas skleidusi, plėtojusi, su ja dirbusi grupė mokslininkų ir švietimo politikų, vis dėlto prilygins tolygiai, na matys tolygią tokią svarbą, kokią mes dabar teikiame Edukacinei komisijai. Šiaip ar taip, na Lietuvos istorija ta komplikuota istorija tos valstybės savarankiškos valstybės veikimas – jis gana prieštaringas. Tie laikotarpiai savarankiškumo gana neilgi ir tai, kaip, sakykime, atkūrus nepriklausomybę Lukšienės suformuotos idėjos ir jos grupės veikla veikė, turėjo veikti, kiek modeliavo į priekį valstybės raidą, švietimo raidą, švietimo vaidmenį... Nu tai yra didelis darbas, tai yra istorinis darbas. Bet sakau, va reikia tam tikro atstumo, kad mes gebėtume jau istoriškai įvertinti, reflektuoti ir tą svarbą suvokti. Tai čia kalba ne tiktai apie Lukšienę, aš galvoju apie tą Lietuvos atkūrimo pradžią, sąjūdį visą Lietuvos tą atkūrimą. Mes dabar gyvenam dar su tais žmonėmis... Na šviesos atminties Lukšienės jau nėra, bet aš turiu omeny, sakykime, kad ir gerbiamą Vytautą Landsbergį, kurio dalis visuomenės visiškai negali priimti, bet jo vaidmenį, jeigu dar dabar kas nors nesupranta, tai istoriškai taip pat labai supras. Tai lygiai tas pats ir su Lukšiene švietimui. Vis dėlto tas istorijos pasikartojimas ir tame pasikartojime išskylančios asmenybės, jos pripažįstamos tiktai istoriškai laikui praėjus. Ir šitame laike, va mūsų dabartiniame laike, Lukšienės vaidmuo turėtų būti pripažintas, mano galva. Turėtų būti pripažintas, nes tai buvo toks, nu labai kardinalus... Sakau, net jeigu mums tos idėjos nelabai pavyksta jas įtvirtinti, vis tiek tai buvo faktas, kad mes pabandėme va tą kurti humanizmu paremtą demokratiją. Tai buvo faktas istorijos, jis jau patvirtintas, niekur nedingsta. O jo svarbą pripažinsim kažkada.

K: Humanizmu paremta demokratija. Humanizmu, morale. Kaip jūs galvojate, Meilės Lukšienės palikimo dar turime šiai dienai švietimo politikoje arba švietimo kultūriniame gyvenime?

P7: Deklaruojamo turime. Deklaruojamo turime, kuo dar, sakykime, Geros mokyklos koncepcija, kurią dažnai politikai dar vis pamini – va čia mes...

K: Čia Želvys, Vaiva Vaicekauskienė?

P7: Taip, Vilija Targamadžė va tą tarp švietimo politikų dabartinių ir pačioje ministerijoje dar vis išgirsti Geros mokyklos koncepciją paminimą – ir iš viceministrų, ir iš ministrų visada išgirsi. Bet tai tuose va dokumentuose ir kalbose, toje retorikoje išgirsti Meilės Lukšienės idėjas. Vardą, pagaliau ji yra jaunajam mokytojų skiriama Meilės Lukšienės premija – tai tam daug išgirsti tos retorikos lukšieniškoje, bet kiek tai... kiek jais, tomis idėjomis, jomis yra paremti konkretūs sprendimai... Na mano galva, aš tai nematau, bet galbūt klystu, galbūt tiesiog kadangi aktyviai švietime nedalyvauju ir tyrimų neatlieku, gal jų ir yra. Gal jų ir yra, bet kažkaip...

K: Na, pavyzdys – Lietuvos švietimo įstatymo preambulė. Tai yra labai akivaizdi Dariaus Kuolio ir Meilės Lukšienės ar tuo metu dirbusio švietimo ministerijoje kolegų darbas. Nepasakysiu žodis į žodį, taip ir apibrėžiama, kad Lietuvos švietimo politika yra laikoma prioretizuojama nacionalinės politikos kryptis, kurioje siekiama išugdyti humanistiškai mąstantį, laisvą, intelektualiai susipratusių būsimos valstybės kūrėją. Tai yra labai lukšieniškos frazės. Bet,

pavyzdžiui, su kiekviena redakcija kas penkerius ar aštuonerius metus – tenais 2003–2004-ųjų metų redakcija (nepamenu dabar tiksliai tikslų chronologinių ribų), buvo trys pagrindinės redakcijos Švietimo įstatymo – matosi, kad Švietimo įstatymas nuo preambulėje įtvirtintų filosofinės ašies vizijos vis labiau tolsta ir tolsta. Ir Lietuvos įstatymai tampa tiesiog tokiu teisiniu įrankiu, kaip jūs minėjote, metodais atėjusioms naujoms koalicijoms į parlamentą įtvirtinti per Švietimo įstatymą, jį pastoviai koreguojant, tvarkant, redukuojant, įtvirtinti savo politines kryptis. Ir pagalvojus, čia galbūt visai neblogas pavyzdys. Preambulę turime labai aiškia, vertybišką, kuriai jau beveik trisdešimt penkeri metai, bet turinys einantis po jo vis kinta, kinta, kinta ir tolsta nuo to, kas buvo paminėta pradžioje. Gal čia galima apibrėžt va tą irgi tęstinumą tam tikrą.

P7: Taip, bet aš galvoju, kad kuriant įstatymus, įvedant tam tikras pataisas, kiek yra suvokiama, suvokiama, kas toje preambulėje rašoma, ir kiek tolimesni išdėstyti punktai atitinka tą preambulę vertybiškai. Tai na aš sakyčiau, kad va jau ankstesnėje diskusijoje mes čia kalbėjome apie tas dvi paras, paradigmines linkmes: tą ekonominę paradigmą ir tą filosofinę paradigmą, kur na žmogaus ugdymas demokratijai ir tas asmens brandinimas: ir dvasinis, ir fizinis, ir intelektinis brandinimas bendraujant, mokant, o ne vadovaujantis ta ekonomine paradigma, kad tikrai rengimas žmogaus darbo rinkai ir ekonomikos, kintančios ekonomikos, dinamiškos ekonomikos užgaidoms, tendencijoms. Tai mano galva, kad vat šitos dvi paradigminės linkmės yra tiek susipriešinusios ir tiek skirtingos, kad yra problemiška apskritai spręsti, ar tarp jų gali būti aiškių sąlyčio taškų ir ar gali išlikti ta humanistinio ugdymo paradigma kaip kaip tokia esminė. Tai vat čia ir yra ir atsakymas, kodėl tas turinys Švietimo įstatymo tolesnių punktų tos preambulės neatitinka. Nebeatspindi. Kitaip sakant, pradėjome nuo humanistikos, nuo demokratiškumo, daktarės Meilės suprasta labai plačiai, bet šiai dienai kita paradigma yra atėjusi į viešąjį ir politinį gyvenimą, kuri labai sparčiai ir be jokių turbūt didelių kompromisų keičia buvusią. Tikrai taip, tikrai taip. Ta ekonominė paradigma, aišku, ji ji buvo... jos elementai buvo ryškūs jau ir dar ir Lukšienei esant, dar ir Lukšienei esant. Bet šiaip ar taip Lukšienė savo idėjas, švietimo reformos idėjas tiksliau, formulavo remdamasi UNESCO ta linija daugiau. UNESCO linija ir visomis išgalėmis, visais būdais stengėsi, kad šita ekonominė paradigma tada neįsitvirtintų, kad neatsirastų tas elitinis švietimas, kad tai būtų švietimas prieinamas visiems. Ta jos idėja, kad sakykim, valstybės priedermė yra ugdyti kiekvieną savo priedermę ir misiją, ugdyti kiekvieną savo pilietį, suteikti jam na išsimokslinimą pagal jo turimas na prigimtines galias maksimalų, kad visiems tai būtų prieinama visų socialinių sluoksnių, visokių prigimčių žmonėms, bet pagal turimas savo tas prigimtines galias. Tas jos noras, kad švietimas būtų orientuotas į žmogų, į asmenį, į jo galių skleidimą, jų galių tą išplėtojimą, tobulinimą. O galutinai šita ekonominė paradigma netgi teisiškai įteisinta, mano galva, tai yra 2011 metų Švietimo įstatyme. Švietimo įstatyme, kai švietimo ministru tuomet buvo liberalas Gintaras Steponavičius, ir ten jau atsiranda sąvoka „švietimo teikėjas“. Aš labai gerai pamenu tą laikotarpį, kai įstatymas buvo priiminėjamas...

K: Švietimo paslaugų teikėjas, jūs turėjote omeny.

P7: Taip, tame įstatyme pirmiausia buvo įrašyta „švietimo paslaugos teikėjas“, švietimo paslaugos teikėjas. Bet kilus dideliame pasipriešinimui (tarp jų ir Lukšienės straipsniams ir diskusijai didelei dėl tos švietimo paslaugos teikėjo), kad švietimas – tai nėra valstybės paslauga, tai nėra mokyklos paslauga, tai nėra mokytojo paslauga, kad švietimas yra pirmiausia asmens ugdymas... Kilus tam pasipriešinimui, žodį „paslauga“ iš įstatymo išbraukė. Ir tame Švietimo įstatyme tikrai jūs nerasite žodžio „paslauga“ – „švietimo paslaugos teikėjas“, bet yra „švietimo teikėjas“. Tas žodžio išbraukimas, jis nieko nereiškia. Esmė lieka, idėja lieka ta pati. Tai mano galva, vat nuo šitų metų jau ir teisiškai visiškai mes pripažįstame, kad ekonominė paradigma yra, nu turi šansą tapti vyraujančia. Ir ten jau atsiranda ir „laisvojo mokytojo“ sąvoka, kuris gali na savo švietimo paslaugą teikti, ane? Atsiranda „savininkai“ – iki tol buvo mokyklų steigėjai, steigia savivaldybė, valstybė mokyklas, čia jau atsiranda savininkai. Grynai vat tos ekonominės sąvokos: savininkas yra savivaldybė, savininkas gali būti privatus, gali būti savininkas organizacija, gali būti savininkas valstybė. Žodžiu, visiškai pasikeičia netgi švietimo terminija. Netgi švietimo terminija, nors pavyzdžiui, ugdymo sąvoka ten jau šitame įstatymo variante yra pateikiama tokia labai, nu lukšieniška: ugdymas – tai asmens dvasinių, intelektinių ir fizinių galių auginimas bendraujant ir mokant. Vat, pavyzdžiui, ugdymo sąvoka yra lukšieniška išlikusi labai... Turbūt formuluotė buvo kita, bet esmė ta pati. O visos kitos sąvokos įvedamos grynai ekonominės ir tas privataus švietimo, privačių mokyklų kūrimosi sąlygas pagerino būtent šitas įstatymas. Kiek apie privačias mokyklas Lukšienei dar esant ir Lukšienės visuose tam rašytuose tekstuose ir jos mintyse netgi tokios netgi minties nebuvo apie privačias mokyklas. Taip pat ir apie tai, kad mokyklos savininkas yra... Tai yra mokyklos steigėjas buvo. Bet na, mano galva, čia jau galutinai tos liberalios nuostatos įtvirtintos šitoje šitame įstatyme, šitoje įstatymo redakcijoje vienuoliktų metų. Va, tai na su liberalais drauge tai atėjo. Su liberalais atėjimu į vadovaujančius švietimo postus. Tai vat tos tos paradigmos toliau taip ir malasi kažkaip: mes deklaratyviai bandome teikti Lukšienės idėjas, o o realiai realybėje yra na visiškai kitus dalykus matome, kitus reiškinius. Bet jie įstatymiškai yra įteisinti. Būtent liberalų. Gerai tai ar blogai? Ar mes kitaip negalime – nežinau.

K: Klausimas filosofams.

P7: Prašom?

K: Klausimas filosofams.

P7: Galbūt.